

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ BİLİM DALI

OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUĞU OLAN BABALARIN BABALIK
ROLLERİNİ ALGILAMALARI İLE EŞLERİNDEN GÖRDÜKLERİ
DESTEĞİN ÇOCUKLARININ SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİNE
ETKİSİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Didem TÜRKOĞLU

Ankara
Temmuz, 2013

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ BİLİM DALI

OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUĞU OLAN BABALARIN BABALIK
ROLLERİNİ ALGILAMALARI İLE EŞLERİNDEN GÖRDÜKLERİ
DESTEĞİN ÇOCUKLARININ SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİNE
ETKİSİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Didem TÜRKOĞLU

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Gülümser GÜLTEKİN AKDUMAN

**Ankara
Temmuz, 2013**

JÜRİ ONAY SAYFASI

Didem TÜRKÖĞLU' nun "Okul Öncesi Dönem Çocuğu Olan Babaların Babalık Rollerini Algılamaları İle Eşlerinden Gördükleri Desteğin Çocukların Sosyal Beceri Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi" başlıklı tezi 11/07/2013 tarihinde, jürimiz tarafından İlköğretim Anabilim Dalı, Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

Başkan: Doç. Dr. Yasemin AYDOĞAN

Üye (Tez Danışmanı): Yrd. Doç. Dr. Gülümser GÜLTEKİN AKDUMAN

Üye : Yrd. Doç. Dr. Gülhan GÜVEN

İmza

Yasemin
Gülümser
Gülhan

ÖNSÖZ

Tez çalışmamın başladığı günden itibaren yalnızca akademik bilgisiyle değil; engin sabrı ve ilgisiyle, desteğini ve güvenini her zaman yanımda hissettiğim, ismi gibi yüzündeki gülümsemesini benden hiç eksik etmeyen, çok değerli hocam, tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Gülümser GÜLTEKİN AKDUMAN'a çok teşekkür ederim.

Değerli görüşleri ve katkılarıyla, zaman ayırarak yanımda olan çok değerli hocalarım Doç. Dr. Yasemin AYDOĞAN, Doç. Dr. Arzu ÖZYÜREK ve Yrd. Doç. Dr. Gülhan GÜVEN'e teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Gerek lisans eğitimim, gerekse yüksek lisans eğitim süresince bilgi ve görüşlerini benden hiç eksik etmeyen değerli hocalarım Prof.Dr.Fatma ALİSİNANOĞLU, Prof.Dr. Esra ÖMEROĞLU, Doç. Dr. Ümit DENİZ, Doç. Dr. Hacer Elif DAĞLIOĞLU'na; öğrencisi olmaktan onur duyduğum, kişiliğini ve akademik kimliğini kendime örnek edindiğim, desteği ve güveniyle her zaman beni teşvik eden canım hocam Öğr. Gör. Dr. Saide ÖZBEY' e emekleri için çok teşekkür ederim.

Çalışmamın istatistiksel analizlerinde çok değerli yardımlarını benden esirgemeyen Sayın Ahmet GÜL'e ve Sayın Arş. Gör. Hakan KOĞAR'a çok teşekkür ederim.

Çalışmamın başladığı günden itibaren desteğini ve yardımlarını her zaman yanımda hissettiğim Arş. Gör. Anıl UTKU'ya, ilgiyle çalışmayı takip edip, görüş ve önerileriyle değerli katkılarını eksik etmeyen Arş. Gör. Ayşegül AKINCI'ya çok teşekkür ederim.

Çalışmamın verilerini toplama aşamasında yardımcı olan tüm öğretmenlere ve idarecilere, özellikle de anket kağıtlarına yazdıkları küçük notlarla çalışmamın en stresli aşamalarında dahi yüzümü güldüren, desteklerini ve iyi dileklerini benden esirgemeyen, hayatımızdaki yerleri ve önemlerini bir kez daha bana hissettiren tüm "Babalar"a çok teşekkür ederim.

Canım annem, canım babam, canım kardeşim...Desteğiniz ve güveniniz ile çıktığım bu yolda teşekkürlerimin en değerlisi sizler için...Bir aile olmanın anlamı ve değerini sizlerden öğrendim. Sevginiz ve emeğiniz, attığım her adımda bana yol gösterdi. O kadar şanslıyım ki dilerim herkes en az benim kadar bu duyguları yaşar...Hayatıma kattığınız tüm güzellikler için sonsuz teşekkürler...İyiki varsınız...

Araştırmanın ilgili alan yazına katkıları sağlamanı dileğiyle...

Didem TÜRKÖĞLU

ÖZET

OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUĞU OLAN BABALARIN BABALIK ROLLERİNİ ALGILAMALARI İLE EŞLERİNDEN GÖRDÜKLERİ DESTEĞİN ÇOCUKLARININ SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ

TÜRKOĞLU, Didem
Yüksek Lisans, Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı
Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Gülümser GÜLTEKİN AKDUMAN
Temmuz-2013, 198 Sayfa

Bu araştırma, okul öncesi dönem çocuğu olan babaların, babalık rollerini algılamaları ile eşlerinden gördükleri desteğin, çocuklarının sosyal becerilerine etkisini incelemek amacıyla yapılmıştır. Bu kapsamda;

Araştırmanın evrenini, 2012-2013 eğitim öğretim yılı içerisinde Ankara'nın Çankaya, Mamak, Altındağ, Yenimahalle, Etimesgut, Sincan ve Keçiören merkez ilçelerinde bulunan resmi ilköğretim okullarının anasınıfları ile resmi bağımsız anaokullarına devam eden 48-60 ay ve üzeri çocuklar ile babaları oluşturmuştur.

Evrenden basit tesadüfi örnekleme metodu ile en az 378 denek sayısı belirlenmiş olup, ulaşılan 533 çocuk ve babaları araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

Araştırmada babaların ve çocukların demografik özelliklerini belirleyebilmek için araştırmacı tarafından geliştirilen, "Genel Bilgi Formu"; babaların babalık rolü algısını ölçebilmek için "Babalık Rolü Algı Ölçeği"; babaların eşlerinden algıladıkları desteği ölçebilmek için, "Eş Destek Ölçeği" ve çocukların sosyal becerilerini ölçebilmek için "Sosyal Beceri Ölçeği" kullanılmıştır.

Elde edilen veriler SPSS 20 paket programında, bağımsız değişkenlerin kategori sayısına göre, bağımsız örneklem için T testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile analiz edilmiş olup; anlamlı çıkan farklılıklarda, grup farklılıklarını inceleyebilmek amacıyla Bonferroni testi kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkiler Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı ile incelenmiştir. Yapılan istatistiklerde anlamlılık düzeyi olarak 0,05 seçilmiştir.

Araştırma sonucunda babaların babalık rolü algısının; babanın yaşı, öğrenim durumu, ilk baba olma yaşı, annenin yaşı, öğrenim durumu ve mesleği değişkenlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gösterdiği ($p<0,05$); bununla birlikte, babaların eşlerinden algıladıkları desteğin; annenin öğrenim durumu, mesleği ve

babanın öğrenim durumu değişkenlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($p<0,05$). Çocukların sosyal becerilerinin ise; çocuğun cinsiyeti, yaşı, okul öncesi eğitim kurumuna devam etme süresi, annenin öğrenim durumu ve mesleği değişkenlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($p<0,05$). Araştırmada ayrıca; babaların babalık rolü algıları ile eşlerinden gördükleri destek arasında ve babaların babalık rolü algıları ile çocuklarının sosyal becerileri arasında, pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunduğu ($p<0,05$); bununla birlikte, babaların eş destek ölçeğinin takdir etme boyutu ile çocuklarının sosyal becerilerinden sosyal işbirliği boyutu arasında pozitif, anlamlı, düşük bir ilişki bulunduğu saptanmıştır ($p<0,05$).

Anahtar Kelimeler: babalık rolü algısı, eş desteği, sosyal destek, sosyal beceri, okul öncesi eğitim.

ABSTRACT

EXAMINING THE PERCEPTION OF FATHERS, WHO HAVE A PRESCHOOL CHILD, ABOUT THEIR PATERNITY ROLES, AND THE EFFECT OF THE SUPPORT THEY GET FROM THEIR WIVES ON SOCIAL SKILL LEVELS OF THEIR CHILDREN

TÜRKOĞLU, Didem

Master's Thesis, Department of Early Childhood Education

Advisor: Assist. Prof. Dr. Gülümser Gültekin AKDUMAN

July-2013, 198 Pages

The purpose of this study was to examine the perception of the fathers, who have a preschool child, about their paternity roles, and the effect of the support they got from their wives on the social skills of their children. Within this scope;

The universe of the research was comprised of 48-60 month children who study at nursery schools in Cankaya, Mamak, Altindag, Yenimahalle, Etimesgut, Sincan and Kecioren central districts of Ankara and official independent preschools during 2012-2013 school year, and their fathers.

378 numbers of subjects at the least were determined from the universe by means of random sampling method. In this context 533 children and their fathers formed the sample of the research.

In order to determine the demographic qualities of the fathers and children in the research "General Information Form", to measure the perception of the fathers about paternity role, "Paternity Role Perception Scale", to measure the support that the fathers obtained from their wives, "Spouse Support Scale", and to measure the social skills of the children, "Social Skills Scale" were used.

The data obtained were analysed with T test and one-way analysis of variance (ANOVA) for independent samples according to the number of category of independent variables in SPSS 20 packet programme, Bonferroni test was used to examine the group differences in the significant differences. The relations between the variables were analysed with Pearson Product-Moment Correlation Coefficient. In the statistics made 0,05 was chosen as a significance level.

In consequence of the research, it was determined that the perceptions of the fathers about the paternity role showed a significant difference according to the

variables of father's age, his state of education, begetting age for the first time in comparison to the age of mother, her state of education and occupation ($p < 0,05$); however, the support that the fathers obtained from their wives statistically showed a significant difference by the variables of educational status of the mother, occupation and educational status of the father ($p < 0,05$). It was detected that the social skills of the children statistically displayed a significant difference in accordance with the gender of the child, age, continuation process for preschool educational institution, educational status of the mother and her occupation ($p < 0,05$). Moreover, in the research it was seen that there was a positive and significant relation between the support the fathers obtained from their wives and the perception of the fathers about the paternity roles, and the social skills of their children ($p < 0,05$); however, there was a positive, significant and low relation between the estimating dimension of wife support scale of the fathers and social cooperation from the social skills of their children ($p < 0,05$).

Key words: paternity role perception, spouse support, social support, social skill, preschool education.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI.....	i
ÖNSÖZ.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER SAYFASI.....	vii
ŞEKİL ve TABLOLAR LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xv
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Problem Durumu.....	1
1.2 Araştırmanın Amacı.....	4
1.3 Araştırmanın Önemi.....	6
1.4 Araştırmanın Sınırlılıkları.....	8
1.5 Varsayımlar.....	9
1.6 Tanımlar.....	9
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	10
2.1. Ailenin Tanımı.....	10
2.2 Tarihsel Süreç İçersinde Anne-Baba ve Çocuk Rolü.....	14
2.3 Ailede Babanın Rolü.....	16
2.4 Baba Çocuk İlişkisi.....	21
2.5 Çocuğun Gelişiminde Babanın Önemi.....	23
2.5.1 Çocuğun Bilişsel Gelişiminde Babanın Önemi.....	23
2.5.2 Çocuğun Sosyal Gelişiminde Babanın Önemi.....	26

2.5.3	Çocuğun Kişilik Gelişiminde Babanın Önemi.....	29
2.5.4	Çocuğun Duygusal Gelişiminde Babanın Önemi.....	30
2.5.5	Çocuğun Cinsel Gelişiminde Babanın Önemi.....	33
2.6	Eş Desteği.....	35
2.7	Sosyal Beceri.....	40
2.7.1	Sosyal Becerinin Tanımı.....	40
2.7.2	Sosyal Beceri ve Sosyal Yeterlilik.....	46
2.7.3	Sosyal Becerilerin Sınıflandırılması.....	48
2.7.4	Okul Öncesi Dönemde Sosyal Becerilerin Gelişimi.....	52
2.7.5	Okul Öncesi Dönemde Sosyal Becerilerin Kazanılmasının Önemi.....	55
2.8	İlgili Araştırmalar.....	58
2.8.1	Babalık Rolü İle İlgili Araştırmalar.....	58
2.8.2	Eş Desteği İle İlgili Araştırmalar.....	62
2.8.3	Okul Öncesi Dönem Çocukların Sosyal Becerileri İle İlgili Araştırmalar.....	67
3.	YÖNTEM.....	75
3.1	Araştırmanın Modeli.....	75
3.2	Evren ve Örneklem.....	75
3.3	Veri Toplama Teknikleri.....	79
3.4	Verilerin Analizi.....	83
4.	BULGULAR VE YORUM.....	86
4.1	Babaların Babalık Rolü Algısına İlişkin Bulgular ve Yorum.....	86

4.2	Babaların Eşlerinden Algıladıkları Destek ve Alt Boyutlarına İlişkin Bulgular ve Yorum.....	101
4.3	Çocukların Sosyal Becerilerine İlişkin Bulgular ve Yorum.....	121
4.4	Babaların Algıladıkları Babalık Rollerine İle Eş Destekleri Arasındaki Korelasyon Bulguları ve Yorum.....	136
4.5	Babaların Babalık Rolü Algısı İle Çocukların Sosyal Beceri Boyutları Arasındaki Korelasyon Bulguları ve Yorum.....	138
4.6	Babaların Eşlerinden Algıladıkları Destek İle Çocukların Sosyal Beceri Boyutları Arasındaki Korelasyon Bulguları ve Yorum.....	140
5.	SONUÇ VE ÖNERİLER.....	143
5.1	Sonuç.....	143
5.1.1	Örneklemin Demografik Özelliklerine İlişkin Sonuçlar.....	143
5.1.2	Babaların Babalık Rolü Algısına İlişkin Sonuçlar.....	145
5.1.3	Babaların Eş Destek Algıları ve Alt Faktörlerine İlişkin Sonuçlar.....	146
5.1.4	Çocukların Sosyal Becerileri ve Alt Faktörlerine İlişkin Sonuçlar.....	148
5.1.5	Babaların Algıladıkları Babalık Rollerine İle Eş Destekleri Arasındaki Korelasyon Sonuçları.....	150
5.1.6	Babaların Babalık Rolü Algısı İle Çocukların Sosyal Beceri Boyutları Arasındaki Korelasyon Sonuçları.....	151
5.1.7	Babaların Eşlerinden Algıladıkları Destek ile Çocuklarının Sosyal Beceri Boyutları Arasındaki Korelasyon Sonuçları.....	151
5.2	Öneriler.....	152
5.2.1	Babalara ve Annelere Yönelik Öneriler.....	152
5.2.2	Sivil Toplum Kuruluşları İle Görsel ve Yazılı Medyaya Yönelik Öneriler.....	154
5.2.3	Araştırmacılara Yönelik Öneriler.....	155

KAYNAKÇA	157
EKLER	175
EK 1 Okul Listesi.....	175
EK 2 MEB İzin Belgesi.....	176
EK 3 Genel Bilgi Formu.....	177
EK 4 Babalık Rolü Algı Ölçeği.....	179
EK 5 Eş Destek Ölçeği.....	180
EK 6 Sosyal Beceri Ölçeği.....	181

ŞEKİL VE TABLOLAR LİSTESİ

Şekil 1. Sosyal Yeterliliğin Kapsamı.....	47
Tablo 1. Evreni Oluşturan 48-60 Ay ve Üzeri Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Çocuk Sayılarının Cinsiyetlerine Göre Dağılımı.....	76
Tablo 2. Örnekleme İlişkin Demografik Özellikler.....	77
Tablo 3. Normallik testi sonuçları.....	84
Tablo 4. Çarpıklık ve basıklık değerleri.....	85
Tablo 5. Çocuğun Yaşına Göre Babaların Algıladıkları Babalık Rollerine İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Bağımsız t testi Sonuçları.....	86
Tablo 6. Çocuğun Cinsiyetine Göre Babaların Algıladıkları Babalık Rollerine İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Bağımsız t testi Sonuçları.....	87
Tablo 7. Aile Tipine Göre Babaların Algıladıkları Babalık Rollerine İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Bağımsız t testi Sonuçları.....	89
Tablo 8. Annenin Yaşına Göre; Babaların Algıladıkları Babalık Rolüne İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	90
Tablo 9. Babaların Yaşlarına Göre; Algıladıkları Babalık Rolüne İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	91
Tablo 10. Annelerin Öğrenim Durumuna Göre; Babaların Algıladıkları Babalık Rolüne İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	92
Tablo 11. Babaların Öğrenim Durumuna Göre; Algıladıkları Babalık Rolüne İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	94
Tablo 12. Annelerin Mesleklerine Göre; Babaların Algıladıkları Babalık Rolüne İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	95
Tablo 13. Babaların Mesleklerine Göre; Algıladıkları Babalık Rolüne İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	97

Tablo 14. Babaların İlk Baba Olma Yaşlarına Göre; Algıladıkları Babalık Rolüne İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	98
Tablo 15. Evli Bulunulan Süreye Göre; Babaların Algıladıkları Babalık Rolüne İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	99
Tablo 16. Sahip Olunan Çocuk Sayısına Göre; Babaların Algıladıkları Babalık Rolüne İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	100
Tablo 17. Çocuğun Yaşına Göre Babaların Algıladıkları Eş desteği ve Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Bağımsız t testi Sonuçları.....	102
Tablo 18. Çocuğun Cinsiyetine Göre Babaların Algıladıkları Eş desteği ve Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Bağımsız t testi Sonuçları.....	103
Tablo 19. Aile Tipine Göre Babaların Algıladıkları Eş desteği ve Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Bağımsız t testi Sonuçları.....	104
Tablo 20. Annenin Yaşına Göre Babaların Algıladıkları Eş Desteği ve Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	105
Tablo 21. Babanın Yaşına Göre Babaların Algıladıkları Eş Desteği ve Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	107
Tablo 22. Annenin Öğrenim Durumuna Göre Babaların Algıladıkları Eş Desteği ve Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	109
Tablo 23. Babanın Öğrenim Durumuna Göre Babaların Algıladıkları Eş Desteği ve Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	111
Tablo 24. Annenin Mesleğine Göre Babaların Algıladıkları Eş Desteği ve Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	113
Tablo 25. Babanın Mesleğine Göre Babaların Algıladıkları Eş Desteği ve Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	115

Tablo 26. Çocuğun Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Süresine Göre Babaların Algıladıkları Eş Desteği ve Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	116
Tablo 27. Evli Bulunulan Süreye Göre Babaların Algıladıkları Eş Desteği ve Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	118
Tablo 28. Sahip Olunan Çocuk Sayısına Göre Babaların Algıladıkları Eş Desteği ve Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	119
Tablo 29. Çocukların Yaşlarına Göre Sosyal Beceri Ölçeği ve Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Bağımsız t Testi Sonuçları.....	121
Tablo 30. Çocukların Cinsiyetlerine Göre Sosyal Beceri Ölçeği ve Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Bağımsız t Testi Sonuçları.....	122
Tablo 31. Annenin Yaşına Göre Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği ve Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	124
Tablo 32. Babanın Yaşına Göre Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği ve Alt Boyutlarına ilişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	125
Tablo 33. Annenin Öğrenim Durumuna Göre Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği ve Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	127
Tablo 34. Babanın Öğrenim Durumuna Göre Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği ve Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	129
Tablo 35. Annenin Mesleğine Göre Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği ve Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	131
Tablo 36. Babanın Mesleğine Göre Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği ve Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	132
Tablo 37. Çocuğun Okul Öncesi Kuruma Devam Etme Süresine Göre Sosyal Beceri Ölçeği ve Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	133
Tablo 38. Babaların Algıladıkları Babalık Rollerini İle Eş Destek Boyutları Arasındaki Pearson Korelasyon Testi Sonuçları.....	136

Tablo 39. Babaların Algıladıkları Babalık Rollerini İle Çocukların Sosyal Beceri Boyutları Arasındaki Pearson Korelasyon Testi Sonuçları138

Tablo 40. Çocukların Sosyal Beceri Boyutları İle Babaların Eşlerinden Algıladıkları Destek Arasındaki Pearson Korelasyon Testi Sonuçları140

KISALTMALAR LİSTESİ

DD: Duygusal Destek

MYB: Maddi Yardım ve Bilgi Desteği

TED: Takdir Etme Desteği

SİD: Sosyal İlgı Desteği

Sİ: Sosyal İşbirliği

SBK: Sosyal Bağımsızlık ve Sosyal Kabul

SE: Sosyal Etkileşim

SPSS: Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi Paket Programı (Statistical Package For Social Sciences)

Akt: Aktaran

1. GİRİŞ

1.1 Problem Durumu

Sosyal bir varlık olan insan; toplumsal hayat içerisinde diğer insanlarla etkileşimde bulunma ihtiyacı içerisinde. Nitekim insanın yaşamını mutlu bir şekilde sürdürebilmesi ve gerekli becerileri kazanarak sosyal hayata katılabilmesi için bu etkileşim vazgeçilmezdir (Bacanlı, 2005:1; Grusec ve Lytton, 1988:161; Kostelnik, Whiren, Soderman, Gregory and Stein, 2010:2). İnsanın diğer insanlarla sosyal ilişki kurma ihtiyacını, yaşamını yalnız başına yaşamaya tercih etmesini; kimi araştırmacılar bazı hayvan türlerinde de olduğu gibi içgüdüsel tepkilerle açıklamaktayken, kimi araştırmacılar ise bireyin doğumundan itibaren hayatını devam ettirebilmesi ve canlı varlığını sürdürebilmesi için başkalarının bakım ve korumasına muhtaç olmasına bağlamaktadır (Öğülmüş, 2006:1).

İnsan davranışını açıklayan önemli kuramlardan biri olarak kabul edilen psikanalitik yaklaşımda Freud sosyalleşmeyi, çocuğun anne-babasına duyduğu duygusal bağın, sosyal ortamlar içerisindeki diğer bireylere de yansımaları olarak tanımlamıştır (Bayhan ve Artan, 2007:239; Şahin ve Baç Karaaslan, 2006:74). Bu duruma bağlı olarak çocuğun sosyal davranışı da doğduğu andan itibaren etkileşim içinde bulunduğu aile ve arkadaş ilişkileriyle şekillenmektedir. Çocuklar doğdukları andan itibaren fiziksel büyümeleri, ruhsal, bilişsel, duygusal, sosyal ve toplumsal gelişmeleri ve eğitim öğrenme süreçleri boyunca en büyük desteklerini anne ve babalarından, başka bir ifadeyle ailelerinden almaktadırlar (Bak, 2011:236). Yetişkinin koruma ve bakımına muhtaç olarak ilk ilişki ve etkileşimlerini ailede kuran çocuk zaman içerisinde akranlar ve diğer bireylerle de etkileşime ihtiyaç duymaktadır (Grusec ve Lytton, 1988:213-214). Çocuğun sosyalleşme sürecinde gösterdiği bu ilerlemede ihtiyaç duyduğu sosyal becerileri kazanabilmesi için şüphesiz en önemli etken, ailedir.

Aile, en küçük toplumsal kurum olarak bir toplumun temel yapı taşı oluşturmaktadır. Anne, baba ve çocuklardan oluşan bu kurum, içinde bulunduğu toplumun bir birimi olarak o toplumun değer yargılarını, gelenek ve göreneklerini yansıtmakla birlikte, toplumun diğer üyeleriyle sürekli alışveriş halindedir. Yaşanan sosyo-ekonomik değişim sürecinde aile yapısı içerisinde değişimler olmuş; daha çok

kırsal kesimde yaygın olan büyük aile yapısının kentlere göç etmesi nedeniyle çekirdek aile yapısına dönmüştür. Bu değişimler aile içi ilişkileri de etkilemiş, buna rağmen aile, bireyin yaşamında ilk toplumsallaşmanın ve temel gereksinimlerinin karşılandığı yer olması bakımından önemini hiçbir zaman yitirmemiştir (Demirel, 1994:7; Yörükoğlu, 1997:124).

Çocuk edilgin olmayıp, çevresiyle sürekli etkileşim halinde bulunan ve durmadan değişen bir canlıdır. Çocuğun aile içerisinde benimsediği davranışlar, toplum içinde onu yönlendirmektedir. Sağlıklı ilişkiler içerisinde ve güvenli bir aile ortamında, sevgi ve anlayışla büyüyerek desteklenen çocuk; işbirliği, paylaşma, sorumluluk alma ve bağımsızlık gibi davranışları kazanarak toplum içinde kendini yönetmeyi başarmaktadır (Yörükoğlu, 2000: 85).

Aile içindeki ilişkilerin temelini anne ve babanın birbirlerine karşı gösterdikleri tutum ve davranışlar oluşturmaktadır. Eşlerin birbirlerine karşı sevgi ve anlayışla sürdürdükleri karı koca ilişkisi, aile ortamının durumunu belirlemekte, bu ise doğrudan çocuklara yansımaktadır. Nitekim birbirinden ayrı kişilik özellikleri ile bir araya gelen eşlerin etkileşimlerinden doğan bu ilişki, uyumlu olduğu sürece çocukları olumlu yönde desteklemektedir. Aile içerisinde yaşanan huzursuzluk ve gerginlik, başta çocuklar olmak üzere tüm aile fertlerini olumsuz yönde etkilemektedir. Dolayısıyla eşler arasındaki destek ve uyum, çocuğun sosyal davranışı üzerinde önemli bir etkiye sahiptir (Erbek, Beştepe, Akar, Eradamlar ve Alpkan, 2005:41 ; Yörükoğlu, 1997:127).

Ailede anne ve babanın en önemli görevi, çocukları için iyi ve olumlu birer rol model olmaktır. Çocuklar, yaşamları süresince ve özellikle de ilk 7 yıl boyunca anne babalarının hareketlerine ve davranışlarına bakarak kişilik gelişimlerinin temellerini oluşturmaktadırlar. İkinci önemli görevleri ise, bir eğitici ve bir öğretmen olabilmektir. Çocuklar her şeyi bir teyp gibi kaydetmekte ve kaydettiklerini duygu, düşünce ve davranışlarına yansıtmaktadırlar. Çocukların kendilerine ait farklı düşüncelere sahip olabilecekleri göz ardı edilmeksizin, kendileri olmalarını öğreten bir eğitici olmak gerekmektedir (Bak, 2011:163).

Ebeveyn-çocuk etkileşimi çocuğun sosyal hayattaki yerini ve durumunu belirleyen en temel unsurdur. Anne-babalar, çocuğun sosyal açıdan kabul edilebilir davranışlar sergilemesi veya bunun tam aksine problem davranışlar ortaya çıkarmasında belirleyici elemanlardır. Çocuk, birbirlerine kuvvetli bağlarla bağlı olan ve sosyal

yaşamın en temel birimi olarak kabul edilen ailede sevgi ve koruma olmak üzere iki önemli ihtiyacını karşılamaktadır. Bu ihtiyaçlarını karşıladığı ölçüde de sosyal gelişim süreci sağlıklı ilerlemektedir (Berktin, 1962:69).

“Normal” bir aile olarak nitelenen, hem annenin hem de babanın bulunduğu ailelerde, çocuk gelişimini ve toplumsallaşmasını açıklamaya çalışan psikolojik teorilerin çoğu, bu durumun sadece normal bir durum değil aynı zamanda gerekli bir durum olduğunu da varsaymaktadır. Her ebeveynin birbirinden farklı rollere sahip olması ve bu rollerin birbirinin yerine geçememesi nedeniyle, çocukların sağlıklı bir gelişim gösterebilmesi için her iki cinsiyetten ebeveyne de gereksinimleri vardır (Schaffer, 1990/2008:120).

Annelerin çocuğun bakımı ve eğitimi üzerindeki rolü üzerine yapılan pek çok araştırma bulunmasına rağmen, babalık rolünün çocuğun gelişimindeki önemine yeterince değinilmemiştir. Fakat özellikle sanayi devrimi sonrası kadınların da iş yaşamına katılması, nüfusun büyük şehirlere göç etmesi, büyük aile yapısının çekirdek aileye doğru kayması gibi pek çok sosyo-ekonomik sebeplerle aile yapılarında meydana gelen değişiklikler, kuramcılarını anne-çocuk ilişkisinde olduğu gibi baba-çocuk ilişkisinin de erken yıllarda kurulması gerektiği üzerine yöneltmiştir (Mangır ve Aktaş, 1992:7; Güngörmüş Özkardeş, 2006). Özellikle 40-45 yıl öncesine değin babayı göz ardı ederek, anne-çocuk ilişkisi üzerine yoğunlaşan araştırmalar, ilk kez Schaffer ve Emerson (1964)’un, “Bebekte Sosyal Bağlanmanın Gelişimi” ve “Anne Yoksunluğu” konularındaki çalışmalarından sonra babanın önemini giderek arttırmıştır. Nitekim çocuğun doğumundan itibaren tıpkı annede olduğu gibi babanın da çocukla ilişki kurması gerekmektedir. Babanın çocuğun gerekli ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için beslenme ve oyun faaliyetleri gibi aktivitelere katılması; çocuğunun gelişimi ve gelecekteki yaşamına ortak olması açısından önem taşımaktadır (Albukrek, 2005; Ekşi, 1999:59).

Etkin bir baba rolü çocuğun tüm gelişim alanlarına olumlu yönde etki ettiği gibi, babanın çocuğuyla ve eşiyile kurduğu ilişkinin biçimi de çocuğun sosyal gelişimini etkilemektedir. Nitekim, sağlıklı bir aile ortamının oluşturulması, eşler arasındaki ilişkinin sevgi ve saygı çerçevesi içerisinde, her şeyden önce eşlerin birbirlerine karşı destekleyici davranmalarıyla mümkün olabilmektedir. Sağlıklı bir aile yapısının olduğu ortamlarda ise, birbirlerine karşı destekleyici davranan eşler, hem kendi ruh ve beden

sağlıklarını koruyabilmekte; hem de kendi çocuklarına karşı daha destekleyici davranarak, onların bütün halinde gelişmelerine katkıda bulunabilmektedirler (Yıldırım, 2004:21).

Yapılan literatür taramasında çocukların sosyal becerilerine ilişkin araştırmaların daha çok belli alanlarda yoğunlaştığı görülmektedir. Bu araştırmalar genel olarak; çocukların sosyal becerilerini çeşitli demografik özellikler açısından inceleyen araştırmalar (Pekdoğan, 2011; Şen, 2009; Elibol Gültekin, 2008; Günindi, 2011; Özbey, 2009; Şahin ve Baç Karaaslan, 2006); ebeveynlerin tutum ve mizacının ya da çocuk yetiştirme yöntemlerinin çocuklarının sosyal becerilerine etkisini inceleyen araştırmalardır (Günindi, 2008; Özabacı, 2006; Sarı, 2007; Yağmurlu, Sanson ve Köymen, 2005). Yapılan araştırmaların özellikle anne-çocuk ilişkisi üzerine yoğunlaşması, fakat babaların da çocuğun gelişimi üzerindeki göz ardı edilemez etkisinin önemi nedeniyle, söz konusu araştırmalardan farklı olarak bu araştırmada, hem babaların babalık rolü algısı hem de bu algıyı etkileyebileceği düşünülen babaların eşlerinden algıladıkları sosyal desteğin; çocuklarının sosyal beceri düzeylerine etkisi çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir.

1.2 Araştırmanın Amacı

Bu araştırma okul öncesi dönemde çocuğu bulunan babaların babalık rollerini algılamaları ile eşlerinden gördükleri desteğin, çocuklarının sosyal beceri düzeyleri ile ilişkisini belirlemek amacıyla planlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır:

1) Babaların babalık rollerini algılamasında;

- Babanın yaşı,
- Babanın mesleği,
- Babanın öğrenim durumu,
- Eşinin yaşı,
- Eşinin mesleği,
- Eşinin öğrenim durumu,
- Çocuğun cinsiyeti,

- Çocuğun yaşı,
- İlk baba olma yaşı,
- Evli bulunulan süre,
- Sahip olunan çocuk sayısı,
- Aile tipi farklılık yaratmakta mıdır?

2) Babaların algıladıkları eş destekleri;

- Çocuğun cinsiyeti,
- Çocuğun yaşı,
- Çocuğun okul öncesi eğitim kurumuna devam etme süresi,
- Babanın yaşı,
- Babanın mesleği,
- Babanın öğrenim durumu
- Eşinin yaşı,
- Eşinin mesleği,
- Eşinin öğrenim durumu,
- Evli bulunulan süre,
- Sahip olunan çocuk sayısı,
- Aile tipi farklılık yaratmakta mıdır?

3) Çocukların sosyal becerilerinde;

- Çocuğun cinsiyeti,
- Çocuğun yaşı,
- Okul öncesi eğitim kurumuna devam etme süresi,
- Babanın yaşı,
- Babanın mesleği,
- Babanın öğrenim durumu,
- Annenin yaşı,
- Annenin mesleği,
- Annenin öğrenim durumu farklılık yaratmakta mıdır?

- 4) Babaların algıladıkları babalık rolleri ile çocuklarının sosyal becerileri arasında bir ilişki var mıdır?
- 5) Babaların eşlerinden algıladıkları destek ile çocuklarının sosyal becerileri arasında bir ilişki var mıdır?
- 6) Babaların algıladıkları babalık rolleri ile eş destekleri arasında bir ilişki var mıdır?

1.3 Araştırmanın Önemi

Toplumun bir grup olarak kadın ve erkekte beklediği, bir takım davranış örüntüleri bulunmaktadır. Cinsiyet kalıpyargıları olarak adlandırılan bu davranış örüntülerine göre; kadınların daha duygulu, duyarlı, fedakar, çocuğun eğitimi ve bakımı ile ev işlerinden sorumlu olduğu; erkeklerin ise ev dışında çalışan, ailenin maddi geçimini sağlayan, bağımsız, soğukkanlı ve cesur olduğu yargısı süregelmektedir. Ancak değişen yaşam koşulları sonucu cinsiyet rolleri ve kalıpyargıları, kadınlarla erkeklerin rollerini kesinleşmiş sınırlarla çizmekten öteye geçmiş, rollerin paylaşımında aile içerisindeki sorumluluğun sadece anneye atfedilemeyeceği, babanın da başta çocuk olmak üzere ev ile ilgili işlerde en az anne kadar sorumlu olması gerektiği inancını geliştirmeye başlamıştır (Dökmen, 2010:104).

Şüphesiz politik, sosyal ve ekonomik alandaki değişimlerin kadın ve erkeğe atfedilen rolleri etkilemesi, çalışan anne sayısının artması, annenin ev dışında tam gün dışarıda çalışması, artan boşanma oranlarına paralel olarak yalnız yaşayan babaların çocuklarının bakım ve eğitim sorumluluklarını üstlenmeleri, geleneksel aile yapısının küçülerek çekirdek aileye dönüşmesi sonucu çekirdek aile içerisindeki bireylere düşen rol ve sorumlulukların artması gibi etmenler, “baba” olma kavramını değişime uğratıp, babanın çocuğun eğitimi ve gelişimindeki rolüne olan ilginin artmasına yol açmıştır. Günümüz toplumlarında ise tüm bu etmenlere ilave olarak kadın-erkek eşitliğinin benimsenmesi, babayı çocuğun yaşamında çok daha önemli bir konuma getirmiştir (Anlıak, 2004:25; Ekşi, 1999:58; Güngörmüş, 1995:242).

Erkeklerin birer baba ve aile bireyi olarak, çocukları üzerinde çok çeşitli ve önemli etkileri bulunmaktadır. Özellikle son yıllarda babalık rolü üzerine artan ilgi, çocuğun gelişimi üzerindeki baba faktörü etkisinin önemini vurgulamaktadır (Marsiglio ve Cohan, 2000:76). Baba faktörünün, çocukların sosyal-duygusal, bilişsel ve cinsel

gelişimi üzerine etkisini inceleyen araştırmalar, nitelikli baba-çocuk ilişkisinin; çocukların, hem akademik becerilerini olumlu yönde etkilediği, hem de sosyal ve duygusal açıdan çevresiyle uyumlu, daha az problem davranış sergileyen, yaşamdan doyum sağlayan özellikte olduklarını saptamıştır (Dubovitz ve diğerleri, 2001; Russell-Brown, Engle ve Townsend, 1994; Akt: Evans,1995:3).

Baba-çocuk ilişkisinin yakınlığı ve niteliğinin çocuk üzerinde önemli çıktıları olduğu belirtilmektedir. Özellikle duygusal açıdan kurulan yakın ilişkinin çocuğun öznel iyi oluşu üzerindeki etkisi vurgulanmaktadır. Bu ise babanın çocuğun karakter ve kişilik gelişimini etkileyen, değer aktarımında bulunan bir öğretmen konumunda olarak, çocuğunu etkileyici önemli bir rol model olmasından kaynaklanmaktadır (Amato ve Gilbreth, 1999; Akt: Hakoama ve Ready, 2011:4). Cabrera, LeMonda, Bradley, Hoffert ve Lamb (2000) ise, baba çocuk ilişkisinde babanın çocuk için ulaşılabilir olmasının, çocuğun duygusal destek duygusunu yaşamasına olanak sağladığını ifade etmiştir.

Babalar çocukları üzerinde; davranışları, tutumları ve ilettikleri mesajlar yolu ile doğrudan etkide bulunmaktadır. Bu etkiler ise özellikle babanın ve annenin çocuğuyla kurduğu etkileşim farklılığında belirgin hale gelmektedir. Örneğin, anneye oranla çocuğuyla nispeten daha az vakit geçiren çoğu babanın, çocuğuyla kurduğu etkileşimde farkında olmaksızın çocuğuyla konuşmaya çalışması ve çocuğu konuşmaya teşvik etmesi, yönlendirmelerle açıklamalarda bulunması, sorular sorması çocuğun dil becerisini etkilmektedir. Bu noktada babanın çocuğuyla geçirdiği süre azlığından yola çıkarak, çocuk üzerindeki etkisinin de az olacağı görüşü etkisini kaybetmektedir. Nitekim önemli olan geçirilen sürenin miktarından çok kalitesidir (Lamb ve Tamis Lemonda, 2004:8).

Babaların çocukları üzerinde doğrudan yarattıkları etkinin yanı sıra, eşleriyle kurduğu ilişkinin kalitesi aracılığıyla da, dolaylı olarak etkileri bulunmaktadır. Anne ve baba arasındaki ilişkinin destekleyici ve sıcak oluşu, hem anne-çocuk ilişkisini destekleyerek, çocuğun güven duygusu gelişimini kolaylaştıracak, hem de babanın çocuğuyla ilgili sorumluluklara katılımını olumlu yönde etkileyerek, çocuğuyla geçirdiği süreyi arttıracaktır. Bu ise dolaylı yoldan, çocuğun sağlıklı sosyal ve duygusal gelişimine katkıda bulunacaktır. Nitekim eşler arasındaki ilişkinin gergin ve çatışmalı olduğu ailelerdeki çocuklar, baba ayrılığı veya bir ebeveynin devamlı olmadığı

ailelerdeki çocuklara oranla daha olumsuz etkilenmektedir (Lynn, 1974; Akt:Ekşi, 1999:60; Rosenberg ve Wilcox, 2006:11).

Ebeveynlik üzerine yapılan araştırmalar, ebeveyn çocuk etkileşiminde, giderek artan oranda ebeveynlerin destek ve işbirliği davranışlarının önemi üzerinde yoğunlaşmaya başlamıştır. Bu ise, ebeveynlerin çocukları üzerindeki doğrudan etkilerinin yanı sıra, birbirleriyle ve sosyal ortam içerisindeki diğer bireylerle etkileşimlerinin de çocukları üzerinde dolaylı etkilere sahip olduğu sonucunu ortaya koymaktadır (Fagan ve Barnett, 2003:1020). Nitekim evlilik ilişkisi ile eşler arasındaki uyum ve desteğin çocuklar üzerinde olumlu gelişimsel çıktılar sağladığını gösterir çalışmalar mevcuttur (Bouchard ve Lee, 2000). Evlilik ilişkisi içerisinde babanın babalık rolünü etkileyen önemli unsurlardan biri ise, annenin babanın yeterlilikleri hakkındaki tutum ve davranışlarıdır. Eşlerinden olumlu geri bildirimler alan babaların, hem babalık rollerini yerine getirmede hem de çocuk yetiştirme aktivitelerine katılımında daha istekli oldukları saptanmıştır (McBride ve diğerleri, 2005; Pasley, Futris ve Skinner, 2002).

Çocukların ihtiyaçlarının karşılanmasında ve sosyal açıdan gerekli becerileri kazanmalarında, eşlerin etkisi önemlidir. Annelerin aile içindeki rollerinin yanı sıra, babaların babalık rolü ile aile yaşamına katılımı, aile rollerindeki paylaşımları, eşlerin birbirlerinden algıladıkları eş desteklerini etkileyebilmekte; bu ise çocukların sosyal beceri gelişimini kolaylaştırabilmektedir. Bu nedenle bu araştırma okul öncesi dönem çocuğu olan babaların babalık rollerini algılaması ile eşlerinden gördükleri desteğin; çocuklarının sosyal beceri düzeylerine etkisini incelemesi bakımından önem taşımaktadır.

1.4 Araştırmanın Sınırlılıkları

Parçalanmış aileye sahip olan çocuklar, üvey babası olan çocuklar ve gelişimsel açıdan herhangi bir engeli olan çocuklar araştırma kapsamı dışında tutulmuştur.

Araştırmanın uygulaması 2012-2013 eğitim öğretim yılı ile sınırlıdır.

Araştırma kapsamına alınacak babaların babalık rollerini algılayışları “Babalık Rolü Algı Ölçeği (BRAÖ)” nin ölçeyeği nitelikler ile sınırlıdır.

Araştırma kapsamına alınacak babaların algıladıkları eş destekleri “Eş Destek Ölçeği (EDÖ)” nin ölçeceği nitelikler ile sınırlıdır.

Araştırma kapsamına alınacak okul öncesi dönem çocuklarının sosyal becerileri “Sosyal Beceri Ölçeği” nin ölçeceği nitelikler ile sınırlıdır.

1.5 Varsayımlar

“Babalık Rolü Algı Ölçeği (BRAÖ)” nin babaların babalık rolü algısını ölçmede yeterli olacağı varsayılmaktadır.

Babaların “Babalık Rolü Algı Ölçeği (BRAÖ)” ne verdikleri yanıtların objektif olacağı varsayılmaktadır.

“Eş Destek Ölçeği (EDÖ)” nin babaların algıladıkları eş desteğini ölçmede yeterli olacağı varsayılmaktadır.

Babaların “Eş Destek Ölçeği (EDÖ)” ne verdikleri yanıtların objektif olacağı varsayılmaktadır.

“Sosyal Beceri Ölçeği” nin çocukların sosyal becerilerini ölçmede yeterli olacağı varsayılmaktadır.

“Sosyal Beceri Ölçeği” nin her çocuk için objektif bir şekilde doldurulacağı varsayılmaktadır.

Evrenden seçilen örneklem grubunun evreni temsil edeceği varsayılmaktadır.

1.6 Tanımlar

Babalık Rolü: Çocuğun bütünsel gelişiminde, ihtiyaç duyduğu gereksinimlerin karşılanabilmesi için babanın üstlendiği sorumluluklara verilen genel addır.

Eş Desteği: Evlilik bağıyla ortak bir hayatı yaşamaya başlayan eşlerin; hem duygusal ve sosyal açıdan, hem de maddi yardım ve bilgi açısından birbirlerinden algıladıkları sosyal destek türüdür (Yıldırım, 2004:19).

Sosyal Beceri: Bireyin sosyal ortamlarda olumlu sosyal sonuçlar elde etmesini sağlayan, çevresindeki diğer insanlar ile iletişimine olanak tanıyan, sosyal açıdan kabul edilebilir, öğrenilmiş davranışlardır (Durualp ve Aral, 2010:161; Gresham ve Elliott, 1993:139).

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1 Ailenin Tanımı

Ailenin ne olduğuna ilişkin sosyologlar tarafından çeşitli tanımlamalar yapılmakla birlikte, tanımlamaların her birinin aileyi değişik bir perspektiften ifade etmesi nedeniyle genel geçer bir görüş birliğine varılamamıştır. Tarihsel süreç içerisinde toplumların geçirmekte olduğu değişim sürecine paralel olarak, aile tipinin de yapısı ve işleyişinde değişiklikler meydana gelmesi, ailenin zaman ve mekan boyutlarında farklılık gösteren sosyal bir topluluk ve kurum olarak ifade edilmesine sebep olmuştur (Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2001:7).

Aile en yaygın tanımı ile “en küçük toplumsal kurum” olarak ifade edilmektedir. İçinde bulunduğu toplumun bir birimi olarak, o toplumun gelenek ve göreneklerini, kültürel özelliklerini, değer yargılarını içerisinde barındıran ailenin toplumsal özelliklerinin yanında, kendine özgü içsel bir işleyişi de vardır (Yörükoğlu, 1997:125).

Türk Dil Kurumu (2012) güncel sözlüğüne göre aile, “evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birliktir”.

Ailenin tanımı, aile üyelerinin bileşimi ile ailenin işlevlerine göre de değişiklik göstermektedir. Çekirdek aile olarak tanımlanan aile yapısı; anne, baba ve çocuklardan oluşmaktayken; geniş aile olarak tanımlanan aile yapısı; anne, baba, çocuklar ve iki kuşaktan daha fazla üyelerin bir arada yaşadığı aile tipini oluşturmaktadır. Bu bağlamda aile “ Anne, baba ve çocuklar ile aile biçiminin gereğine göre tarafların kan akrabalarından oluşan toplumsal bir birlik” olarak ifade edilmektedir. Ailenin işlevlerine göre ise aile, “Biyolojik ilişkiler sonucu insan türünün devamını sağlayan, bireyin sosyalleşmesi sürecini başlatan, toplumun maddi ve manevi gelenek ve göreneklerini kuşaktan kuşağa aktaran, kişilerarası ilişkilerin belirli kurallara dayandığı, biyolojik, psikolojik, toplumsal ve hukuki yönleri bulunan toplumsal bir birimdir” şeklinde tanımlanmaktadır (Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2001:7-8).

Toplumun temel yapı taşı olarak nitelendirilen ailenin, insan yaşamında önemli bir yeri bulunmaktadır. İnsanların gereksinim duyduğu ihtiyaçlarını karşılayabileceği en doğal yer olması bakımından önem taşıyan aile ortamı, bireyin yaşamdan algıladığı doyumda, fonksiyonlarını etkili bir şekilde yerine getirebilmesinde ve yaşadığı topluma uygun birer birey olarak yetişmesinde öncelikli etkiye sahiptir (Nazlı, 2011: 18). Bu etki ise; ailenin işlevlerinin makro ve mikro boyut olmak üzere iki kategori altında incelenmesini gerektirmektedir:

- Makro Boyut; üreme işlevi dolayısıyla neslin devamının sağlanması yoluyla toplumun da devamının sağlanarak, kültür ve gelenek-göreneğin kuşaktan kuşağa aktarılması işlevi,
- Mikro Boyut ise; ailenin devam ve varlığını sağlayan üreme işlevi, çocuğun sosyalizasyonunu sağlayan eğitim işlevi, aile üyelerini koruyuculuk işlevi, aile üyelerinin duygusal doyumunu sağlayıcı psikolojik işlevi ile ailenin geçim ve bakımının sağlanmasına olanak tanıyan ekonomik işlevi olarak tanımlanmaktadır (Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2001:17).

Tarihsel gelişim içerisinde değişen aile yapısı; eski devirlerde geniş ataerkil aile yapısı, Orta Çağ'da ise küçük ataerkil aile yapısında kendini göstermiştir. Ekonomik koşulların değişen etkisi sonucu bu ailelerin yerini günümüzde modern demokratik aile yapısı almıştır. Endüstri ve sanayinin bireylere sağladığı ekonomik destek, buralarda çalışan gençlerin de ekonomik bağımsızlığını kazanmasını sağlamış, anne ve babanın çocuk üzerindeki otoritesi de giderek zayıflamıştır. Bu duruma bağlı olarak gençler de eşlerini kendileri seçmeye başlamış ve evlenir evlenmez de geniş aile yapısından çıkarak çekirdek aile şeklinde ayrı evlerde yaşama eğiliminde olmuşlardır. Modern demokratik aile olarak tanımlanan aileler şu özellikleri ile tanımlanmaktadır:

- Bir aile kurmak için görücü usulünden ziyade sevgi ve arkadaşlık çerçevesinde eşlerini seçebilme,
- Evlendikten sonra farklı evlere çıkarak hayatlarını anne ve babalarından bağımsız olarak düzenleyebilme,
- Aile sorunlarının çözümünde karı-koca ve çocukların görüşleri doğrultusunda ortak bir karara varabilme ve

- Eşlerin aile içi sorumlulukları eşit oranda paylaşma ve eşitliği kabullenmesidir (Ağdemir, 1991: 11).

Değişen yaşam koşulları aile sistemi içerisinde geniş veya çekirdek aile gibi yapısal değişikliklere neden olmakla birlikte temel olarak, anne-baba ve çocuktan oluşan bir yapıdır. Anne ve baba olmak tüm kültürlere ve çağlara özgü bir kavram olmasına rağmen, insanların anne ve baba olma gerekçeleri ve bu gerekçelere verdikleri önem birbirinden farklılaşmaktadır. Anne ve baba olma gerekçeleri ise genel olarak iki başlık altında toplanmaktadır:

Sosyal Gerekçeler:

- Çocuk sahibi olmak statü ya da yetişkin kimliği sağlar (*sosyal güç*).
- Birey, çocuğu sayesinde, aile adının devam edeceğini, insanlığın devamının sağlanacağını düşünür (*devamlılık duygusu*).
- Birey, çocuklarının ileride kendi bakımını üstleneceğini düşünür (*ekonomik nedenler*).
- Çiftin çocuk sahibi olması için çevrelerindeki kişilerin üstü örtülü ya da açık beklentileri vardır (*sosyal baskı*).

Bireysel Gerekçeler:

- Birey, çocukla kurulan benzersiz ilişkinin getireceği mutluluğu yaşamak ister.
- Çocuk sahibi olma konusunda biyolojik bir dürtü hisseder.
- Eşler, ailenin gerçekleştirilmesi için çocuğun varlığına ihtiyaç duyarlar (Gazioğlu İşmen, 2011:10-11).

Kağıtçıbaşı (1981; Akt: Hortaçsu, 2003:295) ise, eşlerin çocuk sahibi olma gerekçelerini üç başlık altında toplamıştır: Psikolojik değer, sosyal değer ve yararçı/maddi değer. Psikolojik değer çocuklarla geçirilen zamandan zevk alınması ile çocukların evlilik ilişkisini destekleyici özellikte olmasını oluşturmaktayken; sosyal değer, aile adının sürmesi ile erkek çocuk isteğini kapsamaktadır. Yararçı/maddi değer ise ailenin yaşlılık döneminde çocuğundan beklediği maddi destek ve bakım beklentisini içermektedir.

Bireysel gerekçelerin hemen hemen her toplumda benzer şekilde seyrettiği görülürken, toplumsal gerekçelerin sosyal yapılara göre farklılık taşıdığı görülmektedir.

Her ne kadar farklılıklar görülse de çocuk bir ailenin hayatının dönüm noktasıdır (Gazioğlu İşmen, 2011:10-11).

Evrensel bir kurum olan aile; çocuğun kültürünü, kimliğini, kişiliğini kazandığı temel bir yaşam ünitesidir. İnsani ve kültürel değerlerin yegane taşıyıcısı olan aile, toplum olarak sahip olunan kültürel zenginliklerin de temelini oluşturmaktadır. Bu görevinden ötürü aile, bireyi var eden değerlerin kaynağıdır (Canel, 2011:7).

Çocuğa ilk temel değerlerin verildiği yer ailedir. Çocukta sevgi, saygı, işbirliği, hoşgörü, benlik bilinci gibi değerlerin ediniminin kazanıldığı ortam olması açısından önem taşıyan aile, çocuğun doğumundan itibaren bütünsel gelişiminin sağlanabilmesinin temel koşulu olan, ihtiyaçların dengeli bir şekilde karşılanabilmesine olanak hazırlar. Bu önemli görevin sorumluluğunu taşıyan aile üyeleri ise, çocuğun sosyal bir varlık olabilmesinde en etkili unsurlardır. Nitekim sosyalleşmeyi sağlayan temel kurum ailedir (Bilen, 1994:64).

Aile, insanların psikososyal yönden olgunlaşmasını sağlayan temel sosyal bağları oluşturur. Okul öncesi dönemde çocuğun yaşamındaki en etkili sosyalleştirme kurumu, ailedir. Toplumun kültürel değerlerinin bir kuşaktan diğerine aktarılması şeklindeki temel işlevinin yanında, çocuğun yaşamında etkili bir sosyalleştirme görevi de yapmaktadır. İnsan ilişkilerinin sergilendiği aile ortamında çocuk, bu ilişkileri bütün karmaşık yönleriyle gözlemler. Anlaşma, uzlaşma, bağlılık, işbirliği gibi olumlu nitelikleri aile ortamında kazanan çocuk, anlaşmazlık ve problem durumlarında da sergileyici davranışları öğrenir. Özellikle okul öncesi yıllarda çocuğun sosyalleşmesi sürecinde kendisine tanınan deneyim fırsatlarının önemi büyüktür. Sosyal bir birey olmayı öğrenen çocuk aynı zamanda en ince ayrıntısına kadar kopya edeceği bir modele ihtiyaç duyar. Anne ve babalarının etkisi altında olan çocuk, onların olumlu ve olumsuz özelliklerini özdeşim yoluyla edinir. Bu dönem çocukta başkalarını taklit eğiliminin en yüksek olduğu evredir. İyi bir gözlemci olan çocuk; anne ve babasının kendisiyle ve birbirleriyle olan ilişkisini sürekli gözler ve değerlendirir (Cüceloğlu, 1997:58; Yavuzer, 2001b:129; Yörükoğlu, 1997:127).

Doğumundan itibaren çocukla daha yoğun ilişkiler kuran, bakımında ve eğitiminde büyük sorumluluklar yüklenen anneler üzerinde pek çok araştırma yapıлып, çocuk üzerindeki etkilerinin önemi vurgulanmakla birlikte pek çok eleştiriye de maruz

bırakılmışlardır. Buna karşılık babaların rolü üzerinde yeterince durulmamıştır (Yörükoğlu, 1997:215).

2.2 Tarihsel Süreç İçerisinde Anne-Baba ve Çocuk Rolü

Gerek küresel etkiler, gerekse iç dinamiklerin etkisiyle zaman içerisinde meydana gelen değişiklikler, annelik ve babalık rolleri üzerinde de etkisini göstermiştir. Yirminci yüzyılın ilk yarısında ebeveynler çocuklarını kendi yetiştikleri biçimde yetiştirme eğilimi içerisinde olmuşlardır. Bu dönemdeki temel anne-babalık rolleri; çocuğun fiziksel ihtiyaçlarını karşılayıp, kendi gereksinimlerini karşılayabilecek bir yetişkin olabilmesini sağlamaktır. Nitekim bu inancın yerleşmesi ve zaman içerisinde değişikliklere uğraması tarihsel süreç içerisindeki “çocuk” imgesine yüklenen anlamla doğrudan ilişkilidir (DeGaetano, 2004/2007:14).

Çocukluk tarihinin öncü çalışmalarıyla tanınan ünlü nüfus bilimcisi ve toplum tarihçisi Philippe Aries çocukluğun değişmez bir olgu olduğu kavramını savunan geleneksel yaklaşımları eleştirmekle birlikte, çocukluğun onbeşinci ve onaltıncı yüzyıllardan önce varolmadığı görüşünü ortaya koymuştur. Bu görüşe göre çocuklar yetişkinlerin hemen hemen küçük birer kopyası olmakta; özellikle ortaçağ döneminde yetişkine olan bağımlılığı bitir bitmez birer yetişkin olarak toplumsal hayattaki yerini almaktaydı. Nitekim ortaçağın koşulları içerisinde çocukların çok çabuk hastalandığı ve öldüğü dönemlerde özellikle babaların çocuklara çok fazla bağlanma gereği de duymadıkları belirlenmiştir (Onur, 2005:13; Tan, 1989:77).

Antik çağdaki çocuk imgesi, toplumun yasalarla belirlenmiş kuralları ve kültürü içerisinde eğitilmesi gereken küçük bir yurttaş imgesi olmuş; ortaçağda ise daha kötü muamelelere maruz kalan çocuklar mal veya kölelik ideolojisi ile taşınır bir eşya veya mülk olarak görülmüşlerdir. Antik çağda Babil’de kızların ve erkeklerin 6 yaşlarında okula giderek tuğladan kitap, kamyş ve nemli kilden yazı araçlarına sahip olduğu; Eski Roma’da ise kız ve erkeklerin daha eşit şartlara sahip olarak kamyş kalem ve balmumu tabletlerle okulda okuma ve yazmayı öğrendikleri döneme nazaran, ortaçağ; disiplin ve cezalarıyla, katı ve ağır bir dönem olarak tarihsel süreç içerisindeki yerini almıştır. Çocuklar, tarihsel süreç içerisinde öncelikle anne ve babalarının himayesinde, onların birer “mülk”ü olarak, gerektiğinde alınıp satılabilen, devir ve terk edilebilen varlıklar olarak görülmüş; birçoğu ise cehalete ve yoksulluğa mahkum edilmiştir. Sömürgecilik akımıyla ticari kazanç unsuru olarak görülen çocuklar; endüstri devrimiyle birlikte,

çocuk emeğinin sömürülmesi herkes tarafından kabul edilen bir yanlış olana kadar, ucuz birer fabrika işçisi olarak görülmüşlerdir. Toplumsal yapılarda meydana gelen değişiklikler sonucu çocuğun rolü de zaman içerisinde değişime uğramıştır (Erdoğan, 2011:165; Elkind, 1993/1999: 37).

Çocukluğun özellikle on yedinci ve yirminci yüzyıllar içerisinde giderek önem kazandığı ve hızla değiştiği görülmektedir. Bu değişimin temelini ise değişen aile yapısı, çocuğun işgücünden ziyade psikolojik değerinin ortaya çıkması ve giderek gelişen bilgi toplumu anlayışının yerleşmesi oluşturmuştur (Onur, 2005:14).

Bu değişim süreci içerisinde kuramcılar tarihte belirli herhangi bir zaman diliminde o anda geçerli olan çocuk rolünü eleştirmiş, bu eleştiri ise ana babalığa ve ana babalık rolüne karşı bir saldırı halini almıştır. Ancak bu durum aslında o andaki çocuk imgesine atfedilen role yönelik olmuştur. Çocuğun değişen rolünü araştıran ve çeşitli zaman dilimlerindeki bu rolleri eleştirel bir gözle inceleyen kuramcıların ise genellikle erken çocukluk eğitimcilerinden çıktığı görülmektedir. Nitekim Plato çocukların profesyonel çocuk bakıcıları tarafından eğitilmesi gerektiği görüşünü savunurken, Pestalozzi ve Froebel anne babalara sağlanacak etkili bir anne-baba eğitiminin daha sağlıklı çocuk yetiştirme uygulamalarına sebep olacağını savunmuştur. Montessori ise anne ve babaları eleştirmemekle birlikte çocuğun eğitiminin, çocuğun gittikçe karmaşıklaşan zihinsel yapısının farkına varamayan eğitilmemiş anne babalara bırakılamayacak kadar önemli olduğunu vurgulamıştır (Elkind, 1993/1999: 38-39).

Anne ve baba rolünün genel tanımı; ailenin maddi ihtiyaçları ile çocukların fiziksel, sosyal ve duygusal gereksinimlerini sağlamak gibi aile içerisindeki temel ihtiyaçları karşılama zorunluluğundan doğmuştur. Psikoloji alanındaki gelişmelerin bir sonucu olarak, insan gelişimiyle alakalı yeni kuramların ortaya çıkması ile değişen çocuk yetiştirme tutumları; annelik ve babalık rollerindeki değişime de etki etmiştir. 1900'lü yılların başlarında davranışçı psikolojinin öncülerinden Watson'ın çocukların genç birer yetişkin olarak eğitilmesi fikri, küresel ve toplumsal etkilerle birlikte aile yapısının değişerek geniş ailelerden, çekirdek ailelere dönüşmesi sonucu yerini, çocuğun eğitilmesindeki yeni fikirlere bırakmıştır. Geniş ailelerden kopup küçülen ailelerin, kendi yakın akrabaları yerine yakınlarındaki yabancıların toplumsal bağlarının yerini alması, anne ve babaların da annelik ve babalık rollerini gerçekleştirmede tek başlarına oldukları gerçeğini ortaya çıkartmıştır. Nitekim çağdaş ailenin oluşumunu,

geniş yapılı bir toplumun bölünerek daha küçük ve içsel merkezli yapılar oluşturması olarak nitelendiren Shulamith Firestone (1979), bu küçük yapılar içerisindeki çocuğun o yapının bir ürünü ve geleceğinin teminatı olması bakımından çocukluk kavramının önemini anlaşıldığını savunmuştur (Akt: Tan, 1989:80). Bu sebeple anne babalığı öğrenme arayışına girişen anne ve babalar, kendi yakın akrabalarından ziyade uzmanlardan öğrenme hareketinin doğmasına sebep olmuştur. Bu ise çocukları yönetme ve kontrol etme inancının değişerek, çocuğun toplumsal bir varlık olması yolunda onun arkadaşı olma eğilimini doğurmuştur (DeGaetano, 2004/2007:16).

DeMauss (1974)'a göre anne-baba-çocuk ilişkileri tarihsel değişimin merkezini oluşturmuştur. Bu değişimin kaynağını ise; ard arda gelen anne-baba kuşaklarının, çocuklarının çocukluk evresinden geçtikleri dönem içerisindeki değişimlerini, özdeşim yoluyla daha iyi çözümlayebilmeleri oluşturmaktadır. Bu nedenle DeMauss her anne-baba kuşağının kendinden önce gelen kuşağa nazaran, derin ve sağlam ilişkiler kurma konusunda daha yetkin, bağımsız ve sorumluluk sahibi bireyler yetiştirme konusunda daha özgüvenli olarak çocuğun gelişimi ve eğitimi konusundaki bilgi ve becerilerini geliştirdiğini vurgulamaktadır (Akt: Tan, 1989:80).

2.3 Ailede Babanın Rolü

Farklı geleneklerden oluşan çoğu toplumda siyasi, ekonomik ve sosyal kurumları neden erkeklerin kontrol ettiğini açıklamaya çalışan kuramcılar tarihsel ve kültürel olarak ortak bir kanısı vardır: Anneler çocukların birincil bakıcılarıdır. Uzun yıllar çoğu sosyal kuramcı, biyolojinin evrensel olarak kadınları evcil rollere, erkekleri ise otorite pozisyonlarına atadığını kabul etmiştir. Çocuk yetiştirmenin kadının doğal rolü olduğu düşünüldüğü için, araştırmacılar kadınların kamu işlerinden hariç tutulduğu sosyal ve kültürel süreçlere de yetersiz ilgi göstermiştir (Coltrane, 1988:1060). Nitekim sosyalleşme süreci üzerine yapılan araştırmaların çoğu anne-çocuk ilişkileri üzerine yoğunlaşmış, bu ilişkinin ise çocuğun sosyal-duygusal ve kişilik gelişimi üzerindeki etkilerini incelemiştir. Parke (1981:48)'ye göre baba rolünü çocuğun gelişimi üzerindeki etkisi dışında bırakan iki önemli teorisyen vardır: Sigmund Freud ve John Bowlby. Anne- bebek etkileşiminin çocuğun ileriki zamanlardaki bütünsel gelişiminin temeli olduğunu öne süren Freud'a göre, babalar çocuğun ileriki dönemlerinde yer alan unsurlardı. Bağlanma teorisini savunan Bowlby ise, bağlanmada bebeğin annesiyle

kurduğu bağı ilk ve en önemli unsur olduğunu savunup, babayı anneyi destekleyen ikincil bir unsur olarak görmüştür (Koçak, 2004:4).

Toplumsallaşma sürecinde kazanılan toplumsal cinsiyet rolleri bireylerin kadın ya da erkek oluşlarına göre, nasıl davranmaları gerektiğini ve kendilerinden beklenen sorumlulukların yerine getirilmesindeki farklılıkları ortaya koymaktadır. Her toplumun kendine özgü değer yargıları, inançları ve sosyo-kültürel özellikleri bulunmakla birlikte, bu özellikler o topluma mensup bireylerin üstlenmesi gereken rolleri etkilemekte ve bireyler üzerinde biçimlendirici, yönlendirici ve denetleyici bir etkide bulunmaktadır (Dündar, Durugönül ve Arıkan, 2011:26).

Toplumsal cinsiyet rolü, toplum tarafından tanımlanan ve bireylerden yerine getirilmesinin beklendiği cinsiyetle ilişkili bir grup beklentidir. Nitekim çocuklar, toplum tarafından kız veya erkek olarak etiketlenmelerinin ardından cinsiyetin kültürel anlamlarını öğrenmeye ve kazanmaya başlamaktadırlar. Bu şekildeki cinsiyetin kültürel anlamları ise toplumsal cinsiyet rolleri olarak tanımlanmaktadır. Kadın ve erkek için uygun görülen rol ve faaliyetlere ise cinsiyet rollerine ilişkin kalıpyargılar denilmektedir. Nitekim bu kalıpyargılar kuramcılar tarafından uzun bir süre birbirinden kesin ve net bir biçimde ayrılmıştır (Dökmen, 2010:32).

Cinsiyete bağlı ailesel roller kavramıyla tanınan Parsons (1955) , erkeksi ve kadınsı rollerin amacının, ailesel alt-sistemin ayakta kalması ve çocuğun toplumsallaşmasına bir temel oluşturması olduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla annelik ve babalık gibi cinsiyete bağlı ailesel roller çocukların, dolayısıyla gelecek kuşakların, yetişmelerinde etkili olan bir takım özellik, davranış ve değerlerle de yakından ilişkilidir. Parsons (1955)'a göre babanın ve annenin rollerinin ayırt edilmesi gerekir. Ailenin maddi gereksinimlerinin karşılanmasındaki araçsal rolü babaya atfedilirken, çocuğun bakımı ve ev işleri gibi düzenlemeler ise kadınsı rolün temel etkinlikleri olarak görülmektedir (Akt: Dündar, Durugönül ve Arıkan, 2011:26). Nitekim Parsons ve Bales, ailenin dışındaki dünyayla ilişki halinde bulunan aile bireyi olarak babanın aile dışındaki dünyayla temas kuran, disiplin sağlayan ve geleceği planlayan bir model olarak; annenin ise aile içi ilişkileri düzenleyen, ailenin bütünlüğünü sağlayan bir birey olarak çocuğa rol model oluşturduğunu belirtmişlerdir (Güngörmüş, 2012:131; Tezel Şahin, 2003:459).

Yaklaşık 50-60 yıl öncesine kadar bu şekilde birbirinden kesin ve net çizgilerle ayrılabilen annelik ve babalık rolleri, sürekli ve hızlı bir değişimin etkisi ile günümüz toplumlarında meydana gelen sosyo kültür yapılarıdaki farklılaşmanın sonucu olarak, bugün aynı derecede birbirinden ayrılamamaktadır. Nitekim cinsiyet rolleri kalıpyargıları, kadınlarla erkeklerin farklı oldukları inancı, hem kadın hem de erkek için olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Bireylerin kadın veya erkek oluşlarına göre davranışlarını sınırlamak ise, kendilerini gerçekleştirmelerinde, mutlu olmalarında ve sağlıklı aile ilişkileri kurmalarında önemli bir engel olmaktadır (Dökmen, 2010:225; Güngörmüş, 1995:242).

Anne ve baba rolü yaşamın değişmez rollerindendir. Eşlerin çocuk sahibi olmaya karar verdikleri andan itibaren değişen yaşam koşulları ile sorumlulukları sürekli olarak artmaktadır. Eşlerin çocuk sahibi olmakla ilgili görüşleri ile çocuk, anne ve baba rollerine yükledikleri anlamlar ise; onların annelik ve babalık biçimlerini etkilemektedir (İşmen Gazioğlu, 2011:9).

Ailedeki baba rolünün tarihsel gelişimini Amerika tarihi sürecinde inceleyen Lamb (2010:3), babalık rolünün dört temel aşamadan geçerek şekillendiğini belirtmiştir. Erken çağlarda babalık rolünün temel görevinin bütün gücü elinde bulunduran aile reisi olduğu ve bu görevinin izlerinin de yakın zamanlara kadar etkisini sürdürdüğünü belirtmiştir. Pleck ve Pleck (1997), Amerika tarihinin koloni dönemi süresince, Avrupa-Amerika babalarının, çocuklarının öncelikli olarak ahlak öğretmenleri olduğunu belirtmiştir. Bu dönemlerde babalar öncelikli olarak çocuklarını dine ve ahlaki değerlere bağlı yetiştirmekten sorumlu olarak görünmekteydi. Fakat endüstrileşme dönemiyle birlikte, babaların ahlak öğretmenliği görevinin yanına, ailenin ekonomik ihtiyaçlarını karşılayan, geçimi sağlayan kişi olma görevi de eklenmiştir. Büyük kriz olarak nitelendirilen dönemle birlikte ise özellikle babaların çocuklarının cinsel gelişimindeki rolü üzerinde durulmuştur. Bu dönemde kuramcılar özellikle babaların maskülen davranışlarının, erkek çocuklarının cinsel rol gelişimi üzerindeki başarısız etkisini vurgulamışlardır. 1970'li yılların sonlarına doğru ise çocuklarının yaşamlarında aktif birer rol oynayan, babalık rolü kavramı ortaya çıkmıştır. Babalık rolü, ilk zamanlardaki tanımının aksine, giderek evin geçimini sağlayan kişi olmaktan ziyade, çocuğun hayatına aktif olarak katılan, bakım sağlayıcı, destek verici, koruyucu, rol model olan ve çocuğun ihtiyaçlarını karşılayan kişi konumunda incelenmeye başlanmıştır.

Yakın zamanlara kadar tıpkı Amerika tarihinde olduğu gibi, diğer toplumlarda da babanın ailesini korumakla yükümlü olan güçlü bir aile reisi olduğu ve çocuğun gelişimindeki tek etkisi ve görevinin çocuğunun güvenlik ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılamaktan ileri gitmeyen bir otorite figürü olduğu düşünülmekteydi. Fakat özellikle baba yoksunluğunun çocuklar üzerindeki etkileri üzerine yapılan araştırmalar babaların; zihinsel, cinsel ve kişilik gelişimi gibi pek çok alanda çocukları üzerinde sanıldığından çok daha fazla etkisi olduğunu göstermiştir. Nitekim 1988 yılında yapılan incelemelere göre New Orleans Hastanesi'nin 34 ay ve üzeri çocuk psikiyatri bölümüne başvuran çocukların %80'inin babasız aile ortamlarından geldikleri tespit edilmiştir (Block, Block ve Gjerde, 1988; Lamb, 2010:2; Mangır ve Aktaş, 1992:5).

Pek çok toplum incelendiğinde sosyo-ekonomik sebeplerle gittikçe artan sayıda annenin çalışma yaşamına atılması, anne ve babaya ait rollerin değişmesine sebep olmuştur (Cabrera ve diğerleri, 2000:127). Babalara düşen görev ve sorumlulukların artmasına rağmen, annelerle babaların çocuklarının eğitime eşit oranda katılmadıkları ve sorumluluğun daha çok anneler üzerinde olduğu görülmektedir. Kimi araştırmacılar bu durumu bebeğin doğduğu andan itibaren fizyolojik ihtiyaçlarını karşılamak için anneyle kurduğu bağın, babalar için biyolojik bir etken olduğunu savunmaktadır. Oysa ki babanın daha çocuk anne karnındayken anneye sağladığı psikolojik destekle başlayan katılımı hem aile düzeni hem de çocuğu ile yaşam boyu kuracağı iletişim açısından oldukça önemlidir. Yapılan çalışmalar babaların çocuk eğitime daha fazla katıldığı ailelerde aile içi iletişimin daha güçlü olduğunu ve babaların çocuklarının gereksinimleri konusunda daha duyarlı olduklarını göstermiştir (Bayhan ve Artan, 2007:253-54).

Lamb (2001; Akt:Yavuzer, 2012:131)'e göre, babanın çocukları üzerinde dolaylı ve doğrudan olmak üzere iki temel rolü vardır. Çocukla ilgili konularda anneye destek olması, annenin yaptıklarını takdir etmesi, annenin çocuğa rehberliği konusunda fırsat yaratması gibi etkiler babanın dolaylı rolleri arasındadır. Çocuğuna arkadaşlık ederek, onunla oyunlar oynaması, çocuğun okul çalışmalarına katılıp destek olması, çocuğu eğiten ve kendisini model almasını sağlayan bir rol üstlenmesi ile çocuğun zihinsel, sosyal-duygusal, ahlaki ve cinsel açıdan gelişimini biçimlendirici etkisi doğrudan rolleri arasındadır.

Eşlerden her birinin çocuk sahibi olmaya karar vermeleri ve kendilerini bu göreve hazır hissetmeleriyle başlayan babalık rolü, tıpkı anne adayı için olduğu gibi baba adayı için de eşinin hamileliği sürecinde başlamaktadır. Baba adayının çocuğuyla iletişime girmeye başladığı bu dönem baba çocuk iletişiminin temellerinin atıldığı dönemdir. Babanın ve annenin birbirine sağladığı destek ve bebeğin bakımında paylaşılan sorumluluk çocukla kurulacak ilk fiziksel ve psikolojik etkileşimin oluşumunda önemlidir. Fakat çocuğun bakım ve eğitiminden sadece annenin sorumlu olduğu bazı aile ortamlarında babanın çocukla ilgili sorumluluklara katılmasının genellikle ikinci yıl veya ikinci yılın sonlarına doğru gerçekleştiği görülmektedir. Bebeklik döneminin sonlarına doğru fiziksel ve zihinsel gelişim açısından ilerleyen çocuğun hareketleri ve konuşmasının babanın ilgisini çekmesiyle başlayan baba-çocuk ilişkisi için, babanın babalık rolünü yerine getirmede geç kaldığı görülmektedir (Razon, 1987; Ece, 2012:30).

Günümüzde eşlerin aile içindeki rolleri paylaştığı çoğu ailede dahi babaların evle ilgili işler ve çocuk bakımı konusunda henüz yeterli derecede sorumluluğu üstlerine almadıkları görülmektedir. Çoğu ailede halen babalar ne yapılması gerektiği onlara açıkça ifade edilmediği sürece yapmaları gerekenleri yeterli bir şekilde yapamamaktadır. Çoğu anne de eşini sadece ev işleri veya çocuğun bakımına yardım eden kişi olarak tanımlamakta, asıl görevlerinin yardım etmenin aksine sorumluluğu paylaşmak olduğunun farkına varamamaktadır (Coltrane, 1996:175).

Biyolojik açıdan kadınların çocuğun bakımında daha donanımlı ve yetkin olduğu inancının süregelen durumuna karşın hızla değişen toplumsal yapılar, sosyokültürel değişiklikler ve sanayileşme sonucu, çocuğun bakımında sorumluluk üstlenen baba sayısı giderek artmaktadır. Babanın çocuğun gelişimi ve eğitimindeki rolü ve önemine olan ilginin artması, baba-çocuk etkileşiminin doğasının ne olduğu ve anne-çocuk etkileşiminden hangi açılardan farklı olduğu sorusunu da gündeme getirmiştir (Güngörmüş, 1995:242).

Babalık rolünü sadece çocuğunun ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak ve onu disipline etmek olarak algılamayan, aynı zamanda çocuğuyla yakından ilgilenmek, onun bakımına katılmak olarak gören babaların, çocuklarının hayatlarına daha çok katıldıkları görülmektedir (Kuzucu, 2011:81).

Cox ve Bithoney (1995), babanın anneye kurduğu iletişim ile çocuğun sorumluluklarına katılımının bebeklik döneminden itibaren başlamasının, çocuğun ileriki dönemlerdeki anne-baba-çocuk iletişimini önemli ölçüde etkilediğini belirtmiştir.

2.4 Baba Çocuk İlişkisi

Annelerin çocuklarının ilk bakıcıları olarak değişmez varlığı sonucu baba çocuk ilişkisinin çocuğun gelişiminde çok az etkili olduğu varsayımı yüzlerce yıldır çoğu gelişim kuramcısı tarafından pekiştirilmiştir. 21.yüzyılın içerisinde olduğumuz şu günlerde aile yapısı ve fonksiyonu; kadın iş gücünün artması, baba yoksunluğu, baba katılımının artması ve artan kültürel çeşitlilik gibi etkenlerle hızla değişmektedir. Bu değişiklikler aile yapısında farklılıklara sebep olmakla birlikte babaların rolleri hakkında farklı düşünce ve beklentilere de neden olmaktadır. Babalar ev ile ilgili işler ve çocuk yetiştirme aktivitelerinin ayrılmaz birer parçaları olmaya başladıkça, çocuklarının gereksinimleriyle ilgili daha çok sorumluluk almaya başlamışlardır (Cabrera ve diğerleri, 2000:127-132). Çocuklarının yanında olan ve birer yetişkin olana kadar onlarla beraber yaşayan babaların, çocuklarında da şüphesiz ki babasının kişiliğini tanıması ve ileriki yaşamlarında babalık davranışlarını sergilemesi muhtemel olacaktır (Cabrera ve diğerleri, 2000:127-133; Eggebeen ve Knoester, 2001).

Babanın çocuğun bakım ve eğitiminde sorumluluk üstlenmesi, çocuğuyla oyunlar oynaması ve çocuğunu ilgilendiren her durumda kararlara katılımı baba-çocuk ilişkisini doğrudan etkilemektedir. Diğer taraftan ise, babanın ailenin maddi ihtiyaçlarını karşılaması, eşi ile arasındaki ilişkinin doyum verici ve sağlıklı olması ile hem babanın hem de annenin aileyi ilgilendiren konularda birbirlerine destek olarak ortak kararlara varmaları, baba-çocuk ilişkisini dolaylı olarak etkilemektedir (Güngörmüş, 2012:132).

Babaların çocuklarıyla kurduğu ilişkide 3 önemli anahtar vardır: Etkileşim, hazır bulunuşluk ve sorumluluk. Etkileşim babanın çocuğa sağladığı bakım ve birlikte yapılan ortak aktiviteler aracılığıyla doğrudan ilişki kurması; hazır bulunuşluk çocukla doğrudan ilişki kurulup kurulmadığına bakılmaksızın çocuk ile etkileşime hazır

bulunma; sorumluluk ise çocuk için gerekli olan her türlü ihtiyacın karşılanabilmesi için gereklilikleri yüklenebilmek olarak tanımlanmaktadır (Lamb, Pleck, Charnov ve Levine, 1987:125).

Yapılan araştırmalar baba çocuk ilişkisinin hem nicelik hem de nitelik açısından anne-ocuk ilişkisinden farklılaştığını göstermektedir. Annelerin özellikle çocuklarının fiziksel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik aktivitelerde buldukları, babaların ise daha çok çocuklarıyla oyun oynama eğiliminde oldukları görülmektedir. Babaların çocuklarıyla ilgili kararlara dahil olmaları, çocuklarıyla oynamaları, konuşmaları gibi etkilerinin yanında; sağlıklı ve huzurlu bir aile ortamının oluşmasında eşlerin karşılıklı destekleri ve ilişkilerinde gösterdikleri uyum da oldukça önemli olmaktadır (Mangır ve Aktaş, 1992:5; Rosenberg ve Wilcox, 2006:13).

Bebeklik döneminde anne ve babaların bebekle kurdukları ilişkilerin arasında nitelik açısından farklılıklar vardır. Araştırmalarda annelerin daha çok bebeğin bakımıyla ilgilendiği gözlemlenirken, babaların ise daha çok bebekleri tutma, kollarında sallama gibi fiziksel uyarıya neden olan çeşitli oyunlar oynama eğiliminde oldukları görülmüştür. Anne-babanın davranış tipindeki bu farklılığa bağlı olarak bebekler babalarından gelen oyun oynama isteğine annelerinden gelene oranla daha olumlu tepkide bulunmaktadırlar (Lamb, 1982; Akt:Güngörmüş,1995:242)

Lamb, Pleck ve Levine (1985), babaların çocuklarıyla oynadıkları fiziksel oyunların çocukların babalarına bağlanma biçimlerine etki ettiğini belirtmektedir. Annenin çocuğuna bakım sağlayan öncelikli kişi olması ve fiziksel ihtiyaçlarını karşılama sorumluluğunu yüklenmesi dolayısıyla (Russell ve Russell, 1987) gelişen anne-ocuk ilişkisinin aksine, baba-ocuk ilişkisinin öncelikli olarak çeşitli fiziksel oyunlar ile gerçekleşmesi muhtemeldir. Palmer (1993; Akt: Paquette, 2004:203), fiziksel oyunların sıklığının, babanın çocuğun yanında anneden daha az bulunduğu durumlarda dahi çocuklarıyla güçlü ilişkiler kurabilmesini sağladığını vurgulamıştır. Bu ise sadece çocuğu besleyerek değil bir oyun ortamında dahi çocukla güçlü etkileşimler kurulabileceğini göstermektedir.

Babanın aile içerisindeki konumu, anne-ocuk ilişkisinin de belirleyici faktörü olmaktadır. Eşler arasındaki ilişki ve uyumun sağlıklı olması, çocuğun gelişimini de olumlu yönde desteklemekte, aksi durumlarda ise annenin çocuğuna yönelteceği ilgi ve

yaklaşımın fazlalığı çocuğun bağımlı bir kişilik yapısı geliştirmesine neden olmaktadır (Güngörmüş, 1995:244).

Frodi, Lamb, Leavitt, Donovan, Neff ve Sherry (1978), ebeveynlerin çocuklarına karşı duyarlılıklarında cinsiyete dayalı herhangi bir farklılık olup olmadığını inceledikleri çalışmalarında; psikolojik ölçümler sonucu babaların da anneler kadar bebeklerine duyarlı oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Bebeklerin ağlama davranışı sergilediklerinde hem annelerin hem de babaların bu durum karşısında üzüntü ve kaygı duydukları, deneysel çalışma sırasında ise kalp atışlarının hızlanması, tendeki değişiklikler ile tansiyon gibi psikolojik reaksiyonlar gösterdikleri saptanmıştır. Araştırmacılar babalar ile anneler arasında hiçbir fark olmadığını söylememekle birlikte, kadınların biyolojik olarak anneliğe hazır olup, erkeklerin olmadığı düşüncesini reddetmiştir. Bu sonuç, babanın çocuğuyla kurduğu bağ ve ilişkisinin temellerinin bebeklikten itibaren atıldığı sonucunu doğrulamaktadır.

Yapılan bazı araştırmalar, babaların çocuklarıyla olan ilişkisinin cinsiyete göre farklılaştığını göstermektedir. Akbağ (1994), babaların kızlarına karşı daha fazla koruyucu davrandıklarını, erkek çocuklarına ise daha fazla başarı için baskı yaptıklarını, fiziksel ve duygusal ceza uygulayarak ayrıcalıklardan yoksunlaştırdıklarını ve aynı zamanda daha fazla ilgi ve şefkat gösterdiklerini ortaya koymuştur.

2.5 Çocuğun Gelişiminde Babanın Önemi

2.5.1 Çocuğun Bilişsel Gelişiminde Babanın Önemi

Yapılan araştırmalar baba çocuk ilişkisinin çocuğun bilişsel gelişimi ve okul başarısını önemli ölçüde etkilediğini vurgulamaktadır. Babasıyla yakın ve nitelikli bir ilişkiye sahip olan çocukların, okul başarıları ile akademik becerilerinin olumlu açıdan etkilendiği belirtilmektedir (Albukrek, 2005).

Amato (1994:1039)' ya göre babalar çocukları için önemli birer figürdür. Bu nedenle babanın çocuğun sosyal, duygusal, fiziksel ve bilişsel gelişimi üzerindeki etkisi, babanın çocuğun bakım ve eğitimine katılımıyla yakından ilgilidir (Lamb, 1997).

Babanın çocuğuyla kurduğu ilişkinin yakın ve sıcak olmasının, çocuğun zeka ve akademik başarısını olumlu etkilediği belirtilmektedir. Nitekim babasıyla arasındaki

ilişkinin problemlili olduğunu düşünen çocukların hem zeka hem de akademik başarıları bu durumdan olumsuz etkilenmektedir. Baba yoksunluğunun bilişsel gelişim üzerindeki etkileri incelendiğinde ise, kız çocuklarına nazaran erkek çocukların zeka ve akademik başarılarının olumsuz etkilendiği tespit edilmiştir. Baba yoksunu erkek çocukların, matematik becerilerinden ziyade sözel becerilerinin geliştiği görülmüştür (Güngörmüş, 2012:133).

Araştırmalar çocuklarının bakımında ve eğitiminde sorumluluk üstlenen babaların çocuklarının gelişimine önemli oranda etki ettiğini göstermektedir. Hindistan'da 48 çalışma sınıfındaki babalarla yapılan bir araştırmada, bebeklerin bir yaşındaki bilişsel gelişimleriyle baba bakımı arasında güçlü bir ilişki bulunmuştur. Anneleri evin dışında çalışan 2-3 yaş çocuklarının babalarının ilgi, bakım ve çocuklarıyla oyun davranışlarının incelendiği diğer bir araştırma sonucuna göre ise; babanın çocuğuna karşı duyarlılığının ve ilgisinin çocuğun problem çözme davranışına etki ettiği görülmüştür (Paplia, Old ve Feldman, 1999; Akt:Seven, 2011:97).

Çocuğun doğumundan itibaren hayatına dahil olan ve çocuğuyla ilgili sorumluluklar yüklenen babaların, çocuklarının zeka testi puanlarının, çocuklarının hayatına katılım göstermeyen babaların çocuklarınınkinden yüksek olduğunu gösterir araştırma bulguları mevcuttur (Engle ve Breaux 1994:19).

Bronte-Tinkew, Corrana, Horowitz ve Kinukawa (2008:1211), erken baba-çocuk etkileşiminin çocuğun bilişsel gelişim gecikmesini azaltmada önemli olduğunu belirtmişlerdir. Babaların bilişsel teşvik edici faaliyetleri ile baba sıcaklığı, ilgi ve fiziksel bakım etkinliklerinin, çocuğun bilişsel gelişiminde etkili olan baba katılımı unsurları olduğu, bu unsurların ise; kız çocuklarına nazaran erkek çocuklarda; engelsiz çocuklara nazaran ise gelişimsel engeli olan çocuklarda, bilişsel gecikmeyi azaltmada daha etkili olduğunu vurgulamışlardır.

Okul öncesi dönem çocuklarıyla yapılan bir diğer araştırmada ise, çocuklarının bakımında en az %40 sorumluluk yüklenen babalara sahip çocukların, daha yüksek bilişsel zeka puanlarına ve çevrelerindeki olaylara daha duyarlı oldukları saptanmıştır (Radin, 1994:55-97).

Çocukların matematik başarıları ile anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelendiği bir araştırmada, çocuklarından yüksek beklentileri olan ve başarıya

ulaşabilmede başarmanın, hırsın ve azmin önemine inanan anne babaların çocuklarının daha başarılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Chen ve Stevenson, 1995; Akt: Hortaçsu, 2003:228).

Latin ergenlerin akademik motivasyonları üzerindeki akademik desteğin etkisini inceleyen Alfaro, Umana-Taylor ve Bamaca (2006) ise, babaların akademik desteğinin erkek ergenlerin; okulda sıkı çalışmak, notlarını önemsemek, iyi bir eğitim derecesi almak gibi akademik motivasyonu güçlü ve pozitif ilişkisi olduğunu belirtmiştir.

Çocukların bilişsel zeka puanları üzerinde kalımsal özelliklerin önemli etkisinin yanı sıra, çevresel etmenlerin de önemli bir etkisi bulunmaktadır. Babaların annelere oranla çocuğun çevresini keşfetmesine teşvik edici fırsatlar yaratması, çocukların bilişsel gelişimlerini de olumlu yönde etkilemektedir. Annelere oranla çocuklarıyla daha çok oyun davranışları içerisinde bulunan babaların çocuğun bilişsel gelişimlerine de oyun yoluyla katkı sağladığı görülmektedir (Tezel Şahin, 2003:462).

Babalar üzerine yoğunlaşan araştırmalar, annelere kıyasla babaların çocuğuyla geçirdiği sürenin daha büyük bir kısmını çocuğuyla oyun oynayarak geçirmekte, çocuklarını atıp tutma hareketleriyle daha çok fiziksel uyarı gerçekleştirmektedirler. Babanın fiziksel uyarısının ise özellikle erkek çocuklarının bilişsel gelişimini olumlu yönde etkilediği, erkek bebeklerin bilişsel gelişiminin ise baba yokluğundan daha çok etkilendiği saptanmıştır (Parke, 1996:162).

Rowe, Cocker ve Pan (2004), değişen aile yapısı ve çocuk bakımı sorumluluklarının, düşük gelirli baba ve annelerin çocuklarının, dil gelişimi üzerindeki etkisini araştırmışlardır. 33 baba-çocuk, anne-çocuk çiftini ev ortamında yarı yapılandırılmış oyun etkinlikleriyle video kayıt ile inceleyen araştırmacılar; babaların ve annelerin kelime miktarı, çeşitliliği ve ifade uzunluğunun farklılaşmamakla birlikte, babaların çocukları düşünmeye sevk edici açık uçlu sorular yönlendirerek (wh-questions), konuşmayı teşvik edici olduklarını belirtmişlerdir. Bu ise çocukları, annelere kıyasla babalarıyla kurdukları etkileşimde daha uzun ifade kullanmaya, kelime haznesini çeşitlendirmeye teşvik etmiştir.

Pancsofar ve Vernon-Feagans (2006), 2 ve 3 yaş aralığında çocukların dil gelişimini inceledikleri çalışmalarında, her iki ebeveynin de çalıştığı ailelerde babaların

annelere oranla çocuğun dil gelişimi üzerinde etkisi olduğunu belirtmişlerdir. Her bir ebeveynin 2 yaşındaki çocuğuyla oyun şeklinin videoya alınarak izlendiği araştırmada, bir yıl sonra yapılan son değerlendirmelere göre daha çeşitli kelime haznesi kullanan babaların çocuklarında dil gelişimi açısından önemli etkiler bulunduğu saptanırken, annenin kullandığı kelime haznesinin çocuğun dil gelişiminde önemli bir farklılık yaratmadığı ortaya çıkmıştır. Bu durum her iki ebeveynin de çalıştığı ailelerde babanın çocuğun dil gelişimi ile okul olgunluğu üzerindeki önemli etkisini göstermiştir.

McBride, Schoppe-Sullivan ve Ho (2005) ise, çocukların okul başarısı üzerinde babaların okul katılımına aracı rolünü inceledikleri çalışmalarında, ailesel ve çevresel faktörler ile baba rolünün çocuğun akademik başarısı ile ilişkisini incelemiştir. Yaşları 5 ile 12 arasında değişen, çocuğun ikincil bakıcısı olarak tanımlanan; biyolojik baba, üvey baba veya herhangi bir baba figürüne sahip 1334 çocuk ile çalışılmıştır. Araştırmanın sonuçları, babanın çocukların eğitimi ve akademik başarısı üzerinde annelerden çok daha etkili olduğu sonucunu göstermiştir.

2.5.2 Çocuğun Sosyal Gelişiminde Babanın Önemi

Çocuğun doğumundan itibaren yaşamını devam ettirebilmesi için gerekli yeterlik ve donanımlara sahip olması ihtiyacı, çocuğun kendine yetebilen bir birey haline gelmesini gerekli kılmaktadır. Bu süreç içerisinde edindiği bilgi, beceri ve tecrübelerle kendine yetebilen fakat aynı zamanda bağımsız bir şekilde hareket edebilen; toplumla uyumlu ve toplum tarafından kabul edilen bir birey haline gelmesi ise sağlıklı bir sosyalleşme sürecinin sonucu olarak gerçekleşmektedir (Yeşildağ, 2010:413).

Lamb (1997), baba-çocuk etkileşiminin çocuğun üzerinde doğrudan etkisi olduğunu belirtmiştir. Annelerin çocuklarıyla geçirdiği zamanın daha çok fiziksel bakım ve çocuğun ihtiyaçlarını karşılamak üzerine kurulu olmasının aksine, baba-çocuk etkileşiminin fiziksel aktivitelere dayanmasının, babaların çocuklarıyla daha çok oyun aktivitesiyle zaman geçirdiğinin bir göstergesi olmuştur. Etkileşim tarzındaki bu farklılık ise çocuğun sosyal-duygusal gelişimini doğrudan etkilemektedir. Nitekim Verschueren ve Marcoen (1999; Akt: Koçak, 2004:5) babaların çocuklarını oyun amaçlı

kucağa aldıklarında, onları çevreyi araştırmaya teşvik ederek bağımsızlık duygusu yarattıklarını ifade etmişlerdir.

Babaların çocuklarının sosyal gelişimi üzerindeki önemli etkisi pek çok araştırma bulgusu ile desteklenmiştir. Kato, Ishii-Kuntz, Makino ve Tsuchiya (2002), babaların çocuklarının bakımı ve eğitimine katılımının 3 yaş çocukların prososyal gelişimleri üzerinde direk etkisi olduğunu ifade ederken; Uppdegraff, McHale, Crouter ve Kupanoff (2001), çocuğun akran ilişkilerindeki baba rolünün önemine değinmiştir. Babaların, ergen çocuklarının akran ilişkileri ve akran deneyimlerinde önemli bir unsur olduğunu belirten araştırmacılar, babanın katılımı ile akran ilişkileri arasında pozitif ilişkiler olduğunu belirtmişlerdir.

Neville ve Parke (1997), okul öncesi dönem çocuklarının babalarının erken ve gecikmiş babalık rollerinde oyun modellerini incelediğinde, iki grup arasında çeşitli farklılıklar bulmuştur. Erken dönemden itibaren çocuklarıyla etkileşim içinde bulunan babaların daha fazla fiziksel aktiviteye dayanan oyunları; babalık rolünü yerine getirmekte geç kalan babaların ise çocuklarıyla daha çok bilişsel aktivitelerde bulunduğunu belirtmiştir.

Bir yaşındaki çocukların uyum düzeylerini değerlendiren bir çalışmada, babalarıyla daha yüksek düzeyde vakit geçiren çocukların daha az vakit geçiren çocuklara oranla ağlama ve endişelenmeye daha az meyilli oldukları saptanmıştır (Kotelchuk, 1981).

1-3 yaş arası 75 çocukla yürütülen bir başka çalışmada ise, babalarına güvenli bağlanan çocukların güvenli bağlanma gerçekleştiremeyen çocuklara nazaran daha iyi problem çözme becerilerine sahip oldukları görülmüştür. Çocuklarının ihtiyaçlarına duyarlı olup, onlarla daha fazla vakit geçiren babalara sahip çocukların akran ilişkilerinin de diğer çocuklara kıyasla daha iyi olduğu tespit edilmiştir (Esterbrooks and Goldberg, 1984).

Çocuklarını gerçek hayata hazırlama rolünü üstlenen babaların, cinsiyet ayrımı olmaksızın çocukları için örnek birer baba modeli olmaları önem taşımaktadır. Babanın ilgi, sevgi ve şefkatinden yoksun olarak büyüyen, özellikle erkek çocukların, gelece dair

umutları tükenmekle birlikte problem davranışlar sergileme olasılıkları da artmaktadır. Bu durum çocuğun ileriki dönemlerinde ciddi davranış bozuklukları ile akademik hayatını olumsuz etkileyecek sonuçları da beraberinde getirmektedir (Klinger, 1999:2; Akt:Şahin ve Özbey, 2007:42).

Annenin çalışma durumundan hariç olarak yaşamın ilk yılları süresince yokluğunda babalarıyla daha fazla vakit geçiren çocukların, yaklaşık 12 aylık oldukları dönemden itibaren çevreleriyle etkileşimlerinde daha fazla çeşitlilik göstermelerinin yanı sıra, çevrelerinden gelen uyaranlara daha duyarlı, cevap verici ve keşfetmeye hevesli oldukları görülmüştür (Pedersen, Suvalsky, Cain and Zaslow, 1987:193-205).

Cox, Owen, Henderson and Margand (1992), çocuklarına sevgi ve şefkat gösteren babaların, çocuklarıyla daha fazla vakit geçirdiklerini belirtmiştir. Bunun yanı sıra, çocuklarına olumlu bir tutumda bulunan babaların ise çocuklarıyla güvenli bağlanma kurmalarının daha muhtemel olduğunu ifade etmiştir.

Yılmazçetin (2003) ise, ergenlik dönemindeki çocukların babalarının çocuğun hayatına katılımı ile çocukların problem davranışları arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında, babaların çocuklarıyla ilgilenme düzeyinin artmasıyla çocukta görülen problem davranış sıklığının azaldığı sonucuna ulaşmıştır.

Bazı toplumbilim araştırmaları özellikle erkek çocukların toplumsallaşmalarında babanın önemine değinmektedir. Baba yokluğunun çocukların toplumsallaşmasındaki etkilerinin incelendiği çeşitli araştırmalarda, bu eksikliğin sadece çocuğun sosyal davranışlarını etkilemekle kalmayıp, annenin çocuk üzerindeki aşırı düşkün ve korumacı tutumunu da arttırdığını ortaya çıkarmıştır. Bu etkinin özellikle erkek çocuklarda görüldüğü saptanmıştır. Bu durumun ise, çocuğun anneye karşı bağımlı bir kişilik geliştirmesinde etkili olduğu düşünülmektedir (Wolkind ve Rutter, 1985; Akt:Ekşi, 1999:62).

2.5.3 Çocuğun Kişilik Gelişiminde Babanın Önemi

Son 30-40 yıldır yapılan araştırmalara göre çocuğun kişilik ve sosyal gelişimi kendisi ve çevresindeki diğer insanlarla ilgili algı ve düşüncelerinden önemli derecede etkilenmektedir (Bayhan ve Artan, 2007:238).

Kişilik gelişimi üzerine yapılan çalışmalar, kişiliğin gelişiminde etkili olan üç önemli unsuru işaret etmektedir: Kalıtsal etmenler, aile içerisinde yaşanan ilk deneyimler ve yaşamın sonraki yıllarında tecrübe edilen olaylar. Şüphesiz bu üç etmenin birbirinden farklı olarak kişilik gelişimi üzerindeki etkileri görülmekle birlikte, her birinin de kendi içerisinde farklı unsurları bulunmaktadır. Nitekim aile içerisinde edinilen ilk deneyimlerden olan baba-çocuk etkileşiminde; babanın çocuğuna karşı gösterdiği tutum ve davranışları, çocuğun kişiliğini etkileyen önemli bir etmen olarak ortaya çıkmaktadır (Tezel Şahin, 2003:461).

Wagner ve Philillips (1992) , anne baba davranışlarıyla çocuğun kendi akademik yeterliliklerine ilişkin algıları arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmalarında, babaların sıcak ve ilgili yaklaşımlarının çocuğun yeterlilik algısını olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Bunun yanı sıra babaların kendilerini yetersiz algılayan erkek çocuklarına baskı yapmamakla birlikte yeterlilik algıları düşük olan kız çocuklarına baskı uyguladıkları görülmüştür. Anne davranışlarıyla çocuğun kendilik algısı arasında ilişki bulunmayıp, baba davranışıyla bulunması babaların ayırt edici davranışlar sergilediklerini göstermiştir.

Sosyal ortamlarda kabul edilebilir davranışlar sergileyen çocukların babalarından gördükleri ilgi ve desteğin de olumlu olduğu; bunun tam aksine ise olumsuz benlik algısı içerisinde olan çocukların babalarıyla ilişkilerinin de problemliliği belirtilmektedir. Babanın otoriter bir tutum sergilemesi ile çocuğuna ayırdığı vaktin kısıtlılığı, çocukta utangaçlık, çekinme gibi olumsuz kişilik özelliklerinin gelişimine neden olabilmektedir. Geleneksel anlamda güç ve otorite sembolü olarak algılanan babaların ise boşanma veya ölüm gibi uzun süreli yoksunluklarında, çocuğun uygun olmayan davranışları üzerindeki denetim mekanizmasının ortadan kalkması, çocukta olumsuz kişilik ve davranış özelliklerine sebep olabilmektedir (Tezel Şahin ve Özbey, 2007:41; Yeşildağ, 2010:422).

Gecas ve Schwalbe (1986), anne babaların davranışları ile adolesanların özyeterlilik ve kendilik değerleri arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında; erkek çocukların babalarından özyönetim görme algılarıyla kendilik değerleri arasında ve kız çocukların da babalarından algıladıkları destek ile yeterlilik algıları arasında olumlu ilişkiler bulunduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Fisher ve Biller ise, ergenlik dönemindeki 106 kızla yaptıkları çalışmalarında, olumsuz benlik kavramına sahip kızların çocukluk döneminde babaları ile olan ilişkileri oldukça kötü algıladıkları sonucuna ulaşmışlardır (Akt: Tezel Şahin, 2003:461).

2.5.4 Çocuğun Duygusal Gelişiminde Babanın Önemi

Baba çocuğun erken duygusal gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Çocuğuyla anneye nazaran süre olarak daha az zaman geçirse dahi önemli olan sürenin ne kadar olduğundan çok, sürenin nasıl geçirildiğidir. Diğer bir ifadeyle ise, süreden ziyade etkileşimin kalitesi önem taşımaktadır (Yavuzer, 2012:130).

Babanın evden kısa veya uzun süreli ayrılıklarının çocukları olumsuz yönde etkilediğini gösteren gözlemler vardır. Babaların herhangi bir sebeple aileden uzak kaldıkları dönemlerde özellikle erkek çocukların okul başarılarının düştüğü, daha güvensiz ve anneye daha bağımlı oldukları, davranış bozuklukları gösterdikleri saptanmıştır. Özellikle baba ayrılığının okul öncesi yıllara rastladığı dönemlerde çocukların erkek kimliğini kazanmada geri kaldıkları saptanmıştır (Yörükoğlu, 1997:216).

Agronick (2001; Akt: Hakoama ve Ready, 2011:5) ise, ebeveynlik rolü etkisinin kız çocukları üzerindeki etkisini incelediği araştırmasında, baba-kız çocuğu arasındaki olumlu ilişkinin, kız çocuğunun çocukluktan genç yetişkinlik dönemine kadar negatif duygulanım durumlarında önemli azalmalar sağladığı sonucuna ulaşmıştır.

Gottman (1998), anne ve babaların çocukların duygularıyla ilişkili görüşlerinin çocuklarının duygusal gelişimi ile anne-baba-çocuk etkileşimini önemli ölçüde etkilediğini vurgulamıştır. Bazı anne babalar tarafından kızgınlık ve üzüntü gibi duygular, zararlı olduğu gerekçesiyle, çocuğun dikkatinin başka bir noktaya çekilmesi yoluyla, çocuğun bu duygulardan uzaklaşmasını sağlamaktadır. Bazı anne babalar ise

çocuğun duygularına ilgi ile yaklaşmakta, çocukla bu duyguları tartışarak hem kendi anlamaya çalışmakta hem de çocuğun anlamasına yardımcı olmaya çalışmaktadır. Bu ise çocuğun olumsuz duygularla başa çıkma becerisini geliştirmekte, akademik başarıları ile akran ilişkilerini ise olumlu yönde etkilemektedir. Babaların çocukları uyarmasının çocuklarda duygu kontrolü gelişimine katkısı olmakta ve duygularıyla başa çıkabilme becerisini geliştiren çocukların ise engeller ve problem durumlar karşısında yapıcı çözüm yolları arayabilme becerileri gelişmektedir.

“Baba açlığı” olarak tabir edilen baba yoksunluğu özellikle babalarını aniden ve kalıcı olarak kaybeden 1 ve 2 yaşlarındaki erkek çocuklarını etkilemektedir. Uykuyu dalmakta zorluk ve gece kabusları gibi uyku bozuklukları babaların yokluğundan itibaren bir ile üç ay kadar sıklıkla çocuklarda gözlemlenmektedir (Messer, 1989).

Araştırma bulguları fiziksel şiddet kullanan, aşırı derecede otoriter babaların erkek çocuklarının sosyal sapma gösterme ile problem davranışlarının artarak, suç işleme oranlarının yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Babaların kız çocuklarına karşı aşırı derecede otoriter ve fiziksel şiddete başvuran bir kişi olması ise, kız çocuğunun ileriki dönem duygusal ilişkilerinde olumsuz bir tutum sergilemesi sonucu eş seçiminde de olumsuz etki yaratabileceğini göstermektedir (Erdoğan, 1994:254).

Anne ve babanın çocuğun duygu durumunu anlamaya çalışmasının, hem çocuğun duygularının ifadesini kolaylaştırıcı hem de çocuğun, akran ve çevresiyle ilgili ilişkilerini düzenleyici etkiye sahip olduğu saptanmıştır. Duygu ifadelerini düzenleme becerisi gösteren çocukların bir oyunu kaybetmeler bile üzüntülerini dizginleyip, rakiplerini tebrik edebilme davranışları sergiledikleri belirlenmiştir (McDowell ve Parke, 2000; Akt:Hortaçsu, 2003:234).

Rohner ve Veneziano (2001), çocukların psikolojik uyumsuzluğu, depresyon ve davranış sorunlarının, annelere kıyasla babaların olumsuz etkisi ile ilişkilendirildiğini belirtmiştir. Baba sevgisinin çocuğun gelişimi üzerindeki etkisini inceleyen araştırmacılar, 1949 ve 2001 yılları arasında yayımlanan, çocukların davranışları üzerinde ebeveyn etkisini inceleyen yüz makaleyi incelemiş ve bunlardan yalnızca bir kaçının babaların çocuk üzerindeki etkisini incelediklerini saptamışlardır. 1960’lı ve 70’li yılların öncesine kadar çoğu davranış bilimcisinin babayı göz ardı ettiği, çocuğun hemen hemen bütün zamanını anneye geçirmesine bağlı olarak, çalışmaların da annenin etki ve önemi üzerine kurulduğunu belirtilen araştırmacılara göre, çocuğun

sosyal-duygusal ve bilişsel gelişiminde baba sevgisi önemli bir belirleyicidir. Baba sevgisinin, çocukların psikolojik iyi oluş ve davranış problemleri üzerinde en az anne sevgisi kadar etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Flouri ve Buchanan (2002:75), babanın çocuğun bakımına katılımının ileriki dönem ruh sağlığı üzerindeki etkilerini inceledikleri araştırmalarında, ulusal çocuk gelişim çalışmasının 8441 üyesi üzerinde, 7 yaşındaki baba katılımının 16 yaşındaki duysal ve davranışsal problemlerle, 16 yaşındaki baba katılımının ise 33 yaşındaki psikolojik sıkıntı ve stresle bir ilişkisi olup olmadığını, annenin çocuğun bakım ve eğitimine katılım durumu ile çeşitli değişkenleri kontrol altına alarak incelemiştir. Araştırma sonucuna göre, 7 yaşındaki baba katılımının bozulmuş ailelerden gelen adölesanların psikolojik uyumsuzluklarına karşı önemli derecede koruyucu etkisi olduğu saptanmıştır. 16 yaşındaki baba katılımının ise yetişkinlik dönemindeki bayanların psikolojik sıkıntı ve stresinde koruyucu etkisi olduğu saptanmıştır.

Flouri ve Buchanan (2003:399) yaptıkları farklı bir çalışmada ise, yaşları 14-18 arasında değişen 2722 İngiliz adölesan üzerinde baba katılımının, psikolojik iyi oluş için koruyucu bir faktör olup olmadığını inceledikleri araştırmalarında, hem anne hem de baba katılımının birbirinden bağımsız olarak bebeklik dönemindeki mutluluğa etki ettiğini, baba katılımının ise güçlü bir etkiye sahip olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte baba katılımı ile mutluluk arasındaki ilişkinin erkeklerde kızlardan daha çok olduğuna dair bir bulguya ulaşılamamıştır. Aile bozulmasının ise, baba çocuk arasındaki baba katılımı-mutluluk ilişkisini zayıflattığına dair herhangi bir sonuç çıkmamıştır. Anne katılımının yüksekten ziyade düşük olduğu durumlarda da baba katılımının çocuğun mutluluğu üzerinde daha etkili olduğu da söylenememektedir.

Amato (1994) ise, çocukluk döneminde babaya yakın olmanın, yetişkinlik dönemindeki kız ve erkeklerin eğitimsel ve mesleki olanakları, psikolojik iyi oluşları ve uyumları ile ilişkili olduğunu belirtmiştir. Özellikle tek ebeveyn olarak annenin olduğu ailelerde, baba yoksunluğunun çocukların düşük düzeyde psikolojik iyi oluşlarına sebep olduğu belirtilmiştir.

Barnett, Marshall ve Pleck (1992), yaşları 25 ile 40 arasında değişen 285 erkek çocuğun psikolojik streslerini anne-çocuk, baba-çocuk ilişkisi açısından inceledikleri

çalışmalarında, anne veya babaları ile pozitif ilişki bildiren çocukların, aynı zamanda düşük seviyede de psikolojik stres bildirdikleri sonucuna ulaşmıştır.

Kuzucu (2011:83) ise, babanın çocuğun bakım ve eğitimine aktif bir şekilde katılımının, çocuğun eşitlik ve adalet gibi değerleri içselleştirebilmesinde demokratik bir ortam yarattığını belirtmektedir.

2.5.5 Çocuğun Cinsel Gelişiminde Babanın Önemi

Yapılan pek çok araştırma özellikle erkek çocuğun cinsiyet rolünü kazanmasında babanın önemli etkisini vurgulamaktadır. Erkek çocuğun babasını rol model olarak taklit etmesi ve kendisini babasıyla özdeşleştirmesinin bir sonucu olarak erkeksi rolleri kazanması, babanın yoksunluğu durumunda çocuğun cinsel rol gelişiminin de bu durumdan olumsuz etkileneceği sonucunu doğurmaktadır. Nitekim yapılan araştırmalarda babası olan erkek çocukların olmayanlara göre daha fazla erkeksi davranışlar sergilediği, babanın yerine geçen bir model olması halinde bu etkinin azaldığı fakat erkeksi davranış gelişiminde erkek kardeşten ziyade babanın önemli bir etkisi olduğunu ortaya çıkmıştır (Tezel Şahin, 2003:461).

Özellikle erkek çocuğun cinsiyet rollerini kavramasında; babanın aile içerisindeki konumu, erkeksi normları sergilemesi, sevgisi ve şefkati önemli belirleyiciler arasındadır. Ünlü (2010), çocuğunun bakımına katılan babaların özellikle erkek çocuklarının ebeveynlik özelliklerini etkilediğini, bugünün babalarının tutum ve davranışlarının gelecek nesil babalar için bir örnek oluşturduğunu ifade etmiştir. Fakat babanın, erkek çocuk üzerinde olduğu kadar kız çocuğunun da cinsel rol gelişimine önemli etkisi bulunmaktadır. Kız çocuğun babadan algıladığı sevgi, destek ve kabul, kadınsı davranışın gelişimini etkilemekte; babayla kurulan etkileşim ise kız çocuğunun ileriki dönemlerinde karşı cinsle kuracağı ilişki için bir temel oluşturmaktadır. Babayla kurulan etkileşimin bir sonucu olarak kız çocukları karşı cinse ait davranış kalıplarını öğrenmekte, kendi davranışlarını da bu yolla şekillendirmektedirler. Nitekim babasıyla sağlıklı etkileşim içerisinde bulunan kız çocukların karşı cinsle daha sorunsuz ilişkiler kurup, sürdürebilmede daha başarılı oldukları görülmüştür (Güngörmüş, 2012:133).

Radin (1994), çocuklarının bakımını öncelikli üstlenen ebeveyn olarak babaları incelediği araştırmasında, yaşları üç ile altı arasında değişen çocukları bulunan 59 aile

ile çalışmıştır. Bu aileleri ise, ebeveynlerin çocuğun bakımı ve eğitiminde anne ve babanın sorumlulukları hakkındaki sorulara verdikleri yanıtlara göre; babanın çocuklara bakan esas kişi olduğu grup, annenin çocuklara bakan esas kişi olduğu grup ve ara grup olmak üzere üç kategoriye ayırmıştır. Çocukların bakımını öncelikle babaların üstlendiği çocukların herhangi bir dezavantaja sahip olup olmadığını bir kez daha incelemek için 4 ve 11 yıl sonra tekrar araştırma yapılmıştır. Uzun dönemli araştırma sonucu, babaların da en az anneler kadar çocuk yetiştirme konusunda yetkin olduklarını göstermiştir. Zeka testlerindeki ve akademik başarılarındaki sonuçlara göre, eğitim ve zeka açısından hiçbir farklılık bulunamamıştır. Babaları tarafından yetiştirilen çocukların cinsel yönelimlerinde de herhangi bir farklılık gözlenmemiş; kendi erkekliklerini ya da dişiliklerini algılayışları diğer gruptaki çocuklardan farklı olmamıştır. Araştırma, babaların çocuklarının bakımlarını öncelikli üstlenen ebeveyn olarak, ebeveynsel rollerini sergilemekte annelerden yetersiz olmadıklarını ve babaları tarafından yetiştirilen çocukların bu durumdan dolayı herhangi bir dezavantaja sahip olmadıklarını göstermiştir.

Yapılan araştırmalar erkek çocuğun maskülen (erkeksi) davranışlar kazanmasında babanın önemli etkisi olduğunu göstermektedir. Erkek çocuğun babasını rol model alıp, taklit ederek maskülen davranışı geliştirmesi, baba yoksunluğunun erkek çocuğun cinsel rol gelişimini olumsuz etkilemesine neden olan önemli bir faktör olmaktadır. Nitekim baba yoksunluğunun çocukların psiko seksüel gelişimi üzerindeki etkilerini inceleyen çoğu araştırmada, özellikle çocukluğun ilk yıllarına rastlayan bu olumsuz etkinin çocukları daha da önemli derece etkilediği bulunmuştur. Babası olan ve olmayan erkek çocuklar karşılaştırıldığında, babasız çocukların diğer çocuklara oranla akran ilişkileri daha zayıf, daha bağımlı, ahlaki yargı açısından daha az gelişmiş, daha az maskülen kimliğe sahip ve akademik beceriler açısından daha zayıf oldukları görülmüştür (Güngörmüş, 1995:247).

Stevenson ve Black (1998), baba figürünün eksikliğinin çocukların cinsel rol gelişimine etkilerini meta analiz tekniğiyle inceledikleri çalışmalarında, erkek çocuklar üzerinde çeşitli etkiler olduğunu saptamışlardır. Babası olmayan okul öncesi dönem erkek çocuklarının, hangi oyuncakların ve hangi etkinliklerin hangi cinsiyete uygun olduğu konusunda daha az yargıya sahip olup, babası olan erkek çocuklara oranla daha az maskülen davranışlar sergiledikleri saptanmıştır. Daha büyük yaşlarda olan erkek

çocukların ise saldırganlık davranışları konusunda daha erkeksi olma eğiliminde oldukları saptanmıştır.

Yalnız erkeklerin değil kız çocukların cinsel rollerini kazanmalarında da babanın önemli etkisini gösteren bulgular mevcuttur. Özellikle baba yoksunluğunun etkileri kız çocuklarında çok farklı şekillerde ortaya çıkabilmektedir. Baba yoksunluğu kız çocuklarında öidipal karmaşayı çözümlemede sorun veya feminen özdeşimde bozukluklar yaratabilmektedir. Nitekim çocukluk yıllarında, feminitesi için babasının beğenisini yaşama şansı olan kız çocuğunun, adölesan döneminde de vücudu ile ilgili konularda daha rahat olup feminenliğini kabullenmeyi yadırgamadığı saptanmıştır. Bu ise kız çocuğunun erişkinlik döneminde de kadınlığından memnuniyet duymasını sağlamaktadır (Kestenbaum, 1983; Akt:Erdoğan, 2004:151).

2.6 EŞ DESTEĞİ

Evlilik; birbirinden farklı ilgi, istek ve ihtiyaçlara sahip kadın ve erkeğin ortak bir hayata başlamak üzere yaptıkları sosyal sözleşme sonucu oluşturdukları evrensel bir sistem olup, bireyin gelişmesi ve kendini gerçekleştirmesinde etkili, yasalarla şekillendirilmiş özel bir birlikteliktir. Günümüz şartlarında evliliğin gereği ve nedenleri göz önüne alındığında evlilik yaşamının, eşlerden her birinin biyolojik, sosyal ve psikolojik gereksinimlerini doyurmayı amaçladığı bir birliktelik olduğu görülmektedir (Ersanlı ve Kalkan, 2008:1).

İşlevleri dolayısı ile her çağda etkililiğini sürdüren evlilik kurumu; yakınlık, anlayış, duyguların paylaşılması ve empati gibi önemli öğeler içeren sosyal ve duygusal destekle, eşlerin fiziksel, ruhsal ve sosyal iyi oluşlarına katkı sağlamaktadır (Williams,1998; Akt: Ersanlı ve Kalkan, 2008:2). Eşler arasındaki ilişkiden doğan ve eşlerden her birinin ihtiyaç duyduğu biyolojik, sosyal ve psikolojik gereksinimleri Humphreys (1994/2003:124), şu şekilde belirtmiştir:

- Sevgi ve güven ihtiyacı,
- İlgi ve destek ihtiyacı,
- Başkalarına sevgi ve güven verme, destek olma ihtiyacı,
- Cinsel mutluluk ihtiyacı,

- Ebeveyn olma ihtiyacı,
- Çocukları büyütme sorumluluğunu paylaşma ihtiyacı,
- Doğrudan ve açık iletişim ihtiyacı,
- Dışarıda eğlenme ihtiyacı,
- Maddi yönden eşitlik ve güven ihtiyacı,
- Eğitim düzeyini yükseltme ve işinde gelişme ihtiyacı ile
- Kişisel özgürlük ihtiyacıdır.

Eşlerin evlilik bağıyla ortak bir hayatı yaşamaya başladıkları andan itibaren gereksinimlerini karşılayabilmek amacıyla, birbirlerinden sağladıkları sosyal destek, evlilik hayatının sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesinde temel belirleyicilerden olmaktadır. Nitekim bu ortak hayat içerisinde sevinçleri ve mutlulukları gibi, acılarını ve üzüntülerini de paylaşacakları en yakın kişi eşleridir (Çağ, 2011:45).

Son yıllarda ön plana çıkan sosyal destek kavramı; psikolog, psikiyatrist, sosyal ve davranış bilimi araştırmacılarının ilgisini sosyal destek kaynakları ile sosyal desteğin bireyler üzerindeki etkisini incelemeye yönlendirmiştir (Yıldırım, 2004:19). Öncelikli olarak sosyal desteğin bireylerin beden ve ruh sağlığı üzerindeki etkisinin önemi ile başlayan araştırmalar (Thoits, 1995; Uchino ve Garvey, 1997; Bayram, 1999), daha sonraları ise bireylerin başarısı (Ak ve Sayıl, 2006; Yıldırım, 1998, 2000; Yıldırım ve Ergene, 2003), yaşlı ve bakıma muhtaç bireyler ile engelli çocuğa sahip ebeveynlere sağlanan desteğin önemi (Altıparmak, 2009; Aksüllü ve Doğan, 2004; Coşkun ve Akkaş, 2009; Görgü, 2005; Karadağ, 2009), hamilelik dönemindeki desteğin önemi (Hotun Şahin ve Soypak, 2010; Okanlı, Tortumoğlu ve Kırkpınar, 2003; Vırt, Akbaş, Savaş, Sertbaş ve Kandemir, 2008) ile olumsuz yaşam olaylarındaki strese karşı tampon etkisi (Cutrona, Russell ve Rose, 1986; Thoits, 1995; Bolger, Zuckerman ve Kessler, 2000; Leavy, 1983; Cohen ve Wills, 1985; Barrera, 1986; Kulik ve Mahler, 1993) nedeniyle araştırılmaya değer görülmüştür.

Farklı disiplinlerin inceleme alanına giren sosyal destek kavramı; aile kurumunda günlük yaşam içerisinde karşılaşılan sorunlarda, eşlerin problemlerin üstesinden gelebilme becerileri gösterebilmeleri ile evlilik ilişkisinin birbirini destekleyici ve doyum sağlayıcı nitelikte sürdürülebilmesi amacıyla, aile ve evlilik ilişkileri üzerindeki etkisinin incelenmesine neden olmuştur (Özbey, 2012:167).

İlgili alan yazın incelendiğinde farklı disiplinlerin uygulama alanı içerisine giren sosyal destek kavramının genel geçer bir tanımı olmamakla birlikte, farklı şekillerde ifade edilen tanımlamaları mevcuttur. Cassel (1974), sosyal desteği, bireyin istedik sonuçlar elde etmesine rehberlik eden çevresindeki önemli kişilerden aldığı düzeltici ve iyileştirici geribildirim (feedback) olarak tanımlamaktayken; Cobb (1976) ise sosyal desteği, toplum tarafından saygı gösterilip değer verilen bir kişi tarafından bireye sağlanan bilgi olarak tanımlamaktadır (Akt:Robertson, 1988:314). Sosyal destek bir veya daha fazla kavramı içerisinde barındıran kişiler arası işlemci (interpersonal transaction) olarak da tanımlanmaktadır. Bu tanımlamaya göre sosyal destek;

- Bireye ilgi, itina, dürüstlük ve empatik davranışları içeren duygusal ilgi sağlamak (emotional concern),
- Mal, eşya veya maddi gereksinimleri karşılamak amacıyla maddi yardım sağlamak (instrumental aid),
- Bir problem durumu karşısında, bireyin bu problem durumla başa çıkabilmesini sağlamak amacıyla, bireye ihtiyacı olan bilgi ve beceriyi sunmak (informational support) ile
- Bireye değerli olduğunu hissettirmek amacıyla sağlanan destek (appraisal support) boyutlarını içermektedir. Bu bağlamda sosyal destek, bireylerin kişilerarası ilişkilerini değerlendirmesini sağlayan önemli bir faktör olarak tanımlanmaktadır (House, 1981; Akt:Robertson, 1988:314).

Sosyal destek çok boyutlu bir kavram olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlama içerisinde sosyal destek; bireye öğüt ve bilgi verme, duygusal destek sağlama, maddi yardım, takdir etme, bireyin sorunlarla başa çıkmasına yardım etme ve bireye model olma biçiminde kategorize edilebilmektedir (Yıldırım, 2004:19).

Sosyal destek türleri beş ana kategori altında toplanabilmektedir:

- Duygusal destek (Emotional support): İlgi, sevgi, güven duygularının iletilmesine,
- Takdir desteği (Esteem support): Kişinin sorunları ve kusurlarıyla birlikte olduğu gibi kabul edildiği ve saygı duyulduğunun belirtilmesine,

- Maddi destek (Instrumental support): Maddi yardım, araç-gereç ve hizmet verilmesine,
- Bilgisel destek (Informational support): Sorunların çözülmesini sağlayabilecek bilgilerin verilmesi ya da becerilerin öğretilmesine,
- Beraberlik desteği (Social companionship): Boş zamanların birlikte geçirilmesine dayanmaktadır (Cohen ve Wills, 1985:313).

Çoğu kuramcı destek kavramının yalnızca “duygusal destek” boyutuna odaklanmıştır. Duygusal destek özellikle evlilikte çok önemli bir destek boyutu olmakla birlikte bireye sağlanan ilgi, alaka, sevgi, empati gibi davranışları ifade etmektedir (Cutrona, 1996:4). Ancak sosyal destek kavramı yalnızca duygusal destek boyutunu içermekle kalmayıp farklı destek alanlarını da içerisinde barındıran çok boyutlu bir kavramdır. Xu ve Burleson (2001:537), duygusal destek boyutunun yanı sıra sosyal desteğin alt boyutlarının şu şekilde kategorilendirildiğini belirtmiştir:

- Duygusal Destek (Emotional support): Birey için endişelenmek, ona dürüst ve empatik davranmak gibi duygusal ilgi göstermek.
- Takdir Desteği (Esteem support): Bireyi takdir edip onaylamak, kendisine değer verildiğini hissettirerek bireyin benlik kavramını desteklemek,
- Sosyal Ağ Desteği (Network Support): Bireyde aidiyet duygusu ifadeleriyle, sosyal ağ bağlantılarını oluşturmak.
- Maddi Destek (Tangible Support): Bireye mal, eşya ve benzeri gibi maddi destek sağlamak.
- Bilgi Desteği (Informational support): Bireye bir durum ile ilgili öğüt, bilgi, tavsiye gibi gerekli bilgiyi sunmak.

Eşlerin birbirlerine sağladıkları sosyal destek, aile içerisindeki rollerin eşit dağılımı, stres faktörlerinin azaltılması ile psikososyal sorunların çözümü ve bu sorunlar ortaya çıkmadan önlenmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Nitekim eşler arası ilişkinin karşılıklı desteğe dayandığı ailelerde, hem çocuğun sorumluluklarının paylaşımı hem de evlilik birliğinin sağlıklı bir şekilde devamı mümkün olmaktadır (Kaya, 2009:6).

İşsizlik oranının giderek artış göstermekte olduğu günümüzde, ekonomik sıkıntılar, evlilik ilişkilerinin sarsılmasına bağlı olarak boşanma sayılarında da artışlar meydana getirmektedir. İşsizlik, yoksulluk, boşanma gibi durumlar ise evlilik ilişkisi ile anne-baba ve çocuk arasındaki ilişkinin sağlığını etkileyecek önemli stres kaynaklarını oluşturmaktadır (Güven, Şener ve Yıldırım, 2011). Bu noktada eş desteğinin stres kaynakları üzerindeki tampon etkisi, özellikle babaların eşlerinden algıladıkları desteğin belirleyici özelliğini ortaya çıkarmaktadır.

Eşler sorumlulukları birbirlerine yükledikleri durumlarda; birbirlerine hükmeden, kontrol eden, agresif, suçlayıcı davranışlar sergileyen, birbirlerini manipüle etmeye çalışan, eleştirici, güvensiz ve huysuz özellikler sergileyen konuma gelmektedirler. Bu tür bir ilişki ise eşlerin birbirlerinden uzaklaşmalarına ve evlilik hayatlarındaki problemlere neden olmaktadır. Eşler arasındaki bu tür sağlıklı bir ilişki; çocukların sosyal, duygusal ve fiziksel mutluluğu açısından önemli bir engel oluşturmaktadır. Birbirlerinden yeterli derecede destek göremeyen eşlerin, evlilik ilişkilerinin ileriki dönemlerinde çatışma yaşamaları muhtemeldir. Yaşanan bu çatışmalara tanık olan çocuklar ise hem sosyal ve duygusal açıdan zarar görmekte hem de akademik hayatlarında problemler yaşamaktadırlar (Humphreys, 1993/2002:32-46).

Bireylerin hissettikleri özgüven problemleri, bir çift olarak yaşadıkları ilişkiyi de etkilemektedir. Eşlerin arasındaki her türlü etkileşim; hissettikleri kuşku, korku ve güvensizlikten etkilenmektedir. Ailenin temel liderleri olan anneyle babanın arasındaki ilişkinin sorunlu olması ise, mutlu bir aile oluşturulmasının önündeki en büyük etkidir. Anne ve babanın iyi ilişkiler içerisinde oldukları durumlarda ise birbirlerine sağladıkları destek ve etkileşim aile ilişkilerine de yansımaktadır. Eşlerin ilk sorumluluğu, saygı çerçevesi içerisinde bir ilişki yürütmek olmakla birlikte, ikinci sorumluluğu bu ilişkinin aile içerisindeki diğer tüm ilişkiler ile çocuklar için örnek teşkil edecek birer model olmasını sağlamaktır. Nitekim çocukların anne ve babalarını rol model olarak öğrendikleri davranışlarında, eşler arasındaki anlaşmazlık ve çatışmalar çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerini olumsuz etkilemekte; ürkeklik, güvensizlik gibi duyguların yaşamalarına neden olmaktadır (Humphreys 1994/2003:23-28).

Ailedeki sorumluluğun eşlerden başka birinin eline geçmesi de evlilik yaşamını olumsuz etkileyen nedenler arasındadır. Eşlerin birbirlerinden sağlamaları gereken

desteği anne ve baba gibi aile dışı bireylerden karşılamaları evlilikte mutsuzluğu da beraberinde getirmektedir. Nitekim madden ve manen karı ve kocanın başkalarının yönetimi altına girmeleri, evlilikte mutluluğu gölgeleyen önemli etmenlerdendir. Eşlerden her birinin, birbirine yetebilen, destekleyen ve türlü sorunların üstesinden gelebilen beceriler sergilemeleri ilişkilerine de olumlu yansıyacaktır (Çakmaklı, 2009: 458).

Eşlerin sağlıklı ve birbirlerini destekleyici ilişkiler içerisinde olmaları, yalnızca aile açısından değil toplum açısından da önemli bir konudur. Globalleşen dünya düzeni içerisinde ise bu konu, yalnızca belirli bir toplumu ilgilendirmekten ziyade tüm insanlığın sorunu haline dönüşmektedir. Nitekim sağlıklı ilişkiler kurmanın temel yolu problem durum ortaya çıktıktan sonra çözüm yolları aramanın aksine, problem durum ortaya çıkmadan önce bu durumu önleyebilecek tedbirleri alabilmektir. Bu nedenle ailenin kuruluşu aşamasında eş seçiminin bireylerin bu olgunluğa eriştikten sonra yapılması önemli önlemlerden biri olarak düşünülmektedir. Yasal olarak belirli bir olgunlaşma yaşı belirlenmiş olmakla birlikte halen bazı bölge veya ailelerde, gelenek ve göreneklerin etkisiyle bu kurala pek uyulmadığı gözlenmektedir. Bu bağlamda çok erken yaşta yapılan, bireylerin istekleri dışında gerçekleştirilen, ekonomik nedenlere dayanan evliliklerin önüne geçilmesi, evlilik ilişkisinde eşlerin birbirlerine sağladıkları destek ve uyum açısından önemli olacaktır (Oktay, 1999:148).

2.7 SOSYAL BECERİ

2.7.1 Sosyal Becerinin Tanımı

Bireyin, başkalarının olumlu tepkiler vermesine yol açabilecek ve olumsuz tepkileri önleyebilecek becerilere sahip olması önem taşımaktadır. Bu bağlamda, kişilerarası ilişkilerde sosyal bilgiyi alma, yorumlama ve bu bilgiye uygun tepkilerde bulunmayı sağlayan, belirli bir hedefe yönelik olup, sosyal içeriğe göre değişiklik gösteren, hem gözlenebilen hem de gözlenemeyen bilişsel ve duyuşsal öğeleri içeren, öğrenilebilir davranışlar; sosyal beceri olarak tanımlanmaktadır (Yüksel, 2004:2-5).

Gresham ve Elliott (1993:139) sosyal beceriyi, bireyin çevresindeki diğer insanlarla etkili bir şekilde iletişim kurmasına olanak tanıyan ve çevredeki insanların olumsuz geri bildirimlerinden kaçınmayı sağlayan, sosyal açıdan kabul edilebilir davranışlar olarak tanımlamıştır.

Merrell ve Gimpel (1998:5), sosyal becerilerin kapsamlı bir kavram olduğunu ifade etmiştir. Bu bağlamda sosyal beceri;

- Öğrenilmiş, özelleşmiş davranışlar bütünü olup,
- Etkileşimi başlatma ve tepki oluşumunu sağlayıcı becerileri içermekte,
- Sosyal pekiştireç almayı sağlamakta,
- Sosyal duruma göre içeriği değişmekte ve
- Belirli bir hedefe odaklı olarak özelleşebilen becerileri içermektedir.

Paylaşma, yardımlaşma, ilişkiyi başlatma, diğer kişilerden yardım talep etme, hayranlık ve saygı gibi duyguları ifade edebilme,” lütfen” ve “teşekkür ederim” gibi nezaket sözcüklerini kullanabilme arzu edilen beceriler olmakla birlikte, sosyal becerilerin genel olarak kabul gören özellikleridir. Sosyal beceriler genel olarak olumlu tepkileri pekiştirip, olumsuz tepkilerden kaçınmaya yardımcı olarak bireyin diğer kişilerle etkileşim kurmasına olanak tanıyan, öğrenilmiş sosyal açıdan kabul edilebilir davranışlardır (Gresham ve Elliott, 1984; Akt:Elliott ve Busse, 1991:64).

Philips (1978), sosyal beceriyi; kişilerin diğer insanların haklarına, ilgi, istek ya da yükümlülüklerine herhangi bir zarar vermeksizin; kendi hak, ilgi, istek veya ihtiyaçlarını mantıklı bir ölçüde karşılama ve bu hak, ilgi, istek veya ihtiyaçlarını diğer kişilerle karşılıklı etkileşime girebildiği ölçüde paylaşabilme becerisi olarak tanımlamıştır. Kişiler arası karşılıklı etkileşimin öneminden yola çıkan Combs ve Slaby (1977:162) ise benzer şekilde sosyal beceriyi; belirli bir sosyal ortam içerisinde sosyal olarak kabul edilebilir veya değerli bulunan; aynı zamanda kişisel olarak, karşılıklı olarak veya öncelikle diğer kişinin lehine yarar sağlayan etkileşim kurabilme yeteneği olarak belirtmiştir (Akt: Hargie, 2006:10).

Michelson, Sugai, Wood ve Kazdin (1983; Akt: Hargie, Saunders ve Dickson, 1994:2), sosyal beceri kavramının özelliklerini şu şekilde tanımlanmıştır:

- Öncelikli olarak öğrenilerek kazanılan,
- Belirli sözlü ve sözsüz davranış örüntülerini içerisine alan,
- Sosyal ortam tarafından kabul edilebilir, uygun davranışı başlatan ve cevaplar oluşturan,
- Diğer insanlardan alınan sosyal destek(pekiştirme) ile etkililiğini maksimuma çıkarmayı sağlayan,
- Kişilerarası karşılıklı etkileşimde gerekli zamanlamaya dayalı spesifik davranışlar gerektiren,
- Yaş, cinsiyet, statü gibi çevresel faktörlerin etkisi altında şekillenen davranışlar bütünüdür.

Gresham ve Elliott (2001:169-170), sosyal becerilerin ilgili literatürde üç ana başlık altında tanımlandığını belirtmiştir:

- **Akran Kabulü (Peer Acceptance):** Akranları arasında popüler olup, onlar tarafından kabul edilen çocuklar sosyal açıdan becerikli çocuklardır. Bu nedenle sosyal çevresi veya okul ortamında akranları tarafından kabul gören çocukların sosyal açıdan becerikli oldukları düşünülmektedir. Bu tanımdaki dikkat çeken sınırlılık, çocuğun akranları tarafından kabulü için sergilenen özel davranış örüntülerini tanımlamamasıdır.
- **Davranışsal Tanım (Behavioral Defination):** Davranışın olumlu pekiştirmeyle desteklendiğinde sıklığının artması, olumsuz veya cezalandırıcı etkiye sebep olduğunda ise sıklığının azalmasıyla, sosyal ortamın içeriğine uygun olarak sergilenen beceriler sosyal beceri olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım akran kabulüne oranla daha geniş olup, davranışın niteliğinden ve yarattığı etkiden çok sıklığı üzerine odaklanması açısından yetersiz kalmıştır.
- **Sosyal Geçerlik (Social Validity):** Bu tanıma göre sosyal beceriler, sosyal ortam içerisinde verilen ve önemli sosyal çıktılara yordayan becerilerdir. Önemli sosyal çıktılar ise; akran tarafından kabul görme, birey için önemli olan kişinin

bireyin davranışı hakkındaki yargısı, akademik başarı ve bunlarla ilişkili sosyal davranışları içermektedir. Bu tanıma göre sosyal beceriler, başkaları tarafından davranışın gözlenmesi ve sosyometrik puanlamalar yolu ile değerlendirilebilmektedir. Bu tanım diğer tanımlamalara oranla yalnızca davranışları özelleştirmekle kalmayıp kişilerarası ilişkilerin sosyal becerilere etkisini vurgulaması açısından önem taşımaktadır

Hargie (1986) ise, sosyal becerileri 6 ana faktör altında toplamıştır:

- **İstendik sonuçlar ortaya çıkaran, hedefe yönelik davranışlardır:** Örneğin bir A kişinin, karşısındaki B kişinin özgürce konuşabilmesi amacıyla B'ye bakması “hımm”, “yaa” gibi ifadelerle B'yi desteklemesi amaçlı yapılan davranışlardır.
- **Belirli bir hedefe ulaşmayı sağlayıcı, birbiriyle bağlantılı ve eş zamanlı davranışlardır:** Yukarıdaki örnekte bahsedildiği gibi, B konuştuğunda, A gülümseyecek, kafasını sallayacak, B'ye doğrudan bakacak ve belki kahkalarla konuşmasını destekleyecektir. Tüm bu sinyaller ise B tarafından konuşmaya devam etmesi olarak yorumlanacaktır. Bu davranışların her biri ise birbiriyle bağlantılı ve eş zamanlı olarak yapılan davranışlardır.
- **Duruma uygun, sosyal çevre tarafından kabul edilen davranışlardır:** Sosyal becerilere sahip birey, belirli bir sosyal ortamda sergilenmesi uygun görülen veya talep edilen davranış örüntülerini sergileyecektir.
- **Tanımlanabilir davranış üniteleridir:** Sosyal becerilere sahip bireyler bir dizi farklı ve kendine özgü davranışları sergileme yeteneğine sahip olmalıdır. Bu şekilde diğer insanlar kişinin davranışlarının gerçekten uygun olup olmadığını gözleyebilme ve yorumlayabilme imkanı bulmaktadırlar.
- **Öğrenilebilir davranışlardır:** Sosyal ortamlarda sergilenen davranış formları bireysel olarak öğrenilen davranış kalıplarıdır. Bu kapsamda dikkat çeken diğer bir nokta; pekiştirilmedir. Örneğin çocuğun sergilediği çeşitli davranışları ebeveynler destekleyecek, desteklemeyecek veya göz ardı edecektir. Bu

durumda, desteklenen davranışların sergilenme sıklığı artacak, desteklenmeyen veya göz ardı edilen davranışların ise sergilenme sıklığı azalacaktır. Bu noktada ise, sosyal becerilerin sergilenmesinde geribildirim(feedback) önemli bir rol oynamaktadır.

- **Bireyin bilişsel kontrolü altında olan davranışlardır:** Sosyal yönden yetersiz bir birey, sosyal becerinin temel bileşenlerini öğrenebilir, fakat sosyal etkileşim sırasında bu bileşenlerin nasıl kullanılacağına dair gerekli beceriyi geliştiremeyebilir. Kontrolün önemli bir boyutu ise sosyal davranışın zamanlaması ile ilgilidir. Örneğin cesaretlendirmek için kullanılacak sözel ifadelerin davranışın ardından mümkün olan en kısa sürede söylenmesi gerekmektedir. Aksi halde etkisi olmayacaktır (Hargie, Saunders ve Dickson, 1994:3-4).

Sosyal beceri tanımlarında ortak olarak etkisi ve önemi vurgulanan belli başlı özellikler bulunmaktadır. Cartledge ve Milburn (1983; Akt:Yüksel, 2004:4) bu özellikleri şu şekilde belirtmiştir:

- Başkalarının olumlu tepki vermesine neden olup, olumsuz tepkileri engelleyici özelliğe sahip olan,
- Başkalarıyla etkileşime olanak tanıyıp, sosyal açıdan kabul edilebilir olan,
- Öğrenilmiş davranışlar olan,
- Çevrede etki bırakıp, belirli bir hedefe yönelik olan,
- Duruma özgü olup sosyal içeriğe göre değişiklik gösteren,
- Hem gözlenebilir somut davranışlar olarak sergilenen, hem de gözlenemeyen bilişsel ve duyuşsal özelliklere sahip olan davranışlardır.

Gülay ve Akman (2009:14), tanımların ortak noktalarından yola çıkarak sosyal becerileri, sosyal ilişkileri başlatıp, devamını sağlayan, bu ilişkilerde yaşanan sorunların çözümünde yapıcı etki sağlayan sözel ya da sözel olmayan davranışlar olarak tanımlamışlardır.

Çiftçi ve Sucuoğlu (2012:8) ise, sosyal becerilerin genellikle çevredeki diğer bireylerin gözlenerek, gözlenen davranışların model alınması yoluyla taklit edilerek

kazanılmakta olduğunu ve çevreden alınan geribildirimlerle ise kalıcı hale geldiğini ifade etmektedir.

Rinn ve Markle (1979:108; Akt:Bacanlı, 2005:19), çocukların sosyal becerilerinin; kişilerarası bağlamda diğer bireylerin tepkilerini etkiledikleri, sözel ve sözel olmayan davranış repertuarları olduğunu belirtmiştir. Çocukların, başkalarını incitmeden istenir sonuçları elde etme ve istenmeyenlerden kaçma veya kaçınmada başarılı oldukları ölçü, onların sosyal açıdan becerikli olduklarının düşünüldüğü ölçüdür.

McClellan ve Katz (2001), sosyal açıdan yetenekli çocukların gözlenebilir belli başlı özelliklerini tanımlamışlardır. Bu özelliklerine göre sosyal becerilerinde çocuklar genellikle;

- Diğerlerine olumlu bir şekilde yaklaşır,
- İsteklerini ve tercihlerini açık bir şekilde ifade eder, eylemlerinin ve durumunun nedenlerine ilişkin bilgi verir,
- Kendi haklarını ve ihtiyaçlarını uygun bir şekilde savunur,
- Zorbalar tarafından kolaylıkla gözü korkutulamaz,
- Hayal kırıklıklarını ve kızgınlıklarını diğerlerine, kendisine veya eşyalara zarar vermeksizin etkili bir şekilde ifade eder,
- Oyun ve çalışmada devam eden gruplara girmeyi başarır,
- Devam eden tartışmalara girer ve devam eden etkinliklere konu ile ilgili katkıyı sağlar,
- Kolayca dürüst bir biçimde fikrinden döner,
- Diğer kişilere ilgi gösterir; bilgilerini değiştirebilir ve diğer kişilerden uygun bir şekilde bilgilerini isteyebilir,
- Diğerleriyle uygun bir şekilde tartışabilir ve uzlaşabilir,
- Uygun olmayan bir şekilde ilgi çekmez veya diğerlerinin oyunlarını veya çalışmalarını bozamaz,

- Kendi grubundan başka etnik grupların akran ve yetişkinlerini kabul eder ve sever,
- Diğer çocuklarla gülümseyerek, el sallayarak, kafasını sallayarak ve diğer uygun jestlerle sözsüz olarak etkileşimde bulunur.

2.7.2 Sosyal Beceri ve Sosyal Yeterlilik

Sosyal beceri kavramı üzerine yapılan çeşitli tanımlamalar olmakla birlikte, sosyal beceri ve sosyal yeterlilik kavramlarının kimi kaynaklarda birbirlerinin yerine kullanıldığı görülmektedir. Ancak kuramcılar sosyal yeterlilik ve sosyal beceri arasındaki ayrımın önemini vurgulamaktadır. Sosyal beceriler bireyin çevresindeki insanlarla etkileşimine olanak tanıyan, çevresi tarafından kabul edilir hedefe odaklı amaçsal davranışlardır. Sosyal yeterlilik ise bireyin çevresiyle kurduğu bu etkileşimin kalitesinin, diğer bireyler tarafından değerlendirilmesini ifade etmektedir. Nitekim sosyal davranışlar, izole edilmiş ortamlarda meydana gelmemektedir. Bu sebeple sosyal yeterlilik, sadece çocuk açısından sosyal becerinin amacı ve gerçekleştirilmesini içermeyip, sergilenen sosyal becerinin çevre tarafından sağlanan pekiştireçlerle desteklenip desteklenmediğinin değerlendirilmesine dayanmaktadır. Diğer bir ifade ile çevrenin, bireyin sosyal becerilerini gözleyip, değerlendirdiği yargıdır (Sheridan ve Walker, 1999; Gresham, 1986; McFall, 1982; Akt:Warnes, Sheridan, Geske ve Warnes, 2005:173; Gresham, 2000:52).

Sosyal beceriler, sosyal yeterlilik olarak adlandırılan tanımın bir parçasıdır. Gresham ve Elliott (2001:169) sosyal beceri ve sosyal yeterlilik arasındaki farkı şu şekilde belirtmiştir:

Şekil 1. Sosyal Yeterliliğin Kapsamı (Gresham ve Elliott, 2001:169).

Sosyal yeterlilik, insan gelişiminin birbiriyle bağlantılı iki yönünü tanımlamaktadır. Bunlardan ilki başkaları tarafından sevmek iken, ikincisi sosyal ortamlarda etkin bir şekilde iletişim kurmaya olanak sağlayan becerilere sahip olmaktır (Trawick Smith, 2006:300).

Kostelnik ve diğerleri ise (2010:2-3), insanların çevrelerindeki diğer kişilerle etkileşimini sağlayacak ve hedeflerini gerçekleştirmelerini mümkün kılacak; sosyal, duygusal, bilişsel bilgi ve beceriler gibi farklı boyutlardan oluşan sosyal yeterliliğin unsurlarını şu şekilde kategorilendirmiştir:

- **Sosyal Değerler:** Bakım, sorumluluk, eşitlik, sosyal adalet, dürüstlük, esneklik, yardımseverlik, sağlıklı yaşam koşulları ile cinsiyete özgü tutumlar.
- **Olumlu Öz Benlik:** Öz farkındalık, yeterlilik algısı, kişisel güç, değer algısı, kişisel amaçlar ve geleceğe dair olumlu bakış açısı.

- **Duygusal zeka:** Duyguları düzenleyebilme, empati kurabilme, duygusal destek alıp verebilme, duyguları sınıflandırabilme ve yapıcı bir şekilde iletişim kurabilme; öfke, hayal kırıklığı, kızgınlık gibi durumlarla sağlıklı bir şekilde başa çıkabilme.
- **Kişilerarası beceriler:** Arkadaşça ilişkiler kurabilme; duygu, düşünce ve istekleri ifade edebilme, başkalarının duygu ve düşüncelerini kabul edebilme, işbirliği yapabilme, yardım etme, sosyal durumları doğru bir şekilde yorumlama, uzlaşmazlık durumlarında barışçıl yollarla çözümler üretme, diğer insanların haklarını kabul etme, sosyal durumlara uygun davranışlar sergileme.
- **Öz düzenleme becerileri:** Davranış ve tepkileri kontrol edebilme, menuniyet ve haz duygusunu uygun durumlara erteleyebilme, akran baskısıyla baş edebilme, kendi davranışlarını gözlemleyebilme, olumlu sosyal davranışlar sergileyebilme.
- **Planlama, organize etme ve karar verme becerileri:** Seçim yapmak, problemleri çözmek, planlar geliştirmek ve uygulamak, sosyal amaçlara ulaşmak için olumlu etkileşimler kurmak.
- **Kültürel yeterlilik:** Farklı etnik ve kültürel kökenli kişilere saygı gösterebilme, bu kişiler ile etkili ilişkiler kurabilme, bilgi alışverişinde bulunabilme, insanların eşit ve sosyal adalet elde edebilmelerinde rol oynama, haksız ve yanlış uygulamaların farkına varabilme.

Sosyal yeterlilik genel durumu ifade etmekteyken, sosyal beceriler belirli davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda, sosyal yeterliliğe sahip bireyler, bir çok sosyal beceriyi rahatlıkla uygulayabildiği gibi, sosyal yetersizlikler sosyal beceri yetersizliğini de ifade etmektedir (Gülay ve Akman, 2009:21).

2.7.3 Sosyal Becerilerin Sınıflandırılması

Sosyal becerilerin sınıflandırılmasında farklı yaklaşımlar bulunduğu görülmektedir. Bu farklılıklara rağmen sınıflandırmalardaki ortak nokta, sosyal becerilerin bireysel ve toplumsal yönlerine dikkat çekilmesidir. Bireysel açıdan; benlik

saygısı, öz-kontrol, sosyal ve duygusal uyumun önemi vurgulanırken; toplumsal açıdan, bireyin çevresiyle etkileşim içerisine girebilmesi, ilişkiyi başlatıp, sürdürülebilir becerisi sergilemesi, problem durumlar karşısında yapıcı çözümler üreterek problem durumun üstesinden gelebilme becerilerini kapsayan sınıflandırmalar yapıldığı görülmektedir (Gülay ve Akman, 2009:14).

Calderalla ve Merrell (1997), 1974-94 yılları arasında 22.000'den fazla çocuk ve ergen üzerinde çalışılan ampirik tabanlı 21 araştırma sonucunu incelemiş, bu araştırmalardan yola çıkarak çocuk (3-6 yaş) ve ergenlerde ortak olan sosyal beceri davranışlarının, davranışsal boyut taksonomisini tanımlamışlardır. Bu sınıflamaya göre, sosyal becerilerin beş boyut altında toplandığını belirtmişlerdir:

- a. **Akran İlişkisi (Peer Relation):** Pozitif akran ilişkilerini tanımlamaktadır. Akranları övme, iltifat etme, saygı duyma, empati, sosyal liderlik yeteneği, sosyal katılım, yardım teklif etme ve oyuna davet etme gibi becerileri içermektedir.
- b. **Kendini Yönetme Becerileri (Self-Management Skills):** Öfkeyi kontrol edebilme, kurallara uyabilme, sosyal bağımsızlık, sosyal sorumluluk, diğer insanlarla uyuşma ve uzlaşma gibi becerileri içermektedir.
- c. **Akademik Beceriler (Academic Skills):** Bağımsız sınıf ortamlarında üretici olma, bağımsız bir şekilde çalışabilme ve kendine verilen görevleri yerine getirebilme, öğretmenin yönerge ve talimatlarını dinleme, akademik sorumluluk, okula uyum gibi becerileri içermektedir.
- d. **Uyum Becerileri (Compliance Skills):** Sosyal kurallara uyum sağlayabilme, boş zamanlarını verimli bir şekilde değerlendirebilme, paylaşımcı davranabilme, eleştirilere uygun cevap verebilme, görevleri sonlandırabilme gibi becerileri içermektedir.
- e. **Atılganlık Becerileri (Assertion Skills):** İletişimi başlatabilme; övgü, iltifat, saygı ifadelerini sunabilme, arkadaş edinebilme, kendine güveni olma, devam eden aktivitelere katılabilmek gibi becerileri içermektedir.

Merrill (2003:9; Akt:Özbey, 2009:34-35) ise, bu sınıflandırma becerilerinden yola çıkarak sosyal becerileri üç alt boyutta incelemiştir:

- **Sosyal İşbirliği:** Hem yetişkin hem de akran gruplarıyla çocuğun uyum içerisinde grup etkinliklerine katılması, boş zamanlarını oyun oynama, kitap okuma gibi verimli aktivitelerle değerlendirebilmesi, paylaşımcı olması, kurallara uyması ve sırasını beklemesi gibi becerileri içermektedir.
- **Sosyal Etkileşim:** Diğer çocukların davranışlarını anlamaya çalışması, empati kurabilmesi, yetişkinlerin sorunlarına duyarlı olma, arkadaşlarına şefkat gösterebilme ve gerektiğinde üzgün olan arkadaşlarını teselli edebilme gibi etkileşimi başlatıp devam etmesini sağlayan becerileri kapsamaktadır.
- **Sosyal Bağımsızlık:** Farklı çocuklarla oyun oynama, herhangi bir problem durumla karşılaşıldığında yetişkinlerden yardım talep etmeden önce kendi ürettiği çözüm yollarını kullanabilme, özdenetim sahibi olabilme, farklı çocuklarca oyun oynamaya davet edilme, farklı ortamlara kolaylıkla uyum sağlama gibi becerileri içermektedir.

Spence (1995; Akt:Çetin, Bilbay ve Kaymak, 2003:28), çocukların oyun davranışlarının sosyal etkileşimin sonuçlarını belirlemede etkili bir unsur olduğu düşüncesiyle sosyal becerileri mikro ve makro olmak üzere iki boyut altında sınıflandırmıştır:

- **Mikro Boyut:** Göz göze gelme, beden duruşu ve mesafesi, ses tonu, yüz ifadesi gibi sözsüz iletişim becerilerinden oluşmaktadır,
- **Makro Boyut:** Gruba katılmak; istek ve görüşlerini ifade edebilmek; alay gibi olumsuz durumların üstesinden gelebilmek; öfke, kızgınlık gibi duygularını rahatça ifade edebilmek; ilişkiyi başlatma, sürdürme ve sonlandırabilmek; uzlaşma sağlayabilmek gibi becerilerden oluşmaktadır.

Gresham ve Elliott (1990; Akt:Elliott ve Buse, 1991:64), sosyal becerileri beş ana boyut altında toplamıştır:

- **İşbirliği (Cooperation):** Diğer kişilere yardım etmek, materyallerini ve eşyalarını akranlarıyla paylaşmak ve kurallara uymak gibi becerileri içermektedir.
- **Atılganlık (Assertion):** Diğer kişilerden bilgi ve yardım alma gibi etkileşimi başlatıcı davranışlar ile akran baskısı ve zorbalık gibi diğer kişilerden gelen davranışlara cevap verebilme becerilerini içermektedir.
- **Sorumluluk (Responsibility):** Başka bir kişinin eşyası veya materyali ile alakadar olabilme ve yetişkinlerle iletişim kurabilme davranışlarını gösterebilme becerileridir.
- **Empati (Empathy):** Bir akran veya birey için önemli olan bir yetişkinin duygularını anlayabilme becerileridir.
- **Öz-Kontrol (Self-control):** Anlaşmazlık durumlarında ortaya çıkan, bireyin bir yetişkinden öfkelenirici veya düzeltici geribildirimler aldığı anda sergilediği uygunluğu kabul edilebilir becerilerdir.

Akkök (1999:22-23) ise, sosyal becerileri altı ana başlık altında sınıflandırmıştır:

- **İlişkiyi başlatma ve sürdürme becerileri:** Dineleme, konuşmayı başlatma, sürdürme, soru sorma, teşekkür etme, kendini tanıtmaya, başkalarını tanıtmaya, iltifat etme, yardım isteme, bir gruba katılma, yönerge verme, yönergelere uyma, özür dileme, ikna etme becerilerini içermektedir.
- **Grupla bir işi yürütme becerileri:** Grupta iş bölümüne uyma, grupta sorumluluğunu yerine getirme ve başkalarının görüşlerini anlamaya çalışma becerilerini içermektedir.

- **Duygulara yönelik beceriler:** Kendi duygularını anlama, ifade etme, başkalarının duygularını anlama, karşı tarafın kızgınlığı ile başa çıkma, sevgiyi, iyi duyguları ifade etme, korku ile başa çıkma, kendini ödüllendirme becerilerini içermektedir.
- **Saldırgan davranışlar ile başa çıkmaya yönelik beceriler:** İzin isteme, paylaşma, başkalarına yardım etme, uzlaşma, kızgınlığı kontrol etme, hakkını koruma ve savunma, alay etmeyle başa çıkma, kavgadan uzak durma becerilerini içermektedir.
- **Stres durumlarıyla başa çıkma becerileri:** Başarısız olunan bir durumla başa çıkma, grup baskısıyla başa çıkma, utarılan bir durumla başa çıkma, yalnız bırakılma ile başa çıkma becerilerini içermektedir.
- **Plan yapma ve problem çözme becerileri:** Ne yapacağına karar verme, problemin nedenlerini araştırma, amaç oluşturma, bilgi toplama, karar verme ve bir işe yoğunlaşma becerilerini içermektedir.

2.7.4 Okul Öncesi Dönemde Sosyal Becerilerin Gelişimi

Çocuk, doğumunu izleyen ilk bir yıl sürecinde oldukça hızlı bir gelişim göstermekle birlikte, özellikle ilk üç ayda her türlü ihtiyacının karşılanması amacıyla yetişkinin yardımına ve ilgisine gereksinim duymaktadır. Bu dönemlerde bebeğin ilk dikkat çeken davranış kalıpları ise reflekslerdir. Bu reflekslerin bir kısmı yaşamsal öneme sahip olmaktadır; bir kısmı ise daha sonra gelişecek olan becerilerine temel oluşturmaktadır. 1 ile 3 ay arasında yetişkinin gösterdiği ilgiye gülümseyerek tepki veren bebek, 4-6 aylık olduğu zaman içinde bulunduğu ortama göre farklı sesler çıkararak tepkide bulunmaktadır. Psikomotor becerilerindeki ilerlemeye bağlı olarak ise 5. aydan itibaren uzağındaki oyuncuğa uzanma görülürken; 7-10. aylarda yetişkini taklit ederek el çırpma hareketleri görülmektedir. Özellikle yaşamın bu ilk yıllarında çocuk çevresiyle ilgili bilgilere; fiziksel aktiviteler, sosyal etkileşimler, göz kontağı, yüz ve vücut hareketleri ile duyuşal keşifler yoluyla ulaşmaktadır. Bu amaçla gelişmekte olan çocuğun, insanlar ve çevresindeki diğler nesnelere ile sıklıkla etkileşime girme ihtiyacı

bulunmaktadır. Bu dönemde sağlanacak her türlü uyaran ise, çocuğa çeşitli aktif deneyim fırsatları sunacaktır (Bayhan ve Artan, 2007:257; Dowling, 2010:33; Gallagher, 2005: 25; Jackman, 2010:14; Oktay, 1999:111).

2 yaş ile birlikte koşma, sıçrama, geri geri yürüme gibi psikomotor becerilerinin gelişmesiyle, oldukça hareketli olan çocuk, çevresine karşı meraklı ve duyarlı hale gelerek, bu ilgi çekici çevreyi keşfetmeye yönelmektedir. Duyularının gelişimine paralel olarak ise; ilgi, istek ve ihtiyaçlarını sözcükleri kullanarak ifade edebilecek konuma erişen çocuk; aile dışındaki bireylerle ve akranlarla ilişki kurmaya başlamaktadır. Ancak toplumsallaşmanın başlangıç aşamasında olan 2 yaş çocuğu, hareket ve görme alanındaki diğer bireylere ve çocuklara ilgi duysa dahi, onları sürekli oyun oynayabilecekleri arkadaşları olarak görmemektedir. Bu nedenle daha çok anne ve baba ile birlikte olmak ve oynamaktan hoşlanmaktadırlar. 2,5 yaşa doğru gelindiğinde ise, bu yaş çocuğunun olumsuz, kararsız ve isyankar davranışları, yetişkinlerin sözlerini dinlememesi gibi sonuçlar yaratmaktadır. Özellikle bu dönemde çevreden yardım istememekte ve kendi kendine başarmayı amaçlamaktadırlar (Oktay, 1999:115; Yavuzer, 2001b:105).

3 yaşta, 2 yaşa göre sosyal beceriler açısından önemli ilerlemeler gerçekleştiği görülmektedir. Özellikle yeni şeyleri deneme konusunda istekli olan 3 yaş çocuğu, herhangi bir engellenme ile karşılaştığında veya bu yeni deneyimi keşfedemediği durumlarda hayal kırıklığı yaşamaktadır. Akranlara ve çevredeki diğer bireylere olan ilginin 2 yaşa göre artış göstermesiyle birlikte, oyun davranışları görülmekte, buna paralel olarak ise sırasını bekleme, paylaşma becerileri de gelişmeye başlamaktadır. Yaşamın ilk iki yılında akran ilişkilerinde kısa süreli etkileşim ve farkındalıklar görülmekteyken, 3 yaşla birlikte akran tercihleri de ortaya çıkmaya başlamaktadır. Bu dönemde özellikle aynı cinsiyetten akran gruplarının tercih edildiği görülmektedir (Gülay, 2009:87; Gülay ve Akman, 2009:60; Jackman, 2010:16).

Hartup (1992:1), akran ilişkilerinin, yetişkinlikteki adaptasyon için tek ve en önemli belirleyici olduğunu belirtmiştir. Zeka düzeyi, akademik başarı veya sınıf içi davranışların aksine çocuğun çevresindeki çocuklarla kurduğu etkileşim becerilerinin, yetişkinlik dönemindeki sosyal çevresini ve bu çevreye uyumunu etkilediğini belirtmiştir. Bu nedenle genellikle sevilmeyen, agresif ve yıkıcı davranışlar sergileyen,

diğer çocuklar ile yakın ilişkiler sürdürebilmede başarısız olan, akran çevresi içerisinde kabul görmeyen çocuklar önemli ölçüde risk altında bulunmaktadır. Bu bağlamda, özellikle 3 yaşın sonlarına doğru gelişmeye başlayan akran ilişkilerinin desteklenmesi, çocuğun kabul edilebilir olumlu sosyal beceriler sergilemesinde etkili olacaktır.

3-4 yaşlarında paralel oyunlar yaygınlığını sürdürmekle birlikte, 4 yaşa doğru; grup halinde oynamaya, oynarken birbirleri ile konuşmaya ve grup içerisinde oynamak istedikleri arkadaşlarını seçmeye başlamaktadırlar. Hayali oyun arkadaşları da oldukça yaygın olarak görülmektedir. Bu dönemlerde en çok rastlanan ortak davranış, birbirlerini seyretme ve konuşmadır. Bu dönemde diğer çocukları taklit ederek ve yetişkin liderliğindeki grup oyunlarında kurallara uyma gelişmeye başlamıştır. Bu yaşlarda kendi benliğinin daha çok farkında olmaya başlayan çocuk; cinsiyet, ırk, etnik kökenin de farkında olmaya başlamaktadır. Çevresindeki diğer kişileri de düşündüğünü gösteren davranışlar sergilemeye başlayan çocuk, aynı zamanda artan özgüven duygusu da sergilemektedir (Brewer, 2007:16; Yavuzer, 2001b:105).

5 yaş çocuğunun en belirgin özelliği, toplumun isteklerine uygun olarak hareket edebilme becerisini geliştirmesidir. Kural algısının ve kurallara uymanın çocuk için önem taşımaya başlaması ile birlikte; günlük yaşam olaylarını da oyununa olduğu gibi aktardığı görülmektedir. Bu yaş çocuğu her şey için izin istemektedir. “Şunu yapabilir miyim?”, “Arkadaşıma bir şey sorabilir miyim?” gibi ifadeleri sıklıkla kullanmaktadır. Küçük gruplarda oynamaktan hoşlanmaya başlayan çocuk için, yakın arkadaşlıklar da önem taşımaya başlamıştır (Jackman, 2004:15; Zembat ve Unutkan, 2001:26).

Özellikle 5-6 yaş civarında çocuklardaki egosantrik düşüncenin etkisini yavaş yavaş kaybetmesiyle birlikte, çocukların başkalarının duygu ve düşüncelerini anlama ve olaylara farklı bakış açısı ile yaklaşabilme becerileri de gelişmektedir (Alisinanoğlu ve Özbey, 2011:4). Bu bulguyu destekleyen araştırmalarında Şahin ve Baç Karaaslan (2006:79), 5-6 yaş çocuklarının en yüksek düzeyde başarılı oldukları sosyal becerilerin farklı duygu durumlarını anlama ve anlatma olduğunu saptamışlardır. Bu yaş çocuklarında, sıkıntı içerisinde olan oyun arkadaşlarını rahatlatma, başkalarına oyunun veya etkinliğin kurallarını açıklama görülmektedir. Kısa süreli de olsa yakın arkadaş ilişkileri kurmaya başlayan çocuklar arasında anlaşmazlık ve kavgalar görülmekle

birlikte, kırgınlık kısa süreli olmaktadır. Öğretmenin düşünceleri giderek önem taşımaya başladığı için ise okul aktivitelerine katılımı, paylaşma, işbirliği gibi becerilerde istek ve artış görülmektedir (Bayhan ve Artan, 2007:258; Brewer, 2007:16).

Erikson'un psikososyal gelişim kuramı çerçevesinde girişkenliğe karşı suçluluk duyma evresine denk gelen 3-6 yaş dönemi, gelişen motor ve dil becerilerinin etkisiyle çocuğu fiziksel ve sosyal çevresini araştırma ve keşfetme merakı içerisine sokmaktadır. Toplumsal yaşamının da giderek hareketli hale geldiği bu dönemde çocuk; sorumluluk alma, başına buyruk davranma ile sosyal ortama uygun tepkiler verme konusunda denge kurmaya çalışmaktadır. Çocuğun merakının yoğun olduğu bu dönemde özellikle anne, baba ve eğitimcilerin çocuğun sosyal deneyimlerle çevresini keşfetmesine fırsat vermesi, çocukta girişkenlik duygusunun desteklenmesi bakımından önem taşımaktadır (Ataman, 2004:33; Senemoğlu, 2011:76).

2.7.5 Okul Öncesi Dönemde Sosyal Becerilerin Kazanılmasının Önemi

Okul öncesi eğitim; "0-6 yaş çocuklarının bireysel özelliklerini dikkate alarak; tüm gelişimlerini, toplumun kültürel değerleri doğrultusunda yönlendiren, duygularının gelişimini ve algılama gücünü arttırarak akıl yürütme sürecinde ona yardımcı olan ve yaratıcılığını pekiştiren, milli, manevi, ahlaki, kültürel ve insani değerlere bağlılığını geliştiren, kendini ifade etmesine, öz denetimlerini sağlayabilmesine ve bağımsızlığını kazanmasına olanak sağlayan sistemli, aile destekli bir eğitim süreci" olarak tanımlanmaktadır (Tümkiye ve Gülaçtı, 2010:26).

Bir başka ifadeyle ise okul öncesi eğitim, doğumdan zorunlu eğitim yaşına kadar, çocukların gelişim özellikleri, bireysel farklılıkları ve yetenekleri göz önünde bulundurularak; onların bedensel, duygusal ve toplumsal gelişimlerini desteklemek amacıyla aileler veya bazı kurumlar tarafından verilen eğitim olarak ifade edilmektedir (Oğuzkan, 1974:122).

Okul öncesi yıllar, çocukların temel bilgi, beceri, alışkanlık ve tutumları kazanıp geliştirebilmesinde önemli yıllardır. Bu nedenledir ki; 0-6 yaş dönemini içerisine alan okul öncesi yılları, insan gelişiminin kapsam ve niteliği açısından kritik yılları olarak

tanımlanmaktadır. Nitekim bu dönemde çocuğun içerisinde bulunduğu her türlü sosyal ilişkiler ile çevresindeki nesnelere kurdukları etkileşimler, çocukların becerileri üzerinde etkili olmaktadır. Bu sebeple bu dönemde çocuğa kazandırılacak temel bilgi, beceri ve alışkanlıklar, diğer bir ifadeyle davranış örnekleri çocuğun gelişimini etkileyecek önemli unsurlar olmaktadır. Bu amaçla, bu yıllara rastlayan eğitim tesadüflere bırakılmamakla birlikte bilimsel bir şekilde ele alınmalıdır (Başal, 2005:12; Uyanık ve Kandır, 2010:118).

Erken yaşların çocuğun bilişsel, sosyal-duygusal ve kişilik gelişiminde önemli etkisi bulunmakla birlikte, bu dönemlerdeki ihmalin olumsuz etkileri, çocuğun ileriki dönemlerini de etkilemektedir. Yapılan birçok araştırma, bütünsel gelişimin desteklenmesi açısından erken yaşlardaki tüm girişim ve deneyim fırsatlarının, gelişimin hassas olduğu bu yıllarda sağlanmasının önemini vurgulamaktadır. Nitekim çocuklar ilişki ve etkileşim kurmalarına, öğrenme ve gelişmelerine imkan sağlayan fiziksel, sosyal ve duygusal yetenekler ile dünyaya gelmektedir. Bu yeteneklerin desteklenmemesi ise, gelişimi engelleyici önemli bir etken olmaktadır (Bekman, 1999:10; McClellan ve Katz, 2001).

Bir çocuğun bütünsel gelişimi, farklı gelişim aşamalarındaki becerilerinin desteklenmesiyle mümkün olmaktadır. Fiziksel açıdan uzayan, ağırlaşan, güçlenen çocuk; yürüme, bisiklete binme gibi psikomotor edinimleri sağlamakta; bilişsel açıdan konuşma, yazma, problem çözme gibi becerileri geliştirmektedir. Sosyal gelişim ise çocukların ailesiyle, akranlarıyla ve çevresindeki diğer bireylerle olan ilişki ve etkileşimlerini, sorumluluk alma, işbirliği, paylaşma gibi sosyal becerilerin kazanımını içeren bir süreçtir. Bu süreç içerisinde, çocuğun içerisinde bulunduğu sosyal çevredeki işlevselliğini geliştirebilmesinde ise sosyal becerilerinin desteklenmesi önem taşımaktadır. Nitekim çocuğun duyguları, beklentileri, çevresindeki bireylerin çocuktan neler beklediği, çocuğun sergilemiş olduğu bir davranışın sebep ve sonuçlarını ifade edebilme becerisi, çevresiyle kurduğu etkileşimde önemli rol oynamaktadır (Elkin, 1960/1995:9; Ömeroğlu ve Ulutaş, 2007:74).

Yetişkinlik döneminde sağlıklı ilişkiler kurma ve sosyalleşmenin en önemli göstergelerinden birisi, akademik becerilerin aksine toplumdaki diğer bireylerle başarılı ilişkiler kurabilme yeteneğidir. Sosyal çevre içerisinde ise bireylerin diğer insanlarla

sosyal ilişkiler kurmasını sağlayacak ve bu ilişkilerin devamını sağlayacak araçlardan biri olan sosyal beceriler, yaşamın ilk yıllarında öğrenilmektedir. Bu bağlamda okul öncesi yıllarda çocuğun sosyal beceri gelişiminin desteklenmesi, gelişiminin diğer alanlarını da etkilemekle birlikte, yaşamının ileriki dönemlerinde sosyal çevre ile sağlıklı ve kabul edilebilir ilişkiler kurabilmesinde önemli bir husus olmaktadır (Berrin ve Akman, 2009:2).

Nitekim yapılan araştırmalar çocukların gelişim alanlarının birbirlerini destekleyerek ilerlediğini göstermektedir. Kandır ve Orçan (2011) yaptıkları çalışmada, beş altı yaş çocukların erken öğrenme becerileri ile sosyal uyum ve becerileri arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Diğer insanlardan izole edilmiş olarak yetiştirilen çocukların dil kazanımını gerçekleştirmekte zorlanmalarının yanı sıra, sosyal ortamlarda kabul görmeyen, bozuk davranışlar sergiledikleri saptanmıştır. Nitekim Bandura (1986) sosyal öğrenme teorisinde, çocukların çevrelerindeki yetişkinleri, akranları, öğretmenlerini model alarak ve onların davranışlarını taklit ederek sosyal davranışları öğrendiğini belirtmiştir (Hargie, Saunders ve Dickson, 1994:4).

Erken yaşlarda çevrenin beyin gelişimi üzerindeki etkisi, ileriki yaşlardaki beyin fonksiyonlarını da etkilemektedir. Çocukların erken yaşlarda çevresindeki materyaller ve diğer insanlar ile uyarıcı bağlamda etkileşime girmesi, girmeyen akranlarına kıyasla 15 yaşındaki bir gencin beyin fonksiyonları üzerinde daha etkili olmakta ve uzun süreli olumlu etkiler yaratmaktadır (Bekman, 1999:9).

Okul öncesi yıllarda çocuğun diğer insanlarla olan çok sayıda ilişkisi, sosyal beceri gelişimini desteklemektedir. Bu yıllarda sosyal ilişkinin nasıl kurulduğu ve devam ettirildiği, ev dışındaki insanlarla ve akranlarla nasıl birlikte olunacağı öğrenilmeye başlar, işbirliği ve adaptasyon gelişir. Bu nedenle bu yıllarda özellikle okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocuklar, akranlarıyla ve öğretmenleriyle grup içerisinde çok sayıda ilişki kuracağından, sosyal çevresi aile ve komşu olan akranlarına oranla daha sağlıklı bir sosyalleşme göstereceklerdir (Yavuzer, 2001b:105).

Okul ortamının gerektirdiği duygusal ve sosyal yeterlilikler; tek başına ya da grup içerisinde çalışabilme, çeşitli materyaller ile oyuncakları paylaşabilme, sözel yönergelere uygun olarak davranabilme, gerektiğinde lideri takip edebilme, paylaşma ve sorumluluk alabilme gibi günlük yaşam ilişkilerinin temelini oluşturan becerilerdir. Bu becerilerin okul öncesi yıllardan itibaren kazandırılması ise çocuğun hayat boyu içerisinde olacağı ilişki örneklerine bir ön hazırlık olması açısından önem taşımaktadır (Manning ve Schindler, 1997; Akt:Tümkaya ve Gülaçtı, 2010:33).

Sosyal açıdan becerikli olan, diğer bir ifade ile; kendini ve duygularını nasıl ifade edebileceğini, nasıl soru sorabileceğini, karşısındakini nasıl dinleyip anlayabileceğini, zor durumların üstesinden nasıl gelebileceğini öğrenen bir çocuk, yaşamının ileriki dönemlerinde kendisinden beklenen akademik becerileri gerçekleştirmede de daha başarılı olacaktır (Akkök, 1999:19).

2.8 İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.8.1 Babalık Rolü İle İlgili Araştırmalar

Bryan ve Ajo (1992), Afrika-Amerikalı babaların rol algılarının sosyal faktörlerini belirleyebilmek amacıyla bir araştırma yapmışlardır. Yaş, eğitim durumu, iş ve gelir düzeyi araştırmanın bağımsız değişkenlerini oluşturmuştur. Kesitsel araştırma deseni kullanılarak yürütülen çalışmada, tabakalı küme örnekleme yöntemi ile seçilen 50 siyahi baba araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Bu babalar Atlanta'nın iki meslek kuruluşu ile iki evsiz barınaklarından seçilmiştir. Her bir bağımsız değişken ile babaların babalık rolü algısı arasında, istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olup olmadığı Pearson Korelasyon testi ile ki-kare testi uygulanarak incelenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre; yaş ve eğitim düzeyi ile babaların babalık rolü algıları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. İşte geçirilen zaman ile gelir düzeyi değişkenleri açısından ise anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Riesch, Kuester, Brost ve McCarthy (1996), yaşları 11 ile 14 arasında değişen genç adolesanların beyaz iyi eğitilmiş 391 Amerikalı babasının, nasıl yetiştirildikleri algısını belirleyebilmek için bir araştırma yapmışlardır. Toplumdaki aileleri temsil eden

örneklemedeki ailelerin, iletişim becerileri eğitiminin çıktılarını belirleyebilmek amacıyla yarı deneysel yöntemin bir parçası olarak babalara “Ailelerinizin sizi nasıl yetiştirdiğini tarif ediniz” sorusu sorulmuştur. Babaların kısa cevaplı tarifleri içerik çözümlemesi ile analiz edilerek 6 ana tema belirlenmiştir. Bu temalardan 4’ü aileleri tarafından kullanılan özelleşmiş yetiştirme teknikleri algısına dayanmaktadır. Temalar ebeveyn varlığı, rehberliği, iletişim teknikleri ve kurallara uymak olarak oluşturulmuştur. 5. tema babaların nasıl yetiştirildiklerini etkileyen aile büyüklüğü olarak ele alınmıştır, çünkü bazı babaların yetiştirilme tarzının aile büyüklüğünden etkilendiği belirlenmiştir. 6. tema ailelerinin ebeveynlik stillerinin değerlendirilmesi, ne kadar başarılı olduklarının belirlenmesi olarak oluşturulmuştur. Elde edilen analizler sonucu erkeklerin algıladıkları babalık rolleri tartışılmıştır. Temalar ebeveynliğin tanımlanmasında ve bakım uygulamaları konusunda bir çerçeve olarak sunulmuştur.

Kuzucu (1999), babalarıyla çatışma düzeyleri düşük ve yüksek olan ergenlerin ve babalarının babalık rolüne ilişkin algılarını karşılaştırmıştır. Araştırmanın örneklemini, Bilecik İli merkezinde değişik liselerde okuyan, yaşları 15-17 arasında değişen, 45’i kız 31 ‘i erkek olmak üzere toplam 76 lise öğrencisi ve babaları oluşturmaktadır. Bu 76 öğrenci, Genç-Anababa Çatışma Ölçeği Babalar Form'unun uygulanması sonucu, ortalamanın 1 standart sapma sağında ve solunda yer alan gençlerdir. Ortalamanın altındakiler, babalarıyla çatışma düzeyi düşük olan grubu, ortalamanın üstündekiler, babalarıyla çatışma düzeyi yüksek olan grubu oluşturmaktadır. Daha sonra bu gençlere ve babalarına, araştırmacı tarafından geliştirilen “Babalık Rolü Algı ölçeği (BRAÖ)” uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda, gençler ile bu gençlerin babalarının babalık rolünü algıları arasında gençlerin lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Çatışan grup ile çatışmayan grubun babalık rolü algı puanları arasında da anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Buna karşın, çatışmanın düşük veya yüksek olmasının, baba veya genç olmaya göre farklılık göstermediği belirlenmiştir. Babalar ve gençlerin Babalık Rolü Algı Ölçeği’nden aldıkları puanların çatışma durumundan bağımsız olduğu görülmüştür.

Yılmazçetin (2003), babanın çocuklarının hayatına katılım düzeyleri ile çocuklarının davranışsal problemleri, okul performansı ve yeterlilik becerileri arasında bir ilişki olup olmadığını incelemiştir. Çalışmaya, İstanbul'daki özel okulların altıncı ve yedinci sınıflarına gitmekte olan 75 öğrenci ile onların babaları katılmıştır. Babalar

araştırmacı tarafından geliştirilen Baba Katılım Formunu ve Duygusal Anlam Ölçeğini doldurmuşlardır. Çocuklara ise "11-18 yaş arası Gençler için Kendini Değerlendirme Ölçeği" verilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, babaların en çok çocuklarının hayatına onlarla ilgili sorumlulukları alarak dahil oldukları saptanmıştır. Çalışma babaların ez az sıklıkla yapabildikleri şeyin çocuklarıyla birebir ve doğrudan meşgul olmak olduğunu göstermiştir. Çalışma, babaların katılımı ile çocukların hem tüm davranışsal problemleri hem de dışa yönelik davranışsal problemleri arasında olumsuz yönde bir ilişki olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Poyraz (2007)' ın, babaların babalık rolünü algılamaları ve kendi ebeveynlerinin tutumları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yaptığı araştırmasının örneklemini, evrenden rastgele örnekleme yöntemi ile belirlenen 12 ilköğretim okulunun ana sınıfı öğrencilerinin babaları oluşturmuş ve toplam 389 baba, araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırmada veri toplama araçları olarak babaların demografik bilgilerini elde etmek amacıyla "Kişisel Bilgi Formu" ; babalık rolü algısını ölçmek amacı ile "Babalık Rolü Algı Ölçeği (BRAÖ)" ve anne-baba tutumlarını ölçmek amacıyla ise "Anne-Baba Tutum Envanteri (ABTE)" kullanılmıştır. Babaların babalık rolü algısında; babaların öğrenim durumları, çalışma durumları, gelirleri, ilk baba olma yaşları, sahip olduğu çocuk sayıları, çocukların cinsiyetleri ve aile yapılarına göre anlamlı farkların olduğu; babaların mesleklerine göre ise anlamlı bir farkın olmadığı saptanmıştır. Bu çalışmada babalık rolü algısı arttıkça; otoriter ve koruyucu-istekçi anne-baba tutumlarının arttığı saptanmıştır.

Hamilton ve De Jonge (2010), babalık rolünün diğer roller üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Hazırlanan yarı yapılandırılmış "Mesleki Performans Görüşme Raporu" ile ilk ebeveynlikleri olan, 4 Avustralyalı erkek ve eşi, araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırma sonucuna göre erkeklerin mesleki rolleri ve bu rollerin önemi ilk çocuğun doğumundan sonra tamamen değişmiştir. Ortaya çıkan sonuçlar, babalar için yeni bir meslek olan babalıkta; mesleki rol, ev içerisindeki rolün değişimi, eşle geçirilen zaman, uyku kaybı gibi etmenlerin babalık rolüne adaptasyonu sağlayan veya engelleyici olan unsurları açıklayan faktörler olduğu belirlenmiştir. Araştırmacılara göre araştırmanın önemli iki sınırlılığı bulunmaktadır: Çalışılan babaların tüm çocuklarının kız olması ve bu araştırmanın boylamsal bir araştırma olmamasıdır.

Duran (2010), erkeksi roller ile baba katılımı arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını incelemek amacıyla, çocukları 9-14 arası yaş grubunda olan 125 babayla çalışmıştır. Katılımcılar Türkiye'nin çeşitli yerlerinde yaşayan ve değişik meslek gruplarına mensup babalardır. Babaların yaşları 29-56 arasında değişmektedir. Araştırmada veriler "Erkeksi Rollere Uygunluk Ölçeği" ve "Baba Katılım Ölçeği" kullanılarak toplanmıştır. Sonuçlara göre baba katılımı ile "hovardalık", "duygusal denetim kazanma", "statüye verilen önem" ve "homoseksüelliği küçümseme" erkeksi normu arasında anlamlı farklar saptanmıştır. Hovardalık erkeksi norm boyutundan alınan puan yüksek olunca baba katılımının arttığı görülmekte iken duygusal denetim, kazanma ve statüye verilen önem ile homoseksüelliği küçümseme erkeksi norm boyutlarında alınan puan yükseldikçe baba katılımının azaldığı görülmüştür. Çocukların cinsiyeti, babaların yaşı ve annelerin çalışıp çalışmaması ile baba katılımı arasında ise anlamlı bir fark saptanamamıştır.

Kuruçırak (2010) , 4-12 aylık bebeği olan babaların, babalık rolü algısı ile bebek bakımına katılımları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla kalitatif ve kantitatif yöntemi birlikte kullanarak kesitsel ve tanımlayıcı bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın örneklemini 4-12 aylık sağlıklı bebeği olan 260 baba oluşturmuştur. Araştırmada babalara sosyo-demografik soru formu, "Babaların Bebek Bakımına Katılım Soru Formu", "Babalık Rolü Algı Ölçeği" uygulanmış ve babalık algılarını ve bebek bakımına katılımlarını etkileyen faktörleri belirlemek üzere "Bireysel Derinlemesine Görüşme Formu (BDG)" yapılmıştır. Araştırma verilerine göre babaların bebek bakımına katılım düzeyleri ortalamanın biraz üstündedir. Babalar bebeklerinin fiziksel bakımına en az, ilgi ve oyun aktivitelerine ise en yüksek katılım gösterdiklerini belirtmişlerdir. Babaların Babalık Rolü Algı Ölçeği'nden aldıkları puanlar da ortalamanın üzerinde olup, babalık algılarının olumlu olduğunu göstermektedir. Babaların, babalık rolü algısı ile bebek bakımına katılımı arasında pozitif yönde ve güçlü bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Hakoama ve Ready (2011), babalığın son yıllarda pek çok bilimsel araştırmacının dikkatini çektiğini belirtmiştir. Fakat buna rağmen babalığın etkisinin halen çok az bilinmekte ve tartışılmakta olduğunu vurgulamışlardır. Bu nedenle yaptıkları araştırma, orta büyüklükte bir Ortabatı üniversitesinde eğitim gören üniversite öğrencilerinin akademik başarıları ile psikososyal gelişimleri üzerindeki babalık rolü

etkisini belirlemek amacıyla yürütülmüştür. Araştırmada öğrencilerin algılarını rapor edebilmelerini sağlamak amacıyla iyi bir babanın özellikleri, babalarının rollerini nasıl algıladıkları, ebeveynlik kalitesi, akademik başarıları ve benlik saygısı gibi öğrencilerin psikososyal özelliklerini içeren 69 soruluk bir anket kullanılmıştır. 192 kişiden oluşan araştırma örnekleminin %73'ü kızlardan oluşmuştur. Araştırma sonucunda, öğrencilerin akademik performansları ile babalarının ebeveynlik kalitesi arasında doğrudan bir ilişki bulunamamışken, babalık rolü kalitesi ile öğrencilerin benlik saygısı gibi psikososyal özellikleri arasında doğrudan bir ilişki bulunmuştur.

Çelik, Yılmaz ve Dicle (2011), babalara verilen “Baba Eğitim Programı”nın babaların baba tutumları ve babalık rolü algılarına etkisini incelemiştir. Araştırmanın evrenini çocuğu anasınıfına devam eden babalar oluşturmuştur. Çalışma grubunu ise çocuğu Alaçam Cumhuriyet İlköğretim Okulu ana sınıfına devam eden 26 baba oluşturmuştur. 13 baba deney, 13 baba kontrol grubuna alınmıştır. Araştırma Deseni, ön-test son-test kontrol gruplu desendir. Babaların babalık tutumu, AÇEV tarafından Baba Destek Programı (2004) çerçevesinde geliştirilen “Baba Tutum Envanteri” ile, babalık rolü ise Kuzucu (1999) tarafından geliştirilen “Babalık Rolü Algı Ölçeği” ile ölçülmüştür. Babalara araştırmacılar tarafından geliştirilen 10 oturumluk “Baba Eğitim Programı” 5 hafta boyunca haftada iki kez ortalama 90 dakika süresince uygulanmıştır. İstatistiksel analizler sonucunda, Baba Eğitim Programı’na katılan ve katılmayan babaların babalık tutumları ve babalık rolü düzeyleri arasında katılan babaların lehine anlamlı fark olduğu bulunmuştur. Baba Eğitim Programının babalık tutumu ve babaların babalık rolü üzerinde etkili olduğu sonucuna varılmıştır.

2.8.2 Eş Desteği İle İlgili Araştırmalar

İmamoğlu (1994a), hamilelik döneminde kocanın sağladığı sosyal desteği, hem desteği verenlerin (kocalar) hem de desteği alanların (hamile kadınlar) bakış açılarından incelemiştir. Hamile kadınların eşlerinden gelen desteği algılayışları, eşlerin kendi sundukları desteği algılayışları, hamile kadınların arzuladıkları destek ve kocaların eşlerinin arzularına ilişkin inançlarını değerlendirmek amacıyla 31 hamile kadın ile eşlerinden kocaların desteklerine ilişkin algı ve arzularını belirtmeleri istenmiştir. Hamile kadınlar ve eşlerinin hamilelikle ilgili algıları, kadınlara verilecek desteğin türü,

kaynağı ve derecesi ile ilgili inançları da derinlemesine görüşmelerle değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; hamile kadınların arzuladıkları desteğin algıladıklarından daha fazla olduğu; çiftlerin (hamile kadınlar ve eşleri) arzuladıkları desteğin algıladıkları destekten daha fazla olduğu; hamile kadınlar ve eşlerinin kocaların desteğine ilişkin yargılarının algılanan ve arzulanan destek açısından farklılık göstermediği ortaya çıkmıştır.

Heffner, Kiecolt-Glaser, Loving, Glaser ve Malarkey (2004), eş destek memnuniyeti ile eşler arasındaki çatışmalara verilen tepkilerdeki duygulanım, tansiyon ve kortizol basıncı arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmalarında 85 yeni evli, 31 de ortalama kırk iki yıldır evli bulunan, uzun süreli evli çift üzerinde çalışmışlardır. Bir hastanenin araştırma birimine başvuran bireyler arasından seçilen çiftlerin algıladıkları eş destekleri kendi değerlendirmelerine dayalı sosyal destek ve evlilik doyumu anket formlarıyla toplanmıştır. Temel bir sürenin ardından 30 dakikalık tartışma ortamına giren çiftlerin kortizol seviyeleri tespit edilmiş, tartışmadan hemen sonra ise tansiyonları ölçülmüştür. Yeni evli bayanlar arasında daha fazla eş desteği memnuniyetine sahip olanların, çatışma anındaki kortizol seviyelerinde daha küçük değişiklikler ile daha az olumsuz duygulanım yaşadıkları tespit edilmiştir. Özellikle yeni evli eşler ve kocalarından daha fazla eş destek memnuniyetine sahip olanların daha düşük tansiyon ölçümleri olduğu saptanmıştır. Bunun tam tersi olarak daha uzun süredir evli olan erkeklerin eş destek memnuniyetleri düşük olduğunda önemli derecede yüksek kortizol seviyeleri olduğu bulunmuştur. Araştırmacılara göre bu ilişki, eşlerin ömür boyunca evlilik ve sağlık mekanizmaları üzerinde bir bağlantı sağlayacağını ortaya koymuştur.

Aycan ve Eskin (2005), 0-6 yaş çocuğu olan çift gelirli ailelerdeki sosyal desteğin üç tipinin (eş desteği, çocuk bakımı ve örgütsel destek), iş-aile çatışması ile ilişkisini belirleyebilmek amacıyla yaptıkları çalışmalarında; iş-aile çatışması ile psikolojik iyi oluş ve ailenin refahı arasındaki ilişki; eş desteği, psikolojik iyi oluş ve evlilik doyumu arasındaki ilişki araştırılmıştır. Araştırmanın örneklemini; en az bir okul öncesi çocuğu olan, çift gelirli, 237 anne ve 197 baba olmak üzere toplamda 434 katılımcı oluşturmuştur. Araştırmanın verileri; sosyal destek, iş-aile çatışması ve sonuç değişkenleri olarak kategorize edilen, on dört bölümden oluşan anket formu aracılığıyla toplanmıştır. İş-aile çatışması üzerindeki eş desteği, çocuk bakımı ve örgütsel desteğin göreceli etkisi ile sonuç değişkenleri aynı anda hem erkekler hem de kadınlar için yapısal eşitleme modeli ile test edilmiştir. Kadınlar için eş desteğinin iş-aile çatışması

ile ilişkili olduğu bulunurken, erkekler için hem eş desteğinin hem de örgütsel desteğinin ilişkili olduğu bulunmuştur. İş-aile çatışması ile psikolojik iyi oluş, evlilik doyumu ve hem erkek hem de kadın için ebeveynsel rol performansı arasında olumsuz bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Mickelson, Claffey ve Williams (2006), evlilik kalitesi ile ev işlerinin bölümünde cinsiyet rol tutumlarının ilişkisini inceleyen araştırmacıların, sıklıkla eşler arasındaki duygusal destek ilişkisini göz ardı ettiklerini vurgulamışlardır. Bununla birlikte, cinsiyet ve evlilik üzerindeki araştırmalar, cinsiyet rol tutumlarının eş desteği ve evlilik kalitesi üzerindeki etkisini ne derecede yordadığını da göz ardı ettiklerini belirtmiştir. Bu amaçla bu araştırmada cinsiyet ve cinsiyet rol tutumlarının, evlilik kalitesi ve eş desteği üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini, Amerika'nın 15-54 yaş popülasyonundaki hane halkı araştırma verilerinden yararlanılarak oluşturulan hem görüşme hem de data verilerini tamamlayan 1787 kadın ve 1713 erkek, evli veya birlikte yaşayan bireyden oluşmuştur. Araştırmada bireyler hakkındaki bilgiler sosyodemografik sorularla toplanmış; eş destek ölçeği, cinsiyet rol tutum ölçeği ve evlilik kalitesi ölçeği ile de gerekli ölçümler yapılmıştır. Araştırmada ulaşılan bulgulara göre, duygusal eş desteğinin, daha fazla evlilik doyumu sağlamakla birlikte, geleneksel kadınlarla eşitlikçi erkekler arasındaki çatışmayı azaltmada belirleyici bir değişken olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra hem maddi hem de duygusal eş desteğinin, eşitlikçi kadınlar ile geleneksel erkekler için evlilik doyumunda belirleyici olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar cinsiyet farklılıklarının, algılanan evlilik doyumunda eş desteğinin katkısını belirleyebilmek açısından önemli olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Brock ve Lawrence (2008), evlilikte stresin yayılmasını, strese karşı tampon etki çerçevesinde inceledikleri boylamsal araştırmalarında, 101 yeni evli çift ile çalışmışlardır. Eş desteği, kronik rol yükü, evlilik doyumu 3 yıl süreyle 4 kez, eş bağımlılık modeli ve büyüme eğrisi analitik teknikleri ile değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, evliliğin ilk üç yılında kocanın rolündeki yükün artması, eşinden algıladığı eş desteğine bakılmaksızın evlilik memnuniyetindeki düşüşlerle kendini göstermiştir. Buna karşılık hem erkeğin hem de kadının rol yükündeki yükselişler, önemli derecede kadınlar açısından daha az memnuniyetle ilişkili bulunduğu; eşlerin kocalarından daha yeterli eş desteği algıladıklarında ise bu ilişkinin desteklendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Kaya (2009) , üniversite adayı ergenlerin anne-babalarına uygulanan sosyal destek programının eş desteği ve adayın anne-babasından algıladığı sosyal desteğe etkisini incelemek amacı ile deneysel bir çalışma yapmıştır. Araştırmada veri toplama araçları olarak araştırmanın bağımlı değişkeni olan eş desteği ve adayın anne-babasından algıladığı destek düzeyini belirlemek amacıyla Yıldırım (2005) tarafından geliştirilen “Eş Destek Ölçeği (EDÖ)” ve yine Yıldırım (2005) tarafından geliştirilen “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ-R)” kullanılmıştır. Araştırmaya katılacak olan deneklerin kişisel, ailevi, sosyal alanlara ilişkin bilgileri, “Kişisel Bilgi Formu” ile toplanmıştır. EDÖ ve ASDÖ-R’nden alınan puanlara göre oluşturulan deney grubuna araştırmacı tarafından geliştirilen sekiz oturumluk bir sosyal destek programı uygulanmıştır. Deney grubuna sadece anne ve babalar alınmıştır. Üniversite adaylarına deney grubunda bulunmalarına rağmen hiçbir müdahalede bulunulmamıştır. Deney grubundaki anne-babalara sekiz oturumluk “Sosyal Destek Programı” uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, üniversite adayı öğrencilerin anne ve babalarına yönelik olarak hazırlanan sosyal destek programının öğrencilerin anne-babalarından algıladıkları sosyal destek düzeyini ve eşlerin birbirlerine verdikleri sosyal destek düzeyini artırmada anlamlı düzeyde etkili olduğu ve bu etkinin kalıcı olduğu görülmüştür.

Çağ (2011), evli bireylerin evlilik doyumu ve algılanan eş destek düzeylerini çeşitli demografik değişkenler açısından incelemiştir. Çalışmanın katılımcı grubu 448’i kadın, 363’ü erkek olmak üzere toplamda 811 kişiden oluşmaktadır. Bireylerin evlilik doyumları “Evlilik Yaşam Ölçeği” ile, eşlerinden algıladıkları destek “Eş Destek Ölçeği” ile belirlenmiştir. Araştırmada ele alınan sosyodemografik değişkenler ile ilgili bilgiler ise araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu” ile elde edilmiştir. Araştırma bulgularına göre; kadınların algıladıkları eş desteği düzeyi, erkeklerin algıladıkları eş desteği düzeyine göre düşüktür. Evli bireyin, ailenin ortalama aylık gelir düzeyleri arttıkça, cinsel yaşamlarından memnuniyet düzeyleri arttıkça, ev içi sorumlulukları paylaşma düzeyleri arttıkça ve dindarlık düzeyleri arttıkça algıladıkları eş destek düzeyleri de artmaktadır. Kadınların evlilik doyum düzeyi, erkeklerin evlilik doyum düzeyine göre düşük bulunmuştur. Evli bireylerin algıladıkları eş desteği ile evlilik doyumu arasında pozitif yönde, orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Güven, Şener ve Yıldırım (2011), eşlerin birbirlerinden algıladıkları destek düzeyini belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmalarında çocuk sayısı, evlilik süresi, evlenme şekli, cinsiyet, gelir durumu ile algılanan destek arasında önemli ilişki

olduğunu bulmuşlardır. Ankara 2 Nolu Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlama Merkezinin hizmet verdiği bölgede yaşayanlar arasından seçkisiz (random) olarak alınan 289 kadın (% 50) ve 290 erkek (% 50) olmak üzere toplam 579 evli birey araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama araçları olarak Yıldırım (2004) tarafından geliştirilmiş olan “Eş Destek Ölçeği (EDÖ)” ve eşlerin bireysel, ailesel ve ekonomik niteliklerine ulaşabilmek amacıyla geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre çocuk sahibi olmayan çiftler çocuklu çiftlerle karşılaştırıldığında eşlerinden daha fazla destek gördüklerini algılamaktadırlar. Genel olarak bakıldığında çocuk sayısı arttıkça algılanan destek puan ortalamasının azaldığı görülmüştür. Araştırma sonuçları evlilik süresi 1-5 yıl olanların daha fazla süredir evli olanlara göre eşlerinden daha fazla destek gördüklerini algıladıklarını göstermektedir. Araştırmada gelir durumunun da bireylerin eşlerinden algıladıkları destek üzerinde etkili olduğu bulunmuştur. Gelir düzeyi yüksek olan bireylerin eşlerinden algıladıkları destek, düşük ve orta gelir düzeyindeki bireylere göre daha yüksektir.

Özbey (2012) , eşlerin algıladıkları sosyal desteğin ailenin bazı özelliklerine göre değişip değişmediği; eşlerin evlilik uyumları ve algıladıkları sosyal destek arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın çalışma grubunu Ankara ilinin merkez ilçelerindeki Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı resmi ilköğretim okullarındaki anasınıfına devam eden altı yaş grubunun anne ve babaları oluşturmaktadır (N=102). Verilerin toplanmasında eşlerin algıladıkları sosyal desteği ölçmek için “Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ)” ve “Evlilik Uyum Ölçeği (Marital Adjustment Test)” kullanılmıştır. Araştırma sonucuna göre, ailelerin Algılanan Sosyal Destek Ölçeği’nden aldıkları puanlar arasında; ebeveynlerin evlenme biçimleri, evlilik süresi ve sosyoekonomik düzeylerine göre anlamlı farklılık bulunduğu saptanmıştır. Ailelerin evlilik uyumları ile sosyal destek kaynakları arasında da anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğu saptanmıştır.

2.8.3 Okul Öncesi Dönem Çocukların Sosyal Becerileri İle İlgili Araştırmalar

Pettit, Dodge ve Brown (1988), ekonomik açıdan dezavantajlı 4 ve 5 yaşlarındaki 46 okul öncesi çocuğunun erken sosyal ve ailesel deneyimlerini, sosyal problem çözme becerilerini ve sınıf içerisindeki sosyal becerilerini incelemişlerdir. Araştırmacılar erken ailesel deneyimlerin çocuğun sınıf içerisindeki sosyal becerileriyle ilişkili olabileceğini ve bu ilişkinin çocukların sosyal problem çözme becerilerine aracılık edebileceğini öngörmüşlerdir. Çocukların erken ailesel deneyimleri araştırmacıların her çocuğun annesiyle yarı yapılandırılmış ev ziyareti şeklindeki görüşmeleriyle değerlendirilmiştir. Bu görüşmeden elde edilen ölçümler; çocuğun sapkın agresif modellere maruz kalma düzeyi, annenin çocuğa gösterdiği değer ve beklenti, çocuğa karşı kullanılan disiplin sertliği, çocukla koruyucu öğretimi kullanmak ve çocuğun akranları ile erken etkileşim düzeyini göstermiştir. Çocuğun sınıf içerisindeki durumu ise sosyometri diyagramından elde edilen sonuçlar ve öğretmenin çocukla ilgili sosyal beceri ve saldırganlık düzeylerini puanlaması sonucu değerlendirilmiştir. Çocukların sosyal problem çözme becerilerini ölçmek için ise varsayımsal toplumsal sorunlara karşı gösterdikleri tepkiler kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; aile deneyiminin birkaç boyutunun çocuğun hem sınıf içerisindeki sosyal becerilerine hem de sosyal problem çözme becerilerine temel hazırlayıcı etkisi olduğu bulunmuştur.

Webster-Stratton, Reid ve Hammond (2001), erken başlangıçlı davranım sorunları olan 4-8 yaş arası 99 çocuk ailesini, sosyal beceri eğitimi, problem çözme becerileri eğitimi veya kontrol grubu şeklinde rastgele gruplara ayırmışlardır. Her iki eğitim sonrası çocukların kontrol grubundaki çocuklara kıyasla, evdekine oranla okulda daha az saldırganlık davranışı gösterdiği, yaşlıları ile daha olumlu sosyal beceriler sergilediği ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra agresif ve uyumsuz davranışlarda anlamlı düzelmeler gözlenmiştir. Eğitimden sonra çocuk davranım problemlerinde iyileştirmeler yapmak için başarısızlık yaratabilecek tek risk faktörünün olumsuz ebeveynlik (eleştirel ifadeler ve fiziksel şiddet gibi) olduğu saptanmıştır. 1 yıl süreli uzun bir takibin ardından eğitim sonrası değişikliklerin çoğunun sürdürüldüğü gözlenmiştir.

Yağmurlu, Sanson ve Köymen (2005), ebeveyn davranışları ve çocuğun mizacının, okul öncesi dönemindeki çocukların olumlu sosyal davranış gelişimine

etkilerini ve zihin kuramı yeteneğinin bu ilişkideki aracı rolünü araştırmayı amaçlamışlardır. Çalışmanın bir diğer amacı ise bu ilişkilerdeki kültürler arası benzerlik veya farklılıkların incelenmesidir. Örneklem, Avustralya'da yaşayan 151 Avustralyalı ve 50 Türk çocuk ile bu çocukların anneleri ve yuva öğretmenlerinden oluşmuştur. Olumlu sosyal davranışların değişik yönlerinin ölçülmesini sağlamak için birden çok değerlendirme yöntemi (anne ve öğretmen anketleri, bireysel değerlendirmeler) kullanılmıştır. Zihin kuramı yeteneği, üç değişik yanlış kanı testi ile ölçülmüştür. Sonuçlar, Türk ve Avustralyalı çocukların olumlu sosyal davranış düzeylerinin benzer olduğunu, ancak yordayıcı faktörlerin farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Avustralya grubunda anne sıcaklığı ve sebatkar mizaç, Türk grubunda ise annenin itaat bekleme davranışı olumlu sosyal davranışı anlamlı olarak yordamıştır. Zihin kuramı yeteneği, her iki kültürel grupta da olumlu sosyal davranış ile pozitif ilişki göstermiştir.

Landry, Smith ve Swank (2006) yaptıkları araştırmada, uyumlu davranışları öğrenmenin bebeğin gelişimini kolaylaştırıp kolaylaştırmayacağını belirleyebilmek için bebekleri erken biyolojik karakterleri açısından farklılık gösteren anneleri (Normal doğan, n = 120; çok düşük doğum ağırlığında doğan [VLBW], n = 144) bir hedef grubuna (n=133) veya gelişimsel geribildirim karşılaştırma grubuna (n=131) tesadüfi olarak seçmişlerdir. Hedef grubu video örnekleri, sosyal eğitim faaliyetleri ve 10 ev ziyareti üzerinden video ile annelerin kendi davranışlarını eleştirisini içermiştir. Her iki hedef grubuna seçilen anneler 6-13 ay boyunca yapılan 4 değerlendirmede gözlenen davranışlarda daha fazla gelişme göstermiştir. Sosyal-duygusal açıdan destekleyici davranışlardaki değişiklikler, düşük doğum ağırlığıyla doğan bebeklerin anneleri için güçlü bulunmuştur. Annelerin artan cevap tepkilerinin bebeğin gelişimini desteklediği ve hedef bebeklerin sosyal, duygusal, iletişim ve bilişsel becerisinin daha fazla gelişmesini kolaylaştırdığı görülmüştür. Yararları genel risk grupları arasında karşılaştırılabilir olmasına rağmen, sosyal ve duygusal beceriler, düşük kiloda doğanlar için daha büyük bir gelişme göstermiştir. Çok boyutlu bir yapı olarak bu müdahaleler bebeklerde sosyal becerilerin yanında farklı becerilerin de gelişmesine etkiye bulunmuştur.

Özabacı (2006), ebeveynlerin sahip olduğu değişik demografik özellikleri ile sosyal beceri düzeylerinin çocukların sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlamıştır. Ebeveynlerin sosyal beceri düzeylerini belirlemek için Yüksel

tarafından Türkçeye uyarlanmış olan “Sosyal Beceri Envanteri” ile ilköğretim düzeyindeki öğrencilerin bazı temel sosyal beceriler (kendini ifade etme, kendine güven, arkadaşlarca kabul görme, aile fertleri ve diğer bireyler tarafından kabul görme, sosyal bağımsızlık, destekleyici sosyal çevre) yönünden gelişimini ölçen “Sosyal Beceri Ölçeği” kullanılmıştır. Ebeveynlerin sosyal becerileri ile çocuklarının sosyal becerileri arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışmada elde edilen bulgulara göre, çocukların sosyal beceri düzeyi ile ebeveynlerin sosyal beceri (kendini ifade etme, kendine güven, arkadaşlarca kabul görme, aile fertleri ve diğer bireyler tarafından kabul görme, sosyal bağımsızlık, destekleyici sosyal çevre) düzeyleri arasında anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Seven (2006), anasınıfına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyleri ile bağlanma durumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi amacıyla yaptığı çalışmasının örneklemini Muş ilindeki tesadüfi olarak seçilen dört okulun anasınıflarındaki 56’sı erkek, 54’ü kız 110 çocuk oluşturmuştur. Çalışmada bilgi toplamak için, “Kişisel Bilgi Formu”, “Cassidy Tamamlanmamış Oyuncak Bebek Ailesi Hikâyeleri” ve “Sosyal Beceri Değerlendirme Sistemi Temel Eğitim Öğretmen Formu” kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda, bağlanma güvenliğiyle sosyal beceriler ve sosyal becerilerin alt ölçekleri olan işbirliği, atılganlık ve öz-kontrol becerileri arasında orta düzeyde, pozitif ve anlamlı ilişkiler olduğu tespit edilmiştir. Cinsiyet, anne ve babanın öğrenim durumu ile sosyal beceri düzeyi arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Buna karşılık, sosyo-ekonomik düzeyle sosyal beceri düzeyi arasında anlamlı fark bulunmuştur. Diğer taraftan bağlanma ile cinsiyet arasında anlamlı fark bulunmazken, anne-baba öğrenimi ve sosyo-ekonomik düzey arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Ayrıca çocukların cinsiyet ve sosyo-ekonomik düzey değişkenlerine göre sosyal becerileri ve bağlanma durumları arasında anlamlı farklılıklar saptanmıştır.

Sarı (2007), anasınıfına devam eden 5-6 yaş grubu çocukların, annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarının, çocuğun sosyal uyum ve becerilerine etkisini incelemiştir. Ankara iline bağlı merkez ilçelerinde bulunan resmi ve özel anaokullarına devam eden 5-6 yaş grubu çocukların anneleri araştırma evrenini oluşturmuştur. Veri toplama yöntemi olarak belirlenen, ailelerin ve çocuklarının demografik bilgilerini elde etmek amacıyla, “Genel Bilgi Formu” annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını belirlemek için “Aile Hayatı Ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (PARI)” ile çocuklarının sosyal

uyumlarını belirlemek için de “Sosyal Uyum Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonucuna göre; “Sosyal Uyum” annenin yaşı ve babanın yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. “Sosyal Uyumsuzluk” okul türü ve yaş grubuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. “Aşırı Koruyucu Annelik” ve “Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma” boyutu ile “Sosyal Uyum”, “Sosyal Uyumsuzluk” ve “Sınırlı Sosyal Uyum” boyutu arasında anlamlı bir ilişki bulunurken; “Ev Kadınlığını Reddetme”, “Baskı ve Disiplin” ve “Karı - Koca Geçimsizliği” boyutu ile “Sosyal Uyumsuzluk” ve “Sınırlı Sosyal Uyum” boyutu arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Dunsmore, Noguchi, Garner, Casey ve Bhullar (2008), sosyal yeterliliğin, duygusal sinyal gönderme ve almanın veya kendi duygu durumunu yönetebilme becerilerinin; okul öncesi çocuklarının akran ilişkileri üzerindeki etkisini incelemek amacıyla bir araştırma yapmışlardır. Bu amaçla daha önce birbirini tanımayan bir haftalık oyun okuluna katılan 42 okul öncesi çocuğu gözlemlenmiştir. Duygu yönetme becerilerinin kızlarda akran popülerliği, erkeklerde ise dostluk ilişkisi kurmada etkili olduğu saptanmıştır. Araştırma sonucunda duygusal iletişim becerileri ile duygu yönetimi becerilerine sahip kızların dostluk ilişkisi kurmada daha yetkin olduğu görülmüştür. Grubundaki diğer çocuklarla karşılaştırıldığında duygu yönetme becerisinde daha iyi olan erkek çocukların ise daha az popüler olduğu saptanmıştır.

N. Günindi (2008), yaptığı çalışmada okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal uyum becerileri ile anne-babalarının empatik becerileri arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırmanın örneklemini 2006-2007 eğitim yılında Ankara il merkezi Yenimahalle ilçesinde bulunan anasınıflarına devam eden 180 çocuk ve bu çocukların anne ve babaları oluşturmuştur. Araştırmaya ilişkin verilerin toplanabilmesi amacıyla; anne-babalara ve çocuğa yönelik bilgileri içeren “Genel Bilgi Formu”, çocukların sosyal uyum becerilerini ölçmek amacıyla “Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği”; anne-babaların empatik beceri düzeylerini belirlemek amacıyla “Empatik Beceri Ölçeği-B Formu (EBÖ-B Formu)” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, anne-babalarının empatik beceri puanları yükseldikçe, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal uyum beceri puanlarının da yükseldiği ortaya çıkmıştır. Ayrıca anne babaların öğrenim düzeylerinin yüksek olması, çocukların okul öncesi eğitime devam etme süresi gibi değişkenlerin çocukların sosyal uyum becerilerini olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir.

Şen (2009), okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden üç-altı yaş grubu çocukların sosyal davranışlarını öğretmen değerlendirmesine dayalı olarak çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. Ankara il merkezinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bağımsız anaokullarına devam eden üç, dört, beş ve altı yaş grubu 1159 çocuk araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırmada veriler, “Okul Öncesi Sosyal Davranış Ölçeği Öğretmen Formu” ile çocuk ve aileye ilişkin demografik bilgilerin istendiği “Aile Bilgi Formu” aracılığıyla toplanmıştır. Araştırma sonucunda ortaya çıkan bulgulara göre; örnekleme oluşturan çocukların açık/fiziksel saldırganlık davranışları ve olumlu sosyal davranışlarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur. Çocukların olumlu sosyal davranışları ile yaşları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Örnekleme oluşturan çocukların ilişkisel saldırganlık davranışları ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olduğu gözlenmiştir. Örnekleme tam gün eğitim alan çocukların, ilişkisel saldırganlık puan ortalamalarının, yarım gün eğitim alan çocukların ilişkisel saldırganlık puanlarından anlamlı şekilde yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca ilişkisel saldırganlık davranışlarının, anne çalışma durumuna göre de anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Çocukların ilişkisel saldırganlık davranışlarının yaş değişkeni bakımından da anlamlı bir farklılık oluşturduğu saptanmıştır.

Özbe (2009), okul öncesi eğitimi kurumuna devam eden 60-72 aylık çocukların sosyal becerileri ve problem davranışlarına ilişkin durum tespiti yapmak ve sosyal becerileri destekleme ve problem davranışları azaltmaya yönelik hazırlanmış eğitim programının etkisini incelemek amacıyla Ankara merkez ilçelerde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bağımsız anaokullarına devam eden 60-72 aylık çocuklar ile çalışmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak “Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği (Preschool and Kindergarten Behavior Scales -PKBS-2)” geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılarak kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, çocukların sosyal becerileri; çocukların cinsiyeti, doğum sırası, baba öğrenim düzeyi gibi değişkenlere göre farklılık gösterdiği görülmüştür. Çocukların problem davranışları ise; çocukların cinsiyeti, doğum sırası, okul öncesi eğitime devam süresi, baba öğrenim durumu, baba mesleği, öğretmenlerinin yaşı, kıdemi, mezun oldukları okul ve medeni durumlarına göre anlamlı farklılık göstermiştir. Destekleyici Eğitim Programı sonrasında deney ve kontrol gruplarının Sosyal Beceri Ölçeği ve Problem Davranış Ölçeği'nden aldıkları puanlar arasında deney grubu lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Berry ve O'Connor (2010) yaptıkları çalışmada, anaokulundan altıncı sınıfa kadar çocukların sosyal beceri büyüme yörüngelerini incelemiş ve Erken Çocukluk Bakımı ve Gençliği Geliştirme Çalışması'nın (NICHD) I, II ve III. kısım verilerini kullanarak erken davranış problemleri ve çocukların sosyal beceri geliştirmeleri ile öğretmen-çocuk ilişkilerindeki rollerini araştırmışlardır. Çalışma sonucunda, dört ana bulguya ulaşılmıştır. İlk olarak genelde çocuklar erken ilköğretim yıllarında belirgin bir hızlanma süreci ve geç ilköğretim yıllarında hafif bir yavaşlama süreci ile anaokulundan altıncı sınıfa kadar eğrisel sosyal beceri büyüme yörüngeleri göstermişlerdir. İkinci olarak, okul öncesi içselleştirme davranış problemleri daha üst düzeyde olan çocuklar, içselleştirme düzeyi daha düşük olan akranlarına kıyasla zaman içerisinde daha düşük anaokulu sosyal beceri seviyeleri ve niteliksel açıdan farklı sosyal beceri büyüme yörüngeleri göstermiştir. Üçüncü olarak, yüksek kaliteli öğretmen-çocuk ilişkisi olan çocukların, anaokulunda ilişki düzeyi düşük olan akranlarına göre altıncı sınıfa kadar daha fazla sosyal beceri gösterdikleri gözlenmiştir. Öğretmen-çocuk ilişkisi etkisinin büyüklüğünün çocukların yaşıyla doğru orantılı olarak artış gösterdiği, bununla birlikte erken içe yönelim problem düzeyi düşük olan çocuklarda bu ilişkinin daha kuvvetli olduğu görülmüştür.

Y. Günindi (2011), okul öncesi dönemdeki çocukların bağımsız anaokullarına ve anasınıflarına devam etmelerine göre sosyal becerilerinin farklılaşp farklılaşmadığını incelemiştir. Araştırmanın örneklemini 2009–2010 yıllarında Aksaray ili merkezinde bulunan bağımsız anaokullarına devam eden altı yaş grubundaki 54 çocuk ve ilköğretim okulları bünyesinde bulunan anasınıflarına devam eden aynı yaş grubundaki 52 çocuk olmak üzere toplam 106 altı yaş grubu çocuğu oluşturmuştur. Verilerin toplanmasında Merrell (1994) tarafından geliştirilen “Anasınıfı ve Anaokulu Davranış Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, iki grup arasında sosyal beceri davranışları açısından anlamlı bir farklılığın olduğu ortaya çıkmıştır.

Naerland ve Martinsen (2011), okul öncesi eğitim kurumunda 64 çocuğun serbest oyunlarının videoya alınıp gözlenmesi metodu ile bir çalışma yapmışlardır. Anaokulunda sosyal statünün belirleyicisi olarak çocukların akranlarından aldıkları olumlu ve olumsuz geri bildirimler ölçüt olarak belirlenmiştir. Araştırma sonucunda, sadece altı çocuk akranlarından olumlu veya nötr tepkiler almıştır. Diğer çocukların çoğu nadiren arkadaşları tarafından dikkate alınıp, kabul görmüştür. Gözlem sonucu

belirlenen 16 kategori, etkileşimin sosyal fonksiyonu, içerik ve tarzı yansıtmaktayken, bu kategorilerden 12'si sosyal statü ile ilgiliydi. Çocuk-çocuk etkileşimine dayalı etkileşim skoru, sosyal statü ile önemli ölçüde ilişkili bulunmuştur. Araştırma sonucunda çocuğun yaşının önemli bir değişken olmadığı bulunurken, sosyal davranış ve sosyal statü arasında önemli ilişkiler bulunmuştur.

Pekdoğan (2011), okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5-6 yaş çocuklarının sosyal becerilerini çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. Tarama modelinde yürütülen araştırmanın evrenini bağımsız anaokullarına devam eden 5- 6 yaş grubu çocukların anne-babaları ve öğretmenleri oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak çocukların anne-babalarına "Sosyo-Demografik Bilgi Formu", öğretmenlere ise çocukları değerlendirmeleri için "Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği (SBDÖ)" uygulanmıştır. Analizler sonucunda, okul öncesi eğitime devam eden 5- 6 yaşındaki çocuklar içerisinde, öncesinde okul öncesi eğitimi alan çocukların sosyal becerilerinin, okul öncesi eğitimi almayan çocuklara göre daha yüksek olduğu saptanmış, ayrıca baba eğitim seviyesi arttıkça çocukların sosyal becerilerinin arttığı belirlenmiştir. Ailelerin sosyoekonomik düzeyi ve çocukların cinsiyetlerinin de sosyal becerileri etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Koglin ve Petermann (2011), okul öncesi çocuklar için hazırlanan davranışsal eğitim programının kısa süreli etkilerini incelemek amacıyla bir araştırma yapmışlardır. Programın amacı utangaçlık ve içine kapanıklık gibi davranışları azaltıp, sosyal duygusal yeterliliği artırarak, teşvik etmektir. Araştırmacılara göre çocuklardaki duygusal yetersizlikler ve uzlaşmadaki sıkıntılar, akranlarla ilişkiler ile davranış bozukluklarıyla ilişkilidir. Aynı zamanda bu çağdaki çocuklar bir çok sosyal duygusal yetkinlikleri de elde etme aşamasındadır. Araştırma 3-6 yaş arasında 8 okul öncesi eğitim sınıfına devam eden toplamda 90 çocuk ile yürütülmüştür. Yarı deneysel değerlendirme yönteminin kullanıldığı çalışmada sosyal duygusal beceri eğitiminin etkililiğini test etmek amacıyla ön test sontest kontrol gruplu desen kullanılmıştır. Davranış problemleri ve sosyal duygusal yeterlilikler öğretmen derecelendirmesiyle değerlendirilmiştir. Araştırma sonucundaki kontrollere göre çocukların akranlarıyla daha az problem davranış ve buna ilaveten daha az huzursuzluk davranışları sergiledikleri görülürken; çocukların dikkatsiz davranış, duygu düzenleme ve akademik

becerilerinde de gelişmeler görülmüştür. Ancak saldırgan davranışlar ile duygusal problemler ile ilgili hiçbir etki bulunamamıştır.

Gülay Ogelman ve Seven (2012), 6 yaş çocuklarının sosyal yeterlilikleri (bir akran grubuna girme, sosyal beklentiler, öğretmen beklentileri, öfke ve başarısızlık durumlarıyla başa çıkabilme, reaktif saldırganlık ve proaktif saldırganlık gibi) ve akran ilişkileri (olumlu sosyal davranışlar, mağduriyet, dışlanma gibi) üzerinde sosyal bilgi işleme düzeylerinin etkisini incelemek amacıyla bir araştırma yapmışlardır. Araştırmanın örneklemini 30 kız ve 30 erkek olmak üzere toplamda 60 anasınıfı çocuğu oluşturmuştur. Çalışmada veri toplama araçları olarak; “Sosyal Bilgi İşleme Değerlendirmesi”, “Okul Öncesi Problem Durum Taksonomisi”, “Çocuk Davranış Ölçeği” ve “Akran Mağduriyet Ölçeği” kullanılmıştır. Çalışma sonucunda 6 yaş çocuklarının sosyal bilgi işleme modelindeki becerilerinin, sosyal yeterlilikleri ve akran ilişkileri üzerinde etkisi olduğu bulunmuştur.

Gülay Ogelman, Seçer, Alabay ve Uçar (2012), okul öncesi 5-6 yaş grubu çocukların bilişsel gelişimlerinin sosyal becerilerine etkisini incelemiştir. Araştırmanın çalışma grubunu, Konya ili Merkez Selçuklu ilçesindeki resmi ilköğretim okullarının anasınıflarına devam eden, 5-6 yaş grubu 190 çocuk oluşturmuştur. Araştırma sonuçlarına göre çocukların bilişsel gelişimleri ile sosyal becerileri (kişiler arası beceriler, kızgınlık davranışlarını kontrol etme ve değişikliklere uyum sağlama becerileri, akran baskısı ile başa çıkma becerileri, kendini kontrol etme becerileri, sözel açıklama becerileri, sonuçları kabul etme becerileri ve dinleme becerileri) arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Sonuçlar doğrultusunda, çocukların bilişsel gelişimlerinin sosyal becerilerini etkileyen önemli değişkenlerden biri olduğu belirtilmiştir.

3. YÖNTEM

3.1 Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, tarama modelinin kullanıldığı betimsel bir araştırmadır. Tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2012:77).

3.2 Evren ve Örneklem

Evren, araştırma sonuçlarının genellemek istendiği elemanlar bütünü olup; genel evren ve çalışma evreni olmak üzere iki türden oluşmaktadır. Genel evren soyut bir kavram olup, tanımlanması kolay; fakat ulaşılması güç ve çoğu zaman imkansız olan bir bütündür. Çalışma evreni ise, ulaşılabilen evrendir. Çalışma evreni somut olup, araştırmacının ya doğrudan gözleyerek ya da ondan seçilmiş bir örnek küme üzerinde yapılan gözlemlerden yararlanılarak, hakkında görüş bildirebileceği evrendir (Smith, 1975:107; Akt:Karasar, 2012:110).

Araştırmanın ulaşılabilen evrenini 2012-2013 eğitim-öğretim yılında Ankara ili Çankaya, Mamak, Altındağ, Yenimahalle, Keçiören, Sincan ve Etimesgut merkez ilçelerinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi ilköğretim okullarının anasınıfları ile resmi bağımsız anaokullarına devam eden 48-60 ay ve üzeri okul öncesi dönem çocukları ve bu çocukların babaları oluşturmaktadır.

Evrenin belirlenmesinin ardından Milli Eğitim Bakanlığı Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı'ndan belirtilen ilçelerdeki okul listeleri ile bu okullara devam eden çocuk sayılarının listeleri alınmıştır.

Tablo 1. Evreni Oluşturan 48-60 Ay ve Üzeri Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Çocuk Sayılarının Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

	N
Kız	11967
Erkek	13511
Toplam	25478

Bu aşamadan sonra evrenden Basit Rastgele Örnekleme formülü (Çingı,1990) kullanılarak; en az 378 denek sayısı belirlenmiştir.

$$n = \frac{N \times t^2 \times (pxq)}{d^2 \times (N) + t^2 \times (pxq)}$$

α = güven düzeyi (%95)

d= duyarlılık (0,05)

t= t tablosu istatistik değeri (1,96)

p= görülme olasılığı (0,5)

q= 1-p (0,5)

N= Kitle (25478) (Çingı, 1990).

İlçelerdeki okulların basit rastgele olarak belirlenmesinin ardından (EK-1), İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nden belirtilen okullarda araştırmanın yürütülebilmesi hususunda gerekli izinler alınmıştır (EK-2).

Araştırmanın uygulanabilmesi hususunda gerekli izinlerin alınmasının ardından, belirlenen kurumlarla irtibata geçilerek, verilerin toplanmasına başlanmıştır. Bu amaçla babalar için hazırlanan “Genel Bilgi Formu”, “Babalık Rolü Algı Ölçeği” ve “Eş Destek Ölçeği” çocukların babalarına ulaştırılmıştır. Çocukların sosyal becerilerini ölçebilmek amacıyla ise “Sosyal Beceri Ölçeği” her çocuk için kendi öğretmeni tarafından ayrı ayrı doldurulmuştur. Anketlerin dağıtılmasının ardından geriye dönen ve uygunluğu tespit edilen 533 çocuk ve 533 babaya ait toplamda 1066 anket formu istatistiksel analiz için

değerlendirmeye alınmıştır. Araştırmanın örneklemini oluşturan 533 baba ile bu babaların çocuklarına ilişkin bazı demografik bilgiler Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Örnekleme İlişkin Demografik Özellikler

Değişkenler	Grup	f	%
Çocuk Yaş	Cevap yok	23	4,3
	48 – 60 ay	166	31,1
	61 ay ve üzeri	344	64,5
	Toplam	533	100,0
Çocuk Cinsiyet	Cevap yok	2	0,4
	Erkek	270	50,7
	Kız	261	48,9
	Toplam	533	100,0
Anne yaş	25 yaş altı	44	8,5
	26-30 yaş	155	30,1
	31-35 yaş	170	33,0
	36-40 yaş	104	20,2
	41 yaş ve üzeri	42	8,2
	Toplam	533	100,0
Baba yaş	25 yaş altı	3	0,6
	26-30 yaş	75	14,1
	31-35 yaş	172	32,3
	36-40 yaş	173	32,5
	41 yaş ve üzeri	110	20,6
	Toplam	533	100,0
Anne öğrenim düzeyi	Cevap yok	17	3,2
	Okur yazar değil	3	0,6
	Okur yazar	2	0,4
	İlkokul	115	21,6
	Ortaokul	75	14,1
	Lise	210	39,4
	Önlisans - Lisans	101	18,9
	Lisansüstü	10	1,9
	Toplam	533	100,0
Baba öğrenim düzeyi	Okur yazar değil	2	0,4
	Okur yazar	1	0,2
	İlkokul	61	11,4
	Ortaokul	92	17,3
	Lise	191	35,8
	Önlisans - Lisans	161	30,2
	Lisansüstü	25	4,7
	Toplam	533	100,0

Tablo 2'nin Devamı

Değişkenler	Grup	f	%
İlk Baba Olma Yaşı	Cevap yok	3	0,6
	16-25 yaş	183	34,3
	26-33 yaş	285	53,5
	34-45 yaş	62	11,6
	Toplam	533	100,0
Anne Meslek	Cevap yok	3	0,6
	Ev hanımı	398	74,7
	Serbest meslek	20	3,8
	Kamu çalışanı	77	14,4
	Özel sektör	35	6,6
Toplam	533	100,0	
Baba Meslek	Cevap yok	3	0,6
	Serbest meslek	242	45,4
	Kamu çalışanı	189	34,5
	Özel sektör	91	17,1
	Emekli	8	1,5
Toplam	533	100,0	
Aile Tipi	Cevap yok	3	0,6
	Çekirdek	472	88,6
	Geniş	58	10,9
	Toplam	533	100,0
Çocuk Sayısı	Tek çocuk	128	24,0
	İki çocuk	324	60,8
	Üç çocuk	74	13,9
	Dört çocuk ve üzeri	7	1,3
	Toplam	533	100,0
Okul Öncesi Devam Süresi	Cevap Yok	6	1,1
	Yeni başladı	414	77,7
	Bir yıl	48	9,0
	İki yıl	52	9,8
	Üç yıl	13	2,4
Toplam	533	100,0	
Evlilik süresi	1-5 yıl	3	0,6
	6-10 yıl	302	56,7
	11-15 yıl	151	28,3
	16-20 yıl	56	10,5
	21 yıl ve üzeri	21	3,9
Toplam	533	100,0	

Tablo 2 incelendiğinde, araştırmaya katılan çocukların %31,1'i 48-60 aylık iken; %64,5'i 61 ay ve üzeridir. Çocukların %50,7'si erkek iken, %48,9'u kızdır. Araştırmaya katılan çocukların annelerinin %8,5'i 25 yaş altında; %30,1'i 26-30 yaş arasında; %33,0'ü 31-35 yaş arasında; %20,2'si 36-40 yaş arasında ve %8,2'si 41 yaş ve üzerinde olduğu belirlenmiştir. Babalarının ise %0,6'sı 25 yaş altında; %14,1'i 26-30 yaş arasında; %32,3'ü 31-35 yaş arasında; %32,5'i 36-40 yaş arasında ve %20,6'sı 41 yaş ve üzerinde olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya katılan çocukların annelerinin %0,6'sı okur yazar değil; %0,4'ü okur yazar; %21,6'sı ilkokul; %14,1'i ortaokul; %39,4'ü lise; %18,9'u önlisans veya lisans ve %1,9'u lisansüstü eğitim almıştır. Babalarının ise %0,4'ü okur yazar değil; %0,2'si okur yazar; %11,4'ü ilkokul; %17,3'ü ortaokul; %35,8'i lise; %30,2'si önlisans veya lisans ve %4,7'si lisansüstü eğitim almıştır. Araştırmaya katılan çocukların babalarının %34,3'ü 16-25 yaşları arasında; %53,5'i 26-33 yaşları arasında; %11,6'sı ise 34-45 yaşları arasında ilk kez baba olmuştur. Araştırmaya katılan çocukların annelerinin %74,7'si ev hanımı; %3,8'i serbest meslek çalışanı; %14,4'ü kamu çalışanı; %6,6'sı ise özel sektör çalışanı olduğu belirlenmiştir. Babalarının ise %1,5'inin emekli; %45,4'ünün serbest meslek çalışanı; %34,5'inin kamu çalışanı; %17,1'inin ise özel sektör çalışanı olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya katılan çocukların ailelerinin %88,6'sı çekirdek aile iken; %10,9'u geniş bir ailedir. Araştırmaya katılan çocukların ailelerinin %24,0'ü tek çocuğa; %60,8'i 2 çocuğa; %13,9'u 3 çocuğa; %1,3'ü ise 4 ve daha fazla çocuğa sahiptir. Araştırmaya katılan çocukların %77,7'si okul öncesi eğitime yeni başlamış iken; %9,0'ı 1 yıldır; %9,8'i 2 yıldır; %2,4'ü ise 3 yıldır okul öncesi eğitim almaktadır. Araştırmaya katılan çocukların %0,6'sının anne babası 1-5 yıldır evli iken; %56,7'si 6-10 yıldır; %28,3'ü 11-15 yıldır; %10,5'i 16-20 yıldır ve %3,9'u 21 yıl ve üzeri süredir evlidir.

3.3 Veri Toplama Teknikleri

Araştırmada, babaların ve çocukların demografik özelliklerini belirleyebilmek için “Genel Bilgi Formu”; babaların babalık rolleri ile ilgili algılarını ölçebilmek için “Babalık Rolü Algı Ölçeği (BRAÖ)”; babaların eşlerinden algıladıkları desteği ölçebilmek için “Eş Destek Ölçeği (EDÖ)” ve çocukların sosyal becerilerini ölçebilmek için ise “Sosyal Beceri Ölçeği” kullanılmıştır.

3.3.1 Genel Bilgi Formu

Genel bilgi formu babanın yaşı, mesleği, öğrenim durumu, ilk baba olma yaşı; annenin yaşı, mesleği, öğrenim durumu; çocuğun cinsiyeti, yaşı, okul öncesi eğitim kurumuna devam etme süresi; sahip olunan çocuk sayısı, evli bulunulan süre, aile tipi gibi bilgilerin öğrenilmesine yönelik maddeleri içermektedir (EK-3).

3.3.2 Babalık Rolü Algı Ölçeği (BRAÖ)

Kuzucu tarafından geliştirilmiş olan ölçek; hem bireysel, hem de grup halinde uygulanabilen, 5 dereceli Likert tipi bir ölçektir. Ölçekte babalık rolü algısı 14'ü olumlu, 11'i olumsuz olmak üzere toplam 25 ifade ile ölçülmektedir. Ölçek hem gençlere, hem de babalara uygulanabilecek şekilde tasarlanmıştır. Ölçekten alınan puanın yüksekliği, babaların babalık rolü ile ilgili algısının yüksek olduğunu göstermektedir (Kuzucu, 1999).

Ölçeğin güvenirliğine, test-tekrar test yöntemiyle bakılmıştır. Güvenirlik çalışması için 30 baba belirlenmiş ve bu babalara ölçeğin son formu uygulanmıştır. İlk uygulamanın yapıldığı tarihten 4 hafta sonra ikinci bir uygulama yapılmıştır. Bu iki ölçüm arasında elde edilen puanlar arasındaki ilişkiye, Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon katsayısı ile bakılmıştır. Sonuçta, $r = 0,60$ ($P < .05$) düzeyinde ve manidar bir ilişkinin söz konusu olduğu belirlenmiştir. Güvenirlik çalışması olarak, ayrıca ölçeğin iç tutarlığına bakılmış ve Cronbach Alfa Katsayısı .75 olarak hesaplanmıştır. Söz konusu bulgular, ölçeğin güvenirliğine ilişkin kanıt olarak sunulmaktadır.

Geçerlilik konusundaki yapılan çalışmada Kozan (1983)'ın doğru cevap verme düzeyini belirleyen tekniğinden yararlanılmıştır. Geçerlilik çalışması için seçilen 30 kişilik baba grubuna açık uçlu soru sorduktan sonra verilen BRAÖ ile birlikte sosyal beğenirlik ölçeği de verilmiştir. Babaların kendilerini beğenirliği olan davranışlar içinde görme ve gösterme eğilimleri ölçülerek BRAÖ'nün geçerliliğine bakılmıştır. Bu amaç doğrultusunda, babaların BRAÖ'den aldıkları puanlar ile sosyal beğenirlik ölçeğinden aldıkları puanlar karşılaştırılmıştır. 30 kişiye uygulandıktan sonra elde edilen korelasyon değeri $r = 0.30$ bulunmuştur. Bu da .05 düzeyinde anlamsız olduğu için ölçeğin geçerliliğine kanıt olarak düşünülebilir. Ayrıca bu sonuç, BRAÖ'nün sosyal

beğenirlik faktöründen etkilenmediğini göstermektedir.

Uygulamaya hazır hale getirilen 25 maddelik ölçekte, maddelerin karşısına deneklerin yargılarını belirtecekleri 5 basamak bulunmaktadır. Bu basamaklar 1- Hiç Uygun Değil, 2- Pek Uygun Değil, 3- Kararsızım, 4- Kısmen Uygun, 5- Tamamen Uygun şeklindedir. Olumlu maddeler 1'den 5'e doğru, olumsuz maddeler ise 5'ten 1'e doğru puanlanmıştır. Ölçeğin olumsuz maddeleri sırasıyla şunlardır: 2,4,8,11,12,16,20,22,23,24,25. Diğer maddeler olumludur (EK-4) (Kuzucu, 1999).

3.3.3 Eş Destek Ölçeği (EDÖ)

“Eş Destek Ölçeği (EDÖ)”, algılanan eş destek düzeyini belirlemek üzere Yıldırım (2004) tarafından geliştirilmiştir. EDÖ toplamda 27 sorudan oluşan, 3'lü likert tipi derecelendirmeye sahip olan bir ölçektir. Bu ölçekten alınabilecek en yüksek puan 81, en düşük puan ise 27'dir. Bu ölçekten yüksek puan almak yüksek düzeyde eş desteği algılıyor olmaya, düşük puan almak ise düşük düzeyde eş desteği algılıyor olmaya işaret etmektedir.

EDÖ'nün geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları 131'i kadın, 117'si erkek olmak üzere 248 evli birey üzerinde yapılmıştır. Eşlerin yaşları 29 ile 58 arasında değişmektedir. EDÖ'nün yapı geçerliği temel bileşenler analizi ile incelenmiştir. Analiz sonuçları EDÖ'nün duygusal destek, maddi yardım ve bilgi desteği, takdir etme desteği ve sosyal ilgi desteği olmak üzere dört faktörlü olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca EDÖ ile Beck Depresyon Ölçeği (BDÖ)-Türkçe Formu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=-.27$). EDÖ'nün güvenilirlik çalışması iki yolla hesaplanmıştır: Birinci olarak, Cronbach Alfa katsayısı bulunmuştur ($\text{Alpha}=.95$); ikincisi olarak ise, test-tekrar test güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır ($r=.89$) (EK-5) (Yıldırım, 2004:19).

3.3.4 Sosyal Beceri Ölçeği

“Sosyal Beceri Ölçeği”, okul öncesi dönemde 3-6 yaş çocuklarının sosyal becerilerini ölçmek amacıyla 1994 yılında Kenneth W. Merrill tarafından geliştirilmiş; 2003 yılında ölçek tekrar gözden geçirilerek 3-6 yaş arası toplam 3,317 çocuk ile

çalışma yapılmıştır. Ölçeğin Türkçeye uyarlanma, geçerlik ve güvenilirlik çalışması Alisinanoğlu ve Özbey (2009) tarafından yapılmıştır. Ölçeği uygulama süresi 10–12 dk. arasında değişmektedir.

Sosyal Beceri Ölçeği, “Sosyal İşbirliği, Sosyal Etkileşim ve Sosyal Bağımsızlık” olmak üzere üç alt kategoriden oluşmaktadır:

- **Sosyal İşbirliği (Social Cooperation):** Sosyal işbirliği alt ölçeğinde 12 madde bulunmaktadır. Maddeler çocuğun yetişkinin yönergelerini takip etme, işbirliği, akranlarıyla uyum ve kendini kontrol etme becerilerini içermektedir.
- **Sosyal Etkileşim (Social Interaction):** Sosyal Etkileşim alt ölçeğinde 11 madde bulunmaktadır. Maddeler çocuğun akranları tarafından kabul edilme ve akran ilişkilerini sürdürme becerileri ölçmektedir. Sosyal Etkileşim alt ölçeğindeki maddeler çoğunlukla çocuğun akranlarıyla etkileşimini kapsamaktadır. Çok az madde yetişkin çocuk etkileşimini içermektedir.
- **Sosyal Bağımsızlık (Social Independence):** Sosyal Bağımsızlık alt ölçeği 11 maddeden oluşmaktadır. Maddeler çocuğun akran gruplarının etki alanında sosyal bağımsızlık becerisini ölçmektedir. Bu maddelerden bazıları çocuğun bakımlı üstlenmiş kişilerden ya da ailesinden zorluk çıkarmadan ayrılabilmesi ve kendine güven duyarak akranları ile etkileşimde bulunabilmesine yönelik sosyal becerileri kapsamaktadır.

Sosyal Beceri Ölçeğinde toplam 23 madde bulunmakta ve maddeler “ *Hiç, Nadiren, Bazen, Sıklıkla,*” seçeneklerini içeren Likert tipi dördümlü derecelendirme ile ölçülmektedir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 92, en düşük puan ise 23’tür. Toplam puanın yüksek olması çocukların sosyal becerilerinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Sosyal Beceri Ölçeği’nin birinci faktörünün Cronbach Alfa değeri .92, ikinci faktörünün Cronbach Alfa değeri .88, üçüncü faktörünün Cronbach Alfa değeri .88; Sosyal Beceri Ölçeği’nin toplam Cronbach Alfa değeri ise .94 olarak saptanmıştır (EK-6) (Alisinanoğlu ve Özbey, 2009).

3.4 Verilerin Analizi

Bu araştırmada, araştırmaya katılan çocukların babalarının babalık rolleri, babaların algıladıkları eş destek düzeylerine ait 4 alt boyut (duygusal, maddi yardım ve bilgi, takdir etme, sosyal ilgi) ve çocukların sosyal beceri düzeylerine ait 3 alt boyutun (sosyal işbirliği, sosyal bağımsızlık ve sosyal kabul, sosyal etkileşim) çeşitli demografik özelliklere göre farklılaşıp farklılaşmadığı, bağımsız değişkenlerin kategori sayısına göre, bağımsız örneklemler için t testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile SPSS 20 paket programında incelenmiştir. Anlamlı çıkan farklılıklarda, grup farklılıklarını belirleyebilmek amacıyla Bonferroni testi incelenmiştir. Değişkenler arasındaki ilişkiler Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı ile incelenmiştir. Yapılan istatistiklerde anlamlılık düzeyi olarak 0,05 seçilmiştir.

Varyans analizi ve t testinin yapılabilmesi için her bir bağımsız değişkendeki kategori sayılarının birbirine yakın olması gerekmektedir. Bu nedenle bazı kategorilerdeki az sayıdaki frekans değerleri diğer kategoriler ile birleştirilmesi yoluna gidilmiştir. Baba yaşı 25 yaş ve altı olan 3 kişi olması dolayısıyla, bu kategori 26-30 yaş ile birleştirilmiş ve elde edilen yeni kategoriye 30 yaş ve altı adı verilmiştir. Anne ve baba öğrenim düzeylerindeki okur yazar değil ve okur yazar kategorileri ilkokul ile birleştirilerek ilkokul ve altı öğrenim kategorisi; lisansüstü eğitim ise önlisans ve lisans ile birleştirilerek önlisans ve üstü kategorisi elde edilmiştir. Anne mesleğindeki serbest meslek ve özel sektör kategorileri; baba mesleğinde ise özel sektör ve emekli kategorileri birleştirilmiştir. Ailelerdeki çocuk sayısı değişkeninde ise 3 çocuk ile 4 ve üstü çocuk birleştirilerek 3 ve üstü kategorisi elde edilmiştir. Çocukların okul öncesine devam süreleri değişkeninde 2 yıl ile 3 yıl kategorileri birleştirilerek 2 yıl ve üstü kategorisi elde edilmiştir. Evlilik süresi değişkeninde ise 1-5 yıl ile 6-10 yıl kategorileri; 16-20 yıl ile de 21 ve üstü yıl kategorileri birleştirilmiştir.

Analizler öncesinde veri setinde kayıp değer ve uç değer incelemesi yapılmıştır. Herhangi bir kayıp değere rastlanmamıştır. Uç değer incelemesinde ise hatalı bazı veri girişleri düzeltilmiş; ayrıca normalliği bozabilecek bazı uç değerler kendine en yakın değere dönüştürülerek analizler üzerinde olumsuz olabilecek etkisi giderilmiştir.

Diğer bir varsayım olan normallik varsayımı da incelenmiştir. Bu inceleme amacıyla örneklem büyüklüğünün 50'den fazla olması sebebiyle Kolmogorov-Smirnov

testi kullanılmıştır. Bununla birlikte, dağılıma ait çarpıklık ve basıklık değerleri de incelenmiştir.

Kolmogorov-Smirnov testi sonuçları Tablo 3’de belirtilmiştir.

Tablo 3. Normallik testi sonuçları

Değişkenler	Kolmogorov-Smirnov		
	İstatistik	sd	p
Babalık rolleri	0,060	533	0,000
Duygusal destek	0,224	533	0,000
Maddi yardım ve bilgi desteği	0,256	533	0,000
Takdir etme desteği	0,191	533	0,000
Sosyal ilgi desteği	0,226	533	0,000
Sosyal işbirliği	0,271	533	0,000
Sosyal bağımsızlık ve sosyal kabul	0,189	533	0,000
Sosyal etkileşim	0,287	533	0,000

Tablo 3 incelendiğinde, Kolmogorov-Smirnov testi sonuçlarının anlamlı olduğu belirlenmiştir. Bu durum dağılımın normallikten uzaklaştığına işaret etmektedir. Ancak, örneklem büyüklüğünden etkilenen bu istatistik, örneklem büyüklüğünün oldukça fazla olduğu bu durumda yanlış sonuçlar verebilmektedir. Bu nedenle dağılımın normalliğine karar vermede son test olan çarpıklık ve basıklık değerlerine bakmak daha doğru olacaktır.

Çarpıklık ve basıklık değerleri Tablo 4’de belirtilmiştir.

Tablo 4. Çarpıklık ve basıklık değerleri

Değişkenler	N	Çarpıklık	Basıklık
Babalık rolleri	533	-,264	-,185
Duygusal destek	533	-1,482	1,718
Maddi yardım ve bilgi desteği	533	-1,425	1,234
Takdir etme desteği	533	-1,333	1,830
Sosyal ilgi desteği	533	-,832	0,429
Sosyal işbirliği	533	-1,658	1,614
Sosyal bağımsızlık ve sosyal kabul	533	-1,107	0,577
Sosyal etkileşim	533	-1,190	0,649

Tablo 4 incelendiğinde, her bir değişkene ait çarpıklık ve basıklık değerlerinin -2 - +2 aralığında olduğu belirlenmiştir. Bu durum bu değişkenlerin normal dağıldığını ve parametrik testlerin uygulanabileceğini göstermektedir (George ve Mallery, 2003).

4. BULGULAR VE YORUM

4.1 Babaların Babalık Rolü Algısına İlişkin Bulgular ve Yorum

Çocukların babalarının babalık rolü algılarının çocuğun yaşı, cinsiyeti ve aile tipine göre farklılaşıp farklılaşmadığı bağımsız örneklem için t testi; anne ve baba yaşı, anne ve baba öğrenim düzeyi, anne ve baba mesleği, ilk baba olma yaşı, evlilik süresi ve sahip olunan çocuk sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığı Tek Yönlü ANOVA ile incelenmiştir. Analize ait bulgulara Tablo 5-16 arasında yer verilmiştir.

Tablo 5. Çocuğun Yaşına Göre Babaların Algıladıkları Babalık Rollerine İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Bağımsız t testi Sonuçları

Çocuğun yaşı	Babalık Rolü Algı Puanları		
	N	X	SS
48-60 ay	166	101,56	9,88
61 ay ve üzeri	344	102,33	9,52
T testi sonuçları		t	p
		0,84	0,40

Tablo 5 incelendiğinde, 61 ay ve üzeri ($X=102,33$) yaşta çocuğu olan babaların puan ortalamalarının, 48-60 ay ($X=101,56$) çocuğa sahip babaların puanlarına göre yüksek olduğu saptanmıştır. Ancak yapılan t testi sonucuna göre, babaların algıladıkları babalık rolünün çocuğun yaşına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir ($t=0,84$, $p>0,05$).

Her ne kadar puan farklılığı oldukça az da olsa; 61 ay ve üzeri yaş çocuğa sahip babaların babalık rolü puan ortalamalarının, 48-60 ay arası çocuğa sahip babalardan yüksek oluşu; babalarının daha uzun süreli deneyim ve edindikleri tecrübe sonucu

babalık rolüne ilişkin yeterlilik algılarının nispeten daha yüksek olduğunu düşündürmektedir.

Çocuk bakımının farklı alanları incelendiğinde; çocukların fiziksel bakımı, ihtiyaçları, eğitimi, sağlık sorunları, disiplin yöntemleri konusunda annelerin babalara oranla daha fazla sorumluluk üstlendiği, ilerleyen yaşlarda ise; özellikle oyun aktivitelerinde babaların da annelerle eşit oranda sorumluluk aldığı görülmektedir. Günümüzde cinsiyet rolleri belirli kalıplardan yavaş yavaş çıkmakla birlikte, bu değişimin sosyokültürel etmenlere bağlı olduğu ve kısmi olarak belirli bir zorunluluk sonucu ortaya çıktığı düşünülmektedir. Eker (1994), babaların ev işlerine ve çocuklarının bakımlarına katılım düzeylerini incelediği çalışmasında, çocuğun yaşının büyük olmasının babaların çocuğun sorumluluklarına katılımını olumlu yönde etkilediğini belirtmiştir. Bailey (1994) ise, babaların çocuklarının bakımına bebeklik ve 5 yaş dönemlerinde katılımını incelediği araştırmasında, babaların bakım aktivitelerinden ziyade çocuklarıyla sosyal etkileşimler ve oyun aktiviteleri yoluyla ilişki kurduğunu, bakım aktivitelerinin daha çok annenin sorumluluğunda bulunduğunu, çocuğun yaşı büyüdükçe ise baba katılımının annenin çalışma koşuluna bağlı olarak artış gösterdiğini saptamıştır.

Tablo 6. Çocuğun Cinsiyetine Göre Babaların Algıladıkları Babalık Rollerine İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Bağımsız t testi Sonuçları

Çocuğun cinsiyeti	Babalık Rolü Algı Puanları		
	N	X	SS
Kız	261	102,14	9,71
Erkek	270	101,83	9,60
T testi sonuçları		t	p
		0,37	0,71

Tablo 6 incelendiğinde, kız çocuğuna sahip babaların (X=102,14) babalık rolü algısı puan ortalamalarının, erkek çocuğa sahip babalardan (X=101,83) daha yüksek

olduğu görülmektedir. Ancak yapılan t testi sonucuna göre, gruplar arası gözlenen bu farklılığın, babaların algıladıkları babalık rolünde çocuğun cinsiyetine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmadığı saptanmıştır ($t=0,37$, $p>0,05$).

Araştırma bulgusu, babaların babalık rolü algısının, çocuğunun cinsiyetinden etkilenmediği sonucunu ortaya çıkarmıştır. Bu sonuç babaların babalık rolü algısında, çocuğun cinsiyetine bakılmaksızın gereksinimlerinin farkında olarak, bu gereksinimleri karşılama çabası içerisinde olduklarını düşündürmektedir.

Babaların özellikle erkek çocukla kurduğu iletişim ve rol model özelliği sebebiyle, babanın erkek çocuk üzerindeki etkisi vurgulanmakla birlikte; babalık rolünü algılayışlarında sadece erkek çocuk üzerinde değil kız çocukları üzerinde de etkili olduğu düşünülmektedir. Flouri ve Buchanan (2003) çalışmalarında, babaların çocukların bakımında etkin rol almalarının, erkek çocuklarının olduğu kadar kız çocuklarının da iyi oluşları üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Çocuğun cinsiyetinin babalık rolü üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmesine rağmen, baba-çocuk ilişkisinin içeriğine yönelik farklılaştığı görülmektedir. Parke (1981), babaların kız çocuklarına daha fazla sevgi gösterirken, erkek çocuklarına daha fazla uyaran sağlayarak fiziksel aktiviteye dayalı oyun davranışları sergilediklerini ifade etmiştir. Downey ve Powell (1993) ise, tek ebeveynli ailelerde çocukların kendi cinsiyetleriyle aynı olan ebeveynle yaşama durumlarını inceleyen çalışmalarında; çocuğun cinsiyetinin ebeveynin cinsiyetiyle aynı olmasının ebeveynlik rolü üzerinde herhangi bir avantaj sağlamadığını, bunun yanı sıra babaların da annelerle karşılaştırıldığında ebeveynlik rollerine dair herhangi bir farklılık bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır. Şahin (2012) ise benzer şekilde, çocuğun cinsiyetinin babaların babalık rolü algısını etkilemediğini tespit etmiştir.

Tablo 7. Aile Tipine Göre Babaların Algıladıkları Babalık Rollerine İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Bağımsız t testi Sonuçları

Aile tipi	Babalık Rolü Algı Puanları		
	N	X	SS
Çekirdek	472	102,08	9,75
Geniş	58	100,60	8,63
T testi sonuçları		t	p
		1,10	0,27

Tablo 7 incelendiğinde, çekirdek aileye sahip babaların ($X=102,08$) babalık rolü puan ortalamalarının, geniş aileye sahip babalardan ($X=100,60$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Ancak yapılan t testi sonucu; gruplar arası gözlenen bu farklılığın, babaların algıladıkları babalık rolünde aile tipine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmadığını göstermektedir ($t_{(528)}=1,10$, $p>0,05$).

Endüstriyel üretime geçişin bir sonucu olarak toplumsal yapı ve yaşam biçiminin değiştiği günümüzde, değişen yapının ilk etkileri aile tipinde kendini göstermiştir. Hızla artan nüfus, insan gücünün yerini sanayi gücüne bırakması, toprakların tüm ailenin ihtiyacını karşılayacak kapasitede olmaması gibi nedenlere kırsal alanlardan kentlere göçler meydana gelmiş, sanayi merkezlerinde insana olan ihtiyaç arttıkça da, aileler de giderek bölünerek geniş aile yapısından çekirdek aile yapısına geçerek yaşamaya başlamışlardır. Ekonomik sıkıntılarının da etkisiyle geniş aile yapısını sürdürmek güç duruma gelmiştir (Günindi ve Yaşa Giren, 2011:353). Geniş ailedeki baba rolünün ailenin ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak olması ile çocuğun bakımı ve eğitiminden anne başta olmak üzere büyükanne, büyükbaba gibi aile büyüklerinin sorumluluk sahibi olmasından ötürü babaların çocuklar üzerindeki sorumluluklarının kısıtlı olduğu dikkati çekmektedir. Çekirdek ailedeki babaların ise ailenin maddi ihtiyaçlarını karşılama sorumluluğunun yanı sıra, özellikle eşlerinin de çalışma hayatına atılması ile çocuk üzerindeki sorumluluğu hem annenin hem de babanın paylaşması gereğini açığa çıkarmaktadır. Geniş aileden kopup çekirdek aile içerisinde yaşamaya başlayan babaların babalık rolünü gereğince yerine getirebilmesi ise onları babalık rolünü öğrenme eğilimi içerisine sokmuştur (DeGaetano, 2007: 16). Bu da çekirdek aile yapısı

içerisinde yaşayan babaların babalık rolü algısı puanlarının, geniş ailedeki babalara oranla yüksek olmasına neden olabilmektedir.

Tablo 8. Annenin Yaşına Göre; Babaların Algıladıkları Babalık Rolüne İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Anne yaş	Babalık Rolü Algı Puanları		
	N	X	SS
25 yaş altı	44	96,84	8,21
26-30 yaş	155	102,16	8,85
31-35 yaş	170	102,09	10,38
36-40 yaş	104	102,93	9,74
41 yaş ve üzeri	42	103,79	8,65
Toplam	515	101,97	9,60
Varyans Analizi Sonuçları	Sd	F	p
Gruplararası	4	3,881	0,00**
Gruplarıçi	510		
Toplam	514		

****p<0,01**

Tablo 8 incelendiğinde, babaların babalık rolü algısının annelerin yaşlarına göre anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($F_{(4-514)}=3,881$, $p<0,01$). Farkın kaynağını tespit etmek amacıyla yapılan Bonferroni testi sonuçlarına göre, farklılığın eşleri 25 yaş altı ($X=96,84$) olan babalardan kaynaklandığı belirlenmiştir.

Araştırma bulgusuna göre, anne yaşının artmasına paralel olarak babaların algıladıkları babalık rollerinin de arttığı saptanmıştır. Bu durum annelerin yaşlarının artmasına paralel olarak eşleriyle kurdukları iletişim, etkileşim ve paylaşımların, her iki ebeveyne de olumlu geri bildirimler vererek aile içerisindeki rollerini benimsemelerinde önemli bir etken olduğu sonucunu düşündürmektedir.

Tablo 9. Babaların Yaşlarına Göre; Algıladıkları Babalık Rolüne İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Baba yaş	Babalık Rolü Algı Puanları		
	N	X	SS
30 yaş ve altı	78	100,06	8,68
31-35 yaş	172	101,72	9,63
36-40 yaş	173	101,60	10,19
41 yaş ve üzeri	110	104,29	9,09
Toplam	533	101,97	9,64
Varyans Analizi Sonuçları	Sd	F	p
Gruplararası	3	3,309	0,02*
Gruplarıçi	529		
Toplam	532		

***p<0,05**

Tablo 9 incelendiğinde, babaların babalık rolü algılarının, yaşlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturduğu saptanmıştır ($F_{(3-532)}=3,309$, $p<0,05$). Farkın kaynağını tespit etmek amacıyla yapılan Bonferroni testi sonuçlarına göre, 30 yaş ve altı ($X=100,06$) olan babalar ile 41 yaş ve üzeri ($X=104,29$) olan babalar arasındaki fark anlamlıdır.

Babaların yaşlarının artmasına paralel olarak deneyim ve tecrübe kazanmaları ile bilgi ve becerilerini arttırmaları, babalık rolünü algılayışlarında daha yetkin konuma gelmelerini sağlayabilir. Nitekim örnekleme alınan babaların ilk baba olma yaşlarına göre babalık rolü algı puanları incelendiğinde de yaşları 34-45 olan babaların, 16-25 yaş arası babalara oranla algılarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Araştırmanın bu iki sonucu birbiriyle paralellik göstermekle birlikte, baba yaşının artmasının babalık rolü algısını etkileyen bir değişken olduğu görülmektedir. Belsky (1984:85), ebeveynlik rolünün belirleyicilerini ve çocukların sosyalizasyonunda ebeveyn rolünü incelediği

çalışmasında daha olgun olan yetişkinlerin, çocuklarının duygusal, davranışsal ve entellektüel gelişimini olumlu yönde etkileyebileceklerini ifade etmiştir.

Tablo 10. Annelerin Öğrenim Durumuna Göre; Babaların Algıladıkları Babalık Rolüne İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Anne öğrenim	Babalık Rolü Algı Puanları		
	N	X	SS
İlkokul ve altı	120	98,33	9,74
Ortaokul	75	99,95	8,06
Lise	210	102,11	9,40
Önlisans ve üstü	111	107,04	8,57
Toplam	516	101,98	9,60
Varyans Analizi Sonuçları	Sd	F	p
Gruplararası	3	18,988	0,00**
Gruplarıçi	512		
Toplam	515		

****p<0,01**

Tablo 10 incelendiğinde, babaların babalık rolü algısının, annelerin öğrenim düzeyine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturduğu saptanmıştır ($F_{(3-515)}=18,988$, $p<0,01$). Farkın kaynağını tespit etmek için yapılan Bonferroni testi sonuçlarına göre, farklılık önlisans ve üstü öğrenime sahip olan annelerden kaynaklanmaktadır. Puan ortalamaları incelediğinde önlisans ve üstü öğrenim düzeyindeki eşlere sahip babaların puanlarının ($X=107,04$); lise ($X=102,11$), ortaokul ($X=99,95$) ile ilkokul ve altı ($X=98,33$) öğrenim düzeyindeki eşlere sahip babalardan yüksek olduğu, anne öğrenim düzeyi arttıkça babaların babalık rolü algısı puanlarının da arttığı dikkati çekmektedir.

Aile yapısının ve rollerinin belirlenmesinde kadının eğitim düzeyi önemli bir rol oynamaktadır. Eğitim düzeyi yükselen kadının aile içerisindeki rolünün, erkek egemen

hiyerarşik düzenden ziyade; paylaşımıcı, doyumcu, eşitlikçi ve daha demokratik bir düzene doğru değiştii görölmektedir. Nitekim eğitim düzeyi yükselen kadının para kazanma, ev dışında çalışarak aile bütçesine ortak olma olasılığı da yükselmekte ve bunun bir sonucu olarak aile içerisinde annenin ve babanın sorumlulukları paylaşılmaktadır. Yapılan bir çalışmada annenin eğitim düzeyinin yükselmesinin bir sonucu olarak; eşine sağladığı desteğin arttığı, bu durumun da babaların babalık rolünü yerine getirmesi ve kendi baba algısını daha yüksek hissetmesini sağlayan bir unsur olduğu belirtilmektedir (İmamoğlu, 1994b:40).

Tablo 11. Babaların Öğrenim Durumuna Göre; Algıladıkları Babalık Rolüne İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Baba öğrenim	Babalık Rolü Algı Puanları		
	N	X	SS
İlkokul ve altı	64	100,52	9,14
Ortaokul	92	98,61	8,64
Lise	191	100,53	9,70
Önlisans ve üstü	186	105,60	9,15
Toplam	533	101,97	9,64
Varyans Analizi Sonuçları	Sd	F	p
Gruplararası	3	15,617	0,00**
Gruplarıçi	529		
Toplam	532		

**** p<0,01**

Tablo 11 incelendiğinde, babaların babalık rolü algılarının öğrenim düzeyine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturduğu saptanmıştır ($F_{(3-532)}=15,617$, $p<0,01$). Farkın kaynağını tespit etmek amacıyla yapılan Bonferroni testi sonuçlarına göre, ilkokul ve daha altı; ortaokul ve lise mezunu olan babaların babalık rolü algısının, önlisans ve üstü öğrenime göre anlamlı bir farklılık yarattığı belirlenmiştir. Puan ortalamaları incelendiğinde en yüksek puana önlisans ve üstü öğrenim düzeyindeki babaların sahip olduğu görülmektedir ($X=105,60$).

Araştırma sonucunda; babaların algıladıkları babalık rollerinin eğitim seviyesi yükseldikçe yükseldiği görülmektedir. Bu bulgu, eğitim seviyesi yükselen babanın, çocuğun ihtiyaç ve gereksinimlerine daha duyarlı hale geldiği, bunun ise aile içerisindeki rollere katılımı ile babalık rolü algısını yükselttiği sonucunu düşündürmektedir. Akbağ (1994) çalışmasında, babaların eğitim düzeylerinin artmasıyla çocuklarına gösterdikleri ilgi, şefkat, hoşgörü ve amaçlarına ulaşmalarında yardımcı olma arasında anlamlı ilişkiler bulmuştur. Şahin (2012), babanın öğrenim

düzeyinin yükselmesinin babalık rolü algısını olumlu şekilde etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Hakoama ve Ready (2011), babasının eğitim seviyesi yüksek olan öğrencilerin, babasının eğitim seviyesi düşük olanlara göre algıladıkları babalık kalitesinin daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Juhari, Yaacob ve Talib (2013:210) ise, babanın eğitim durumunun çocuğun hayatına dahil olmasını etkileyen belirleyici bir etmen olduğunu ifade etmiştir.

Tablo 12. Annelerin Mesleklerine Göre; Babaların Algıladıkları Babalık Rolüne İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Anne Meslek	Babalık Rolü Algı Puanları		
	N	X	SS
Ev hanımı	398	100,79	9,54
Serbest meslek-Özel sektör	55	104,38	9,51
Kamu çalışanı	77	106,31	8,89
Toplam	530	101,97	9,66
Varyans Analizi Sonuçları	Sd	F	p
Gruplararası	2	13,016	0,00**
Gruplarıçi	527		
Toplam	529		

****p<0,01**

Tablo 12 incelendiğinde, babaların babalık rolü algılarının, annelerin mesleklerine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturduğu saptanmıştır ($F_{(2-527)}=13,016$, $p<0,01$). Farkın kaynağını tespit etmek amacıyla yapılan Bonferroni testi sonuçlarına göre, eşleri ev hanımı olan babalarının babalık rolü algısı, eşleri serbest meslek-özel sektör ve kamu çalışanı olanlara göre anlamlı düzeyde farklıdır. Puan ortalamaları incelendiğinde en yüksek puana eşi kamu çalışanı ($X=106,31$) olan babaların sahip olduğu görülürken, eşleri serbest meslek-özel sektör ($X=104,38$) ve ev hanımı ($X=100,79$) olan babaların daha düşük puanlar aldıkları görülmektedir.

Eşleri çalışmayan babaların aile içerisindeki rol dağılımlarına bakıldığında, annenin çocuğun fiziksel ihtiyaçlarını ve bakımını karşılamaktan sorumlu olan ebeveyn, babanın ise ailenin maddi ihtiyaçlarını karşılama sorumluluğunda olan ebeveyn rolünde olduğu görülmektedir. Bu nedenle bu gruptaki babalar “babalık” rolüne gelenekselci yaklaşmakta ve en önemli görevlerinin ailesini geçindirmek için ihtiyaç duyduğu maddi gereksinimleri karşılamak olduğunu düşünebilmektedirler. Nitekim Evans (1997), babaların babalık rolüne atfettikleri en önemli rolün ailenin maddi ihtiyaçlarını karşılamak olduğunu belirtmiştir. Özellikle annenin ev dışında başka bir işte çalışmaması, çocuğun bakımı ve eğitiminden öncelikli sorumlu kişiyi anne haline getirebilmektedir. Bu durum da babaların babalık rolü algısını olumsuz etkileyebilmektedir. Öğüt (1998), annenin ev dışında çalışmadığı ailelerin babalarının, çocuk bakımı ve aileyi ilgilendiren konularda karar almaya dair sorumlulukların paylaşıldığını dile getirdiklerini; ancak bu düşüncelerinin gerçekteki davranışlarında gözlenmediğini belirtmiştir. Annenin çalışıyor olması ile serbest meslek ve özel sektörde çalışan annelere nazaran kamu çalışanı olan annelerin ihtiyaç duyulduğunda iş yerinden izin almakta güçlük yaşaması (Eker, 1994), anne ve babanın her ikisinin de çalıştığı ailelerde, babaya çocuğuyla ilgili düşen sorumluluğu arttırmaktadır. Yılmazçetin (2003), eşleri çalışan babaların, çalışmayanlara oranla çocuklarının hayatlarına daha fazla dahil oldukları sonucuna ulaşmıştır. DeLuccie (1996) ise, annelerin çalışma durumunun, babaların çocuğuyla ilgili sorumluluklarını belirleyen önemli değişkenlerden biri olduğunu belirtirken; 4-12 aylık bebeği olan babalarla çalışan Kuruçırak (2010), annelerin eğitim durumu ve işinin babaların babalık rolünü etkileyen önemli değişkenlerden olduğunu ifade etmiştir.

Tablo 13. Babaların Mesleklerine Göre; Algıladıkları Babalık Rolüne İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Baba Meslek	Babalık Rolü Algı Puanları		
	N	X	SS
Serbest meslek	242	102,42	9,76
Kamu	189	101,98	9,77
Özel sektör ve emekli	99	101,21	8,83
Toplam	530	102,04	9,59
Varyans Analizi Sonuçları	Sd	F	p
Gruplararası	2	0,562	0,57
Gruplarıçi	527		
Toplam	529		

Tablo 13 incelendiğinde, serbest meslek ($X=102,42$) grubundaki babaların puan ortalamalarının; kamu ($X=101,98$) ve özel sektör-emekli ($X=101,21$) grubundaki babalardan daha yüksek olduğu saptanmıştır. Ancak yapılan varyans analizi sonuçlarına göre babalık rolü algılarının babaların mesleklerine göre anlamlı bir farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir ($F_{(2-529)}=0,562$, $p>0,05$).

Araştırma bulgusuna göre; babalık rolü puanlarının babaların mesleklerine göre farklılaşmamasıyla birlikte, serbest meslek grubundaki babaların puanlarının kamu ve özel sektör-emekli grubundaki babalara göre yüksek oluşu, babaların çalışma saatlerinin daha esnek olmasına paralel olarak çocukla ilgili sorumluluklarında daha etkili rol oynayabileceğini düşündürmektedir. Özellikle özel sektör çalışanı babaların çalışma koşullarının ağırlığı ile kamu çalışanı babaların belirli saatlere bağlı olarak iş yaşamında yer almaları; gruplar arasında az da olsa çıkan puan farkının nedeni olabilir.

Araştırma bulgusuyla paralel olarak çocukla geçirilen zamanın meslek özelliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını inceleyen Baxter (2010:7-9), babanın çalışma yaşamında geçirdiği sürenin artmasına paralel olarak, çocuğuyla geçirdiği sürenin azaldığını belirtmiştir. Yeung, Sandberg, Davis-Kean ve Hofferth (2001:136) de

benzer şekilde, babanın çalışma saatleri ile çocukla geçirilen zaman arasında negatif bir ilişki olduğunu belirtmiştir. Türkoğlu, Çeliköz ve Uslu (2013:63) ise, çocukla geçirilen nitelikli zamanı etkileyen en önemli unsurların; mesleki hayatın bir sonucu olarak iş saatlerinin yoğunluğu ile beden ve zihin yorgunluğu olduğunu ifade etmişlerdir.

Tablo 14. Babaların İlk Baba Olma Yaşlarına Göre; Algıladıkları Babalık Rolüne İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

İlk Baba Olma Yaşı	Babalık Rolü Algı Puanları		
	N	X	SS
16-25 yaş	183	100,54	8,74
26-33 yaş	285	102,27	10,19
34-45 yaş	62	104,76	9,11
Toplam	530	101,96	9,66
Varyans Analizi Sonuçları	Sd	F	p
Gruplararası	2	4,789	0,01*
Gruplarıçi	527		
Toplam	529		

* $p < 0,05$

Tablo 14 incelendiğinde, babalık rolü algılarının babaların ilk baba olma yaşlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturduğu saptanmıştır ($F_{(2-527)}=4,79$, $p < 0,05$). Farkın kaynağını tespit etmek amacıyla yapılan Bonferroni testi sonuçlarına göre, 16-25 yaşları arasında ilk kez baba olan babaların babalık rolü algısının, 34-45 yaş aralığına göre anlamlı farklılığı olduğu belirlenmiştir. Puan ortalamaları incelendiğinde 34-45 yaş ($X=104,76$) arası ilk kez baba olan babaların puanlarının, 26-33 ($X=102,27$) ve 16-25 yaş ($X=100,54$) arası ilk kez baba olan babalara oranla daha yüksek olduğu; ilk baba olma yaşı arttıkça, babalık rolü algısı puanlarının da arttığı dikkati çekmektedir. Bu bulgu, babaların ilk baba olma yaşlarının artmasıyla

babalık rolünü gerçekleştirmede kendilerini daha yetkin hissettikleri sonucunu düşündürmektedir.

Babaların çeşitli sosyokültürel etkilerle, kendilerini baba olmaya hazır hissedemeyecek kadar küçük yaşta baba olmaları neticesinde yetersizlik hissetmeleri olası bir sonuçtur. Erken yaşta baba olmalarının bir sonucu olarak yeterli rol modele sahip olamayışları, kariyer ve iş olanaklarının etkisinin daha cazip gelmesi gibi sebepler ise bu yetersizliğe neden olan önemli faktörler arasındadır. Nitekim Cabrera ve diğerleri (2000), kendini baba olmaya hazır hissedemeden baba olmuş olan erkeklerin babalık rollerini yerine getirmede başarısız olduklarını ve çocuklarını kariyerlerinin önünde birer engel olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Walswort (1996; Akt:Hortaçsu, 2003:238) ise, erken yaşta anne ve baba olan çiftlere kıyasla daha geç yaşlarda anne ve baba olan çiftlerin algıladıkları yaşam doyumunun daha yüksek olduğunu ve anne baba olan çiftlerin olmayanlara kıyasla yaşamlarından daha memnun olduklarını ifade etmiştir. Seçer, Çeliköz ve Yaşa (2007), ilk baba olma yaşının artmasına paralel olarak babaların babalık konusunda kendilerini daha yeterli hissettiklerini belirtmiştir. Poyraz (2007) ise, babalık rolü algısının ilk baba olma yaşının yükselmesinden olumlu etkilendiği sonucuna ulaşmıştır.

Tablo 15. Evli Bulunulan Süreye Göre; Babaların Algıladıkları Babalık Rolüne İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Evlilik süresi	Babalık Rolü Algı Puanları		
	N	X	SS
10 yıl ve altı	305	101,72	9,30
11-15 yıl	151	101,68	10,35
16 yıl ve üstü	77	103,52	9,50
Toplam	533	101,97	9,64
Varyans Analizi Sonuçları	Sd	F	p
Gruplararası	2	1,167	0,31
Gruplarıçi	530		
Toplam	532		

Tablo 15 incelendiğinde, 16 yıl ve üstü ($X=103,52$) evli olan babaların puan ortalamalarının; 11-15 yıl ($X=101,68$) ile 10 yıl ve altı ($X=101,72$) süredir evli olan babalara göre yüksek olduğu saptanmıştır. Ancak yapılan varyans analizi sonuçları, babaların babalık rolü algılarının evlilik süresine göre anlamlı farklılık oluşturmadığını göstermiştir ($F_{(2-532)}=1,167$, $p>0,05$).

Bir aile oluşturmak üzere ortak amaçlar, beklentiler ve paylaşımlar çerçevesinde birlikteliklerini oluşturan eşler, bir takım kurallar ve ilkeler çerçevesinde yeni bir düzene geçmektedirler. Bu yeni düzenin bir gereği olarak eşlerden her birinin birbirine özveride bulunması ile destek ve yardımcı olması gerekmektedir. Nitekim özellikle yeni evlenen bireylerde, bir taraftan evlenmeden önceki alışkanlıkları sürdürme eğilimi diğer taraftan aile içi rolleri algılayarak evlilik düzenine ayak uydurma çabası kendini göstermektedir (Şimşek, 2009:10). Araştırma bulgusu; her ne kadar evli bulunan süre ile babaların algıladıkları babalık rolleri puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığını gösterse de, daha uzun süredir evli bulunan babaların babalık rolü algı puanlarının yüksek oluşu evlilik düzenine adaptasyonun bir sonucu olarak düşünülmektedir.

Tablo 16. Sahip Olunan Çocuk Sayısına Göre; Babaların Algıladıkları Babalık Rolüne İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Çocuk sayısı	Babalık Rolü Algı Puanları		
	N	X	SS
Tek çocuk	128	103,68	8,10
İki çocuk	324	101,45	10,25
Üç ve üstü çocuk	81	101,32	9,13
Toplam	533	101,97	9,64
Varyans Analizi Sonuçları	Sd	F	p
Gruplararası	2	2,678	0,07
Gruplarıçi	530		
Toplam	532		

Tablo 16 incelendiğinde, tek çocuğa sahip ($X=103,68$) olan babaların puan ortalamalarının iki ($X=101,45$) ile üç ve üstü ($X=101,32$) çocuğa sahip olan babalara göre yüksek olduğu görülmektedir. Ancak yapılan varyans analizi sonuçları, babaların babalık rolü algılarının, sahip olunan çocuk sayısına göre anlamlı farklılık oluşturmadığını göstermektedir ($F_{(2-532)}=2,678$, $p>0,05$).

Aile olmanın temel gereklerinden birisi nesli devam ettirme ihtiyacıdır. Bu amaçla aileye katılan her yeni çocukla, aile içerisindeki düzen de yeniden şekillenmektedir. Çocuk aile içerisindeki düzeni değiştirmekle birlikte aile içerisindeki ilişki ve etkileşimleri de düzenlemektedir. Çocukların babaları üzerindeki etki algılarını inceleyen Daly, Ashbourne ve Brown (2009:68-70), çocukların, babalarının kendilerine ve çevrelerindeki diğer insanlara uyum sağlamaları, değer ve beklentilerini ortaya koyabilmelerini sağlamakla birlikte eşleriyle olan ilişkilerini de etkilediğini belirtmiştir. Çocuğun ilk toplumsal ilişkilerine temel olan aile, çocuğun ihtiyaçlarının öncelikli karşılandığı ortam olması bakımından ebeveynlere önemli sorumluluklar yüklemektedir. İlk çocukta edinilen bilgi ve tecrübeler ise, ikinci ve sonraki çocuklar için bir temel oluşturmaktadır (Şimşek, 2009:9). Araştırma bulgusuna göre; babaların çocuk sayısına göre babalık rolünü algılamalarında anlamlı farklılık saptanmamakla birlikte tek çocuğa sahip babaların puanlarının daha yüksek olduğu dikkati çekmektedir. Bu durum; çocuk sayısının artmasıyla birlikte, babaların çocuklarına ayırdığı zamanın azalmasından kaynaklanabileceği gibi, ekonomik kaygıların ön plana çıkarak babaların babalık rollerini yerine getirmesindeki yeterliliklerini etkilemesinden de kaynaklanabilir.

4.2 Babaların Eşlerinden Algıladıkları Destek ve Alt Boyutlarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Çocukların babalarının algıladıkları eş desteklerinin; çocuğun yaşı, çocuğun cinsiyeti ve aile tipine göre farklılaşıp farklılaşmadığı bağımsız örneklem için t testi; anne ve baba yaşı, anne ve baba öğrenim düzeyi, anne ve baba mesleği, çocuğun okul öncesi kuruma devam etme süresi, evlilik süresi ve sahip olunan çocuk sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığı Tek Yönlü ANOVA ile incelenmiştir. Analize ait bulgulara Tablo 17 ve 28 arasında yer verilmiştir.

Tablo 17. Çocuğun Yaşına Göre Babaların Algıladıkları Eş Desteği ve Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Bağımsız t testi Sonuçları

Çocuğun Yaşı	Babaların Algıladıkları Eş Destek Puanları										
	DD		MYB		TED		SİD		Genel		
	N	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS
48-60 ay	166	23,92	3,55	19,42	2,04	20,91	3,18	7,43	1,40	71,67	9,24
61 ay ve üzeri	344	24,43	2,99	19,65	1,77	21,42	2,62	7,54	1,17	73,05	7,50
T testi sonuçları		t	p	t	p	t	p	t	p	t	p
		1,71	0,09	1,30	0,19	1,94	0,05	0,97	0,34	1,79	0,07

Tablo 17 incelendiğinde, 61 ay ve üzeri yaşta çocuğa sahip babaların duygusal destek (DD X=24,43), maddi yardım ve bilgi desteği (MYB X=19,65), takdir etme desteği (TED X=21,42), sosyal ilgi desteği (SİD X=7,54) ve ölçeğin genelinden (X=73,05) aldıkları puanların 48-60 ay çocuğa sahip babalara göre yüksek olduğu görülmektedir. Ancak yapılan t testi sonuçları boyutların hiçbirinde; çocuğun yaşına göre babaların algıladıkları eş destek düzeylerinin istatistiksel açıdan anlamlı farklılık oluşturmadığını göstermektedir($p>0,05$).

Babaların algıladıkları eş destek puan ortalamalarına göre; çocuğun yaşının büyümesi babaların eşlerinden gördükleri destek algılarını anlamlı olmamakla birlikte nispeten yükseltmektedir. Annenin çocuğunun bebeklik döneminden itibaren fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarını karşılayabilmek için zamanının büyük çoğunluğunu bebeğine ayırması, çalışıyor olsa dahi bebeğin bakımını sağlayabilmek için işinden belirli bir süre ayrı kalması ve ilgisini çocuğuna yönlendirerek eşiyle olan ilişkisini etkilemesi, babanın eş destek düzeyini; duygusal, maddi, takdir etme ve sosyal ilgi boyutunda etkilediğini düşündürmektedir. Benzer bir çalışmada eşlerin destek algılarını farklı değişkenler açısından inceleyen Güven, Şener ve Yıldırım (2011), aile yaşam dönemi açısından evli bireylerin eşlerinden algıladıkları destek puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulmamakla birlikte; 6-12 yaş çocuğu olan ebeveynlerin algıladıkları eş destek puanlarının 6 yaş ve altı çocuğu olanlara oranla yüksek olduğunu saptamışlardır.

Araştırma bulgusuyla paralellik gösteren bu sonuç, çocuğun yaşının büyümesiyle birlikte eşlerin de birbirlerine daha fazla zaman ayırarak hem duygusal hem de maddi açıdan birbirlerine destek olduklarını düşündürmektedir.

Tablo 18. Çocuğun Cinsiyetine Göre Babaların Algıladıkları Eş desteği ve Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Bağımsız t testi Sonuçları

Çocuğun cinsiyeti	Babaların Algıladıkları Eş Destek Puanları										
	DD		MYB		TED		SİD		Genel		
	N	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS
Kız	261	24,36	3,13	19,63	1,76	21,40	2,70	7,60	1,18	72,98	7,67
Erkek	270	24,12	3,25	19,52	1,94	21,11	2,89	7,40	1,29	72,16	8,44
T testi sonuçları	t	p	t	p	t	p	t	p	t	p	
	0,86	0,39	0,68	0,50	1,17	0,24	1,84	0,07	1,18	0,24	

Tablo 18 incelendiğinde, kız çocuğuna sahip babaların; duygusal destek (DD X=24,36), maddi yardım ve bilgi desteği (MYB X=19,63), takdir etme desteği (TED X=21,40), sosyal ilgi desteği (SİD X=7,60) ve ölçeğin genelinden (X=72,98) aldıkları puanların erkek çocuğa sahip babalara göre yüksek olduğu görülmektedir. Ancak yapılan t testi sonuçları boyutların hiçbirinde; çocuğun cinsiyetine göre babaların algıladıkları eş destek düzeylerinin istatistiksel açıdan anlamlı farklılık oluşturmadığını göstermektedir ($p>0,05$).

Babaların algıladıkları eş destek puan ortalamaları incelendiğinde ölçeğin tüm boyutlarında kız çocuğu olan babaların eşlerinden algıladıkları desteğin daha yüksek olduğu görülmekle birlikte, bu durumun erkek çocuğu olan babalara nazaran anlamlı şekilde farklılaşmadığı saptanmıştır. Bu durum çocuğun cinsiyeti değişkenine bağlı olmaksızın babaların eşlerinden duygusal, maddi, takdir etme ve sosyal ilgi boyutunda benzer düzeyde destek algıladıklarını göstermektedir. Bu noktada babanın eşinden algıladığı desteği belirleyici olan faktörün çocuğun cinsiyetinden ziyade, çocuğun

sorumluluğunun ve aile içi rollerin paylaşıldığı, eşin babaya sağladığı destek ile sağlıklı bir aile ilişkisi olduğu düşünülmektedir.

Tablo 19. Aile Tipine Göre Babaların Algıladıkları Eş desteği ve Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Bağımsız t testi Sonuçları

Aile tipi	Babaların Algıladıkları Eş Destek Puanları										
	DD		MYB		TED		SİD		Genel		
	N	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS
Çekirdek	472	24,25	3,21	19,58	1,84	21,30	2,68	7,51	1,25	72,64	7,95
Geniş	58	24,17	3,14	19,48	2,00	20,81	3,59	7,33	1,19	71,79	9,14
T testi sonuçları		t	p	t	p	t	p	t	p	t	p
		0,17	0,87	0,37	0,71	1,25	0,21	1,09	0,28	0,75	0,45

Tablo 19 incelendiğinde, çekirdek aileye sahip babaların duygusal destek (DD X=24,25), maddi yardım ve bilgi desteği (MYB X=19,58), takdir etme desteği (TED X=21,30), sosyal ilgi desteği (SİD X=7,51) ve ölçeğin genelinden (X=72,64) aldıkları puan ortalamalarının, geniş aileye sahip babalara göre yüksek olduğu görülmektedir. Ancak yapılan t testi sonuçları boyutların hiçbirinde; aile tipine göre babaların algıladıkları eş destek düzeylerinin istatistiksel açıdan anlamlı farklılık oluşturmadığını göstermektedir ($p>0,05$). Özbey (2012) benzer şekilde, eşlerin algıladıkları sosyal desteği incelediği çalışmasında, aile biçimine göre anlamlı farklılık bulmamıştır.

Toplumsal yapıda meydana gelen değişikliklerin ilk etkilerinin görüldüğü yer aile sistemidir. Sosyokültürel etmenlerin etkisiyle değişime uğrayan aile yapısı kırsal kesimden sanayi merkezleri çevresine giderek küçülme ve bölünme eğilimi göstererek toplanmış yapılar haline almıştır. Geniş aile ortamı göz önünde bulundurulduğunda, akraba çevresi ve birlikte yaşamının da etkisiyle, babaların algıladığı sosyal ağ desteklerinin güçlü olduğu düşünülmesine rağmen, araştırma bulgusuna göre çekirdek ailelerdeki babaların da benzer eş destek algılarına sahip olduğu görülmektedir. Nitekim

geniş aile yapısına göre aile içerisindeki sorumlulukları paylaşma eğilimi içerisinde olan çekirdek ailedeki eşlerin birbirlerini desteklemeleri ve ebeveynsel rolleri paylaşmaları, gruplar arasında çekirdek ailelerdeki babalar lehine görülen az miktardaki puan farkını açıklamaktadır.

Tablo 20. Annenin Yaşına Göre Babaların Algıladıkları Eş Desteği ve Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Anne Yaş	Babaların Algıladıkları Eş Destek Puanları										
	DD		MYB		TED		SİD		Genel		
	N	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS
25 yaş altı	44	24,80	2,51	19,02	1,81	21,36	2,20	7,23	1,16	72,41	6,18
26-30 yaş	155	24,39	3,08	19,63	1,78	21,10	3,17	7,57	1,29	72,68	8,53
31-35 yaş	170	24,46	3,10	19,71	1,78	21,58	2,48	7,61	1,15	73,36	7,31
36-40 yaş	104	23,87	3,15	19,60	1,77	21,18	2,59	7,42	1,19	72,07	7,67
41 yaş ve üzeri	42	23,62	3,96	19,36	2,31	20,79	3,07	7,43	1,42	71,19	10,03
Toplam	515	24,28	3,14	19,58	1,83	21,27	2,76	7,51	1,22	72,64	7,92
Varyans Analizi	Sd	F	p	F	p	F	p	F	p	F	p
Gruplararası	4	1,400	0,23	1,434	0,22	1,062	0,38	1,112	0,35	0,847	0,50
Gruplarıçi	510										
Toplam	514										

Tablo 20 incelendiğinde, 25 yaş ve altındaki eşlere sahip babaların puan ortalamalarının duygusal destek (DD X=24,80) boyutunda, 31-35 yaş arası eşlere sahip babaların ise maddi yardım ve bilgi desteği (MYB X=19,71), takdir etme desteği (TED X=21,58), sosyal ilgi desteği (SİD X=7,61) ve ölçeğin genelinden (X=73,36) aldıkları puan ortalamalarının diğer yaş gruplarına göre yüksek olduğu saptanmıştır. Ancak yapılan varyans analizi sonuçları boyutların hiçbirinde, babaların algıladıkları eş destek

düzeylelerinin annenin yaşına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmadığını göstermektedir ($p>0,05$).

Araştırma bulgusuna göre babaların algıladıkları eş destek düzeyleri arasında eşlerinin yaşına göre anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu durum hangi yaş aralığında olursa olsun babaların eşlerinden algılayacağı desteğin önemli ve gerekli olduğu sonucunu düşündürmektedir. Ancak boyutlar incelendiğinde; 25 yaş ve altı eşe sahip olan babaların duygusal destek puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Özellikle evliliğin ilk yıllarına rastalayan bir dönem olduğu düşünüldüğünde babaların evliliklerinden duygusal doyum sağlamalarının önemli olduğu ve diğer gruplara nazaran bu gruptaki babaların da duygusal açıdan gördükleri desteği nispeten daha yüksek algıladıkları ortaya çıkmıştır. Şimşek (2009), yaşı 25 ve altı olan annelerin; duygusal tepki verebilme yetilerinin daha etkili olduğu ve yaşı genç olan annelerin olumlu duygusal tepki verebildiklerini; dolayısıyla eşlerini daha iyi destekleyebildiklerini belirtmiştir.

31-35 yaş aralığındaki eşlere sahip babaların; maddi yardım ve bilgi, takdir etme ve sosyal ilgi destek puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu dönemde, yaşla birlikte gelen olgunluk sonucu eşlerin birbirlerinin görüş ve fikirlerine saygı göstermesi, takdir edip desteklemesi, aile bütçesine katkı sağlayarak maddi açıdan destek olmasının bir sonucu olarak babaların eş destek algılarının yüksek olduğu düşünülmektedir. Nitekim babaların ilk evlilik yıllarından ilerleyen dönemlerine kadar geçirdikleri süreç içerisinde, eşlerinden algıladıkları destek çocukları üzerindeki sorumluluklarında da önemli etki yaratmaktadır. Ancak tıpkı aile sisteminin belirli aşamalardan geçmesi gibi eşlerin de değişen yaş periyodlarında sosyal destek algılamaya ihtiyaçları vardır. Çocuklarının birer yetişkin olarak hayata atıldıkları dönemden sonraki evre olarak nitelendirilebilecek olan 41 yaş ve üzeri dönemde, babaların ihtiyaçları olan desteği algılamalarının önemli ve gerekli oluşu, bu gruptaki babaların algıladıkları eş destek puanlarından anlaşılmaktadır. Benzer şekilde Çağ (2011:101) da, evli bireylerin algıladıkları eş desteğinin yaşa bağlı olarak farklılaşmamakla birlikte, bütün yaş gruplarında algılanacak desteğin önemli olduğunu belirtmiştir.

Tablo 21. Babanın Yaşına Göre Babaların Algıladıkları Eş Desteği ve Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Baba Yaş	Babaların Algıladıkları Eş Destek Puanları										
	DD		MYB		TED		SİD		Genel		
	N	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS
30 yaş ve altı	78	24,73	2,67	19,41	1,83	21,15	2,63	7,41	1,13	72,71	6,95
31-35 yaş	172	24,47	3,11	19,59	1,77	21,33	2,91	7,57	1,23	72,96	8,02
36-40 yaş	173	24,14	3,26	19,56	1,89	21,29	2,71	7,47	1,28	72,47	8,15
41 yaş ve üzeri	110	23,71	3,49	19,68	1,95	21,13	2,86	7,48	1,26	72,00	8,77
Toplam	533	24,25	3,19	19,57	1,85	21,25	2,79	7,50	1,24	72,57	8,06
Varyans Analizi	Sd	F	p	F	p	F	p	F	p	F	p
Gruplararası	3	1,994	0,11	0,335	0,80	0,158	0,93	0,349	0,79	0,331	0,80
Gruplarıçi	529										
Toplam	532										

Tablo 21 incelendiğinde, 30 yaş ve altı babaların duygusal destek (DD X=24,73) boyutundaki puan ortalamalarının; 41 yaş ve üzeri babaların maddi yardım ve bilgi desteği (MYB X=19,68) boyutundaki puan ortalamalarının; 31-35 yaş arası babaların ise takdir etme (TED X=21,33), sosyal ilgi (SİD X=7,57) ve genel (X=72,96) ölçek puan ortalamalarının diğer gruplardaki babalara oranla yüksek olduğu saptanmıştır. Ancak yapılan varyans analizi sonuçları boyutların hiçbirinde, gruplar arasında gözlenen bu farklılıkların istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde olmadığını göstermektedir ($p>0,05$).

Babaların yaşlarına göre algıladıkları eş destek düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir. Ancak gruplar arasındaki puan ortalamaları incelendiğinde tıpkı annenin yaşına göre babaların algıladıkları eş destek düzeylerinde olduğu gibi, 30 yaş altı olan babaların duygusal destek puanlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu durum hem annenin hem de babanın yaşının genç olmasının algılanan duygusal destek boyutunda etkili olduğunu göstermektedir.. Benzer şekilde daha büyük yaş grubundaki

babaların ise maddi yardım ve bilgi, takdir etme ve sosyal ilgi destek puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu ise hem annenin hem de babanın yaşının ilerlemesiyle edindiği bilgi ve tecrübelerin bir sonucu olarak, paylaşımlarının artması ve birbirlerine destek olma ihtiyacının önemini ortaya çıkarmaktadır.

Hortaçsu (2003) çocuğun yaşı ve yaşıyla ilgili bilişsel ve duygusal gelişimi kadar, anne-babaların içinde buldukları yaş döneminin de aralarındaki ilişkiyi etkileyebileceğini belirtmiştir. Prezza ve Pacilli (2002) ise, 18-77 yaş aralığındaki bireylerle yaptığı çalışmasında erkeklerin ailelerinden daha fazla destek algıladıklarını, ancak yaş artışına paralel olarak; aile, arkadaş ve birey için önemli olan kişiden algıladıkları destek miktarının azaldığı sonucuna ulaşmışlardır. Bu sonuç araştırma bulgusuyla paralellik göstermektedir. Nitekim araştırma sonucuna göre 30 yaş altı ve 31-35 yaş aralığındaki babaların eş desteği puan ortalamalarının daha büyük yaş grubundaki babalardan yüksek olduğu saptanmıştır.

Tablo 22. Annenin Öğrenim Durumuna Göre Babaların Algıladıkları Eş Desteği ve Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Anne öğrenim	Babaların Algıladıkları Eş Destek Puanları										
	DD		MYB		TED		SİD		Genel		
	N	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS
İlkokul ve altı	120	24,02	3,13	19,47	1,75	21,29	2,46	7,35	1,24	72,13	7,56
Ortaokul	75	23,97	3,18	19,09	2,03	20,87	3,06	7,21	1,36	71,15	8,49
Lise	210	24,06	3,33	19,45	1,94	21,14	2,90	7,47	1,23	72,12	8,40
Önlisans ve üstü	111	25,20	2,56	20,28	1,30	21,78	2,51	7,97	,97	75,23	6,33
Toplam	516	24,28	3,14	19,58	1,83	21,28	2,76	7,51	1,23	72,65	7,92
Varyans Analizi	Sd	F	p	F	p	F	p	F	p	F	p
Gruplararası	3	4,109	0,01*	8,009	0,00**	1,985	0,12	7,798	0,00**	5,469	0,00**
Gruplarıçi	512										
Toplam	515										

**** p<0,01**

*** p<0,05**

Tablo 22 incelendiğinde, annenin öğrenim durumuna göre babaların algıladıkları eş destek düzeylerinin, duygusal destek (DD $F_{(3-515)}=4,109$, $p<0,05$), maddi yardım ve bilgi desteği (MYB $F_{(3-515)}=8,009$, $p<0,01$), sosyal ilgi desteği (SİD $F_{(3-515)}=7,798$, $p<0,01$) ile genel boyuta ($F_{(3-515)}=5,469$, $p<0,01$) ilişkin puan ortalamalarında istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar oluşturduğu saptanmıştır. Farkın kaynağını tespit etmek amacıyla yapılan Bonferroni testi sonuçlarına göre, duygusal destek boyutunda; ilkokul ve altı ile lise öğrenim düzeyindeki annelerin eşlerinin algıladıkları eş destek düzeylerinin önlisans ve üstü annelerin eşlerine göre; maddi yardım ve bilgi desteği, sosyal ilgi desteği ve ölçeğin genel boyutunda ise ilkokul ve daha altı, ortaokul ve lise öğrenim düzeyine sahip annelerin eşlerinin algıladıkları eş destek düzeylerinin önlisans ve üstü öğrenime sahip annelerin eşlerine göre anlamlı farklılık oluşturduğu

belirlenmiştir. Puan ortalamaları incelendiğinde önlisans ve üstü öğrenim düzeyine sahip annelerin eşlerinin algıladıkları eş destek puanlarının; duygusal destek (DD $X=25,20$), maddi yardım ve bilgi desteği (MYB $X=20,28$), takdir etme desteği (TED $X=21,78$), sosyal ilgi desteği (SİD $X=7,97$) ile ölçeğin genelinde ($X=75,23$) en yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.

Araştırmada annelerin öğrenim durumuna göre babaların algıladıkları eş destek düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar olduğu saptanmıştır. Puan ortalamaları incelendiğinde; önlisans ve üstü öğrenim düzeyindeki eşlere sahip babaların algıladıkları duygusal destek, maddi yardım ve bilgi desteği ve sosyal ilgi desteği ile genel eş destek düzeyi, öğrenim düzeyi düşük eşe sahip babalardan yüksek olduğu saptanmıştır. Bu durum annenin öğrenim durumunun babanın eşinden algıladığı desteği belirleyici önemli bir değişken olduğu sonucunu göstermektedir. Eğitim durumu, insanların sosyal çevre ile etkileşimlerini belirleyen önemli etmenlerden biridir. Nitekim eğitim seviyesinin artması bireylerin bilgi ve becerilerini arttıracak gibi, empati kurma, saygı gösterme, maddi destek sağlama gibi işbirliği ve paylaşım gerektiren becerileri de beraberinde getirmektedir. Bu durumun bir sonucu olarak ise eşler arasında ilişki sağlıklı ve her iki tarafın da doyum sağlayacağı bir hale gelmektedir.

Şimşek (2009), öğrenim durumu üniversite ve üstü olan annelerin duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme ve davranış kontrolü boyutunda öğrenim düzeyi daha düşük olan annelere göre daha etkili oldukları sonucuna ulaşmıştır. Araştırma bulgusuyla paralellik gösteren bu sonuca göre annenin öğrenim düzeyinin artmasının, eşi ve ailesiyle olan ilişkilerini olumlu şekilde etkilediğini düşündürmektedir.

Tablo 23. Babanın Öğrenim Durumuna Göre Babaların Algıladıkları Eş Desteği ve Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Baba öğrenim	Babaların Algıladıkları Eş Destek Puanları										
	DD		MYB		TED		SİD		Genel		
	N	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS
İlkokul ve altı	64	23,81	3,02	19,08	1,91	21,25	2,15	7,39	1,24	71,53	7,20
Ortaokul	92	24,25	2,95	19,49	1,73	21,30	2,61	7,33	1,25	72,37	7,24
Lise	191	23,82	3,53	19,39	2,01	20,88	3,12	7,31	1,32	71,41	9,09
Önlisans ve üstü	186	24,83	2,92	19,98	1,65	21,60	2,68	7,81	1,08	74,21	7,35
Toplam	533	24,25	3,19	19,57	1,85	21,25	2,79	7,39	1,24	72,57	8,06
Varyans Analizi	Sd	F	p	F	p	F	p	F	p	F	p
Gruplararası	3	3,636	0,01*	5,325	0,00**	2,071	0,10	6,166	0,00**	4,340	0,01*
Gruplarıçi	529										
Toplam	532										

* $p < 0,05$

** $p < 0,01$

Tablo 23 incelendiğinde, babaların öğrenim durumuna göre algıladıkları eş destek düzeylerinin, duygusal destek (DD $F_{(3-532)} = 3,636$, $p < 0,05$), maddi yardım ve bilgi desteği (MYB $F_{(3-532)} = 5,325$, $p < 0,01$), sosyal ilgi desteği (SİD $F_{(3-532)} = 6,166$, $p < 0,01$) ile genel boyuta ($F_{(3-532)} = 4,340$, $p < 0,05$) ilişkin puan ortalamalarında anlamlı farklılıklar oluşturduğu saptanmıştır. Farkın kaynağını tespit etmek amacıyla yapılan Bonferroni testi sonuçlarına göre, duygusal destek boyutunda lise mezunu babaların algıladıkları eş destek düzeylerinin önlisans ve üstü öğrenim düzeyine sahip babalara göre; maddi yardım ve bilgi desteği boyutunda ilkökul ve altı ile lise mezunu olan babalarının algıladıkları eş destek düzeylerinin önlisans ve üstü öğrenime sahip babalara göre; sosyal ilgi boyutunda ortaokul ve lise öğrenim düzeyine sahip babalarının algıladıkları eş destek düzeyinin önlisans ve üstü öğrenime göre; genel ölçek boyutunda ise lise öğrenim düzeyine sahip babalarının algıladıkları eş destek düzeyinin önlisans ve

üstü öğrenime göre anlamlı farklılaştığı saptanmıştır. Puan ortalamaları incelendiğinde ise ölçeğin tüm alt boyutları (DD $X=24,83$, MYB $X=19,98$, TED $X=21,60$, SİD $X=7,81$) ile genelinde ($X=74,21$) önlisans ve üstü öğrenim düzeyine sahip babaların puanlarının en yüksek düzeyde olduğu dikkat çekmektedir.

Araştırmada; önlisans ve üstü öğrenim düzeyine sahip babaların duygusal destek, maddi yardım ve bilgi desteği, sosyal ilgi desteği ile genel eş destek düzeylerinin daha düşük öğrenime sahip babalara göre yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuç önlisans ve üstü öğrenim düzeyindeki eşe sahip babaların daha yüksek eş destek düzeylerine sahip oldukları sonucuyla paralellik göstermektedir. Her iki sonuca dayanarak eğitim durumunun eşler arası ilişkinin kalitesini belirleyen önemli bir değişken olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Öğrenim düzeyinin yükselmesi eşlerin olaylara bakış açısını genişletmekte, evlilikten beklentilerini ortaya koyabilmelerini sağlamakta ve aile içi ilişkiler ile paylaşımları olumlu yönde etkilemektedir. Bu ise ilişkinin sağlıklı ve nitelikli bir hal almasını sağlamaktadır.

Tablo 24. Annenin Mesleğine Göre Babaların Algıladıkları Eş Desteği ve Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Anne meslek	Babaların Algıladıkları Eş Destek Puanları										
	DD		MYB		TED		SİD		Genel		
	N	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS
Ev hanımı	398	24,16	3,25	19,48	1,88	21,21	2,85	7,40	1,27	72,25	8,23
Serbest meslek-Özel	55	24,36	3,25	19,64	1,97	21,31	2,62	7,85	1,15	73,16	8,23
Kamu çalışanı	77	24,79	2,60	20,12	1,39	21,55	2,54	7,83	,97	74,29	6,38
Toplam	530	24,28	3,17	19,59	1,84	21,27	2,78	7,51	1,23	72,64	8,01
Varyans Analizi	Sd	F	p	F	p	F	p	F	p	F	p
Gruplararası	2	1,298	0,27	3,940	0,02*	0,478	0,62	6,505	0,00**	2,222	0,11
Gruplariçi	527										
Toplam	529										

* $p < 0,05$

** $p < 0,01$

Tablo 24 incelendiğinde, annelerin mesleklerine göre babaların algıladıkları eş destek düzeylerinin; maddi yardım ve bilgi desteği (MYB $F_{(2-529)}=3,94$, $p < 0,05$) ile sosyal ilgi desteği (SİD $F_{(2-529)}=6,51$, $p < 0,01$) boyutlarına ilişkin puan ortalamalarında istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar oluşturduğu saptanmıştır. Bonferroni testi sonuçlarına göre, maddi yardım ve bilgi desteği boyutunda, eşleri ev hanımı olan babaların algıladıkları eş destek düzeylerinin eşleri kamu çalışanı olan babalara göre; sosyal ilgi desteği boyutunda ise, eşleri ev hanımı olan babaların algıladıkları eş destek düzeylerinin eşleri serbest meslek – özel sektör ve kamu çalışanı olan babalara göre anlamlı bir farklılık yarattığı saptanmıştır. Puan ortalamaları incelendiğinde, eşleri kamu çalışanı olan babaların eş destek puanlarının duygusal destek (DD $X=24,79$), maddi yardım ve bilgi desteği (MYB $X=20,12$), takdir etme desteği (TED $X=21,55$) ve ölçeğin genelinde ($X=74,29$) diğer gruplara göre yüksek olduğu görülürken; sosyal ilgi desteği (SİD $X=7,85$) boyutunda eşleri serbest meslek-özel sektör grubunda çalışan babaların aldıkları puanın daha yüksek düzeyde olduğu dikkat çekmektedir.

Araştırma bulgusu, annelerin mesleklerine göre babaların eş destek düzeylerinin maddi yardım ve bilgi desteği ile sosyal ilgi desteği boyutunda anlamlı farklılıklar oluşturduğunu göstermektedir. Eşleri kamu çalışanı olan babaların maddi yardım ve bilgi desteği düzeylerinin eşleri ev hanımı olan babalara nazaran daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu noktada eşleri çalışmayan ailelerde ailenin geçiminden sorumlu olan ebeveynin baba olması, ev işleriyle ilgili rollerin ise daha çok annenin sorumluluğunda bulunması babanın eşinden maddi yardım desteğini algılamasını önleyici etmen olarak göze çarpmaktadır. Sosyal ilgi desteği boyutunda ise; kamu çalışanı ve özel sektör-emekli meslek grubundaki eşe sahip babaların algıladığı desteğin, eşleri ev hanımı olan babalardan yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulgu eşleri çalışan babaların eşlerinden aldıkları desteği önemsediklerini ve eşlerin de bu gerekliliğin farkında olarak yaklaşımda buldukları sonucunu düşündürmektedir. Annenin öğrenim durumu ve eş desteği arasındaki ilişkide olduğu gibi, öğrenim düzeyi yükselen annenin iş olanakları ve imkanları da genişlemekte, iş yaşamı içerisine girmesiyle ise duygu, düşünce ve bakış açıları genişlemektedir. Bu bulgu, annenin öğrenim durumunda olduğu gibi mesleki durumunun da eşine sağladığı desteği belirleyici güçlü değişkenlerden olduğu sonucunu desteklemektedir. Wood ve Repetti (2004:239), anne ve babanın her ikisinin de çalıştığı ailelerdeki ebeveynlerin, iş yaşamında gerçekleştirmek durumunda oldukları sorumluluklarının yanı sıra, çocuğun bakımı ve ev işlerinin, paylaşılması gereken bir sorumluluk olarak ortaya çıktığını ifade etmişlerdir. Bu nedenle bu ailelerdeki eşlerin, tek ebeveynin çalıştığı ailelere nazaran ev içerisindeki dengeleri düzenlemek ve birbirlerine destek olmak ihtiyaçları daha da ön plana çıkmaktadır.

Tablo 25. Babanın Mesleğine Göre Babaların Algıladıkları Eş Desteği ve Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Baba meslek	Babaların Algıladıkları Eş Destek Puanları										
	DD		MYB		TED		SİD		Genel		
	N	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS
Serbest meslek	242	24,33	3,20	19,55	1,84	21,28	2,76	7,484	1,23	72,64	8,03
Kamu	189	24,12	3,17	19,58	1,87	21,32	2,89	7,482	1,25	72,50	8,14
Özel sektör ve emekli	99	24,23	3,26	19,59	1,89	20,99	2,72	7,55	1,26	72,35	8,13
Toplam	530	24,23	3,19	19,57	1,85	21,24	2,80	7,49	1,24	72,54	8,07
Varyans Analizi	Sd	F	p	F	p	F	p	F	p	F	p
Gruplararası	2	0,229	0,80	0,022	0,98	0,504	0,60	0,103	0,90	0,047	0,95
Gruplarıçi	527										
Toplam	529										

Tablo 25 incelendiğinde, serbest meslek grubundaki babaların algıladıkları eş destek puan ortalamalarının duygusal destek (DD $X=24,33$) ve genel ölçek ($X=72,64$) boyutunda; özel sektör ve emekli meslek grubundaki babaların puan ortalamalarının maddi yardım ve bilgi (MYB $X=19,59$) ile sosyal ilgi desteği (SİD $X=7,55$) boyutunda; kamu meslek grubundaki babaların ise takdir etme desteği (TED $X=21,32$) boyutundaki ortalama puanlarının diğer meslek grubundaki babalara göre yüksek olduğu görülmektedir. Ancak yapılan varyans analizi sonuçları, boyutların hiçbirinde, babaların mesleklerine göre algıladıkları eş destek düzeylerinin istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmadığını göstermektedir ($p>0,05$).

Araştırma bulgusuna göre babaların algıladıkları eş destek düzeyleri mesleklerine bağlı olarak farklılaşmamaktadır. Bu bulgu, babaların hangi meslek grubuna mensup olursa olsun eşlerinden benzer düzeyde destek algıladıkları sonucunu açığa çıkarmaktadır. Bu noktada babanın algıladığı eş desteğinin temel

belirleyicilerinden birinin, kendi mesleğinden çok eşinin mesleği olduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Hangi meslek grubu olursa olsun zamanının büyük bir kısmını yoğun bir tempo ve stres altında geçiren babaların, ev dışında harcadığı bu zaman dışında ev içerisinde eşi ve çocuğuyla birlikte zaman geçirmeye ihtiyacı vardır. Ev içi rollerin paylaşıldığı ailelerde ise birlikte geçirilen zamanın kalitesinden söz edebilmek mümkündür. Eşine duygusal ve maddi anlamda destek veren, girişimlerini takdir eden ve sosyal açıdan rahatlamasını sağlayan anneler ise uyumlu ve doyum sağlayıcı bir evlilik ilişkisini sağlamakla birlikte, bu olumlu etkinin çocuklarına da yansımaya fırsat vereceklerdir.

Tablo 26. Çocuğun Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Süresine Göre Babaların Algıladıkları Eş Desteği ve Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

O.Ö Devam Süresi	Babaların Algıladıkları Eş Destek Puanları										
	DD		MYB		TED		SİD		Genel		
	N	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS
Yeni başladı	414	24,36	3,04	19,59	1,82	21,34	2,66	7,51	1,22	72,80	7,69
Bir yıl	48	24,06	3,47	19,58	1,80	21,23	2,87	7,60	1,23	72,48	8,57
İki yıl ve üstü	65	23,66	3,68	19,45	2,12	20,74	3,50	7,40	1,37	71,25	9,71
Toplam	527	24,25	3,17	19,58	1,85	21,25	2,79	7,50	1,24	72,58	8,05
Varyans Analizi	Sd	F	p	F	p	F	p	F	p	F	p
Gruplararası	2	1,478	0,23	0,179	0,84	1,287	0,28	0,385	0,68	1,055	0,35
Gruplariçi	524										
Toplam	526										

Tablo 26 incelendiğinde, çocuğu bir yıldır okul öncesi eğitim kurumuna devam eden babaların sosyal ilgi (SİD X=7,60) boyutundaki puan ortalamalarının; çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna yeni başlayan babaların ise duygusal destek (DD X=24,36),

maddi yardım ve bilgi desteği (MYB $X=19,59$), takdir etme desteği (TED $X=21,34$) ile genel ($X=72,80$) ölçek boyutundaki ortalama puanlarının daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Ancak yapılan varyans analizi sonuçları boyutların hiçbirinde, gruplar arasında gözlenen bu farklılıkların istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde olmadığını göstermektedir ($p>0,05$).

Oktay (1999:150-186)'a göre günümüz şartlarında okul öncesi dönem çocuğunun ihtiyaçlarını karşılayabilmek yalnız başına ailenin başarabileceği bir durum olmaktan çıkmıştır. Evde ailenin çocuğa sağlayamadığı eğitim imkanlarından çocuğun yararlanmasını sağlamak için ebeveynler dışında eğitimcilere de önemli sorumluluklar düşmektedir. Bu nedenle okul öncesi eğitim kurumları ailelere bilinçli eğitim desteğini sağlayıp, yol gösteren, çocuğun sorumluluklarını paylaşan profesyonel kurumlar olarak önem taşımaktadır. Araştırma bulgusuna göre, babaların algıladıkları eş destek düzeylerinde çocuğun okul öncesi eğitim kurumuna devam etme süresi belirleyici bir farklılık oluşturmamıştır. Diğer bir deyişle çocuk kaç senedir okul öncesi eğitim kurumuna devam ederse etsin babaların eşlerinden destek algılamaya ihtiyaçları vardır. Çocuğun aileye katılımıyla başlayan babalık rolü, çocuk okul öncesi eğitim kurumuna kaç senedir devam ederse etsin, çocuğun bakım ve eğitiminde babanın sorumluluğunu gerektirmektedir. Nitekim kurumda verilen eğitimin evde de kalıcılığının sağlanması için eşlerin, çocuğun sorumluluğunu dengeli bir şekilde yerine getirebilmeleri önem taşımaktadır. Bu noktada ise, eşlerin birbirlerinden destek algılamalarının önemi ortaya çıkmaktadır.

Tablo 27. Evli Bulunulan Süreye Göre Babaların Algıladıkları Eş Desteği ve Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Evlilik süresi	Babaların Algıladıkları Eş Destek Puanları										
	DD		MYB		TED		SİD		Genel		
	N	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS
10 yıl ve altı	305	24,26	3,19	19,49	1,85	21,134	2,83	7,43	1,30	72,31	8,13
11-15 yıl	151	24,55	2,91	19,81	1,76	21,54	2,74	7,63	1,08	73,54	7,53
16 yıl ve üstü	77	23,58	3,62	19,44	2,00	21,130	2,72	7,52	1,26	71,68	8,68
Toplam	533	24,25	3,19	19,57	1,85	21,25	2,79	7,50	1,24	72,57	8,06
Varyans Analizi	Sd	F	p	F	p	F	p	F	p	F	p
Gruplararası	2	2,356	0,10	1,801	0,17	1,166	0,31	1,370	0,26	1,721	0,18
Gruplarıçi	530										
Toplam	532										

Tablo 27 incelendiğinde, 11-15 yıl süreyle evli bulunan babaların eş destek puan ortalamalarının duygusal destek (DD X=24,55), maddi yardım ve bilgi desteği (MYB X=19,81), takdir etme desteği (TED X=21,54), sosyal ilgi (SİD X=7,63) ve genel (X=73,54) ölçek boyutunda diğer gruptaki babalara göre yüksek olduğu görülmektedir. Ancak yapılan varyans analizi sonuçları boyutların hiçbirinde, evli bulunulan süreye göre babaların algıladıkları eş destek düzeylerinin istatistiksel açıdan anlamlı olmadığını göstermektedir ($p>0,05$).

Araştırma bulgusuna göre, evliliğin süresi ne kadar olursa olsun babaların algıladıkları eş destek düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bu durum babaların evliliğin ilk yıllarından ilerleyen yıllarına değin, eşlerinden benzer düzeyde destek algılamaya ihtiyaçları olduğu sonucunu düşündürmektedir. Evlilik ilişkisi içerisinde özellikle ilk yıllarda eşlerin birbirleriyle kurdukları yakın ve duygusal ilişkiler ile başlayan süreçten sonra ilerleyen yıllarda sorumlulukların artması, çocuk yetiştirme

Tablo 28 incelendiğinde, 3 ve daha fazla çocuğa sahip babaların algıladıkları eş destek puan ortalamalarının duygusal destek (DD $X=24,64$), maddi yardım ve bilgi desteği (MYB $X=19,65$), takdir etme desteği (TED $X=21,51$), sosyal ilgi boyutu (SİD $X=7,58$) ile genel ($X=73,38$) puanlarının diğer gruptaki babalara göre yüksek olduğu görülmektedir. Ancak yapılan varyans analizi sonuçları boyutların hiçbirinde, sahip olunan çocuk sayısına göre babaların algıladıkları eş destek düzeylerinin istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmadığını göstermektedir ($p>0,05$).

Araştırma bulgusu, sahip olunan çocuk sayısına göre babaların algıladıkları eş destek düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığını göstermektedir. Bu durum ailenin kaç çocuğu olursa olsun babanın eşinden destek algılamaya ihtiyacı olduğunu göstermektedir. Sosyal ve bireysel gerekçelere bağlı olarak çocuk sahibi olmaya karar veren eşlerin, aile yapıları da çocukla birlikte değişmektedir. Çocuğun evlilik yaşamına getirdiği doyum ve mutlulukla birlikte, eşlere yüklediği sorumluluk da artmaktadır (Gazioğlu İşmen, 2011:10-11). Dolayısı ile tek çocuklu ailelere nazaran 3 veya daha fazla çocuğa sahip olan ailelerde bu sorumluluk daha da üst noktalara ulaşmaktadır. Bu noktada babaların hem duysusal ve sosyal açıdan, hem de maddi yardım ve bilgi açısından eşlerinden daha fazla destek ihtiyacı içerisine girmesi olasıdır. Nitekim 3 ve daha fazla çocuğu olan babaların eş destek puan ortalamalarının, daha az sayıda çocuğu olan babalara göre yüksek olması bu düşüncüyü destekler niteliktedir.

4.3 Çocukların Sosyal Becerilerine İlişkin Bulgular ve Yorum

Çocukların sosyal beceri ve alt boyutlarının; çocuğun yaşı ve cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığı bağımsız örneklem için t testi; anne ve baba yaşı, anne ve baba öğrenim düzeyi, anne ve baba mesleği ve çocuğun okul öncesi kurumuna devam etme süresine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Tek Yönlü ANOVA ile incelenmiştir. Analize ait bulgulara Tablo 29 ve 37 arasında yer verilmiştir.

Tablo 29. Çocukların Yaşlarına Göre Sosyal Beceri Ölçeği ve Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Bağımsız t Testi Sonuçları

Çocuğun yaşı	Sosyal Beceri Puanları									
	Sİ		SBK		SE		Genel			
	N	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS	
48-60 ay	166	40,36	5,35	26,34	5,60	13,14	3,23	79,84	12,49	
61 ay ve üzeri	344	40,77	4,91	27,22	5,18	13,80	3,01	81,79	11,37	
T testi sonuçları		t	p	t	p	t	p	t	p	
		0,86	0,39	1,76	0,08	2,25	0,03*	1,76	0,08	

* $p < 0,05$

Tablo 29 incelendiğinde, çocukların yaşlarına göre sosyal beceri düzeylerinin sosyal etkileşim boyutunda istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturduğu saptanmıştır (SE $t_{(508)}=2,25$, $p < 0,05$). Puan ortalamaları incelendiğinde; 61 ay ve üzeri ($X=13,80$) çocukların ortalama puanlarının, 48-60 ay ($X=13,14$) arasındaki çocuklardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir. 61 ay ve üzeri çocukların sosyal işbirliği, sosyal bağımsızlık ve kabul ile genel ölçek puan ortalamaları da, 48-60 ay arasındaki çocuklara göre yüksek olmasına rağmen, gruplar arası gözlenen bu farklılığın istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı saptanmıştır ($p > 0,05$).

Araştırma bulgusuna göre, 61 ay ve üzeri çocukların sosyal etkileşim düzeylerinin, 48-60 ay arasındaki çocuklara göre anlamlı derecede yüksek olduğu saptanmıştır. Bu bulgu çocuğun yaşının büyümesine bağlı olarak, çevresiyle ve

akranlarıyla iletişiminin arttığı, ortak aktiviteler ve etkinliklere katılma ile gruba uyum sağlama davranışlarının da yükseldiği sonucunu düşündürmektedir. Nitekim okul öncesi çocuğunun gelişim dönemleri de göz önünde bulundurulduğunda, 61 ay ve üzerinde ilerleyen bilişsel ve dil gelişimine paralel olarak çocuğun kendi duygularını ifade etme ve başkalarının duygularını anlayabilme becerileri de gelişmektedir. Bu ise çocuğun daha sosyal davranışlar sergilemesini sağlamaktadır.

Şahin ve Baç Karaaslan (2006) araştırmalarında; 5-6 yaş grubu çocukların en yüksek oranda, farklı duygu durumlarını anlama ve anlatma becerilerinde başarılı olduklarını belirtirken; Kapıkıran, İvrendi ve Adak (2005), 4 yaşındaki çocukların sosyal beceri açısından 5 yaşındakilerden ve 6 yaşındakilerden daha düşük sosyal beceriye sahip olduklarını belirtmiştir. Sarı (2007) da, yaşın büyümesiyle beraber, çocukların daha sosyal davranışlar sergilediklerini belirtmiştir.

Tablo 30. Çocukların Cinsiyetlerine Göre Sosyal Beceri Ölçeği ve Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Bağımsız t Testi Sonuçları

Çocuğun Cinsiyeti	Sosyal Beceri Puanları										
	Sİ		SBK		SE		Genel				
	N	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS		
Kız	261	41,71	4,17	27,25	5,18	14,00	2,89	82,95	10,70		
Erkek	270	39,59	5,69	26,58	5,58	13,10	3,29	79,27	12,82		
T testi sonuçları		t	p	t	p	t	p	t	p		
		4,88	0,00**	1,42	0,16	3,35	0,00**	3,58	0,00**		

** p<0,01

Tablo 30 incelendiğinde, çocukların cinsiyetlerinin; sosyal beceri boyutlarından sosyal işbirliği (Sİ t=4,88 , p<0,01), sosyal etkileşim (SE t=3,35 , p<0,01) ve genel (t=3,58 , p<0,01) puanlarda istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturduğu saptanmıştır. Puan ortalamaları incelendiğinde; sosyal işbirliği (Sİ X=41,71), sosyal etkileşim (SE X=14,00) ve genel (X=82,95) puanlarında; kız çocuklarının puan ortalamalarının erkek çocuklarından yüksek olduğu belirlenmiştir. Sosyal

bağımsızlık ve sosyal kabul boyutunda ise kız çocuklarının ortalama puanlarının erkek çocuklarından yüksek olmasına rağmen gruplar arası gözlenen bu farklılığın anlamlı olmadığı saptanmıştır ($p>0,05$).

Araştırmada, kız çocukların sosyal işbirliği, sosyal etkileşim ve genel puan ortalamalarının erkeklerinkinden anlamlı derecede farklılaştığı görülmektedir. Bu durum, ailelerin çocuk yetiştirme tutumları da göz önünde bulundurulduğunda, kız çocuklarının çevreleriyle işbirliği, iletişim ve etkileşim açısından erkek çocukların yetiştirilmesine nazaran daha duyarlı yetiştirildiklerini düşündürmektedir. Kültürel ve cinsiyet rol etmenlerinin de etkisiyle erkek çocuğuna atfedilen özellikler ise farklılaşmaktadır. Yapılan benzer araştırma sonuçları incelediğinde çok az sayıda çalışmada cinsiyet değişkeninin sosyal beceriyi yordayıcı bir değişken olmadığı sonucu görülürken çoğu çalışmada kız çocuklar lehine anlamlı farklılıklara ulaşılmıştır (Seven, 2006; Kapıkıran, İvrendi ve Adak, 2005).

Elibol Gültekin (2008), 5 yaş kız çocuklarının erkek çocuklara göre işbirliği, kendini ifade/atılmanlık, özdenetim ve toplam sosyal beceri puanlarının daha yüksek olduğunu belirtirken; Gülay (2004) korunmaya muhtaç ve ailesi yanında yaşayan 6 yaş çocuklarının sosyal becerilerini incelediği çalışmasında, sosyal becerilerle cinsiyet arasında farklılık bulmamıştır. Ailesi ile yaşayan çocuklarda ise 9 beceride (konuşmayı başlatma ve sürdürme, dinleme, soru sorma, teşekkür etme, amacına uygun olarak bir işe yoğunlaşma, bağımsız çalışma, küçük gruplarda (2-5 çocuk) çalışma, ikna etme, uzlaşma) cinsiyet farklılığı kız çocuklar lehine tespit edilmiştir. Farklılığın tespit edildiği becerilerin tamamında kız çocukları erkek çocuklarına göre bu becerileri daha sıklıkla kullanmaktadır. Bülbül (2008) ise, 4 yaş çocuklarının sosyal becerilerinde, kız çocukların erkek çocuklara göre işbirliği, kendini ifade etme/atılmanlık, özdenetim ve sosyal becerilerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Özbey (2009), sosyal işbirliği ve sosyal etkileşim alt boyutunda kız çocukların puan ortalamalarının erkek çocuklarından anlamlı derecede daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Şen (2009), olumlu sosyal davranışlarda; Ramazan ve Ünsal (2012) ile Kandır ve Orçan (2011) ise, sosyal uyum ve becerilerde kız çocukların erkek çocuklardan daha iyi düzeyde olduklarını belirtmişlerdir.

Tablo 31. Annenin Yaşına Göre Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği ve Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Anne yaş	Sosyal Beceri Puanları									
	Sİ		SBK		SE		Genel			
	N	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS	
25 yaş altı	44	40,30	5,25	24,77	6,35	12,59	3,77	77,66	13,46	
26-30 yaş	155	40,44	5,18	27,122	5,15	13,48	3,06	81,04	11,82	
31-35 yaş	170	40,58	5,04	27,123	5,12	13,694	3,08	81,40	11,51	
36-40 yaş	104	41,44	4,84	27,04	5,64	13,692	3,08	82,17	12,09	
41 yaş ve üzeri	42	39,31	5,54	26,48	5,84	13,10	3,19	78,88	13,05	
Toplam	515	40,58	5,11	26,85	5,43	13,49	3,15	80,92	12,04	
Varyans Analizi Sonuçları	Sd	F	p	F	p	F	p	F	p	
Gruplararası	4	1,456	0,21	1,912	0,11	1,348	0,25	1,466	0,21	
Gruplarıçi	510									
Toplam	514									

Tablo 31 incelendiğinde, 36-40 yaşında anneye sahip çocukların sosyal işbirliği (Sİ $X=41,44$) ve genel ölçek ($X=82,17$) puan ortalamalarının; 31-35 yaş aralığında anneye sahip çocukların ise sosyal bağımsızlık ve kabul (SBK $X=27,12$) ile sosyal etkileşim (SE $X=13,69$) puan ortalamalarının diğer gruptaki çocukların puan ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Ancak yapılan varyans analizi sonuçları boyutların hiçbirinde, gruplar arasında gözlenen bu farklılığın istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde olmadığını göstermektedir ($p>0,05$).

Araştırma bulgusuna göre, annenin yaşının çocukların sosyal becerileri üzerinde belirleyici bir değişken olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Sarı (2007), çocukların sosyal uyumlarında annenin yaşının belirleyici bir değişken olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Benzer şekilde Bilek (2011), çocuğun ev ve okul ortamındaki sosyal becerilerinin annelerinin yaşlarına göre farklılık göstermediğini belirtmiştir.

Bu durum yaştan ziyade, edinilen bilgi ve tecrübenin annenin tutum, davranış ve becerilerine de yansiyarak çocuğuna doğru rol model olduğu sonucunu düşündürmektedir. Yağmurlu, Sanson ve Köymen (2005) ise, yaş gibi demografik değişkenlerin olumlu sosyal davranışı anlamlı olarak yordamadığı sonucuna ulaşmakla birlikte, annelerin itaat bekleme ve cezalandırma davranışlarının olumlu sosyal davranışı yordadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Tablo 32. Babanın Yaşına Göre Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği ve Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Baba Yaş	Sosyal Beceri Puanları									
	Sİ		SBK		SE		Genel			
	N	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS	
30 yaş ve altı	78	40,59	4,71	26,99	5,04	13,55	2,96	81,13	10,73	
31-35 yaş	172	40,49	5,15	26,42	5,51	13,07	3,41	79,98	12,57	
36-40 yaş	173	40,84	5,30	27,27	5,41	13,92	2,98	82,02	11,91	
41 yaş ve üzeri	110	40,52	5,06	27,06	5,42	13,69	2,94	81,27	11,88	
Toplam	533	40,62	5,11	26,91	5,39	13,54	3,13	81,08	11,96	
Varyans Analizi Sonuçları	Sd	F	p	F	p	F	p	F	p	
Gruplararası	3	0,158	0,92	0,751	0,52	2,248	0,08	0,851	0,47	
Gruplarıçi	529									
Toplam	532									

Tablo 32 incelendiğinde, 36-40 yaş aralığında babaya sahip çocukların sosyal işbirliği (Sİ X=40,84), sosyal bağımsızlık ve sosyal kabul (SBK X=27,27), sosyal etkileşim boyutları (SE X=13,92) ile genel (X=82,02) puan ortalamalarının diğer

gruptaki çocuklara göre yüksek olduğu saptanmıştır. Ancak yapılan varyans analizi sonuçları boyutların hiçbirinde, gruplar arasında gözlenen bu farklılıkların istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde olmadığını göstermektedir ($p>0,05$).

Araştırma bulgusu, babanın yaşının çocukların sosyal beceri düzeyleri üzerinde belirleyici farklılık oluşturmadığını göstermektedir. Çocukların sosyal becerilerini demografik değişkenler açısından inceleyen araştırmaların çoğunda baba yaşı değişkeni açısından benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmüştür. Sarı (2007) araştırmasında, babanın yaşına göre anlamlı bir farklılık bulmamakla birlikte, baba yaşı 36-40 yaş grubunda olan çocuklarının, 30 ve altı yaş ve 31-35 yaş arasında olanlara göre sosyal uyumlarının daha yüksek olduğunu ifade etmiştir. Tunçeli (2012), Bilek (2011) ve N.Günindi (2008) ise, çocukların sosyal uyum ve becerilerinde babanın yaşının anlamlı bir farklılık oluşturmadığını belirtmişlerdir.

Araştırma bulgusunda, baba yaşına göre anlamlı farklılık olmamakla birlikte 36-40 yaş aralığındaki babalara sahip çocukların tüm alt boyutlar ile sosyal beceri ölçeğinin genelinde en yüksek puan ortalamalarına sahip oldukları dikkati çekmektedir. Bu noktada araştırma kapsamında incelenen babaların babalık rolü algısının yaşın artmasına paralel olarak yükselmesi ile 36-40 yaş aralığındaki babaların çocuklarının sosyal becerileri üzerindeki etkisi iki bulgunun birbirini destekler nitelikte olduğunu göstermektedir.

Tablo 33. Annenin Öğrenim Durumuna Göre Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği ve Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Anne öğrenim	Sosyal Beceri Puanları									
	Sİ			SBK		SE		Genel		
	N	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS	
İlkokul ve altı	120	40,15	5,09	26,42	5,46	13,31	3,14	79,88	11,97	
Ortaokul	75	40,45	5,37	26,40	5,83	13,35	3,40	80,20	13,20	
Lise	210	40,26	5,37	26,86	5,19	13,35	3,12	80,46	11,91	
Önlisans ve üstü	111	41,78	4,25	27,67	5,53	14,05	3,03	83,50	11,32	
Toplam	516	40,59	5,11	26,86	5,43	13,49	3,15	80,94	12,04	
Varyans Analizi Sonuçları	Sd	F	p	F	p	F	p	F	p	
Gruplararası	3	2,656	0,048*	1,266	0,29	1,517	0,21	2,212	0,09	
Gruplarıçi	512									
Toplam	515									

* $p < 0,05$

Tablo 33 incelendiğinde, çocukların sosyal beceri düzeylerinden sosyal işbirliği boyutunun çocukların annelerinin öğrenim düzeyine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturduğu saptanmıştır (Sİ $F_{(3-515)}=2,66$, $p < 0,05$). Ancak elde edilen p değeri kritik değer olan 0,05 değerine oldukça yakındır. Puan ortalamaları incelendiğinde ise önlisans ve üstü öğrenim düzeyindeki annelere sahip çocukların sosyal işbirliği (SİB $X=41,78$), sosyal bağımsızlık ve kabul (SBK $X=27,67$), sosyal etkileşim (SE $X=14,05$) boyutları ile genel ($X=83,50$) puan ortalamalarının diğer gruptaki çocuklara göre yüksek olduğu saptanmıştır.

Araştırmada ortalamalar incelendiğinde; ölçeğin tüm alt boyutları ile genelinde önlisans ve üstü öğrenim düzeyindeki annelere sahip olan çocukların puan ortalamalarının, diğer gruplara oranla yüksek olduğu dikkati çekmektedir. Bu noktada annelerin eğitim seviyesinin yükselmesinin çocukların sosyal beceri düzeylerine olumlu

etkisi olduğu, çocuklarının gelişimi ve eğitimi konusunda daha bilinçli hale gelerek çocukların beceri gelişimlerini destekledikleri sonucu ortaya çıkmaktadır. Nitekim benzer araştırma sonuçları incelendiğinde, anne öğrenim düzeyinin belirleyici olduğu çalışmalar mevcuttur.

Elibol Gültekin (2008), toplam sosyal beceri puanı açısından anneleri üniversite mezunu olan çocuklarla olmayanlar arasında anlamlı bir farklılık bulmazken; çocukların işbirliği ve kendini ifade/atılganlık puanlarının annesi üniversite mezunu olanlarda üniversite mezunu olmayanlara göre daha yüksek çıktığı sonucuna ulaşmıştır. Sarı (2007) araştırmasında, annelerin eğitim seviyesi arttıkça çocukların sosyal uyumlarının arttığını, düştükçe ise sınırlı sosyal uyum görüldüğünü ifade etmiştir. Atılgan (2001), Özabacı (2006), N.Günindi (2008) ve Tunçeli (2012) de benzer şekilde annenin eğitim durumunun çocukların sosyal becerileri üzerinde belirleyici bir değişken olduğunu belirtmişlerdir.

Güngören (2011) araştırmasında farklı olarak, annenin eğitim düzeyi açısından çocukların sosyal uyum ve becerilerinin farklılaşmadığını ifade etmiştir. Seven (2006) ise çalışmasında, anne öğrenim durumunun çocukların sosyal beceri düzeylerini etkilemediği sonucuna ulaşmakla birlikte, araştırma bulgusuna paralel olarak farkın anlamlılığa yakın çıktığı sonucuna ulaşmıştır. Bu bulgu araştırma sonucunu desteklemekle birlikte, anne ve babanın çocukla geçirdiği süre göz önünde bulundurulduğunda, babanın öğrenim seviyesine nazaran annenin öğrenim seviyesinin çocuğun sosyal becerisinde daha etkili olduğu sonucunu düşündürmektedir.

Tablo 34. Babanın Öğrenim Durumuna Göre Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği ve Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Baba Öğrenim	Sosyal Beceri Puanları									
	Sİ		SBK		SE		Genel			
	N	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS	
İlkokul ve altı	64	40,94	4,85	27,11	5,43	13,00	3,74	81,05	12,45	
Ortaokul	92	40,67	5,16	26,71	5,36	13,57	2,94	80,95	11,92	
Lise	191	40,23	5,23	26,54	5,28	13,42	3,11	80,20	11,74	
Önlisans ve üstü	186	40,89	5,04	27,32	5,51	13,84	3,00	82,06	12,05	
Toplam	533	40,62	5,11	26,91	5,39	13,54	3,13	81,08	11,96	
Varyans Analizi Sonuçları	Sd	F	p	F	p	F	p	F	p	
Gruplararası	3	0,632	0,60	0,728	0,57	1,315	0,27	0,765	0,51	
Gruplarıçi	529									
Toplam	532									

Tablo 34 incelendiğinde, ilkokul ve altı öğrenim düzeyindeki babaya sahip çocukların sosyal işbirliği (Sİ $X=40,94$); önlisans ve üstü öğrenim düzeyindeki babaya sahip çocukların ise sosyal bağımsızlık ve sosyal kabul (SBK $X=27,32$), sosyal etkileşim boyutları (SE $X=13,84$) ile genel ($X=82,06$) ölçek puan ortalamalarının diğer gruptaki çocuklara göre yüksek olduğu saptanmıştır. Ancak yapılan varyans analizi sonuçları boyutların hiçbirinde, gruplar arasında gözlenen bu farklılıkların istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde olmadığını göstermektedir ($p>0,05$).

Araştırma bulgusu, babaların öğrenim düzeyine göre çocukların sosyal beceri düzeylerinin farklılaşmadığını göstermekle birlikte, önlisans ve üstü öğrenim düzeyindeki babaların sosyal işbirliği dışındaki tüm alt boyutlar ile genel puanlarının diğer gruplara göre yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Bu durum eğitim seviyesinin yükselmesinin çocuğun beceri gelişimine olumlu etkisi olduğunu düşündürmektedir.

Araştırma bulgusunda dikkati çeken nokta, ilkokul ve altı öğrenim düzeyine sahip babaların çocuklarının sosyal işbirliği boyutundaki puan ortalamaları yüksekliğidir. Yetişkinler ve akranları ile grup içerisinde birlikte çalışma, paylaşmada bulunma gibi becerileri içeren sosyal işbirliği boyutunda bu puan yüksekliği babanın eğitim faktörünün dışında çevresel faktörler ile anne faktörünün de çocuğun sosyal işbirliği üzerindeki etkisini düşündürmektedir.

Seven (2006), baba öğrenim durumu ile çocukların sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulmamakla birlikte, çocukların sosyal beceri puanlarında babaların düşük öğrenim düzeyinden yüksek öğrenim düzeyine doğru az da olsa bir artış görüldüğünü ifade etmiştir. Güngören (2011) de araştırmasında, çocukların sosyal uyum ve becerilerinin babanın eğitimi açısından farklılaşmadığını belirtmiştir. Elibol Gültekin (2008) ise, baba öğrenim durumuna bakıldığında; çocukların işbirliği ve kendini ifade/atılma, özdenetim, toplam sosyal beceri puanı ve içsel davranışlar puanlarında, babası üniversite mezunu olanlarla üniversite mezunu olmayanlar arasında anlamlı bir farklılık bulmazken; N.Günindi (2008), babaların öğrenim düzeyinin yüksek olmasının çocuklarının sosyal uyum ve becerilerini olumlu yönde etkilediğini belirtmiştir.

Tablo 35. Annenin Mesleğine Göre Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği ve Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Anne Meslek	Sosyal Beceri Puanları									
	Sİ			SBK		SE		Genel		
	N	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS	
Ev hanımı	398	40,43	5,16	26,74	5,37	13,47	3,12	80,64	11,96	
Serbest meslek- Özel sektör	55	39,51	6,08	26,38	6,04	13,33	3,51	79,22	14,07	
Kamu çalışanı	77	42,26	3,58	28,03	4,96	14,00	2,88	84,29	9,71	
Toplam	530	40,60	5,11	26,89	5,39	13,53	3,13	81,02	11,97	
Varyans Analizi Sonuçları	Sd	F	p	F	p	F	p	F	p	
Gruplararası	2	5,611	0,00**	2,117	0,12	1,064	0,35	3,730	0,03*	
Gruplarıçi	527									
Toplam	529									

* $p < 0,05$

** $p < 0,01$

Tablo 35 incelendiğinde, annelerin mesleklerine göre çocukların sosyal beceri düzeylerinden sosyal işbirliği (Sİ $F_{(2-529)}=5,61$, $p < 0,01$) boyutu ile genel ($F_{(2-529)}=3,73$, $p < 0,05$) puana ilişkin ortalamalarında, istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar olduğu saptanmıştır. Bonferroni testi sonuçlarına göre, anneleri ev hanımı ile serbest meslek – özel sektörde çalışan çocukların sosyal beceri düzeylerinden sosyal işbirliği puan ortalamaları ile genel puan ortalamalarının; anneleri kamu çalışanı olanlara göre daha düşük olduğu belirlenmiştir. Puan ortalamaları incelendiğinde; kamu çalışanı annelere sahip çocukların sosyal işbirliği (Sİ $X=42,26$), sosyal bağımsızlık ve kabul (SBK $X=28,03$), sosyal etkileşim boyutları (SE $X=14,00$) ile genel ($X=84,29$) puan ortalamalarının diğer gruptaki çocuklara göre yüksek olduğu saptanmıştır.

Araştırma bulgusu, annelerin mesleklerine göre; çocukların sosyal beceri düzeylerinin farklılaştığını göstermektedir. Anneleri ev hanımı ile serbest meslek-özel sektör grubunda olan çocukların sosyal beceri düzeylerinin, anneleri kamu çalışanı olan

gruptaki çocuklara göre düşük kaldığı saptanmıştır. Bu bulgu kamu çalışanı annelerin özellikle ev hanımı olan annelere göre, sosyal çevre olanaklarının da daha geniş olduğunu düşündürmekle birlikte, çocuk açısından önemli rol model oluşturduğunu da göstermektedir. Tunçeli (2012), çocukların sosyal beceri düzeylerinin annelerinin meslek durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiğini belirtmiştir. Ev hanımı annelerin çocuklarının Sosyal Beceri Formu'ndan elde ettikleri puanlar ile memur annelerin çocuklarının Sosyal Beceri Formu'ndan elde ettikleri puanlar arasında memur annelerin çocukları lehine anlamlı farklılık bulunduğu belirtilmektedir.

Tablo 36. Babanın Mesleğine Göre Çocukların Sosyal Beceri Ölçeği ve Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Baba Meslek	Sosyal Beceri Puanları									
	Sİ			SBK		SE		Genel		
	N	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS	
Serbest meslek	242	40,41	5,16	26,60	5,60	13,48	3,17	80,50	12,20	
Kamu	189	40,93	5,00	27,32	5,07	13,68	3,12	81,94	11,71	
Özel sektör ve emekli	99	40,54	5,21	26,77	5,50	13,35	3,08	80,66	11,91	
Toplam	530	40,62	5,11	26,89	5,40	13,53	3,13	81,04	11,97	
Varyans Analizi Sonuçları	Sd	F	p	F	p	F	p	F	p	
Gruplararası	2	0,561	0,57	0,975	0,38	0,408	0,67	0,827	0,44	
Gruplarıçi	527									
Toplam	529									

Tablo 36 incelendiğinde, babaları kamu meslek grubunda çalışan çocukların sosyal işbirliği (Sİ X=40,93), sosyal bağımsızlık ve kabul (SBK X=27,32), sosyal etkileşim (SE X=13,68) boyutları ile genel (X=81,94) puan ortalamalarının serbest meslek ile özel sektör-emekli grubundaki babaların çocuklarına göre yüksek olduğu saptanmıştır. Ancak yapılan varyans analizi sonuçları boyutların hiçbirinde, gruplar

arasında gözlenen bu farklılığın istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde olmadığını göstermektedir ($p>0,05$).

Araştırmada, babanın mesleği çocuğun sosyal beceri düzeyini farklılaştıran anlamlı bir değişken olmamakla birlikte, kamu meslek grubunda çalışan babaların çocukları lehine puan farklılıklarının olduğu saptanmıştır. Bu durum kamu meslek grubundaki babaların öğrenim düzeyi ile birlikte bilgi ve becerilerini geliştirdiklerini düşündürmektedir. Sarı (2007), sosyal uyum, sosyal uyumsuzluk ve sınırlı sosyal uyum boyutlarında babanın işçi, memur, profesyonel meslek sahibi ve serbest meslek sahibi olan çocuklar arasında anlamlı farklılık saptamamıştır. Özbey (2009) ise çalışmasında, çocukların baba meslegine göre Sosyal Beceri Ölçeği'nden aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığını saptamıştır.

Tablo 37. Çocuğun Okul Öncesi Kuruma Devam Etme Süresine Göre Sosyal Beceri Ölçeği ve Alt Boyutlarına İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Çocuğun Okul Öncesi Kuruma Devam Etme Süresi	Sosyal Beceri Puanları										
	Sİ		SBK		SE		Genel				
	N	X	SS	X	SS	X	SS	X	SS		
Yeni başladı	414	40,63	5,04	26,66	5,42	13,47	3,13	80,77	11,96		
Bir yıl	48	39,92	5,96	26,94	5,63	13,19	3,04	80,04	12,14		
İki yıl ve üstü	65	41,22	4,71	28,49	4,56	14,37	2,89	84,08	10,73		
Toplam	527	40,64	5,09	26,91	5,36	13,56	3,11	81,11	11,87		
Varyans Analizi Sonuçları	Sd	F	p	F	p	F	p	F	p		
Gruplararası	2	0,901	0,41	3,292	0,04*	2,731	0,07	2,412	0,09		
Gruplarıçi	524										
Toplam	526										

* $p<0,05$

Tablo 37 incelendiğinde, çocukların sosyal beceri düzeylerinden sosyal bağımsızlık ve kabul boyutunun çocukların okul öncesi eğitime devam etme sürelerine göre, istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturduğu saptanmıştır ($F_{(2-526)}=3,292$, $p<0,05$). Farkın kaynağını tespit etmek amacıyla yapılan Bonferroni testi sonuçlarına göre, okul öncesine yeni başlayan çocukların sosyal beceri boyutlarından sosyal bağımsızlık ve kabul boyutunun (SBK $X=26,66$), iki ve daha uzun süredir (SBK $X=28,49$) okul öncesi eğitim alan çocuklara göre daha düşük olduğu belirlenmiştir. Puan ortalamaları incelendiğinde ise, iki ve daha uzun süredir okul öncesi eğitim alan çocukların sosyal işbirliği (SİB $X=41,22$), sosyal bağımsızlık ve kabul (SBK $X=28,49$), sosyal etkileşim boyutları (SE $X=14,37$) ile genel ($X=84,08$) puan ortalamalarının yeni başlayan ve bir yıldır okul öncesi eğitim alan çocuklara göre yüksek olduğu saptanmıştır.

Araştırmada, okul öncesi eğitim kurumuna iki yıl ve daha uzun süredir devam eden çocukların sosyal beceri düzeylerinin, okul öncesi eğitim kurumuna yeni başlayan çocuklara göre yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır. Bu durum okul öncesi eğitim kurumlarının çocuğun sosyalizasyonundaki önemli işlevini ortaya çıkarmaktadır. Akranları ve öğretmenleri ile etkinliklere katılma, grup içerisinde çalışma, paylaşma, işbirliği, kurallara uyma, çevresiyle etkileşime girip başkalarının duygu ve düşüncelerini fark edebilme gibi sosyal becerilerin kazanımının sağlandığı ortam olması bakımından önem taşıyan okul öncesi eğitim kurumları, çocuğun ileri yaşlarındaki gelişimini desteklemesi bakımından da etkili unsurlardır. Nitekim okul öncesi eğitim kurumlarındaki öğretmen uygulamalarının ve sosyalleştirme davranışlarının, çocukların sosyal davranışlarını olumlu etkilediğine dair bulgular mevcuttur (Kienbaum, 2001; Schenck ve Grusec, 1987; Akt:Yağmurlu, Sanson ve Köymen, 2005). Benzer araştırma sonuçları incelendiğinde okul öncesi eğitim kurumuna devam etme süresinin, çocuğun sosyal becerileri üzerindeki önemli etkileri vurgulanmıştır.

Elibol Gültekin (2008), okul öncesi eğitim alma süresi değişkenine baktığında; işbirliği puanı, kendini ifade/atılmanlık puanı, toplam sosyal beceri puanı bir yıldan az okul öncesi eğitim alanlarda, bir-iki yıl eğitim alanlara göre daha düşükken; iki yıldan fazla okul öncesi eğitim alanlar bir yıldan az okul öncesi eğitim alanlara göre kendini ifade/atılmanlık ile toplam sosyal beceri puanı açısından daha yüksek puanlar aldıklarını saptamıştır. Y.Günindi (2011), bağımsız anaokullarına devam eden çocukların, sosyal

beceri anlamlı oranda yüksek olduğunu ifade ederken; N.Günindi (2008), çocukların okul öncesi eğitime devam etme süresi değişkeninin çocukların sosyal uyum ve becerilerini olumlu yönde etkilediğini tespit etmiştir. Okul öncesi eğitim kurumuna iki yıl ve daha fazla süre ile devam eden çocukların sosyal becerilerinin, okul öncesi eğitim kurumuna yeni başlayan çocuklara göre anlamlı derecede yüksek olduğunu belirtmiştir. Kapıkıran, İvrendi ve Adak (2005) ise çalışmasında, okul öncesi kurumuna ikinci kez devam eden çocukların ilk kez devam edenlerden daha çok sosyal becerilere sahip olduklarını ifade etmiştir. Uzman (2001), okula devam etme sürelerinin çocukların yardım etme ve paylaşma davranışları üzerinde etkili olduğunu saptamıştır. Gülay, Akman ve Kargı (2011), ilköğretim birinci sınıf öğrencileri arasında okul öncesi eğitim alma değişkenin; kendisini başkalarına tanıtmaya, başkalarını tanıtmaya, uzlaşma (öfke anında fiziksel tepkiden ziyade konuşarak uzlaşmaya çalışma), işbirliği, paylaşma ve grup içerisine katılma gibi becerilerin sıklığı üzerinde etkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Okul öncesi eğitim alan birinci sınıf öğrencileri almamış olanlara göre bu becerileri daha sık gerçekleştirmektedir. Atılğan (2001) çalışmasında, okul öncesi eğitim alan ve almayan öğrencilerin sosyal beceri özellikleri ve bireysel özellikleri arasında anlamlı bir fark olduğunu ortaya koymuştur. Pekdoğan (2011)'a göre ise, çocukların kişilerarası becerileri, öncesinde aldıkları okul öncesi eğitimle belirlenmektedir. Öncesinde kreş ve/veya anaokulu eğitimi alan altı yaş çocuklarının kişilerarası becerileri, öncesinde hiç okul öncesi eğitim almamış çocuklara göre daha iyidir. Öztürk (2008), okul öncesi eğitim alıp alamama değişkeni ile ilgili olarak; okulöncesi eğitim alan ilköğretim 1.ve 3.sınıf öğrencilerin temel sosyal beceriler ve bilişsel becerilerinin anlamlı düzeyde yüksek olduğunu belirtmiştir.

4.4 Babaların Algıladıkları Babalık Rollerini İle Eş Destekleri Arasındaki Korelasyon Bulguları ve Yorum

Babaların algıladıkları babalık rolleri ile eş destekleri (duygusal, maddi yardım ve bilgi, takdir etme, sosyal ilgi boyutu) arasındaki ilişkiler Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı ile incelenmiştir. Analize ait bulgulara Tablo 38’de yer verilmiştir.

Tablo 38. Babaların Algıladıkları Babalık Rollerini İle Eş Destek Boyutları Arasındaki Pearson Korelasyon Testi Sonuçları

Değişkenler	Duygusal	Maddi Yardım ve Bilgi	Takdir Etme	Sosyal İlgi	Toplam
r	0,267**	0,326**	0,271**	0,292**	0,319**
Babalık Rollerini	p	0,000	0,000	0,000	0,000
	N	533	533	533	533
	r²	0,071	0,106	0,073	0,085

**p<0,01

Tablo 38 incelendiğinde, babaların algıladıkları babalık rolleri ile eşlerinden gördükleri destek arasında anlamlı ilişkilerin olduğu görülmektedir. Babaların algıladıkları babalık rollerinin, babaların eşlerinden gördükleri duygusal destek boyutu arasındaki ilişki $r=0,267$ olarak belirlenmiştir. Bu katsayı, pozitif ve düşük bir ilişkiyi işaret etmektedir. Bu katsayı anlamlı olmakla birlikte, bu iki değişkenin açıkladığı ortak varyans miktarı %7,1’dir ($p<0,01$).

Babaların algıladıkları babalık rollerinin, babaların eşlerinden gördükleri maddi yardım ve bilgi destek boyutu ile arasındaki ilişki $r=0,326$ olarak belirlenmiştir. Bu katsayı, pozitif ve orta düzey bir ilişkiyi işaret etmektedir. Bu katsayı anlamlı olmakla birlikte, bu iki değişkenin açıkladığı ortak varyans miktarı %10,6’dır ($p<0,01$).

Babaların algıladıkları babalık rollerinin, babaların eşlerinden gördükleri takdir etme destek boyutu ile arasındaki ilişki $r=0,271$ olarak belirlenmiştir. Bu katsayı, pozitif ve düşük bir ilişkiyi işaret etmektedir. Bu katsayı anlamlı olmakla birlikte, bu iki değişkenin açıkladığı ortak varyans miktarı %7,3’dür ($p<0,01$).

Babaların algıladıkları babalık rollerinin, babaların eşlerinden gördükleri sosyal ilgi destek boyutu ile arasındaki ilişki $r=0,292$ olarak belirlenmiştir. Bu katsayı, pozitif ve düşük bir ilişkiyi işaret etmektedir. Bu katsayı anlamlı olmakla birlikte, bu iki değişkenin açıkladığı ortak varyans miktarı %8,5'dir ($p<0,01$).

Babaların algıladıkları babalık rollerinin, babaların eşlerinden algıladıkları toplam eş destek puanları ile arasındaki ilişki $r=0,319$ olarak belirlenmiştir. Bu katsayı, pozitif ve orta düzey bir ilişkiyi işaret etmektedir. Bu katsayı anlamlı olmakla birlikte, bu iki değişkenin açıkladığı ortak varyans miktarı %10,2'dir ($p<0,01$).

Araştırma bulgusuna göre babaların eşlerinden gördükleri genel eş destek düzeyi ile algıladıkları babalık rolü arasında pozitif ve orta düzeyde anlamlı bir ilişki vardır. Eşlerin evlilik yaşamı içerisinde birbirleriyle uyumlu ilişkiler yürüterek destek olmaları, aile içerisindeki rollerini daha sağlıklı bir şekilde yerine getirmelerinde de etkili olmaktadır. Araştırma bulgusuyla paralel olarak Engle ve Breaux (1994:32-33), babanın çocuk üzerindeki etkisinin eşle yaşadığı ilişkinin niteliği ile eşinden sağladığı duygusal desteğe bağlı olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda evlilik ilişkisinin kalitesi hem baba-çocuk hem de anne-çocuk ilişkisini belirleyen önemli etmenlerdendir. Nitekim, eşi ile daha olumlu ilişkiler yaşayan babaların, çocuklarının bakımına katılımı da daha muhtemeldir. Cox, Owen, Lewis, ve Henderson (1989; Akt:Koçak, 2004:8), eşleriyle yakın ilişkileri olan erkeklerin çocuklara ve bir baba olarak kendilerine olan tutumlarının daha olumlu olduğunu belirtmişlerdir. DeLuccie (1996), baba çocuk ilişkisi üzerine annelerin etkisini incelediği araştırmasında, anne desteği ve çocuğun yaşının babanın çocuğun bakımına katılımını belirleyen en güçlü değişkenler olduğunu ifade etmiştir. Daly, Ashbourne ve Brown (2009:63), çocuğun sağlıklı gelişimi ile babanın babalık deneyimini etkili bir şekilde gerçekleştirebilmesinde, eşi ve sosyal çevresinden algıladığı sosyal destek unsurlarının belirleyici etkisi olduğunu ifade ederken; Rosenberg ve Wilcox (2006:11), eşi ile iyi ilişkiler içerisinde olan babaların, çocuklarıyla geçirdikleri zaman ile ilgi ve bakım aktivitelerinin yanı sıra, çocukların sağlıklı sosyal ve duygusal gelişiminin de bu durumdan olumlu etkilendiğini belirtmiştir. Belsky (1984:84), evlilik ilişkisinin ebeveynlik davranışı ile baba rolünün en önemli belirleyicilerinden biri olduğunu belirtmiştir. Juhari, Yaacob ve Talib (2013:224) de, evlilik kalitesinin babanın çocuğun hayatına katılımını belirleyen önemli bir etmen olduğunu ifade etmiştir. Evlilik ilişkisinden doyum sağlayan babaların,

yalnızca eşleriyle değil çocuklarıyla da olumlu etkileşimler içerisinde olma eğilimi gösterdiklerini belirtmişlerdir.

4.5 Babaların Babalık Rolü Algısı İle Çocukların Sosyal Beceri Boyutları Arasındaki Korelasyon Bulguları ve Yorum

Babaların algıladıkları babalık rolleri ile çocukların sosyal beceri boyutları (sosyal işbirliği, sosyal bağımsızlık ve kabul, sosyal etkileşim) arasındaki ilişkiler Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı ile incelenmiştir. Analize ait bulgulara Tablo 39’da yer verilmiştir.

Tablo 39. Babaların Algıladıkları Babalık Rollerini İle Çocukların Sosyal Beceri Boyutları Arasındaki Pearson Korelasyon Testi Sonuçları

Değişkenler	Sosyal İşbirliği	Sosyal Bağımsızlık ve Sosyal Kabul	Sosyal Etkileşim	Toplam
r	0,078	0,112**	0,103*	0,111*
Babalık p	0,073	0,009	0,018	0,011
Rolleri N	533	533	533	533
r²	0,006	0,013	0,011	0,012

* p<0,05

**p<0,01

Tablo 39 incelendiğinde, babaların algıladıkları babalık rolleri ile çocukların sosyal beceri boyutlarından sosyal işbirliği boyutu arasındaki ilişki $r=0,078$ olarak belirlenmiştir. Bu katsayı, pozitif ve düşük bir ilişkiyi işaret etmektedir. Bu katsayı anlamlı olmamakla birlikte, bu iki değişkenin açıkladığı ortak varyans miktarı %0,6’dır ($p>0,05$).

Babaların algıladıkları babalık rollerinin, çocukların sosyal beceri boyutlarından sosyal bağımsızlık ve kabul boyutu arasındaki ilişki $r=0,112$ olarak belirlenmiştir. Bu katsayı, pozitif ve düşük bir ilişkiyi işaret etmektedir. Bu katsayı anlamlı olmakla birlikte, bu iki değişkenin açıkladığı ortak varyans miktarı %1,3’tür ($p<0,01$).

Babaların algıladıkları babalık rollerinin, çocukların sosyal beceri boyutlarından sosyal etkileşim boyutu arasındaki ilişki $r=0,103$ olarak belirlenmiştir. Bu katsayı, pozitif ve düşük bir ilişkiyi işaret etmektedir. Bu katsayı anlamlı olmakla birlikte, bu iki değişkenin açıkladığı ortak varyans miktarı %1,1'dir ($p<0,05$).

Babaların algıladıkları babalık rollerinin, çocukların toplam sosyal beceri puanları arasındaki ilişki $r=0,111$ olarak belirlenmiştir. Bu katsayı, pozitif ve düşük bir ilişkiyi işaret etmektedir. Bu katsayı anlamlı olmakla birlikte, bu iki değişkenin açıkladığı ortak varyans miktarı %1,2'dir ($p<0,05$).

Araştırma bulgusuna göre, babalık rolü algısı ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır. Bu bulgu babaların çocuğun gelişimi ve eğitimine dahil olmasının, çocukta sosyal beceri gelişimini desteklediğini düşündürmektedir.

Babanın çocuğun sorumluluklarına dahil oluşunun çocuğun sosyal gelişimi üzerindeki olumlu etkileri vurgulanmaktadır. Özellikle baba yoksunluğu, çocuklarda ortaya çıkan sosyal beceri eksikliklerini işaret etmektedir. Bu nedenle çocuğun psikososyal açıdan iyi oluşunda; babanın ilgi, sevgi ve babalık rolünü yerine getirmesindeki yetisi ile çocuğun sorumluluklarına katılımı, en az anne ilgi ve sevgisinin etkisi kadar büyük bir önem taşımaktadır (Erdoğan, 2004:151).

4.6 Babaların Eşlerinden Algıladıkları Destek İle Çocukların Sosyal Beceri Boyutları Arasındaki Korelasyon Bulguları ve Yorum

Babaların eşlerinden gördükleri destek (duygusal, maddi yardım ve bilgi, takdir etme, sosyal ilgi boyutları) ile çocukların sosyal beceri boyutları (sosyal işbirliği, sosyal bağımsızlık ve sosyal kabul, sosyal etkileşim) arasındaki ilişkiler Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı ile incelenmiştir. Analize ait bulgulara Tablo 40'da yer verilmiştir.

Tablo 40. Çocukların Sosyal Beceri Boyutları İle Babaların Eşlerinden Algıladıkları Destek Arasındaki Pearson Korelasyon Testi Sonuçları

Değişkenler		Duygusal	Maddi Yardım ve Bilgi	Takdir Etme	Sosyal İlgi	Toplam
Sosyal İşbirliği	r	0,082	0,083	0,089*	0,050	0,090
	p	0,059	0,055	0,041	0,245	0,038
	N	533	533	533	533	533
	r²	0,071	0,106	0,073	0,085	0,008
Sosyal Bağımsızlık ve Sosyal Kabul	r	-,036	-,001	0,007	-,003	-,013
	p	0,407	0,983	0,879	0,940	0,770
	N	533	533	533	533	533
	r²	0,071	0,106	0,073	0,085	0,001
Sosyal Etkileşim	r	0,000	0,056	0,038	0,010	0,027
	p	0,992	0,197	0,380	0,816	0,527
	N	533	533	533	533	533
	r²	0,071	0,106	0,073	0,085	0,001
Toplam	r	0,019	0,050	0,051	0,023	0,040
	p	0,669	0,252	0,242	0,601	0,359
	N	533	533	533	533	533
	r²	0,001	0,003	0,003	0,001	0,016

* p<0,05

Tablo 40 incelendiğinde, çocukların sosyal beceri boyutlarından sosyal işbirliği boyutu ile babaların eşlerinden algıladıkları duygusal destek boyutu arasındaki ilişki $r=0,082$ (%0,7); babaların eşlerinden algıladıkları maddi yardım ve bilgi destek boyutu arasındaki ilişki $r=0,083$ (%0,7); babaların eşlerinden algıladıkları takdir etme destek boyutu arasındaki ilişki $r=0,089$ (%0,8); babaların eşlerinden algıladıkları sosyal ilgi

destek boyutu arasındaki ilişki $r=0,050$ (%0,3) ve toplam eş destek puanı arasındaki ilişki $r=0,090$ olarak belirlenmiştir. Bu katsayıların tümü, pozitif ve düşük bir ilişkiyi işaret etmektedir. Bu katsayılardan çocukların sosyal beceri boyutlarından sosyal işbirliği boyutu ile babaların eşlerinden gördükleri takdir etme boyutu arasındaki ilişki anlamlıdır ($p<0,05$).

Çocukların sosyal beceri boyutlarından sosyal bağımsızlık ve kabul düzeyi ile babaların eşlerinden algıladıkları duygusal destek boyutu arasındaki ilişki $r=-,036$; babaların eşlerinden algıladıkları maddi yardım ve bilgi destek boyutu arasındaki ilişki $r=0,001$; babaların eşlerinden algıladıkları takdir etme destek boyutu arasındaki ilişki $r=0,007$; babaların eşlerinden algıladıkları sosyal ilgi destek boyutu arasındaki ilişki $r=-,003$ ve toplam eş destek puanı arasındaki ilişki $r=-,013$ olarak belirlenmiştir. Bu katsayıların hiçbirisi anlamlı olmamakla birlikte, tüm katsayılar 0'a oldukça yakındır. Bu değişkenler arasında herhangi bir ilişki olmadığı söylenebilir ($p>0,05$).

Çocukların sosyal beceri boyutlarından sosyal etkileşim boyutu ile babaların eşlerinden algıladıkları duygusal destek boyutu arasındaki ilişki $r=0,000$; babaların eşlerinden algıladıkları maddi yardım ve bilgi destek boyutu arasındaki ilişki $r=0,056$ (%0,3); babaların eşlerinden algıladıkları takdir etme destek boyutu arasındaki ilişki $r=0,038$; babaların eşlerinden algıladıkları sosyal ilgi destek boyutu arasındaki ilişki $r=0,010$ ve toplam eş destek puanları arasındaki ilişki $r=0,027$ olarak belirlenmiştir. Bu katsayılardan çocukların sosyal beceri boyutlarından sosyal etkileşim boyutu ile babaların eşlerinden algıladıkları maddi yardım ve bilgi destek boyutu arasındaki ilişki, pozitif ve düşük bir ilişkiyi işaret etmektedir. Diğer katsayılar anlamlı olmamakla birlikte, 0'a oldukça yakındır. Bu değişkenler arasında herhangi bir ilişki olmadığı söylenebilir ($p>0,05$).

Çocukların genel sosyal beceri puanları ile babaların eşlerinden algıladıkları genel destek puanları arasındaki ilişki $r=0,040$ olarak belirlenmiştir. Bu katsayı anlamlı olmamakla birlikte, 0'a oldukça yakındır. Bu iki değişkenin açıkladığı ortak varyans miktarı ise %1,6'dır ($p>0,05$).

Araştırma bulgusuna göre, çocukların sosyal beceri boyutlarından sosyal işbirliği boyutu ile babaların eşlerinden algıladıkları takdir etme destek boyutu arasında pozitif, anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Eş destek boyutlarından takdir etme desteği, kişinin olduğu gibi kabul edilip saygı duyulduğu, takdir edilerek değer verildiği eş destek türünü tanımlamaktadır (Cohen ve Wills, 1985:313). Sosyal işbirliği becerisi ise çocuğun grup etkinliklerine katılması, uyum sağlaması, paylaşımcı davranması, kurallara uyması gibi becerileri içermektedir. Eşinden saygı ve takdir desteği algılayan, kendisine değer verildiğini hisseden babaların sosyal yaşam içerisinde kabul görmesi ve uyum sağlaması ise kaçınılmazdır. Bu ise babanın çocuğuna rol model olarak, çocuğundaki işbirliği becerilerini teşvik ettiği ve çocuğunu olumlu yönde etkilediğini düşündürmektedir. Rosenberg ve Wilcox (2006:12), olumlu anne baba ilişkisinin çocuklarının model alacağı davranışlarda önemli etkisi olduğunu belirtmiştir. Eşler arası ilişkinin saygı çerçevesinde yürütüldüğü, anlaşmazlık durumlarında ise, bu duruma sebep olan problemin uygun bir yaklaşımla ele alındığı ilişkilerde, çocukların uygun davranış kalıplarını model alması gelecek yaşamlarında; erkek çocukların bayanlara karşı yaklaşımlarında, kız çocuklarının ise, karşı cinsle sağlıklı ve uyum sağlayıcı ilişkiler içerisinde olmasında etkili olacaktır. Aksi durumlarda ise çocuklarda içe kapanıklık, tedirginlik ve antisosyal kişilik özelliklerinin görülmesi muhtemel olacaktır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1 Sonuç

Bu araştırma, okul öncesi dönem çocuğu bulunan babaların babalık rollerini algılamaları ile eşlerinden gördükleri desteğin, çocuklarının sosyal becerilerine etkisini incelemek amacıyla yapılmıştır. Bu kapsamda;

Araştırmanın evrenini, 2012-2013 eğitim öğretim yılı içerisinde Ankara'nın Çankaya, Mamak, Altındağ, Yenimahalle, Etimesgut, Sincan ve Keçiören merkez ilçelerinde bulunan resmi ilköğretim okullarının anasınıfları ile resmi bağımsız anaokullarına devam eden 48-60 ay ve üzeri çocuklar ile babaları oluşturmuştur.

Evrenden basit tesadüfi örnekleme metodu ile en az 378 denek sayısı belirlenmiş olup, ulaşılan 533 çocuk ve babası araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

Babalar ve çocukları hakkında gerekli bilgilere ulaşabilmek amacıyla, "Genel Bilgi Formu"; babaların babalık rolü algısını ölçebilmek amacıyla "Babalık Rolü Algı Ölçeği"; babaların eşlerinden algıladıkları desteği ölçebilmek amacıyla, "Eş Destek Ölçeği" ve çocukların sosyal becerilerini ölçebilmek amacıyla "Sosyal Beceri Ölçeği" kullanılmıştır.

Elde edilen veriler SPSS 20 paket programında, bağımsız değişkenlerin kategori sayısına göre, bağımsız örneklemler için T testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile analiz edilmiş olup; anlamlı çıkan farklılıklarda, grup farklılıklarını inceleyebilmek amacıyla Bonferroni testi kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkiler Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı ile incelenmiştir. Yapılan istatistiklerde anlamlılık düzeyi olarak 0,05 seçilmiştir.

Yapılan analizler sonucu aşığıdaki bulgulara ulaşılmıştır:

5.1.1 Örneklemin Demografik Özelliklerine İlişkin Sonuçlar

Araştırmaya katılan çocukların %50,7'si erkek iken, %48,9'u kızdır.

Çocukların %31,1'i 48-60 aylık iken; %64,5'i 61 ay ve üzeridir.

Araştırmaya katılan çocukların annelerinin %8,5'i 25 yaş altında; %30,1'i 26-30 yaş arasında; %33,0'ü 31-35 yaş arasında; %20,2'si 36-40 yaş arasında ve %8,2'si 41 yaş ve üzerinde olduğu belirlenmiştir.

Babalarının %0,6'sı 25 yaş altında; %14,1'i 26-30 yaş arasında; %32,3'ü 31-35 yaş arasında; %32,5'i 36-40 yaş arasında ve %20,6'sı 41 yaş ve üzerinde olduğu belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan çocukların annelerinin %0,6'sı okur yazar değil; %0,4'ü okur yazar; %21,6'sı ilkokul; %14,1'i ortaokul; %39,4'ü lise; %18,9'u önlisans veya lisans ve %1,9'u lisansüstü eğitim almıştır.

Babalarının ise %0,4'ü okur yazar değil; %0,2'si okur yazar; %11,4'ü ilkokul; %17,3'ü ortaokul; %35,8'i lise; %30,2'si önlisans veya lisans ve %4,7'si lisansüstü eğitim almıştır. Araştırmaya katılan çocukların annelerinin %74,7'si ev hanımı; %3,8'i serbest meslek çalışanı; %14,4'ü kamu çalışanı; %6,6'sının ise özel sektör çalışanı olduğu belirlenmiştir.

Babalarının ise %1,5'inin emekli; %45,4'ünün serbest meslek çalışanı; %34,5'sinin kamu çalışanı; %17,1'sinin ise özel sektör çalışanı olduğu belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan çocukların babalarının %34,3'ü 16-25 yaşları arasında; %53,5'i 26-33 yaşları arasında; %11,6'sı ise 34-45 yaşları arasında ilk kez baba olmuştur.

Araştırmaya katılan çocukların ailelerinin %88,6'sı çekirdek aile iken; %10,9'u geniş bir ailedir.

Araştırmaya katılan çocukların ailelerinin %24,0'ü tek çocuğa; %60,8'i 2 çocuğa; %13,9'u 3 çocuğa; %1,3'ü ise 4 ve daha fazla çocuğa sahiptir.

Araştırmaya katılan çocukların %77,7'si okul öncesi eğitime yani başlamış iken; %9,0'u 1 yıldır; %9,8'i 2 yıldır; %2,4'ü ise 3 yıldır okul öncesi eğitim almaktadır.

Araştırmaya katılan çocukların %0,6'sının anne babası 1-5 yıldır evli iken; %56,7'si 6-10 yıldır; %28,3'ü 11-15 yıldır; %10,5'i 16-20 yıldır ve %3,9'u 21 yıl ve üzeri süredir evlidir.

5.1.2 Babaların Babalık Rolü Algısına İlişkin Sonuçlar

Babaların algıladıkları babalık rolünün çocuğun yaşına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmadığı saptanmıştır($p>0,05$).

Babaların algıladıkları babalık rolünün çocuğun cinsiyetine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir($p>0,05$).

Babaların algıladıkları babalık rolünün, aile tipine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Babaların babalık rolü algısının annelerin yaşlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($p<0,01$). Eşleri 25 yaş altı olan babaların babalık rolü algısının, 26-30 yaş; 31-35 yaş; 36-40 yaş ile 41 yaş ve üzeri eşlere sahip babalardan daha düşük olduğu saptanmıştır.

Babaların babalık rolü algılarının yaşlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturduğu saptanmıştır ($p<0,05$). 30 yaş ve altındaki babaların babalık rolü algısının, 41 yaş ve üzerindeki babalara göre daha düşük olduğu saptanmıştır.

Babaların babalık rolü algısının annelerin öğrenim düzeyine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturduğu saptanmıştır ($p<0,01$). Anneleri ilkököl ve daha altı bir öğrenim düzeyine sahip çocukların babalarının babalık rolü algısı, lise ile önlisans ve üstü öğrenime göre; ortaokulun önlisans ve üstüne göre; lisenin de önlisans ve üstüne göre anlamlı olarak daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Babaların babalık rolü algılarının öğrenim düzeyine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturduğu saptanmıştır ($p<0,01$). İlkokul ve daha altı; ortaokul ve lise mezunu olan babaların babalık rolü algısının, önlisans ve üstü öğrenime göre düşük olduğu belirlenmiştir.

Babaların babalık rolü algılarının çocukların annelerinin mesleklerine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturduğu saptanmıştır ($p<0,01$). Anneleri ev hanımı olan çocukların babalarının babalık rolü algısı, annesi serbest meslek-özel sektör ve kamu çalışanı olanlara göre daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Babaların babalık rolü algılarının mesleklerine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Babaların babalık rolü algılarının ilk baba olma yaşlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturduğu saptanmıştır ($p < 0,01$). 16-25 yaşları arası ilk kez baba olan babalarının babalık rolü algısının, 34-45 yaş aralığında ilk kez baba olanlara göre düşük olduğu belirlenmiştir.

Babaların babalık rolü algılarının evli bulunulan süreye göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık oluşturmadığı saptanmıştır ($p > 0,05$).

Babaların babalık rolü algılarının, sahip olunan çocuk sayısına göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık oluşturmadığı tespit edilmiştir ($p > 0,05$).

5.1.3 Babaların Eş Destek Algıları ve Alt Faktörlerine İlişkin Sonuçlar

Babaların algıladıkları eş destek puanlarının; duygusal destek, maddi yardım ve bilgi desteği, takdir etme desteği, sosyal ilgi desteği boyutları ile ölçeğin toplamında çocuğun yaşına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmadığını göstermiştir ($p > 0,05$).

Babaların algıladıkları eş destek puanlarının; duygusal destek, maddi yardım ve bilgi desteği, takdir etme desteği, sosyal ilgi desteği boyutları ile ölçeğin toplamında çocuğun cinsiyetine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmadığı saptanmıştır ($p > 0,05$).

Babaların algıladıkları eş destek puanlarının; duygusal destek, maddi yardım ve bilgi desteği, takdir etme desteği, sosyal ilgi desteği boyutları ile ölçeğin toplamında aile tipine göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık oluşturmadığı saptanmıştır ($p > 0,05$).

Babaların algıladıkları eş destek puanlarının; duygusal destek, maddi yardım ve bilgi desteği, takdir etme desteği, sosyal ilgi desteği boyutları ile ölçeğin toplamında annenin yaşına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir ($p > 0,05$).

Babaların algıladıkları eş destek puanlarının; duygusal destek, maddi yardım ve bilgi desteği, takdir etme desteği, sosyal ilgi desteği boyutları ile ölçeğin toplamında yaşlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmadığı saptanmıştır ($p > 0,05$).

Babaların algıladıkları eş destek puanlarının; annenin öğrenim durumuna göre duygusal destek boyutu ($p<0,01$), maddi yardım ve bilgi desteği boyutu ($p<0,01$), sosyal ilgi desteği boyutu ($p<0,01$) ile ölçeğin toplamına ($p<0,01$) ilişkin puan ortalamalarında istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar oluşturduğu saptanmıştır. Takdir etme alt boyutunda ise istatistiksel açıdan anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p<0,05$). Duygusal destek boyutunda; ilkokul ve altı ile lise öğrenim düzeyindeki annelerin eşlerinin algıladıkları eş destek puanlarının önlisans ve üstü annelerin eşlerine göre; maddi yardım ve bilgi desteği, sosyal ilgi desteği boyutları ile ölçeğin toplamında ise ilkokul ve daha altı, ortaokul ve lise öğrenim düzeyine sahip annelerin eşlerinin algıladıkları eş destek puanlarının, önlisans ve üstü öğrenime sahip annelerin eşlerine göre anlamlı farklılık oluşturduğu belirlenmiştir.

Babaların algıladıkları eş destek puanlarının; babaların öğrenim durumuna göre, duygusal destek boyutu ($p<0,05$), maddi yardım ve bilgi desteği boyutu ($p<0,01$), sosyal ilgi desteği boyutu ($p<0,01$) ile ölçeğin toplamına ($p<0,01$) ilişkin puan ortalamalarında istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar oluşturduğu saptanmıştır. Takdir etme alt boyutunda ise istatistiksel açıdan anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p<0,05$). Duygusal destek alt boyutunda lise mezunu babaların algıladıkları eş destek puanlarının önlisans ve üstü öğrenim düzeyine sahip babalara göre; maddi yardım ve bilgi desteği boyutunda ilkokul ve altı ile lise mezunu olan babalarının algıladıkları eş destek puanlarının önlisans ve üstü öğrenime sahip babalara göre; sosyal ilgi boyutunda ortaokul ve lise öğrenim düzeyine sahip babalarının algıladıkları eş destek puanının önlisans ve üstü öğrenime göre; ölçeğin toplamında ise lise öğrenim düzeyine sahip babalarının algıladıkları eş destek puanlarının önlisans ve üstü öğrenime göre anlamlı farklılık oluşturduğu saptanmıştır.

Babaların algıladıkları eş destek puanlarının; annelerin mesleklerine göre, maddi yardım ve bilgi desteği ($p<0,05$) ile sosyal ilgi desteği ($p<0,01$) boyutlarına ilişkin puan ortalamalarında istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar oluşturduğu saptanmıştır. Duygusal destek ve takdir etme boyutları ile ölçeğin toplamında ise istatistiksel açıdan anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p<0,05$). Maddi yardım ve bilgi desteği boyutunda, eşleri ev hanımı olan babaların algıladıkları eş destek puanlarının eşleri kamu çalışanı olan babalara göre; sosyal ilgi desteği boyutunda ise, eşleri ev hanımı olan babaların algıladıkları eş destek puanlarının eşleri serbest meslek-özel sektör ve kamu çalışanı olan babalara göre anlamlı farklılık oluşturduğu saptanmıştır.

Babaların algıladıkları eş destek puanlarının; duygusal destek, maddi yardım ve bilgi desteği, takdir etme desteği ve sosyal ilgi desteği boyutları ile ölçeğin toplamında mesleklerine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Babaların algıladıkları eş destek puanlarının; duygusal destek, maddi yardım ve bilgi desteği, takdir etme desteği, sosyal ilgi desteği boyutları ile ölçeğin toplamında çocuğun okul öncesi eğitim kurumuna devam etme süresine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmadığı saptanmıştır ($p>0,05$).

Babaların algıladıkları eş destek puanlarının; duygusal destek, maddi yardım ve bilgi desteği, takdir etme desteği, sosyal ilgi desteği boyutları ile ölçeğin toplamında evli bulunan süreye göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Babaların algıladıkları eş destek puanlarının; duygusal destek, maddi yardım ve bilgi desteği, takdir etme desteği, sosyal ilgi desteği boyutları ile ölçeğin toplamında, sahip olunan çocuk sayısına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmadığı saptanmıştır ($p>0,05$).

5.1.4 Çocukların Sosyal Becerileri ve Alt Faktörlerine İlişkin Sonuçlar

Çocukların sosyal beceri boyutlarının; yaşlarına göre sosyal etkileşim boyutunda istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturduğu saptanmıştır ($p<0,05$). 61 ay ve üzeri çocukların ortalama puanlarının, 48-60 ay arasındaki çocuklardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Sosyal işbirliği, sosyal bağımsızlık ve kabul ile genel puanlarında ise istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

Çocukların sosyal beceri boyutlarının; cinsiyetlerine göre, sosyal işbirliği boyutu ($p<0,01$), sosyal etkileşim boyutu ($p<0,01$) ve genel puanlarında ($p<0,01$) istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturduğu saptanmıştır. Sosyal işbirliği, sosyal etkileşim ve genel puanlarında, kız çocuklarının puan ortalamalarının erkek çocuklarınkinden anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir. Sosyal Bağımsızlık ve Kabul alt boyutunda ise istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$).

Çocukların sosyal beceri boyutlarının; annenin yaşına göre sosyal işbirliği, sosyal bağımsızlık ve kabul, sosyal etkileşim boyutları ile genel puanlarının hiçbirinde istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Çocukların sosyal beceri boyutlarının; babanın yaşına göre sosyal işbirliği, sosyal bağımsızlık ve kabul, sosyal etkileşim boyutları ile genel puanlarının hiçbirinde istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Çocukların sosyal beceri boyutlarının; annelerinin öğrenim düzeyine göre sosyal işbirliği boyutunda istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Ancak elde edilen p değeri kritik değer olan 0,05 değerine oldukça yakındır. Bonferroni testi sonucunda, herhangi bir gruba ait puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Sosyal bağımsızlık ve kabul, sosyal etkileşim boyutları ile genel puan ortalamalarında ise istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

Çocukların sosyal beceri boyutlarının; babanın öğrenim durumuna göre sosyal işbirliği, sosyal bağımsızlık ve kabul, sosyal etkileşim boyutları ile genel puanlarının hiçbirinde istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Çocukların sosyal beceri boyutlarının; annelerin mesleklerine göre sosyal işbirliği ($p<0,01$) boyutu ile genel puanlarına ($p<0,05$) ilişkin ortalamalarında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturduğu saptanmıştır. Anneleri ev hanımı ile serbest meslek-özel sektör olan çocukların sosyal işbirliği puan ortalamaları ile genel puan ortalamalarının, anneleri kamu çalışanı olanlara göre anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Sosyal bağımsızlık ve kabul ile sosyal etkileşim alt boyutlarında ise istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

Çocukların sosyal beceri boyutlarının; babanın mesleğine göre sosyal işbirliği, sosyal bağımsızlık ve kabul, sosyal etkileşim boyutları ile genel puanlarının hiçbirinde istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Çocukların sosyal beceri boyutlarının; okul öncesi eğitime devam etme sürelerine göre sosyal bağımsızlık ve kabul boyutunda istatistiksel açıdan anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($p<0,05$). Okul öncesine yeni başlayan çocukların sosyal bağımsızlık ve sosyal kabul düzeyinin, iki ve daha uzun süredir okul öncesi

eğitim alan çocuklara göre daha düşük olduğu belirlenmiştir. Sosyal işbirliği, sosyal etkileşim boyutları ile genel puanlarında ise istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

5.1.5 Babaların Algıladıkları Babalık Rollerini ile Eş Destekleri Arasındaki Korelasyon Sonuçları

Babaların algıladıkları babalık rollerini ile eş destekleri arasında anlamlı ilişkilerin olduğu görülmektedir. Babaların algıladıkları babalık rollerinin, babaların eşlerinden algıladıkları genel eş desteği ile arasındaki ilişki $r=0,319$ olarak belirlenmiştir. Bu katsayı, pozitif ve orta düzey bir ilişkiyi işaret etmektedir ($p<0,01$).

Babaların algıladıkları babalık rollerinin, babaların eşlerinden algıladıkları duygusal destek boyutuyla arasındaki ilişki $r=0,267$ olarak belirlenmiştir. Bu katsayı, pozitif ve düşük bir ilişkiyi işaret etmektedir. Bu katsayı anlamlı olmakla birlikte, bu iki değişkenin açıkladığı ortak varyans miktarı %7,1'dir ($p<0,01$).

Babaların algıladıkları babalık rollerinin, babaların eşlerinden algıladıkları maddi yardım ve bilgi desteği boyutuyla arasındaki ilişki $r=0,326$ olarak belirlenmiştir. Bu katsayı, pozitif ve orta düzey bir ilişkiyi işaret etmektedir. Bu katsayı anlamlı olmakla birlikte, bu iki değişkenin açıkladığı ortak varyans miktarı %10,6'dır ($p<0,01$).

Babaların algıladıkları babalık rollerinin, babaların eşlerinden algıladıkları takdir etme desteği boyutuyla arasındaki ilişki $r=0,271$ olarak belirlenmiştir. Bu katsayı, pozitif ve düşük bir ilişkiyi işaret etmektedir. Bu katsayı anlamlı olmakla birlikte, bu iki değişkenin açıkladığı ortak varyans miktarı %7,3'dür ($p<0,01$).

Babaların algıladıkları babalık rollerinin, babaların eşlerinden algıladıkları sosyal ilgi desteği boyutuyla arasındaki ilişki $r=0,292$ olarak belirlenmiştir. Bu katsayı, pozitif ve düşük bir ilişkiyi işaret etmektedir. Bu katsayı anlamlı olmakla birlikte, bu iki değişkenin açıkladığı ortak varyans miktarı %8,5'dir ($p<0,01$).

5.1.6 Babaların Babalık Rolü Algısı ile Çocuklarının Sosyal Beceri Boyutları Arasındaki Korelasyon Sonuçları

Babaların algıladıkları babalık rolleri ile çocukların genel sosyal beceri puanları arasındaki ilişki $r=0,111$ olarak belirlenmiştir. Bu katsayı, pozitif ve düşük bir ilişkiyi işaret etmektedir. Bu katsayı anlamlı olmakla birlikte, bu iki değişkenin açıkladığı ortak varyans miktarı %1,2'dir ($p<0,05$).

Babaların babalık rolü algısı ile çocukların sosyal işbirliği boyutu arasındaki ilişki $r=0,078$ olarak belirlenmiştir. Bu katsayı, pozitif ve düşük bir ilişkiyi işaret etmektedir. Bu katsayı anlamlı olmamakla birlikte, bu iki değişkenin açıkladığı ortak varyans miktarı %0,6'dır ($p>0,05$).

Babaların algıladıkları babalık rollerinin, çocukların sosyal bağımsızlık ve kabul boyutu arasındaki ilişki $r=0,112$ olarak belirlenmiştir. Bu katsayı, pozitif ve düşük bir ilişkiyi işaret etmektedir. Bu katsayı anlamlı olmakla birlikte, bu iki değişkenin açıkladığı ortak varyans miktarı %1,3'tür ($p<0,01$).

Babaların algıladıkları babalık rollerinin, çocukların sosyal etkileşim boyutu arasındaki ilişki $r=0,103$ olarak belirlenmiştir. Bu katsayı, pozitif ve düşük bir ilişkiyi işaret etmektedir. Bu katsayı anlamlı olmakla birlikte, bu iki değişkenin açıkladığı ortak varyans miktarı %1,1'dir ($p<0,05$).

5.1.7 Babaların Eşlerinden Algıladıkları Destek ile Çocuklarının Sosyal Beceri Boyutları Arasındaki Korelasyon Sonuçları

Çocukların genel sosyal beceri puanları ile babaların eşlerinden algıladıkları genel destek puanları arasındaki ilişki $r=0,040$ olarak belirlenmiştir. Bu katsayı anlamlı olmamakla birlikte, 0'a oldukça yakındır. Bu iki değişkenin açıkladığı ortak varyans miktarı ise %1,6'dır ($p>0,05$).

Çocukların sosyal işbirliği boyutu ile babaların eşlerinden algıladıkları duygusal destek boyutu arasındaki ilişki $r=0,082$ (%0,7); babaların eşlerinden algıladıkları maddi yardım ve bilgi destek boyutu arasındaki ilişki $r=0,083$ (%0,7); babaların eşlerinden algıladıkları takdir etme destek boyutu arasındaki ilişki $r=0,089$ (%0,8); babaların eşlerinden algıladıkları sosyal ilgi destek boyutu arasındaki ilişki $r=0,050$ (%0,3) ve

genel eş destek puanları arasındaki ilişki $r=0,090$ olarak belirlenmiştir. Bu katsayıların tümü, pozitif ve düşük bir ilişkiyi işaret etmektedir. Bu katsayılardan çocukların sosyal işbirliği boyutu ile babaların eşlerinden algıladıkları takdir etme boyutu arasındaki ilişki anlamlıdır ($p<0,05$).

Çocukların sosyal bağımsızlık ve kabul boyutu ile babaların eşlerinden algıladıkları duygusal destek boyutu arasındaki ilişki $r=-,036$; babaların eşlerinden algıladıkları maddi yardım ve bilgi destek boyutu arasındaki ilişki $r=0,001$; babaların eşlerinden algıladıkları takdir etme destek boyutu arasındaki ilişki $r=0,007$; babaların eşlerinden algıladıkları sosyal ilgi destek boyutu arasındaki ilişki $r=-,003$ ve genel eş destek boyutu arasındaki ilişki $r=-,013$ olarak belirlenmiştir. Bu katsayıların hiçbirisi anlamlı olmamakla birlikte, tüm katsayılar 0'a oldukça yakındır. Bu değişkenler arasında herhangi bir ilişki olmadığı söylenebilir ($p>0,05$).

Çocukların sosyal etkileşim boyutu ile babaların eşlerinden algıladıkları duygusal destek boyutu arasındaki ilişki $r=0,000$; babaların eşlerinden algıladıkları maddi yardım ve bilgi destek boyutu arasındaki ilişki $r=0,056$ (%0,3); babaların eşlerinden algıladıkları takdir etme destek boyutu arasındaki ilişki $r=0,038$; babaların eşlerinden algıladıkları sosyal ilgi destek boyutu arasındaki ilişki $r=0,010$ ve genel eş destek puanı arasındaki ilişki $r=0,027$ olarak belirlenmiştir. Bu katsayılardan çocukların sosyal etkileşim boyutu ile babaların eşlerinden algıladıkları maddi yardım ve bilgi destek boyutu arasındaki ilişki, pozitif ve düşük bir ilişkiyi işaret etmektedir. Diğer katsayılar anlamlı olmamakla birlikte, 0'a oldukça yakındır. Bu değişkenler arasında herhangi bir ilişki olmadığı söylenebilir ($p>0,05$).

5.2 Öneriler

5.2.1 Babalara ve Annelere Yönelik Öneriler

Araştırma sonucunda babaların babalık rollerini algılamalarında hem annenin hem de babanın öğrenim düzeyinin belirleyici bir unsur olduğu saptanmıştır. Örgün eğitim olanaklarından yeterli düzeyde yararlanamayan anne ve babaların, bilgi ve becerilerini geliştirmek amacıyla yaygın eğitim olanakları, eğitim seminerleri ile basın yayın organları aracılığıyla verilen eğitim olanaklarından faydalanması, aile içi rollerin

paylaşımı ile çocuğun sorumluluklarına katılımında hem annenin hem de babanın daha etkin rol oynamasını sağlayacaktır.

Değişen sosyokültürel yapıların aile sisteminde yarattığı etkiler sonucu, geniş aile yapısından çekirdek aile yapısına dönen ailelerdeki babaların, babalık rolünü yerine getirmesinde artan sorumluluğu, babaları ebeveynlik rollerini öğrenme ihtiyacı içerisinde sokmaktadır. Bu noktada araştırma bulgularıyla da desteklendiği üzere anne ve babanın yaşının genç olması ile babanın ilk baba olma yaşının erken dönemlere rastlaması, babalık rolleri üzerinde olumsuz etkilerle kendini göstermektedir. Bu bağlamda ebeveynlik rolleri ile ilgili yalnızca yakın çevreden destek almakla kalmayıp, evlilik ve aile danışmanları ile uzman kişilerden destek alınması yarar sağlayacaktır.

Babanın çocuğun bilişsel, sosyal-duygusal, cinsel ve kişilik gelişimine etkisinin önemi göz önünde bulundurulduğunda hem çocuğun gereksinimlerini karşılayabilmesi hem de çocuğuna doğru rol model olabilmesi açısından, çocukla geçirdiği zamanın kalitesi önem taşımaktadır. Bu noktada babaların planlamalarını çocuğuyla zaman geçirebilecek şekilde ayarlaması, çocuğun hem evde hemde kurumunda yaptığı etkinliklere katılım sağlaması önem taşımaktadır. Nitekim araştırma kapsamında babaların sadece %18'lik kısmının çocuğunun kurumdaki aktivitelerine her zaman katılım gösterdiğini belirtmesi, babanın babalık rolünü yerine getirmek ile çocuğun hayatına katılmasında sınırlandırıcı bir engel olarak dikkati çekmektedir.

Araştırma sonucuna göre babaların babalık rollerini algılamaları ile eşlerinden gördükleri destek arasında anlamlı bir ilişki vardır. Bu iki değişkenin birbirini etkileyen unsurlar olduğu göz önünde bulundurulduğunda, evlilikte uyum ve desteğin önemi ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda evlilik ile birlikte ortak bir yaşama adım atan çiftlerin, ilişkilerini sağlıklı bir şekilde yürütebilmesinde birbirlerinden aldıkları destek belirleyici rol oynamaktadır. Gerek sosyal ve duygusal açıdan gerekse maddi yardım ve bilgi açısından eşlerinden destek gören babaların babalık rollerini yerine getirmede daha yetkin oldukları göz önüne alındığında; eşlerin babaların ihtiyaçları olan desteği karşılayabilmesinde bilinçlenmesi önem taşıyacaktır. Bu noktada toplum merkezleri, halkevleri, aile danışma merkezleri seminerleri ile görsel ve yazılı medya desteklerini takip etmeleri önem taşıyacaktır.

Çocuğun sosyal duygusal gelişimi açısından kurumda edindiği bilgi ve becerilerin evde de desteklenmesi sağlanmalıdır. Nitekim okul öncesi eğitimin temel

amaçlarından birisi okulda kazanılan davranışın evde de sürekliliğinin sağlanmasıdır. Bu noktada özellikle babaların eğitime katılımıyla davranışın sürekliliğinin sağlanması gerekmektedir. Hem anne hem de babanın öğretmenle işbirliği içerisinde olması, çocuğun eğitimi açısından belirleyici unsur olacaktır.

5.2.2 Sivil Toplum Kuruluşları ile Görsel ve Yazılı Medyaya Yönelik Öneriler

Ailelerin gerek ebeveynlik rolleri konusunda bilinçlenmeleri, gerekse evlilik ilişkileri konusunda destek alabilmelerinin sağlanması amacıyla kamu ve özel sektör aracılığı ile aile danışma merkezleri, toplum merkezleri, ebeveyn okulu ve evliliğe dair çeşitli kursların açılması sağlanmalı; bu birimlerin işlevsel hale gelmesi hususunda eğitim seminerleri düzenlenerek, bilinçlendirme ve yaygınlaştırma çalışmaları yapılmalıdır.

Yazılı ve görsel medyanın geniş kitlelere ulaşabilmesi sebebiyle, çocukla öncelikle etkileşimde bulunan ailenin, çocuğun her yönden gelişimi ve eğitimi konusundaki hizmetlerle desteklenebilmesi için annelik-babalık ve çocuk yetiştirmede önemli olan hususlar ile karşılaşılan sorunlara dair çözüm yolları ve baş etme yöntemleri konusundaki yayınlarla bilinçlendirilmesi sağlanmalıdır.

Medyanın kültürleme özelliği, toplumlar üzerinde büyük bir etki unsuru oluşturmaktadır. Özellikle Türk Toplumunu gibi ataerkil aile sistemlerinden meydana gelen toplumlarda ise değişen sosyokültürel yapılara uyum sağlamada bu etki daha da çarpıcı boyutlara ulaşmaktadır. Bu nedenle aile içi ilişki ve rol dağılımlarının ele alındığı yapımların içeriğinin düzenlenmesinde titiz çalışılması gerekmektedir. Nitekim değişen sosyokültürel yapı anneyi ev işleri ve çocuğun bakımında birincil bakıcı konumundan çıkarmakta, kalıplaşmış rol yargılarının da değişmesi gerekliliğini vurgulamaktadır. Özellikle sosyoekonomik seviyeleri farklı gruplara ulaşabilme açısından avantajlı olan medya kuruluşları, babaların da babalık rollerini gerçekleştirme ile ev işlerinde anneye destek olma durumunun, erkeksi normlara uygun olmayan bir durum olduğu izlenimden çıkarmalıdır. Bu konuda hem aile hem de çocuklar için doğru rol model olunabilmesi amacıyla bu kurumlarda içerik ve denetimin sağlanmasında alanında yetişmiş uzmanlar ile çalışması ve bu uzmanların güncel bilgilere sahip

olabilmesi amacıyla eğitim, seminer ve materyal yoluyla desteklenmesi sağlanmalıdır. Nitekim çocuklar için hazırlanan çoğu programda halen ev işleri ve ebeveynlik rollerinin katı bir biçimde anne sorumluluğunda olduğu yapımlar mevcuttur.

Baba eğitim programlarının yaygınlaştırılması sağlanmalı; babaların gerek özel gerekse kamusal iş çevrelerinde hizmet içi eğitimler, seminerler, konferanslar yoluyla desteklenmeleri sağlanmalıdır. Süregelen çeşitli baba destek programları mevcut olmakla birlikte bu programlara baba katılımının düşük seviyelerde kaldığı görülmektedir. Programların işlevsel hale getirilebilmesi hususunda babaların iş saatleri ve çalışma koşulları da göz önünde bulundurularak düzenleme yapılmalıdır.

Araştırma sonucuna göre çocukların sosyal becerileri okul öncesi eğitim kurumuna devam etme sürelerine göre farklılaşmaktadır. Bu sonuç çocuğun sosyalleşmesinde aile unsurunun yanı sıra okul öncesi eğitimin önemi ve gerekliliğini ortaya koymaktadır. Okul öncesi eğitimi yaygınlaştırma çalışmaları son yıllarda büyük bir artış göstermekle birlikte, halen bazı bölgelerde çocuğun okul öncesi eğitime erişim imkanı sınırlı kalmaktadır. Özellikle sosyoekonomik açıdan dezavantajlı olan bu bölgelerdeki çocukların da eğitimden yararlanabilmeleri amacıyla, gezici ekiplerin oluşturulması ile gönüllü çalışmaların yapılması sağlanmalıdır.

5.2.3 Araştırmacılara Yönelik Öneriler

Bu araştırma babaların babalık rolü algısı ile eşlerinden gördükleri desteğin çocukların sosyal becerisine etkisini incelemek amacıyla yapılmıştır. Bu kapsamda babalara ve çocuklara ilişkin demografik bilgiler ışığında bulgular tartışılmıştır. Araştırılan niteliklerin sadece demografik değişkenlerle sınırlandırılmayacağı göz önüne alındığında, araştırmacılara babaların görüşlerini de alacak şekilde nitel çalışmalarla alanyazını desteklemeleri önerilebilir.

Bu araştırma Ankara ili Çankaya, Mamak, Altındağ, Yenimahalle, Keçiören, Sincan ve Etimesgut merkez ilçelerinde 48-60 ay ve üstü 533 çocuk ve babası ile yürütülmüştür. Araştırmanın farklı örneklemeler üzerinde ve daha küçük-büyük yaş grubu üzerinde boylamsal olarak çalışılarak, karşılaştırma ve tartışmasının yapılmasının ilgili alana katkı sağlayıp; çocuğun gelişimi üzerindeki ilk etki ve son etkilerin derinlemesine incelenmesi sağlanabilir.

Çocukların sosyal becerileri üzerinde etkili olabileceği düşünülen ebeveynlerin problem çözme becerileri, evlilik uyumları, evlilik çatışmalarının farklı değişkenler açısından incelenmesi önerilebilir. Anne ve babaların algıladıkları destek karşılıklı olarak incelenerek değerlendirilebilir ve bu durumun çocuğun sosyal, duygusal ve kişilik gelişimi üzerindeki etkileri araştırılabilir.

KAYNAKÇA

- Ağdemir, S.(1991). Aile ve Eğitim. *Aile ve Toplum Dergisi*,1(1),11-13.
- Ak, L. ve Sayıl, M. (2006). Yatılı, Taşınmalı ve Normal Eğitim Yapılan İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Davranış-Uyum Sorunları, Okullarına İlişkin Tutum, Algıladıkları Sosyal Destek ve Okul Başarıları Arasındaki İlişkiler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*,6(2), 271-300.
- Akbağ, M.(1994). *Liseli Ergenlerin Anne-Baba Tutumlarını Algılamaları ile Uyum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akkök, F.(1999). *İlköğretimde Sosyal Becerilerin Geliştirilmesi*.(2.Basım).İstanbul:Özgür Yayınları.
- Aksüllü, N. ve Doğan, S. (2004). Huzurevinde ve Evde Yaşayan Yaşlılarda Algılanan Sosyal Destek Etkenleri ile Depresyon Arasındaki İlişki. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 5(2),76-84.
- Albukrek, İ. (2005). Babalar ve Çocukları. *Çocuğum ve Ben Dergisi*, 26. Web: http://www.ekipnormarazon.com/attachments/article/9/babalar_ve_cocuklari.pdf adresinden 29 Ekim 2012'de alınmıştır.
- Alfaro, E. C., Umana-Taylor, A J. and Bamaca, M. Y. (2006). The Influence of Academic Support on Latino Adolescents' Academic Motivation. *Family Relations*, 55 (3), 279-291.
- Alisinanoğlu, F. ve Özbey, S.(2009). Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması. *Mesleki Eğitim Fakültesi Dergisi*,1,173-198.
- Alisinanoğlu, F. ve Özbey, S.(2011). *Okul Öncesi Dönemde Sosyal Beceri ve Problem Davranış Eğitimi Program Örnekleri*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Altıparmak, S. (2009). Huzurevinde Yaşayan Yaşlı Bireylerin Yaşam Doyumunu, Sosyal Destek Düzeyleri ve Etkileyen Faktörler. *FÜ Sağ Bil Tıp Derg*, 23, 159-164.
- Amato, P. R. (1994). Father-Child Relations, Mother-Child Relations, and Offspring Psychological Well-Being in Early Adulthood. *Journal of Marriage and the Family*, 56, 1031-1042.
- Ang, R. P. (2003). Social Problem-Solving Skills Training: Does it Really Work?. *Child Care in Practice*, 9(1), 5-13.
- Anlıak, Ş.(2004). Okul Öncesi Dönemde Çocuğun Yaşamında Baba ve Erkek Öğretmenin Rolü ve Önemi. *Ege Eğitim Dergisi*,5,25-33.

- Ataman, A.(2004). Gelişim, Kuramlar ve Kavramlar. *Gelişim ve Öğrenme*. (Ed. A. Ataman). (3. Baskı). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Atılğan, G.(2001). *Okulöncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden ve Etmeyen İlköğretim I.Kademe I.Devre Öğrencilerinin Sosyal Beceri Özelliklerinin Karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Aycan, Z. ve Eskin, M. (2005). Relative Contributions of Childcare, Spousal Support, and Organizational Support in Reducing Work–Family Conflict for Men and Women: The Case of Turkey. *Sex Roles*,53(7/8),453-471.
- Bacanlı, H. (2005). *Sosyal Beceri Eğitimi*. (2. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bailey, W.T. (1994). A Longitudinal Study of Fathers' Involvement with Young Children: Infancy to Age 5 years. *The Journal of Genetic Psychology:Research and Theory on Human Development*,155(3),331–339.
- Bak, M. (2011). *Çocuk Gelişimi*. İstanbul: Cinius Yayınları.
- Barnett, R.C., Marshall N.L. and Pleck, J.H.(1992). Adult-Son Parent Relationships And Their Associations With Son's Psychological Distress. *Journal of Family Issues*,13(4), 505-525.
- Barrera, M. (1986). Distinctions Between Social Support Concepts, Measures and Models. *American Journal of Community Psychology*, 14, 413-445.
- Başal, H.A.(2005). *Okul Öncesi Eğitim*.(2.Baskı).İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Baxter, J.(2009). Parental Time With Children- Do Job Characteristics Make A Difference? *Australian Institute Of Family Studies*,44, 1-16.
- Bayhan, P. S. ve Artan, İ. (2007). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Bayram, D. (1999). *Bir Grup Gençte Ruhsal Belirti ile Sosyal Destek İlişkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Bekman, S. (1999). *7 Çok Geç! Erken Çocukluk Eğitiminin Önemi Üzerine Düşünceler ve Öneriler*. İstanbul: AÇEV.
- Belsky, J. (1984). The Deteminants of Parenting: A process model. *Child Development*, 55, 83-96.
- Berklin, C. T. (1962). *Problemlili Çocuklar Ve Problem Sebepleri*. İstanbul: Anı Yayıncılık.
- Berry, D. and O'Connor, E. (2010). Behavioral risk, teacher–child relationships, and social skill development across middle childhood: A child-by-environment

- analysis of change. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 31(1),1–14.
- Bilek, M.H.(2011). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Ev ile Okul Ortamındaki Sosyal Becerilerinin Karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Bilen, M. (1994). Ailede Toplumsallaşma. *Aile ve Eğitim*. Ankara: Türk Eğitim Derneği Eğitim Dizisi.
- Block, J., Block, J.H. and Gjerde, P.F.(1988). Parental Functioning and the Home Environment in Families of Divorce. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 27(2),207-213.
- Bolger, N., Zuckerman, A. and Kessler, R. C. (2000). Invisible Support and Adjustment to Stress. *Journal of personality and social psychology*, 79(6), 953-961.
- Bouchard, G. And Lee, C. M. (2000). The Marital Context for Father Involvement with Their Preschool Children: The Role of Partner support. *Journal of Prevention & Intervention in the Community*, 20, 37-53.
- Brewer, J.A. (2007). *Introduction to Early Childhood Education: Preschool Through Primary Grades*.(6th Edition). Pearson Education: Allyn & Bacon, Inc.
- Brock, R.L. and Lawrence, E. (2008). A Longitudinal Investigation of Stress Spillover in Marriage: Does Spousal Support Adequacy Buffer the Effects?. *J Fam Psychol*, 22(1), 11–20.
- Bronte-Tinkew, J., Carrano, J., Horowitz, A. and Kinukawa, A.(2008). Involvement Among Resident Fathers and Links to Infant Cognitive Outcomes. *Journal of Family Issues*,29(9),1211-1244.
- Bryan, D.L. and Ajo, A.A. (1992). The role perception of African American fathers. In *Social Work Research and Abstracts*,28(3),17-21. Oxford University Press.
- Bryant, C.M. and Conger, R.D. (1999). Marital Success and Domains of Social Support in Long-Term Relationships: Does the Influence of Network Members Ever End? *Journal of Marriage and The Family*,61(2), 437-450.
- Bülbül, N.E.(2008). *4 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerinin Bazı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Cabrera, N. J., Tamis-LeMonda C. S., Bradley, R. H., Hoffert, S. and Lamb, M. E. (2000). Fatherhood in the Twenty-First Century. *Child Development*, 71(1), 127-136.
- Caldarella, P. and Merrell, K.W.(1997). Common Dimensions of Social Skills of Children and Adolescents:A Taxonomy of Positive Behaviors. *School Psychology Review*,26, 265– 279.

- Canel, A.N. (2011). Evlilik ve Aile Hayatı. http://www.athgm.gov.tr/upload/mce/aep_dosya/aep_pdf/04_evlilik.pdf den 20.12.2012 tarihinde alınmıştır.
- Cohen S. and Wills T.A. (1985). Stress, Social Support, and The Buffering Hypothesis. *Psychological Bulletin*, 98, 310-357.
- Coltrane, S. (1988). Father-Child Relationships and the Status of Women: A Cross-Cultural Study. *American Journal of Sociology*, 93(5), 1060-95.
- Coltrane, S. (1996). *Family man: Fatherhood, housework, and gender equity*. New York: Oxford University Press.
- Coşkun, Y. ve Akkaş, G. (2009). Engelli Çocuğu Olan Annelerin Sürekli Kaygı Düzeyleri İle Sosyal Destek Algıları Arasındaki İlişki. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1), 213-227.
- Cox, M.J., Owen, M.T., Henderson, V.K. and Margand, N.A.(1992). Prediction of Infant-Father and Infant-Mother Attachment. *Developmental Psychology*, 28(3),474-483.
- Cox J.E. and Bithoney W.G.(1995). Fathers of Children Born to Adolescent Mothers Predictors of contact with their children at 2 years. *Arch Pediatr Adolesc Med*,149(9), 962- 966.
- Cutrona, C., Russell, D. and Rose, J. (1986). Social Support and Adaptation to Stress by the Elderly. *Psychology and Aging*, 1(1), 47.
- Cutrona, C.E. (1996). *Social Support In Couples: Marriage As A Resource In Times Of Stress*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Cüceloğlu, D. (1997). *İçimizdeki Çocuk*. (16. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çağ, P.(2011). *Evli Bireylerde Eş Desteği Ve Evlilik Doyumu*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çakmaklı, K.(2009). *Aile İçi İletişim ve Sosyal Sağlık*.5.Baskı.Cilt-II. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri.
- Çelik, S. B., Yılmaz, M. ve Dicle, A. N. (2011). *Baba Eğitim Programının Baba Tutumlarına ve Babalık Rolü Algısına Ekisi*. XI. Ulusal Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Kongresi, 5-7 Ekim 2011, İzmir.
- Çıngı, H. (1990). *Örnekleme Kuramı*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Fen Fakültesi Yayınları Ders Kitapları Dizisi.
- Çiftçi, İ. ve Sucuoğlu, B. (2012). *Bilişsel Süreç Yaklaşımıyla Sosyal Beceri Öğretimi*. (8.Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.

- Daly, K.J., Ashbourne, L., Brown, J.L. (2009). Father's Perceptions of Children's Influence: Implications for Involvement. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 624 (1), 61-77.
- DeGaetano, G. (2007). *Medya Çağında İyi Anne Baba Olmak*. (Çev. N.P. Öcel). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım. (Eserin orijinali 2004'te yayımlandı).
- DeLuccie, M. F. (1996). Mothers: Influential Agents in Father-Child Relations. *Genetic, Social, and General Psychology Monographs*, 122, 287-307.
- Demirel, Ö. (1994). Aile ve Eğitim. S. Koç (Editör). *Aile ve Eğitim*. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları, ss. VII.
- Dowling, M. (2010). *Young Children's Personal, Social and Emotional Development*. (3th Edition). Sage Publications.
- Downey, D.B. and Powell, B. (1993). Do Children in Single-Parent Households Fare Better Living with Same-Sex Parents?. *Journal of Marriage and the Family*, 55, 55-71.
- Dökmen, Z.Y. (2010). *Toplumsal Cinsiyet*. (2. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Dubowitz, H., Black, M. M., Cox, C. E., Kerr, M. A., Litrownik, A. J., Radhakrishna, A., English, D. J., Wood Schneider, M. and Runyan, D. K. (2001). Father Involvement and Children's Functioning at Age 6 years: A Multisite Study. *Child Maltreatment*, 6, 300-309.
- Dunsmore, J. C., Noguchi, R. J., Garner, P. W., Casey, E. C. and Bhullar, N. (2008). Gender-Specific Linkages of Affective Social Competence with Peer Relations in Preschool Children. *Early Education and Development*, 19(2), 211-237.
- Duran, A. (2010). *Erkeksi Rollerin Baba Katılımı İle İlişkinin Araştırılması*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Durualp, E. ve Aral, N. (2010). Altı Yaşındaki Çocukların Sosyal Becerilerine Oyun Temelli Sosyal Beceri Eğitiminin Etkisinin İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39, 160-172.
- Dündar, Ö.Z., Durugönül, E. ve Arıkan, A. (2011). "Anne" ve "Baba" Sözcüklerine Yüklenen Anlamın Bir İncelemesi. *Contemporary Online Language Education Journal*, 1(2), 25-34.
- Ece, R. (2012). Çocuk Eğitiminde Babanın Rolü. *Eğitim Bülteni Dergisi*, 38, 30-34.
- Eggbeen, D. J. and Knoester, C. (2001). Does Fatherhood Matter for Men?. *Journal of Marriage and Family*, 63, 381-393.

- Eker, F. (1994). *Babaların Çocuk Bakımı ve Ev İşlerine Katılım Düzeyleri ve Belirleyicileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Ekşi, A.(1999). *Ben Hasta Değilim*. Nobel Tıp Kitabevleri: İstanbul.
- Elibol Gültekin, S. (2008). *5 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerinin Bazı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Elkin, F. (1995). *Çocuk ve Toplum Çocuğun Toplumsallaşması*. (Çev. N. Güngör). Ankara: Gündoğan Yayınları. (Eserin orijinali 1960'ta yayımlandı).
- Elkind, D.(1999). *Çocuk ve Toplum*. (Çev. D. Öngen). Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi. (Eserin orijinali 1993'te yayımlandı).
- Elliott, S.N. and Busse, R.T.(1991). Social Skills Assessment and Intervention with Children and Adolescents. *School Psychology International*,12,63-83.
- Engle P.L and Breaux C.(1994). *Is There a Father Instinct ? Fathers' Responsibility for Children*. New York:The Population Council.
- Erbek, E., Beştepe, E., Akar, H., Eradamlar, N. ve Alpkan, R. L. (2005). Evlilik Uyumu. *Düşünen Adam*,18 (1), 39-47.
- Erdoğan, A.(2004). Çocuğun Psikososyal Gelişiminde Babanın Rolü. *Yeni Symposium*,42(4): 147-153.
- Erdoğan, O.(2011). *Çocuk Hakları*. İstanbul: Acar Basım.
- Erdoğan, Z.(1994). *Türk Ailesini Postmodern Bir Çağa Hazırlamada Sosyolojik Bir Bakış Açısı*, 247-261. Aile Kurultayı. "Değişim Sürecinde Aile; Toplumsal Katılım ve Demokratik Değerler, 16-18 Kasım 1994, Ankara.
- Ersanlı, K. ve Kalkan, M.(2008). *Evlilik İlişkilerini Geliştirme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Esterbrooks, M.A. and Goldberg, W.(1984). Toddler Development in the Family: Impact of Father Involvement and Parenting Characteristics, *Child Development*, 55, 740-752.
- Evans, J.L.(1995). Men in The Lives of Children. *The Consultative Group on Early Childhood Care and Development Coordinators' Notebook*,16,1-26.
- Evans, C.(1997). *Türkiyeli Babaların Babalık Rollerine Yönelik Tutum ve Katılımları: Düşük Sosyo-ekonomik Ortamdan Bir Örneklem*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.

- Fagan, J. and Barnett, M.(2003). The Relationship Between Maternal Gatekeeping, Paternal Competence, Mothers' Attitudes About the Father Role, and Father Involvement. *Journal of Family Issues*,24(8),1020-1043.
- Flori, E. and Buchanan, A.(2002). The Role of Father Involvement in Children's Later Mental Health. *Journal of Adolescence*, 26,63-78.
- Flouri, E. and Buchanan, A.(2003). The Role of Father Involvement and Mother Involvement in Adolescents' Psychological Well-Being. *British Journal of Social Work*,33,399-406.
- Frodi, A.M., Lamb, M.E., Leavitt, L.A., Donovan, W.L., Neff, C. and Sherry, D.(1978). Fathers' and Mothers' Responses to The Faces and Cries of Normal and Premature Infants. *Developmental Psychology*,14(5),490-498.
- Gallagher, S.(2005). *The Gallagher Guide to the Baby Years*. Sound Bite Press, Inc.
- Gazioğlu İşmen, A.E.(2011). Hayatın İlk Çeyreği (0-18 Yaş Gelişimi). http://www.athgm.gov.tr/upload/mce/aep_dosya/aep_pdf/03_hayat.pdf den 20.12.2012 tarihinde alınmıştır.
- Gecas, V. and Schwalbe, M.L. (1986). Parental Behaviour and Adolescent Self Estemm, *Journal of Marriage and the Family*,48,37-46.
- George, D. and Mallery, P.(2003). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference*.(4th edition). Boston: Allyn & Bacon, USA.
- Gottman, J.M. (1998). Toward A Process Model of Men in Marriages.Alan, B. and Crouter, A.C.(Eds).(1998). *Men in families*.New Jersey:Lawrence Erlbaum,149-192.
- Görgü, E. (2005). *3-7 Yaş Arası Otistik Çocuğa Sahip Olan Annelerin Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri İle Depresyon Düzeyleri Arasındaki İlişki*. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Gresham, F.M. and Elliott, S.N.(1993). Social Skills Intervention Guide: Systematic Approaches to Social Skills Training. *Special Services in the Schools*, 8(1), 137-158.
- Gresham, F.(2000). Assessment of Social Skills in Students with Emotional and Behavioral Disorders. *Assessment for Effective Intervention*,26(1),51-58.
- Gresham, F.M. and Elliott, S.N.(2001). *The Relationship Between Adaptive Behavior and Social Skills: Issues and Definition and Assessment*. The Journal of Special Education,21(1), 167-181.
- Grusec, J. E. and Lytton, H. (1988). *Social Development: History Theory And Research*. Springer-Verlag.

- Gülay, H.(2004). *Korunmaya Muhtaç Çocuklarla Ailesi İle Yaşayan 6 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerinin Karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tez. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gülay, H.(2009). Okul Öncesi Dönemde Akran İlişkileri. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,22,82-93.
- Gülay, H. ve Akman, B.(2009). *Okul Öncesi Dönemde Sosyal Beceriler*. Ankara:Pegem Akademi.
- Gülay, H., Akman, B. ve Kargı, E. (2011). Social Skills of First Grade Primary School Students and Preschool Education. *Education*,131(3), 663-679.
- Gülay Ogelman, H. ve Seven, S. (2012). The Effect Social Information Processing in Six-year-old Children Has on Their Social Competence and Peer Relationships. *Early Child Development and Care*,182(12),1623-1643.
- Gülay Ogelman, H., Seçer, Z., Alabay, E. ve Uçar, F.(2012). Okul Öncesi 5-6 Yaş Grubu Çocukların Bilişsel gelişimleri ile Sosyal Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*,1(15),391-402.
- Güngören, D.(2011). *Evlilik Çatışmasının Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Uyum ve Becerilerine Etkisinin İncelenmesi*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Güngörmüş, O.(1995). Baba Çocuk İlişkisi. H. Yavuzer (Editör.). *Ana-Baba Okulu*. (5. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Güngörmüş Özkardeş, O. (2006). *Baba ve Çocuk*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Güngörmüş Özkardeş, O.(2012). Baba Olmak. H. Yavuzer (Editör.). *Ana Baba Okulu*. (17.Basım). İstanbul:Remzi Kitabevi, ss. 128-141.
- Günindi, N. (2008). *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Uyum Becerileri İle Anne-Babalarının Empatik Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Günindi, Y. (2011). Bağımsız anaokullarına ve Anasınıflarına Devam Eden Çocukların Sosyal Becerilerinin Değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 133-144.
- Günindi, Y. ve Yaşa Giren, S.(2011). Aile Kavramının Değişim Süreci ve Okul Öncesi Dönemde Ailenin Önemi. *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*,31,349-361.
- Güven, S., Şener, A. ve Yıldırım, B. (2011). Eşlerin Farklı Değişkenlere Göre Sosyal Destek Algısı. *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar EDergisi*.

<http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/arzusenervdson.pdf> adresinden 20 Ekim 2012’de alınmıştır.

- Hakoama, M. and Ready, B.S.(2011). Fathering Quality, Father Child Relationship, and Child Developmental Outcomes. *The American Association of Behavioral and Social Sciences Journal*,15,1-22.
- Hamilton, A. and De Jonge, D. (2010). The impact of becoming a father on other roles: An ethnographic study. *Journal of Occupational Science*, 17(1), 40-46.
- Hargie, O., Saunders, C. and Dickson, D.(1994). *Social Skills in Interpersonal Communication*. (3th Edition). New York: Routledge.
- Hargie, O.(2006). *The Handbook of Communication Skills*.(3th Edition). New York: Routledge.
- Hartup, W. W. (1992). *Having Friends, Making Friends, and Keeping Friends: Relationships as Educational Contexts*. ERIC Digest [Online]. Available: <http://ericecece.org/pubs/digests/1992/hartup92.html> ED:34584.
- Heffner, K.L., Kiecolt-Glaser, J.K., Loving, T.J., Glaser, R. and Malarkey, W.B. (2004). Spousal Support Satisfaction as a Modifier of Physiological Responses to Marital Conflict in Younger and Older Couples. *Journal of Behavioral Medicine*,27(3),233-254.
- Hortaçsu, N.(2003). *Çocuklukta İlişkiler Anne Baba, Kardeş ve Arkadaşlar*. Ankara:İmge Kitabevi.
- Hotun Şahin, N. ve Soypak, F.(2010). Erken Lohusalık Sürecinde Kadınların Algıladıkları Eş Desteği. *Zeynep Kamil Tıp Bülteni*,41(4), 187-193.
- Humphreys, T. (2002). *Çocuk Eğitiminin Anahtarı Özgüven*. (Çev. T. Anapa).(4.Baskı) İstanbul: Epsilon Yayıncılık. (Eserin orijinali 1993’te yayımlandı).
- Humphreys, T. (2003). *Aile: Terk Etmememiz Gereken Sevgili*. (Çev. T. Anapa).(3.Baskı).İstanbul:Epsilon Yayıncılık. (Eserin orijinali 1994’te yayımlandı).
- İmamoğlu, O. (1994a). *Spousal Social Support For The Pregnant Women: Recipients And Providers Perspectives On Perceived And Desired Social Support*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Orta Doğu teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- İmamoğlu, O.(1994b). *Değişim Sürecinde Aile; Evlilik İlişkileri, Bireysel Gelişim ve Demokratik Değerler*, 33-51. Aile Kurultayı. “Değişim Sürecinde Aile; Toplumsal Katılım ve Demokratik Değerler, 16-18 Kasım 1994, Ankara.
- Jackman, H.L.(2004). *Early Education Curriculum: A Child's Connection to the World*.(3th Edition). Thomson Delmar Learning.
- Jackman, H.L.(2010). *Early Education Curriculum: A Child's Connection to the World*.(5th Edition). Cengage Learning.

- Juhari, R., Yaacob, S.N. and Talib, M.A. (2013). Father Involvement Among Malay Muslims in Malaysia. *Journal of Family Issues*,34(2),210-229.
- Kandır, A. ve Orçan, M.(2011). Beş Altı Yaş Çocuklarının Erken Öğrenme Becerileri ile Sosyal Uyum ve Becerilerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. *İlköğretim Online*, 10(1), 40-50.
- Kapıkıran, N.A., İvrendi, A.B. ve Adak, A.(2005). Okul Öncesi Çocuklarında Sosyal Beceri: Durum Saptaması. *Pamukkale Eğitim Fakültesi Dergisi*,19(3),1-8.
- Karadağ, G. (2009). Engelli Çocuğa Sahip Annelerin Yaşadıkları Güçlükler ile Aileden Algıladıkları Sosyal Destek ve Umutsuzluk Düzeyleri. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 8(4), 315-322.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. (24. Baskı). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kato, K., Ishii-Kuntz, M., Makino, K. and Tsuchiya, M. (2002). The Impact of Paternal Involvement and Maternal Childcare Anxiety on Sociability of Three-Year-Olds: Two Cohort Comparisons. *Japanese Journal of Developmental Psychology*, 13 (1), 30-41.
- Kaya, M. (2009). *Üniversite Adaylarının Anne-Babalarına Uygulanan Sosyal Destek Programının Eş Desteği Ve Adayın Anne-Babadan Algıladığı Desteğe Etkisi*. Yayımlanmış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Koçak, A.A.(2004). *Baba Destek Programı Değerlendirme Raporu*. İstanbul: AÇEV.
- Koglin, U. and Petermann, F. (2011). The Effectiveness of The Behavioural Training for Preschool Children. *European Early Childhood Education Research Journal*,19(1),97- 111.
- Kostelnik, M., Whiren, A., Soderman, A.K., Gregory, K. and Stein, L.C.(2010). *Guiding Children's Social Development*. (7th Edition). NY: Delmar Thomson Learning.
- Kotelchuk , M.(1981). The Infant's Relationship to His Father: Experimental Evidence. *The Role of the Father in Child Development*. Lamb, M.E.(Ed.)(2nd edition). New York : Wiley.
- Kulik, J.A. and Mahler, H.I.M.(1993). Emotional Support as A Moderator of Adjustment and Compliance After Coronary Artery Bypass Surgery: A Longitudinal Study. *Journal of Behavioral Medicine*,16,45-63.
- Kuruçırak, Ş. (2010). *4-12 Aylık bebeği Olan Babaların, Babalık Rolü Algısı İle Bebek Bakımına Katılımı Arasındaki İlişki*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Kuzucu, Y. (1999). *Babalarıyla Çatışma Düzeyi Yüksek ve Düşük Olan Ergenlerin ve Babalarının Babalık Rolüne İlişkin Algılarının Karşılaştırılması*.

Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Kuzucu, Y. (2011). Değişen Babalık Rolü ve Çocuk Gelişimine Etkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (35), 79-91.
- Lamb, M. E., Pleck, J. H. and Levine, J. A. (1985). The role of the father in child development: The effects of increased paternal involvement. In Lahey, B. A and Kazdin, E. E. (Eds.), *Advances in clinical child psychology*, Vol. 8 (pp. 229-266). New York: Plenum
- Lamb, M. E., Pleck, J. H., Charnov, E. L. and Levine, J. A. (1987). A biosocial perspective on paternal behavior and involvement. In Lancaster, J. B., Altman, J., Rossi, A. S. and Sherrod, K.S. (Eds.).(2011).*Parenting across the life span: Biosocial dimensions*, (pp. 111-142). Hawthorne, NY: Aldine Publishing Co.
- Lamb, M. E. (Ed.) (1997). *The role of the Father in Child Development*. (3rd Edition.). New York, NY: John Wiley & Sons.
- Lamb, M.E. and Tamis-LeMonda, C.S.(2004). The Role of the Father. In Lamb, M.E.(Ed.). (2004). *The Role of the Father in Child Development*.(4th Edition). New York, NY: John Wiley & Sons..
- Lamb, M. E. (Ed.) (2010). *The role of the father child development*. (5rd ed.). New York, NY: John Wiley & Sons.
- Landry, S. H.; Smith, K. E. and Swank, P. R. (2006). Responsive parenting: Establishing early foundations for social, communication, and independent problem-solving skills. *Developmental Psychology*, 42(4), 627-642.
- Leavy, R.L.(1983). Social support and psychological disorder: A riview *Journal of Community Psychology*, 11, 3-21.
- Mangır, M. ve Aktaş, Y. (1992). Baba- Çocuk İlişkisi. *Yaşadıkça Eğitim Dergisi*, 21,5-7.
- Marsiglio, W. And Cohan, M. (2000). Contextualizing Father Involvement and Paternal Influence. *Marriage & Family Review*, 29(2-3),75-95.
- McBride, B. A., Schoppe-Sullivan, S. J. and Ho, M.H. (2005). The Mediating Role of Fathers' School Involvement on Student Achievement. *Applied Development Psychology*, 26, 201-216.
- McBride,B. A., Brown, G. L., Bost, K. K., Shin, N, Vaughn, B. and Korth, B. (2005). Paternal Identity, Maternal Gatekeeping, and Father Involvement. *Family Relations*, 54, 360-372.
- McClellan, D.E. and Katz, L.G.(2001). Assessing Young Children Social Competence. *ERIC Clearinghouse on Elemantary and Early Childhood Education Champaign IL*. ED:450953.

- McDowell, D.J. and Parke, R.D.(2000). Differential Knowledge of Display Rules for Positive and Negative Emotions: Influences From Parents, Influence on Peers, *Social Development*,1,415-432.
- Merrell, K.W. and Gimpel, G.A.(1998). *Social Skills of Children and Adolescent*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Messer, A.A.(1989). Boys Father Hunger: The Missing Father Syndrome. *Medical Aspects of Human Sexuality*,23,44-47.
- Mickelson, K.D., Claffey, S.T. and Williams, S.L.(2006). The Moderating Role of Gender and Gender Role Attitudes on the Link Between Spousal Support and Marital Quality. *Sex Roles*, 55, 73–82.
- Nazlı, S. (2011). *Aile Danışmanlığı*. (7.Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Nærland, T. and Martinsen, H. (2011). Child–Child Interactions and Positive Social Focus Among Preschool Children. *Early Child Development and Care*, 181(3), 361-370.
- Neville, B. and Parke, R. D. (1997). Waiting for paternity: Interpersonal and contextual implications of the timing of fatherhood. *Sex Roles*, 37, 45-59.
- Oğuzkan, F.(1974). *Eğitim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Okanlı, A., Tortumoğlu, G. ve Kırkpınar, İ. (2003). Gebe Kadınların Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Destek İle Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişki. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 4, 98-105.
- Oktay, A. (1999). *Yaşamın Sihirli Yılları:Okul Öncesi Dönem*. İstanbul:Epsilon Yayıncılık.
- Onur, B.(2005). *Anılardaki Aşklar: Çocukluğun ve Gençliğin Psikoseksüel Tarihi*.İstanbul:Kitap Yayınevi.
- Öğülmüş, S. (2006). *Kişilerarası Sorun Çözme Becerileri ve Eğitimi*. (3. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Öğüt, Ü. (1998). *Üst ve Orta Sosyo-Ekonomik Statülü Türkiyeli Babalardan Bir Örneklem Dahilinde Okulöncesi Çağı Çocukların Yaş ve Cinsiyeti ile Annenin Çalışma Durumunun Baba Katılımına Etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- Ömeroğlu, E. ve Ulutaş, İ.(2007). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Özabacı, N. (2006). Çocukların Sosyal Becerileri İle Ebeveynlerin Sosyal Becerileri Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 163-179.

- Özbey, S. (2009). *Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeğinin(PKBS-2) Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması ve Destekleyici Eğitim Programının Etkisinin İncelenmesi*. Yayınlanmış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özbey, S. (2012). Eşlerin Algıladıkları Sosyal Desteğin Ailenin Bazı Özellikleri ile İlişkisinin İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 167-181.
- Özel İhtisas Komisyonu Raporu.(2001). *Aile*. Ankara: Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, DPT Yayınları:2562 ÖİK:578
- Öztürk, A.(2008). *Okul Öncesi Eğitimin İlköğretim 1. ve 3. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Becerilerine Etkisinin İncelenmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Pancsofar, N. and Vernon-Feagans, L. (2006). Mother and Father Language Input to Young Children: Contributions to later language development. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 27(6), 571-587.
- Parke, R.D.(1981). *Fathers*. Cambridge: Harvard University Press.
- Parke, R.D.(1996). *Fatherhood*. Cambridge: Harvard University Press.
- Pasley, K., Futris, T. G. And Skinner, M. L. (2002). Effects of Commitment and Psychological Centrality on Fathering. *Journal of Marriage and Family*, 64(1), 130-138.
- Paquette, D. (2004). Theorizing the Father-Child Relationship: Mechanisms and Developmental Outcomes. *Human Development*, 47, 193–219.
- Pedersen, F.A., Suvalsky, J.T., Cain, R.L. and Zaslow, M.J.(1987).Paternal Care of Infants During Maternal Separations: Associations with Father-Infant Interaction at One Year, *Psychiatry*, 50,193- 205.
- Pekdoğan, S.(2011). *Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Beş-Altı Yaş Çocuklardaki Sosyal Becerilerin Bazı Özellikler Açısından İncelenmesi*. İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Pettit, G. S., Dodge, K. A. and Brown, M. M. (1988). Early Family Experience, Social Problem Solving Patterns, and Children's Social Competence. *Child Development*, 59(1), 107-120.
- Pleck, E., and Pleck. J. H. (1997). Fatherhood Ideals in The United States : Historical Dimensions In Lamb, M.E. (Ed.). *The Role of The father in Child Development*. (3rd.Edition).New York: Wiley,33-48.
- Poyraz, M. (2007). *Babaların Babalık Rolünü Algılamalarıyla Kendi Ebeveynlerinin Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Prezza, M. ve Pacilli, M. G.(2002). Perceived Social Support From Significant Others, Family and Friends and Several Socia-Demographic Characteristics. *Journal of Community and Applied Social Psychology*, 12, 422-429.
- Radin, N.(1994). Primary Caregiving Fathers in Intact Families. In Gottfried, A.E. and Gottfried, A.W.(Eds.).*Redefining Families :Implications for Children's Development*. New York : Plenum Press, 1994: 55-97.
- Ramazan, O. ve Ünsal, D.(2012). A Study on the Relationship Between the Social-Emotional Adaptation and Behavioral Problems of 60-72 Month Old Preschoolers. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*,46,5828-5832.
- Razon, N. (1987). Çocuk Eğitiminde Babanın Rolü. *Pembe Bağcık Dergisi*, 1, İstanbul: Gözlem Yayıncılık. Web: http://www.ekipnormarazon.com/attachments/article/10/cocuk_egitiminde_babanin_rolu.pdf adresinden 29 Ekim 2012'de alınmıştır.
- Riesch, S.K, Kuester, L., Brost, D. and Mccarthy, J.G.(1996). Father's Perception of How They Were Parented. *Journal of Community Health Nursing*,13(1),13-29.
- Robertson, S.E.(1988). Social Support:Implication for Counselling. *International Journal for The Advancement of Counselling*,11,313-321.
- Rohner, R.P. and Veneziano, R.A.(2001). The İmportance of Father Love: History and Contemporary Evidence, *Review of General Psychology*,5,382-405.
- Rosenberg, J. and Wilcox, W.B.(2006). *The Importance of Fathers in the Healthy Development of Children*. United States: Office on Child Abuse and Neglect.
- Rowe, M. L., Cocker, D., and Pan, B. A. (2004). A Comparison of Fathers' and Mothers' Talk to Toddlers in Low-Income Families. *Social Development*, 13(2), 278-291.
- Russell, G. and Russell, A. (1987). Mother-child and father-child relationships in middle childhood. *Child Development*, 58, 1573-1585.
- Sarı, E. (2007). *Ana Sınıfına Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların, Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarının, Çocuğun Sosyal Uyum Ve Becerilerine Etkisinin İncelenmesi*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Schaffer, H. R. (2008). Çocuklar Hakkında Karar Verme. (Çev. S. Koçak). İstanbul: Doruk Yayıncılık. (Eserin orijinali 1990'da yayımlandı).
- Seçer, S., Çeliköz, N. ve Yaşa, S. (2007). Bazı Kişisel Özelliklerine Göre Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Çocukların Babalarının Babalığa Yönelik Tutumları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*,18,425-438.

- Senemoğlu, N.(2011). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim*.(20.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Seven, S. (2006). *6 yaş Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeyleri İle Bağlanma Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Seven, S. (2011). *Çocuk Ruh Sağlığı*. (2.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Stevenson, M.R. and Black, K.N. (1998). Paternal Absence and Sex Role Development: A Meta-Analysis. *Child Development*.,59,793-814.
- Şahin, S. ve Baç Karaaslan, T.(2006). Üç-Altı Yaş Grubu Çocukların Sosyal Beceri Düzeylerinin İncelenmesi. *Çocuk Gelişimi Ve Eğitimi Dergisi*, 1(2), 74-80.
- Şahin, H.(2012). *Beş Altı Yaşında Çocuğu Olan Babaların, Babalık Rolünü Algulamaları ile Aile Katılım Çalışmalarını Gerçekleştirmeleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şen, M.(2009). *3-6 Yaş Grubu Çocukların Sosyal Davranışlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şimşek, H.B.(2009). Ankara'nın Farklı Sosyoekonomik Bölgelerinde Yaşayan Aile Bireylerinin Aile İlişkilerini Algılama Durumları. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*,25,8-26.
- Tan, M.(1989). Çağlar Boyu Çocukluk, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 23(2), 71-88.
- Tezel Şahin, F.(2003). Çocuk Gelişimi ve Eğitiminde Babanın Rolü. M.Sevinç (Editör). Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Tezel Şahin, F. ve Özbey, S.(2007).Aile Eğitim Programlarına Baba Katılımının Önemi. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*,18(1),39-48.
- TDK (2012). Türk Dil Kurumu Güncel Sözlüğü.
- Thoits, P. A. (1995). Stress, Coping, and Social Support Processes: Where are we? What next?. *Journal of Health and Social Behavior*, 53-79.
- Trawick Smith, J.(2006). *Early Childhood Development*. (4th Edition). Pearson Education, Inc.

- Tunçeli, H.İ.(2012). *Anaokularına Devam Eden 6 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerinin Okul Olgunluklarına Etkisinin İncelenmesi*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tümekaya, S. ve Gülaçtı, F.(2010). *Erken Çocukluk Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Türkoğlu, B., Çeliköz, N. ve Uslu, M.(2013). 3-6 Yaş Aralığında Çocuğu Olan Babaların Nitelikli Zaman Algılarına Dair Görüşleri. *Journal of Research in Education and Teaching*,2(2), 54-71.
- Uchino, B.N. and Garvey, T.S.(1997). The Availability of Social Support Reduces Cardiovascular Reactivity to Acute Psychological Stress. *Journal of Behavioral Medicine*, 20, 15-27.
- Updegraff, K. A., McHale, S. M., Crouter, A. C. and Kupanoff, K. (2001). Parents' Involvement in Adolescents' Peer Relationships: A Comparison of Mothers' and Fathers' Roles. *Journal of Marriage and Family*, 63, 655 – 668.
- Uyanık, Ö. ve Kandır, A.(2010). Okul Öncesi Dönemde Erken Akademik Beceriler. *Kuramsal Eğitimbilim*,3(2),118-134.
- Uzmen, F.S.(2001). *Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Altı Yaş Çocuklarının Prososyal Davranışlarının Resimli Çocuk Kitapları ile Desteklenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ünlü, Ş. (2010). *Babamın Çocuğu Çocuğumun Babası Olmak: 0-8 Yaş Aralığında Çocuğu Olan Babaların ve Onların Babalarının Çocuk Bakımına Katılım Patternlerinin İncelenmesi*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Vırt, O., Akbaş, E., Savaş, H. A., Sertbaş, G., & Kandemir, H. (2008). Gebelikte Depresyon ve Kaygı Düzeylerinin Sosyal Destek ile İlişkisi. *Nöropsikiyatri Arşiv*, 45, 9-13.
- Wagner, B.M., ve Philips, D.A.(1992). Beyond Beliefs: Parents and Child Behaviours and Children's Perceived Academic Competence, *Child Development*,63,1380-1391.
- Warnes, E.D., Sheridan, S.M., Geske, J. and Warnes, W.A.(2005). A Contextual Approach to the Assessment of Social Skills: Identifying Meaningful Behaviors for Social Competence. *Psychology in the Schools*,42(2), 173-187.
- Webster-Stratton, C., Reid, J. and Hammond , M. (2001). Social Skills and Problem-solving Training for Children with Early-onset Conduct Problems: Who Benefits? *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 42, 943-952.

- Wood, J.J. and Repetti, R.L.(2004). What Gets Dad Involved? A Longitudinal Study of Change in Parental Child Caregiving Involvement. *Journal of Family Psychology*,18(1),237-249.
- Xu, Y. and Burleson, B. R. (2001). Effects of Sex, Culture, and Support Type on Perceptions of Spousal Social Support: An Assessment of The "Support Gap" Hypothesis in Early Marriage. *Human Communication Research*, 27, 535–566.
- Yağmurlu, B., Sanson, A. ve Köymen, S. B. (2005). Ebeveynlerin ve Çocuk Mizacının Olumlu Sosyal Davranış Gelişimine Etkileri: Zihin Kuramının Belirleyici Rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(55), 1-20.
- Yavuzer, H. (2001a). *Çocuk ve Suç*. (10. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2001b). *Çocuk Psikolojisi*. (21. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H.(2012). *Çocuğu Tanımak ve Anlamak*.(10. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yeşildağ, E. (2010). Ailede Annelik ve Babalık Rollerinin Çocuğun Kişilik Gelişimine Etkisi. *Uluslararası Aile Konferansı*, pp. 413-427, Antalya Türkiye.
- Yeung, W.J., Sandberg, J.F., Davis-Kean, P.E. and Hofferth, S.L.(2001). Children's Time with Fathers in Intact Families. *Journal of Marriage and The Family*, 63,136–154.
- Yıldırım, İ. (1998). Akademik Başarı Düzeyleri Farklı Olan Lise Öğrencilerinin Bazı Değişkenlere Göre Sosyal Destek Düzeyleri. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(9), 33-39.
- Yıldırım, İ.(2000). Akademik Başarının Yordayıcısı Olarak Yalnızlık, Sınav Kaygısı ve Sosyal Destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*,18, 167-176
- Yıldırım, İ. ve Ergene, T.(2003). Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Akademik Başarılarının Yordayıcısı Olarak Sınav Kaygısı, Boyun Eğici Davranışlar ve Sosyal Destek.*Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 224-234.
- Yıldırım, İ. (2004). Eş Destek Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Türk Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi*,3(22),19-26.
- Yılmazçetin, C. (2003). *Baba Katılımı İle Ergenlik Çağı Öncesi Çocukların Davranış Sorunları Arasındaki İlişki*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yörükoğlu, A. (1997). *Çocuk Ruh Sağlığı*. (21. Basım). İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yörükoğlu, A. (2000). *Değişen Toplumda Aile Ve Çocuk*. (6. Basım). İstanbul: Özgür Yayınları.

Yüksel, G.(2004). *Sosyal Beceri Envanteri El Kitabı*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.

Zembat, R. ve Polat Unutkan, Ö.(2001). *Okul Öncesi Dönemde Çocuğun Sosyalleşmesinde Ailenin Yeri*. İstanbul:Turan Ofset.

EKLER**EK 1****ÖRNEKLEME SEÇİLEN OKULLAR**

1. Altındağ	Aydınlık Evler İlkokulu
2. Altındağ	Yıldırım Beyazıt Anaokulu
3. Çankaya	Tevfik İleri Ortaokulu
4. Çankaya	Rauf Orbay İlkokulu
5. Çankaya	Bilgi İlkokulu
6. Etimesgut	Açelya Anaokulu
7. Etimesgut	Erzurumlu İbrahim Hakkı Ortaokulu
8. Etimesgut	Ahi Evran İlkokulu
9. Keçiören	Tarhuncu Ahmet Paşa Ortaokulu
10. Keçiören	Osman Hamdi Bey Ortaokulu
11. Mamak	Açıkalin İlkokulu
12. Mamak	Abidinpaşa İlkokulu
13. Sincan	Plevne İlkokulu
14. Sincan	Mehmet Akif Ersoy Ortaokulu
15. Yenimahalle	Abdi İpekçi İlkokulu
16. Yenimahalle	Dr. Ufuk Ege Anaokulu
17. Yenimahalle	Mimar Sinan Ortaokulu

EK 2

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı **Babe: B.08.4.MEM.0.06.20.01-60599/ 91025**
Konu b: Araştırma İzni
Didem TÜRKÖĞLU

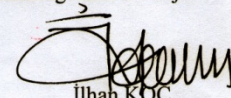
07/12/2012

GAZİ ÜNİVERSİTESİNE
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü)

İlgi: a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 2012/13 nolu genelgesi.
b) Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsünün 29.11.2012 tarih ve 9141 sayılı yazısı.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi Didem TÜRKÖĞLU'nun "Okul Öncesi Dönem Çocuğu Olan Babaların Babalık Rollerini Algılamaları İle Eşlerinden Gördükleri Desteğin Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi" konulu araştırması ile ilgili çalışma yapma isteği Müdürlüğümüzce uygun görülmüş ve araştırmanın yapılacağı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bilgi verilmiştir.

Mühürlü anketler (5 sayfadan oluşan) ekte gönderilmiş olup, uygulama yapılacak sayıda çoğaltılması ve çalışmanın bitiminde iki örneğinin (CD/disket) Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme Bölümüne gönderilmesini rica ederim.

İlhan KOÇ
Müdür a.
Şube Müdürü

EKLER _____:
Anket (5 sayfa)

- 1) Okul öncesi eğitim durumu
a) Okul öncesi eğitim almamış
b) Okul öncesi eğitim almış
c) İlk okul mezunu
d) Orta okul mezunu
e) Lise mezunu
f) Üniversite mezunu
g) Lisans üstü eğitim

- 2) Ailenizin hangi sosyo ekonomik düzeyde olduğunu düşünmekte misiniz?
a) Orta sosyo ekonomik düzey
b) Üst sosyo ekonomik düzey

İl Milli Eğitim Müdürlüğü-Beşevler
Bilgi için: Nermin ÇELENK

Tel : 221 02 17
istatistik06@meb.gov.tr

EK 3**GENEL BİLGİ FORMU****Sayın Baba,**

Dolduracağınız bu anket bilimsel bir araştırma için gereklidir. Dolduracağınız soruların doğru ya da yanlış cevapları bulunmamakla birlikte verdiğiniz bilgiler araştırma kapsamı dışında başka hiçbir amaçla tarafımca kullanılmayacaktır. Soruları kendi görüşlerinize göre doldurmanızı ve boş soru bırakmamanızı önemle rica ederim.

Değerli vaktinizi ayırdığınız için teşekkür ederim.

Arş.Gör.Didem TÜRKOĞLU

1. Babanın – annenin yaşı:	baba	anne
a. 25 yaş ve altı	()	()
b. 26 – 30 yaş	()	()
c. 31 – 35 yaş	()	()
d. 36 – 40 yaş	()	()
e. 41 yaş ve üzeri	()	()
2. Babanın- annenin öğrenim düzeyi:	baba	anne
a. Okur- yazar değil	()	()
b. Okur- yazar	()	()
c. İlk okul mezunu	()	()
d. Orta okul mezunu	()	()
e. Lise mezunu	()	()
f. Üniversite mezunu	()	()
g. Yüksek lisans- doktora	()	()

3. Mesleğiniz :

Babanın Mesleği: (Yazınız).....

Annenin Mesleği: (Yazınız).....

4. Ailenizin hangi sosyo ekonomik düzeyde olduğunu düşünüyorsunuz?

- a. Alt sosyo ekonomik düzey b. Orta sosyo ekonomik düzey c. Üst sosyo ekonomik düzey

5. İlk baba olma yaşınız :

(Yazınız).....

6. Aile tipiniz:

- a. Çekirdek aile (anne-baba-çocuklardan oluşan)
b. Geniş aile

7. Kaç çocuğunuz var?

- a. Tek çocuk b. 2 çocuk c.3 çocuk d. 4 ve üzeri

8. Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocuğunuzun yaşı?(Ay olarak)

(Yazınız).....

9. Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocuğunuzun cinsiyeti?

- a. Kız b. Erkek

10. Çocuğunuzun okul öncesi eğitim kurumuna devam etme süresi?

- a. Yeni başladı b.1 yıldır c. 2 yıldır d. 3 yıldır

11. Çocuğunuzun okulundaki etkinlik ve faaliyetlere katılma durumunuz nasıldır?

- a. Fırsatım olmadığı için ilgilenemiyorum.
b. Fırsat buldukça ilgilenmeye çalışıyorum.
c. Her zaman ilgileniyorum.

12. Kaç yıldır evlisiniz?

- a. 1-5 yıl b. 6-10 yıl c. 11-15 yıl d. 16-20 yıl e. 21 yıl ve üzeri

EK 4
BABALIK ROLÜ ALGI ÖLÇEĞİ

	Hiç Uygun Değil	Uygun Değil	Karasızım	Uygun	Tamamen Uygun
2. Baba evdeki tek otorite figürü olmalıdır.					
5. Baba çocuğuyla oyun oynamalıdır.					
15. Eşi kadar olmasa bile bebek bakımından anlamalıdır.					

EK 5
EŞ DESTEK ÖLÇEĞİ (EDÖ)

Eşim;	Bana	Kıs	Bana Uyg.
	<u>Uygun</u>	<u>men</u>	<u>Değil</u>
9. Bana yanımda olduğunu hissettirir	()	()	()
10. Bana suçlayıcı, yargılayıcı davranır	()	()	()
18. Benim üstün, güçlü yönlerimi vurgular	()	()	()

EK 6

**PRESCHOOL AND KINDERGARDEN BEHAVIOR SCALES
ANAOKULU VE ANASINIFI DAVRANIŞ ÖLÇEĞİ**

Lütfen her bir çocuk için bir ölçek formunu, çocuğun son 3 ay süresindeki davranışlarıyla ilgili gözlemlerinizi dikkate alarak işaretleyiniz.

Ölçekteki her madde için 4 seçenek söz konusudur.

Hiç Eğer söz konusu davranışı çocukta **hiçbir zaman** gözlemediyseniz işaretleyiniz

Nadiren Eğer söz konusu davranışı çocukta **çok nadir** gözlemliyorsanız işaretleyiniz

Bazen Eğer söz konusu davranışı çocukta **ara sıra** gözlemliyorsanız işaretleyiniz

Sıklıkla Eğer söz konusu davranışı çocukta **sıklıkla** gözlemliyorsanız işaretleyiniz

Sosyal Beceri Ölçeği

	Hiç	Nadiren	Bazen	Sıklıkla
Faktör 1-Sosyal İşbirliği Becerileri				
2 İşbirliği yapar				
Faktör 2-Sosyal Bağımsızlık ve Sosyal Kabul Becerileri				
18 Akranlarınca hayranlık duyulan yetenek ya da becerilere sahiptir				
Faktör 3-Sosyal Etkileşim Becerileri				
22 Yetişkinlerin sorunlarına karşı duyarlıdır (“Üzgün müsün?”)				